

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Lina DAUGIRDĖ

Viešojo valdymo studijų programos studentė

VIETOS SAVIVALDOS TOBULINIMO KRYPTYS:
ŠVENTOSIOS SENIŪNIJOS ATVEJIS

Magistro darbas

Šiauliai, 2014

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Lina DAUGIRDĖ

VIETOS SAVIVALDOS TOBULINIMO KRYPTYS:
ŠVENTOSIOS SENIŪNIJOS ATVEJIS

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovas:

prof. dr.

Teodoras TAMOŠIŪNAS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Lina Daugirdė (2014). **Vietos savivaldos tobulinimo kryptys: Šventosios seniūnijos atvejis**. Magistro darbas. Mokslinis vadovas – prof. dr. Teodoras Tamošiūnas. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra. Šiauliai, 2014. 92 p. (su priedais 129p.).

SANTRAUKA

Magistro darbe, atlikus viešojo valdymo, darnaus vystymosi, vietos savivaldos koncepcijų analizę, išnagrinėjus Šventosios seniūnijos veiklą ir problemas, atliktas vietos savivaldos Šventosios seniūnijoje tobulinimo kryptų modeliavimas.

Atlikus mokslinių šaltinių analizę, akivaizdu, kad Lietuvoje seniūnijų valdymo klausimai tik pastaruoju metu atkreipė mokslininkų dėmesį ir trūksta šioje srityje tyrimų, analizuojančių vietos savivaldos seniūnijose problemas bei gerąsias patirtis. Lietuvos seniūnijos, arčiausiai vietos gyventojų esančios valdžios institucijos, išgyvena didelius išbandymus: esant mažam ūkiniam ir finansiniam savarankiškumui, seniūnija privalo vykdyti savivaldybės deleguotas funkcijas, suburti vietos bendruomenę ir efektyviai panaudoti lėšas vietos savivaldos problemoms spręsti.

Remiantis Lietuvos ir užsienio autoriais bei praktikų nuomonėmis, buvo išanalizuotos Palangos savivaldybės, Šventosios seniūnijos, vietos bendruomenės tarpusavio komunikavimo ir bendradarbiavimo problemos. Atlikta Šventosios seniūnijos dokumentų turinio analizė ir individualaus giluminio (content) interviu su Šventosios seniūnu rezultatų analizė, grupinio interviu su Šventosios seniūnijos bendruomenės aktyvistais rezultatų analizė, suformuotos ir pagrįstos vietos savivaldos tobulinimo kryptys Šventosios seniūnijoje.

Pagrįstas pagrindinis ginamasis teiginys: Šventosios seniūnijoje galimos šios vietos savivaldos tobulinimo kryptys:

1. **Gyventojams:** Palangos savivaldybė, Šventosios seniūnija turi labiau gilintis ir orientuotis į vietos gyventojų poreikius, gerinti nuolatiniams gyventojams gyvenimo kokybę, užtikrinti socialinį saugumą, padėti realizuoti vietos gyventojų poreikius savivaldoje.
2. **Verslininkams:** Palangos miesto Savivaldybės administracija turėtų vadovautis Gero valdymo ir Darnaus vystymosi principais bei jų bendromis sąsajomis, turėtų užtikrinti šių sąsajų įgyvendinimą, skatinti verslo plėtrą, stiprinant Šventosios seniūnijos įtaką verslo plėtros srityje bei modeliuojant verslumo galimybes šioje kurortinėje seniūnijoje ištikus metus, ne tik vasaros sezono metu.
3. **Svečiams:** Plėtoti turizmą Šventosios seniūnijoje ne tik vasarą, bet ir ne sezono metu, įsteigiant Turizmo informacijos centrą, suteikiant Šventosios seniūnijai daugiau funkcijų dirbant su atvykstančiais svečiais: viešosios tvarkos organizavimas, greitosios medicinos pagalbos teikimas, socialinės pagalbos organizavimas, kultūros ir sporto renginių organizavimas, savivaldos plėtotė.

Reikšminiai žodžiai: seniūnija, vietos savivalda, viešasis valdymas, darnus vystymasis.

SUMMARY

The Master's work in public administration, sustainable development, local self-government analysis, look into Šventoji leadership activities and problems of local self-governments. Accomplished local self-government of Šventoji eldership improvement modeling.

Following an analysis of the scientific literature shows that Lithuania township management issues only recently got into scientific eyeshot and the lack of scientific studies analyzing local government wards of the problems as well as good experience. A Lithuanian neighborhood closest to the local population of the authorities, is experiencing significant challenges: at low cultivation and financial autonomy, municipality must exercise the functions delegated to the municipality, to bring the local community and effectively mobilized local government issues.

According to the Lithuanian and foreign authors and practitioners views were analyzed Palanga municipality, Šventoji eldership and communication between the local community and collaboration problems. Was done Šventoji eldership content analysis of documents and individual

in-depth (content) in an interview with the elder of the Sventoji analysis of the results , group interviews with community activists Sventoji activists analysis of the results , and are formed based on local self- improvement trends of the Sventoji eldership.

Reasoned the main defensive statement: eldership of Sventoji, the following local government developments:

1. For residents: Palanga municipality, Sventoji eldership has more in depth and focus on the needs of the local residents, to improve the quality of life, provide social security to help realize the needs of the local population in self-governance .

2. For entrepreneurs: Palanga city municipality administration should be guided by good governance and sustainable development principles and common interfaces to ensure the implementation of these interfaces, encouraging business development, strengthening the influence of the Sventoji eldership business development and entrepreneurship opportunities in the modeling resort eldership throughout the year, not only during the summer season.

3. For guests: Developing tourism in the Sventoji not only in summer but also in the off-season, setting up a tourist information center, giving the Sventoji eldership more features to work with incoming guests: the public policy organization of emergency medical assistance, social assistance, cultural and sports events, self-development .

Keywords: municipality, local government, public administration, sustainable development.

TURINYS

TURINYS	7
LENTELĖS	9
PAVEIKSLAI.....	10
PAGRINDINĖS SĄVOKOS.....	11
ĮVADAS	13
1. TEORINIS VIEŠOJO VALDYMO, DARNAUS VYSTYMOŠI IR VIETOS SAVIVALDOS DISKURSAS	18
1.1. Viešojo valdymo koncepcijų sisteminė analizė.....	18
1.1.1. Viešojo valdymo sistemos	18
1.1.2. Gero valdymo koncepcijos teorinės prielaidos ir principai vietos savivaldoje	20
1.1.3. Naujasis viešasis valdymas vietos savivaldoje.....	23
1.2. Darnaus vystymosi paradigmos ir principai	25
1.3. Viešojo valdymo ir darnaus vystymosi sąsajos	27
1.3.1. Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąveika vietos savivaldoje	27
1.3.2. Gero valdymo raiška darnaus vystymosi kontekste	29
1.3.3. Naujojo viešojo valdymo bruožų ir darnaus vystymosi dimensijų sąsajos	31
1.4. Esminiai vietos savivaldos teoriniai ir teisiniai aspektai	35
1.4.1. Vietos savivaldos koncepcijos.....	35
1.4.2. Piliečių dalyvavimo svarba vietos savivaldoje.....	39
1.4.3. Demokratinis valdymas vietos savivaldoje	40
1.4.4. Subsidiarumo principo taikymas vietos savivaldoje	41
1.4.5. Seniūnijų ir seniūnų statusas, jų veikla vietos savivaldoje.....	44
1.4.6. Pagrindiniai veiksniai, lemiantys būtinumą tobulinti vietos savivaldą	48
2. ŠVENTOSIOS SENIŪNIJOS VEIKLOS TYRIMO REZULTATAI IR SAVIVALDOS TOBULINIMO KRYPTIŲ MODELIAVIMAS	50
2.1. Tyrimo metodika	50
2.1.1. Tyrimo struktūra	51
2.1.2. Tyrimo etapai.....	53
2.1.3. Tyrimo instrumento pagrindimas	54
2.2. Šventosios seniūnijos charakteristika ir jos vykdomos veiklos analizė	55
2.2.1. Šventosios seniūnijos raida.....	55
2.2.2. Palangos miesto savivaldybės ir Šventosios seniūnijos administracijos struktūra.....	57
2.2.3. Palangos miesto strateginio plėtros plano iki 2020 metų analizė.....	58

2.2.4 Šventosios seniūnijos veiklos 2011– 2013 metų ataskaitų analizė	64
2.2.5 Šventosios seniūnijos SSGG analizė	73
2.3. Šventosios seniūnijos savivaldos tobulinimo kryptių modeliavimas	75
IŠVADOS	84
REKOMENDACIJOS	87
MOKSLINĖ LITERATŪRA	89
PRIEDAI	95
1 priedas. Interviu protokolas	96
2 priedas. Interviu protokolas	98
3 priedas. Konferencijos pažymėjimas	101
4 priedas. Straipsnis	102
5 priedas. Konferencijos pažymėjimas	112
6 priedas Straipsnis	113
7 priedas. Šventosios bendruomenės ir Šventosios turizmo asociacijos projektas.....	129

LENTELĖS

1 lentelė Gero valdymo principų apibrėžimai vietos savivaldoje.....	17
2 lentelė Pagrindiniai darnaus vystymosi principai.....	21
3 lentelė Gero valdymo bruožų ir darnaus vystymosi principų sąsajos.....	30
4 lentelė Vietos savivaldos apibrėžimai.....	34
5 lentelė Vietos savivaldos institucijų veiklos principai.....	35
6 lentelė Palangos miesto strateginio plėtros plano iki 2020 metų plėtros sritys, tikslai ir uždaviniai.....	68
7 lentelė PMSPP gyvenimo kokybės ir socialinio saugumo gerinimo srities tikslai, uždaviniai.....	69
8 lentelė PMSPP darnios aplinkos vystymosi tikslai, uždaviniai bei jų koordinatoriai.....	70
9 lentelė Kurorto patrauklumo didinimas.....	71
10 lentelė Miesto savivaldos gerinimas.....	72
11 lentelė Šventosios gyventojų prašymų ir nuomonių pateikimo būdai.....	75
12 lentelė Šventosios seniūnijos asignavimų lyginamoji lentelė.....	76
13 lentelė Seniūnijos teritorijos priežiūra.....	78

PAVEIKSLAI

1 pav. Viešojo valdymo sistemos schema Lietuvoje 2010 metais.....	14
2 pav. Darnios organizacinės aplinkos vizualizacija.....	24
3 pav. Subsidiarumo taikymas vietos savivaldoje.....	42
4 pav. Magistro darbo loginė schema.....	53
5 pav. Palangos miesto savivaldybės ir Šventosios seniūnijos organizacinė struktūra.....	59
6 pav. Palangos miesto centrai ir jų vystymo schema.....	67
7 pav. Šventosios seniūnijos administracijos struktūra 2011–2013 m.....	74
8 pav. Šventosios seniūnijos bendradarbiaujančios institucijos.....	84
9 pav. Šventosios seniūnijos valdymo tobulinimo kryptys.....	85

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Bendruomenė (*angl. community*) – atitinkamoje savivaldybės teritorijoje nuolat gyvenantys asmenys, susieti bendrų viešųjų poreikių ir interesų. (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 2006).

Bendruomeninė organizacija (*angl. community – based organization*) – asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje (*žin.*, 2008, Nr. 113–4290).

Centralizuota viešojo valdymo sistema – tai tokia valdymo sistema, kai vyrauja griežtas vadovavimas, kai viską sprendžia vadovybė ir skyriai beveik neturi galimybės priimti sprendimus. (OECD, *Managing across levels of government*. p. 11).

Darnus vystymasis (*angl. sustainable development*) – kompromisas, tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų. (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003).

Decentralizacija – tai atsakomybės perdavimas demokratiškai nepriklausomiems žemesniems valdymo lygiams, duodant jiems daugiau valdymo laisvės, bet nebūtinai daugiau finansinio savarankiškumo. (OECD, *Managing across levels of government*. p. 11).

Dekoncentracija (dekoncentravimas) – tai valdymo sistema, kurioje centrinių ministerijų atsakomybė perduodama teritoriniams padaliniais ar labiau nepriklausomoms agentūroms, taip priartėjant prie piliečių, bet tuo pačiu išliekant centrinio valdymo dalimi. (OECD, *Managing across levels of government*. P. 11).

Geras valdymas (*angl. Good governance*) – tai reikalavimas, keliamas visiems viešojo administravimo subjektams ir yra įgyvendinamas per piliečių ir valdžios atstovų santykius (Šaparnienė, D. 2010).

Interviu (*angl. interview*) – socialinės psichologinės informacijos gavimas žodine apklausa, naudojama siekiant sukurti darbinės hipotezes, dominančias tyrėją, norint papildyti ar patikslinti duomenis, gautus kitais tyrimo metodais, ar panaudoti kaip pagrindinį duomenų rinkimo būdą. (Bitinas, 2002).

Metodologija (*angl. methodology*) – pažinimo metodai ir būdai konkrečioje mokslo kryptyje. (Kardelis, 2002).

Organizacija (*angl. organization*) – du ar daugiau žmonių, kartu dirbančių tam tikroje struktūroje, kad pasiektų tikslą ar tam tikrų tikslų visumą. (Stoner, Freeman, Gilbert, 2000).

Savivaldybė (angl. Government) – įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą Savivaldybės tarybą ir jos sudarytas, jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas. Savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo (Žin., 2008, Nr. 113-4290).

Seniūnija (angl. Neighbourhood) – Savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys – jos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje (Žin., 2008, Nr. 113-4290).

Seniūnaitis (angl. Subneighbourhoodelder) – seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyvenamosios vietovės bendruomenės išrinktas atstovas, turintis šio įstatymo nustatytas teises ir pareigas (Žin., 2008, Nr. 113-4290).

Sueiga (angl. Meeting) – seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų – seniūnaičių sueiga, sprendžianti šio įstatymo nustatytus klausimus (Žin., 2008, Nr. 113-4290).

SSGG (SWOT) analizė – analizė, sujungianti išorinės aplinkos ir išteklių analizės rezultatus, suskirstanti organizacijos strategiją lemiančius veiksnius į keturias grupes: stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes (Arimavičiūtė, 2008).

Vadovavimas (Leadership) – menas paveikti žmones, kad jie noriai ir entuziastingai įgyvendintų organizacijos misiją, tikslus ir strategiją (Vasiliauskas, 2005).

Vietos savivalda (angl. Local government) – įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas, pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją (žin., 2008, Nr. 113-4290).

IVADAS

Tyrimo aktualumas ir problematika

Lietuvos seniūnijos, arčiausiai vietos gyventojų esančios valdžios institucijos, išgyvena didelius išbandymus: esant mažam ūkiniam ir finansiniam savarankiškumui, seniūnija privalo vykdyti Savivaldybės deleguotas funkcijas, suburti vietos bendruomenę ir efektyviai panaudoti lėšas vietos savivaldos problemoms spręsti. Seniūnijų teikiamoms vietos savivaldos paslaugoms itin svarbus vietos gyventojų, visuomenės dalyvavimas, kuris yra būtinas tiek jiems patiems, tiek seniūnijai. Įsitraukdamos į vietos savivaldos veiklą, teikiamas seniūnijų paslaugas ir esant dideliame vietos gyventojų aktyvumui, bendradarbiaujančios institucijos tampa tarsi veiklos varomoji jėga, kurios dėka seniūnija geriau ir lengviau išsprendžia problemas, įgyvendina užsibrėžtus tikslus ir siekius, todėl yra sutaupomas laikas, o svarbiausia – lėšos.

Pasak, V. Daugirdo ir J. Mačiulytės (2006), Lietuvos savivaldos teritorijos administracinio suskirstymo ir savivaldos reforma vyksta labai komplikuoti. Nepakankamas decentralizacijos laipsnis regioniniu lygmeniu yra viena priežasčių, kodėl Lietuva iki šiol nevykdo aktyvios regioninės politikos. Savivaldos stiprinimas – kertinis pilietinės visuomenės formavimo klausimas – netapo valstybės prioritetu. Lokalinės savivaldos institucijų nebuvimas ne tik atitolina valdžią nuo piliečių, bet ir stabdo socialinę bei ekonominę plėtrą. (Daugirdas, Mačiulytė, 2006).

Su A. Raipos (2009) nuomone sutinkant, naujos teorinės nuostatos reikalauja tobulinti „gerąją – viešojo valdymo praktiką, reformuoti viešojo valdymo struktūrines dalis vietos savivaldos lygmeniu. Viešasis, kartu ir seniūnijų valdymas reikalauja reformos, kuri apimtų įvairių rūšių išteklių taupymą, racionalių sprendimų priėmimą, programinius valdymo elementus, naujų motyvacinių inovacijų pagrindus. Vykstantys pokyčiai turi orientuotis ne tik į Naująjį viešąjį valdymą, Gerą valdymą, bet ir į darnųjį vystymąsi, kur jų bendros sąsajos reikalauja tobulinti savivaldos kryptis seniūnijoje bei įveikti nuolat atsirandančias problemas (Raipa, 2009), nes tik taip įmanomas seniūnijos, kaip viešosios institucijos, veiklos, valdymo efektyvinimas ir savivaldos tobulinimas.

Kiekvienoje seniūnijoje turi būti Geras valdymas, darnus vystymasis ir aktyvi vietos bendruomenė, nes seniūnija be bendruomenės negali vystytis, o ir jų aktyvumas savivaldoje padėtų išspręsti iškilusias seniūnijos problemas, kurių negalėtų nuspręsti vietos valdžia be bendruomenės dalyvavimo tobulinant savivaldos kryptis seniūnijoje.

Geras valdymas bei *darnus vystymasis vietos savivaldoje* – svarbūs reiškiniai, nes savivaldybė yra pagrindinė valdžia, jungianti visuomenės poreikius ir valstybės politiką. Todėl nuo to, kaip dirbs Savivaldybės taryba bei kaip kokybiškai ir racionaliai dirbs Savivaldybės administracija, priklauso seniūnijos vykdomų programų rezultatai, o kartu ir vietos savivaldos perspektyvos.

Taigi, vietinės valdžios atstovų abejingumas ir uždarumas, bendruomenės pasyvumas ir apatiškumas, kompleksinių tyrimų stoka – tai veiksniai, paskatinę atidžiau pažvelgti į šią temą bei pastūmėję atlikti tyrimą, vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje, išanalizuojant Gero valdymo mokslinę literatūrą, darnaus vystymosi paradigmas, vietos valdžios ekspertų nuomones apie Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajų įgyvendinimą vietos savivaldoje, pateikiant esminius vietos savivaldos teorinius ir teisinius aspektus bei parengiant ir pagrindžiant vietos savivaldos tobulinimo kryptių modeliavimą seniūnijoje.

Seniūnija, kaip arčiausiai gyventojų esanti Savivaldybės administracijos grandis nėra orientuota į efektyvesnę ir tobulesnę seniūnijos valdymą tenkinant vietos gyventojų poreikius, užtikrinant stiprią savivaldą. Kadangi, Šventosios seniūnija yra arčiausiai gyventojų esanti valdžios institucija, sprendžianti kasdienes vietos gyventojų problemas, todėl ir iškyla tokios problemos, kaip didelis ribotumas ir visas valdymas iš „viršaus“, toks valdymas negali užtikrinti greitų ir kokybiškų problemų sprendimo būdų. Seniūnijose teikiamos paslaugos pasižymi minimaliomis institucinėmis savybėmis, todėl vietos gyventojai pasyviai dalyvauja toje veikloje, nes jaučiasi neturintys įtakos kažką pakeisti, suvokiantys įdėtų pastangų beprasmę naudą savo pačių gyvenimo kokybės plėtrai.

Šventosios savivaldos veiklos tobulinimo kryptių modeliavimu siekiama numatyti esmines vietos savivaldos tobulinimo kryptis, kurias atlikti būtina, dėl poreikio tobulinti seniūnijos veiklą, siekiant didinti seniūnijos valdymo efektyvumą ir geriau tenkinti vietos gyventojų poreikius. Vietos savivaldos tobulinimo kryptių įgyvendinimo efektyvumą lemia valdžios institucijos ir vietos gyventojų pastangos bendradarbiauti, siekiant demokratinio Gero valdymo ir darnaus vystymosi, remiantis bendrais principais ir įgyvendinti viešojo valdymo sprendimus, labiausiai atitinkančius vietos gyventojų poreikius, todėl tyrimas suponuoja probleminį klausimą: ar Šventosios seniūnijai galima sumodeliuoti tobulinimo kryptis įgyvendinant Gero valdymo ir darnaus vystymosi bendras sąsajas?

Temos ištirtumas

Vietos savivaldos tobulinimo kryptys – vis dar nauja sritis, kurioje dar nėra aiškių tobulinimo koncepcijų. Magistro darbe buvo atlikta Viešojo valdymo, Naujojo viešojo valdymo, Gero valdymo koncepcijų sisteminė analizė, remiantis šių mokslininkų teorijomis: M. Doornbos, (2003); Frederickson, H. G. (2003); ES pagrindinių teisių chartija (2000) A. Astrauskas, (2007); G. Žilinskui (2010); S. Ladi, (2008); V. Domarkas, (2008); D. Šaparnienė, (2010); A. Guogis, (2010); Ch. Hood, (1991); A. Raipa, (2009); W. Drechler, (2004); R. Vanagas, (2006), ir kt.

Darnaus vystymosi teorinės paradigmos, Viešojo valdymo ir darnaus vystymosi bendros sąsajos buvo atskleistos, remiantis šiais mokslininkais: R. Kareivaitė ir V. Juknevičienė (2012); K.

Navickas, R. Navickienė; Bendrojo darnaus vystymosi strateginio planavimo tikslas iki 2020 m. (2004); R. Čiegis ir R. Grunda (2007); V. Dubinas, (2005); A. Arimavičiūtės (2005, 2007, 2011); S. Pivoras ir E. Visockytė (2011); Valdymo elementai, (2011), ir kt.

Atskleidžiant vietos savivaldos teorinius ir praktinius aspektus, buvo remtasi šiais mokslininkais: J. Jasaitis (2010; 2011; 2012), V. Daugirdas, J., Mačiulytė (2006); A. Astrauskas, (2006); A. Raipa (2009), ir kt.

Tyrimo objektas – vietos savivaldos tobulinimas.

Tyrimo tikslas – atlikus viešojo valdymo, darnaus vystymosi, vietos savivaldos koncepcijų analizę, išnagrinėjus Šventosios seniūnijos veiklą ir problemas, parengti ir pagrįsti vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti Viešojo valdymo mokslinį diskursą;
2. Atskleisti darnaus vystymosi teorines paradigmas;
3. Išanalizuoti Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendras sąsajas;
4. Remiantis moksliniais šaltiniais, atskleisti piliečių dalyvavimo svarbą vietos savivaldoje;
5. Remiantis dokumentų analize bei kokybinio tyrimo pagalba išnagrinėti Šventosios seniūnijos esamą padėtį bei modeliuoti tobulintinas savivaldos kryptis seniūnijoje.

Tyrimo metodai:

1. Teoriniai-analitiniai – mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė;
2. Duomenų rinkimo – individualus giluminis (content) interviu su Šventosios seniūnu, grupinis interviu su Šventosios seniūnijos bendruomenės aktyvistais;
3. Duomenų analizės – aprašomosios statistikos, grafinio vaizdavimo ir modeliavimo, lentelių ir paveikslų interpretavimo, apibendrinimo metodai.

Tyrimo strategija.

1. Šaltinių paieška (2012 m. rugsėjis – 2012 m. gruodis);
2. Mokslinės literatūros analizė (2013 m. sausis – 2013 m. gruodis);
3. Ekspertų apklausa (2014 m. sausis – 2014 m. kovas);
4. Duomenų analizės interpretacija ir apibendrinimas (2014 m. kovas – 2014 m. balandis);
5. Tyrimo ataskaitos parengimas (2014 m. balandis – 2014 m. gegužė).

Pagrindiniai ginamieji teiginiai. Šventosios seniūnijoje galimos šios vietos savivaldos tobulinimo kryptys:

1. **Gyventojams:** Palangos savivaldybė, Šventosios seniūnija turi labiau gilintis ir orientuotis į vietos gyventojų poreikius, gerinti nuolatiniams gyventojams gyvenimo kokybę, užtikrinti socialinį saugumą, padėti realizuoti vietos gyventojų poreikius savivaldoje.
2. **Verslininkams:** Palangos miesto savivaldybės administracija turėtų vadovautis Gero valdymo ir Darnaus vystymosi principais bei jų bendromis sąsajomis, turėtų užtikrinti šių sąsajų įgyvendinimą, skatinti verslo plėtrą, stiprinant Šventosios seniūnijos įtaką verslo plėtros srityje bei modeliuojant verslumo galimybes šioje kurortinėje seniūnijoje ištikus metus, ne tik vasaros sezono metu.
3. **Svečiams:** Plėtoti turizmą Šventosios seniūnijoje ne tik vasarą, bet ir ne sezono metu, įsteigiant Turizmo informacijos centrą, suteikiant Šventosios seniūnijai daugiau funkcijų dirbant su atvykstančiais svečiais: viešosios tvarkos organizavimas, greitosios medicinos pagalbos teikimas, socialinės pagalbos organizavimas, kultūros ir sporto renginių organizavimas, savivaldos plėtotė.

Magistro darbo struktūra

Magistro darbą sudaro dvi pagrindinės dalys, sudarytos iš skyrių ir poskyrių. Tyrime analizuotos viešo valdymo teorinės paradigmos, darnaus vystymosi mokslinė apžvalga bei piliečių dalyvavimo svarba vietos savivaldos tobulinime. Siekiant ištirti Šventosios miestelio seniūnijos valdymo sistemą, buvo išanalizuota Gero valdymo, darnaus vystymosi, vietos savivaldos mokslinė literatūra, Lietuvos Respublikos teisės aktai, Palangos miesto strateginis plėtros dokumentas, Šventosios seniūnijos veiklų ataskaitos, atliktas tyrimas seniūnijoje. Atlikti tyrimą Šventijoje svarbu todėl, jog seniūnija nėra tipinė viešojo sektoriaus organizacija (Šventosios miestelis išsiskiria iš kitų seniūnijų tuo, jog yra kurortinis miestelis, kuris turi savo didelį bruožą – sezoniškumą). Tyrimui pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, kuris leido aktualizuoti mažai tirtą ir analizuotą miestelio seniūnijos veiklą. Atlikta kokybinio turinio (content) analizė. Pasak B. Bitino ir kt. (2008), interviu yra priimtinausias atliekant kokybinius tyrimus. Interviu metu tyrėjas gali lengviau suprasti tiriamą problemą, atskleisti visiškai netikėtus ir iš anksto nenumatytus tiriamosios problemos aspektus.

Darbas susideda iš įvado, dviejų dalių (teorinio bei praktinio tyrimo rezultatų), išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo bei priedų.

Tyrimo vieta

Šventosios seniūnija – tai Palangos miesto (savivaldybės) filialas, veikiantis savivaldybės teritorijos dalyje, išlaikomas iš savivaldybės biudžeto, tiesiogiai pavaldus ir atskaitingas Palangos miesto Savivaldybės administracijos direktoriui, vykdamas Palangos miesto Savivaldybės tarybos sprendimus. Seniūnija rūpinasi deleguotų teisės ir savo funkcijų įgyvendinimu. Šią instituciją

autorius pasirinko dėl suinteresuotumo, kaip bendruomenės nariui, dėl seniūnijos savivaldos tobulinimo krypčių būtinybės, Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendrų sąsajų įgyvendinimo Savivaldybėje, tobulinant savivaldą seniūnijoje. Be to, tyrėjo gyvenamoji vieta – Šventosios seniūnija, todėl bendruomenės problemos ir seniūnijos veikla yra artima, tad šie faktoriai ir prisidėjo prie būtent šios seniūnijos analizės.

Tyrimo rezultatų naujumas ir praktinis reikšmingumas

Siekiant išanalizuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje, pateikiamas tobulinimo krypčių modeliavimas. Reikia tobulinti viešojo administravimo sistemą, ištiriant Palangos miesto strateginio plėtros planą iki 2020 metų, Šventosios veiklos ataskaitas, pateikus Šventosios SSSG padėtį bei numatant vietos savivaldos tobulinimo kryptis seniūnijoje.

Vietos savivaldos tobulinimo kryptys, Šventosios seniūnijos atveju –naujas reiškinys, todėl vykdant tyrimą Šventosios seniūnijoje, siekta su seniūnu, bendruomenės nariais išsiaiškinti, kokia yra vietos valdžios nuomonė apie vykstančius procesus, seniūnijos veiklos optimizavimą, efektyvumo didinimą, valdymo tobulinimo krypčių modeliavimą bei įgyvendinimą.

Išanalizavus minėtus dokumentus, atlikus giluminį pusiau struktūruotą individualų bei grupinį interviu, remiantis atliktu tyrimu magistro darbe, būtų galima panaudoti tobulinimo kryptis Šventosios savivaldoje. Tyrimas prilygsta taikomajam pobūdžiui, t. y. remiantis pagrįstais išanalizuotais rezultatais, išvadomis bei siūlomomis rekomendacijomis, komunikavimas tarp vietos valdžios atstovų, vietos gyventojų bei seniūnaičių, gali būti grindžiamas modeliuojamomis vietos savivaldos tobulinimo kryptimis, tada seniūnijoje būtų užtikrintas stipri vietos savivalda gyventojams, verslininkams, svečiams, Geras valdymas bei darnus vystymasis kurortiniame miestelyje.

Magistro darbo rezultatų aprobavimas

Tyrimo rezultatai buvo pristatyti pranešimuose, aptarti ir publikuoti straipsniais tarptautinėse mokslinėse konferencijose (žr. 3 – 6 priedus):

1. 13-ojoje Jaunųjų tyrėjų tarptautinė mokslinė konferencija: „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“, „Gero valdymo koncepcijos įgyvendinimas: Šventosios seniūnijos atvejis“, Šiauliai, 2013–04–18;
2. 14-ojoje Jaunųjų tyrėjų tarptautinė mokslinė konferencija: „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“, „Vietos savivaldos tobulinimo kryptys: Šventosios seniūnijos atvejis“, Šiauliai, 2014-04-24.

1. TEORINIS VIEŠOJO VALDYMO, DARNAUS VYSTYMO SI IR VIETOS SAVIVALDOS DISKURSAS

1.1. Viešojo valdymo koncepcijų sisteminė analizė

1.1.1. Viešojo valdymo sistemos

M. Doornbos (2003, p. 3) teigimu, „viešojo valdymo“ terminą pakankamai sunku apibrėžti, nes jis kaip ir kiti specialūs terminai, sulaukia nemažai diskusijų bei nėra iki galo sutarta, ką viešas valdymas reiškia, kaip ją konkrečiai apibrėžti ir tinkamai vartoti. Sąvoka „valdymas“ greitai tapo plačiai vartojamas įvairiuose kontekstuose. (Doornbos, 2003).

Viešojo valdymo literatūroje: H. G. Frederickson, straipsnyje „Whatever Happened to Public Administration“ rašoma, jog nuo 1972 m. „viešojo valdymo“ terminas imtas naudoti kaip „viešojo administravimo“ analogas. Maždaug iki 2000 m. viešojo valdymo kaip valdysenos sampratas daugiau plėtojo Europos šalių mokslininkai (britai, vokiečiai iš dalies prancūzai ir kiti), todėl viešojo valdymo sampratos ir rašoma literatūra buvo vadinama europietiška. Literatūroje, išsivysčiusiose šalyse kaip Vokietija, Prancūzija, Olandija, Belgija ir kitos, rėmėsi „gerojo administravimo“ apibrėžimais. (Frederickson, 2003).

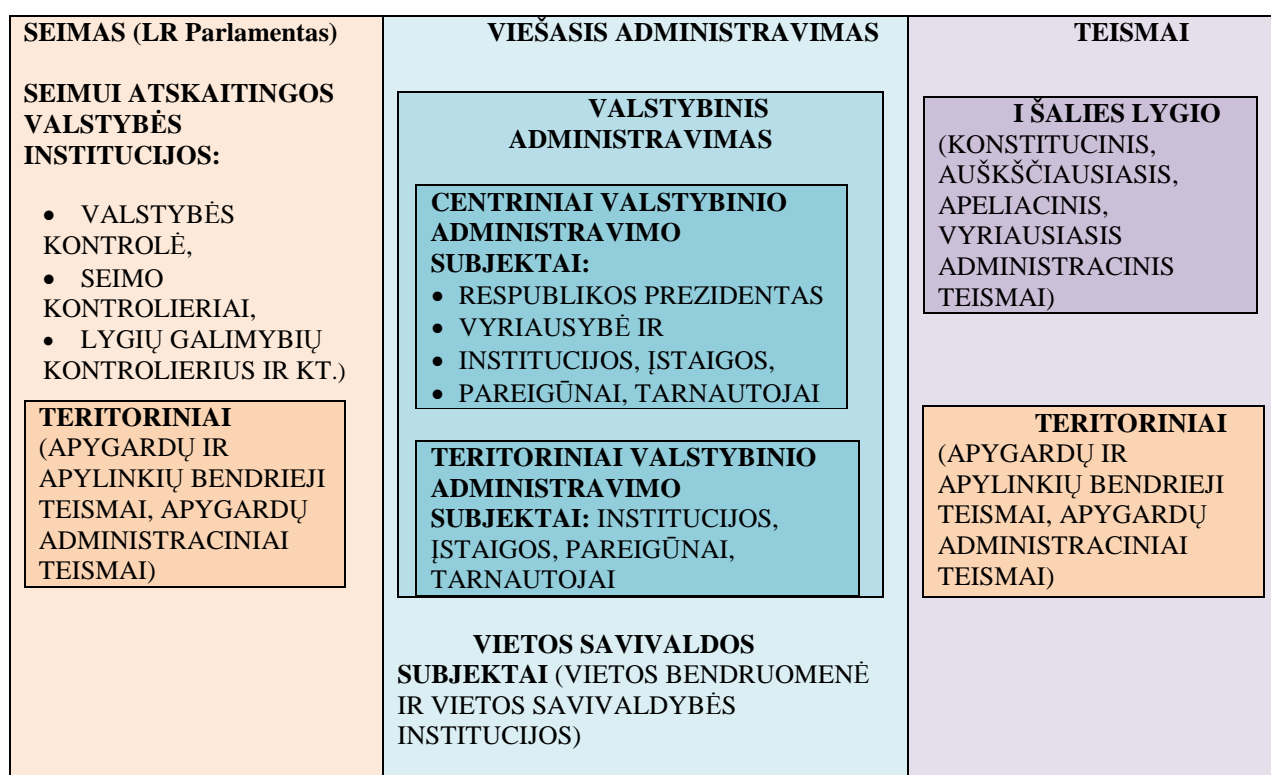
2000 m. buvo priimtose ir apibrėžtos ES pagrindinių teisių chartijos, 41 straipsnyje – teisė į gerą administravimą. Lisabonos sutartyje teisė į gerą administravimą įsigaliojo 2009 m. ir tapo jos dalimi. Gerame administravime svarbiausia grindžiamas nešališkumas, administracijos institucijos privalo pagrįsti savo priimtus sprendimus. Geras administravimas grindžiamas viešosios arba administracinės teisės objektas, kuris pagrindžia svarbų, bet kartu gana siaurą viešojo valdymo sritį. (Lisabonos sutartis, 2009).

Per pastarąjį dvidešimtmetį Lietuva nelengvai sugebėjo išgyvendinti **centralizuotą** valstybės valdymo sistemą (vietos savivaldybių institucijos ir įstaigos joje buvo tik valstybės valdžios ir valdymo organų sistemos sudėtinė dalis), transformuoti į **demokratinę decentralizuotą** ir **dekoncentruotą** viešojo valdymo sistemą ir kurioje:

- a) viešąjį valdymą (viešąją valdžią) sudaro valstybės valdymas ir vietos (teritorinė) savivalda,
- b) vietos (teritorinė) savivalda – tai savaveiksmiškumo pagrindais veikianti viešojo administravimo sistema, tiesiogiai nepavaldi valstybės valdžios institucijoms,
- c) valstybės valdymas (tiksliau – valstybinis administravimas) yra dekoncentruotas: valstybės teritorijos administraciniuose vienetuose (apskirtyse ir savivaldybėse) ir administravimo zonose, veiklą vykdo valstybinio vietos valdymo subjektai, priklausantys dviem tipams – prefekto tipo

subjektams (pvz., Vyriausybės atstovas) ir dekoncentruotosios administracijos tipo subjektams (pvz., Policijos departamento teritorinės įstaigos, Mokesčių inspekcijos teritorinės įstaigos, darbo biržos teritorinės įstaigos ir kt.). (Astrauskas, 2007)

Antrinant A. Astrausko (2006) nuomonei, 1 paveiksle matyti, jog per dvidešimt metų labai pasikeitė Lietuvos vietos savivaldos teritorinis organizavimo pagrindas (valstybės teritorijos administracinių vienetų sistema), valstybės valdžios ir vietos savivaldybių tarpusavio santykiai įgavo naują pobūdį (atsisakyta tiesioginio valstybės valdžios ir vietos savivaldybių pavaldumo), sukurta demokratinei valstybei ir šaliai su kontinentine teisine sistema būdinga vietos savivaldos teisinė aplinka (teisinė bazė), buvo kuriami ir nuolat tikslinami svarbiausių sąvokų (vietos savivaldybės ir vietos savivaldos) apibrėžimai. (Astrauskas, 2006).

1 pav. Viešojo valdymo sistemos schema Lietuvoje 2010 metais
Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (A. Astrauskas, 2006)

Iš 1 paveikslo matyti, kad 2010 metais Viešojo valdymo sistemoje valstybinį administravimą sudarė Centriniai valstybinio administravimo subjektai bei Teritoriniai valstybinio administravimo subjektai, o Vietos savivaldos subjektai buvo nebe valstybinio administravimo sistemoje, o viešojo administravimo sistemoje, todėl matome atskirtį tarp kitų Viešojo valdymo sistemų.

Apibendrinant galima teigti, jog nemažai diskusijų tarp mokslininkų sukelia viešojo *valdymo* apibrėžimų įvairovė. Vieni savo diskursuose teigia, kad sunkiai įmanoma atskirti ir apibrėžti šiuos terminus, kiti teigia, jog nėra vieningos, visiems tinkančios *valdymo* sąvokos. Kiti mokslininkai mano, kad galima išskirti tam tikrus principus, nuostatas, kriterijus, kurie turėtų sudaryti *viešojo*

valdymo sąvoką, tačiau dauguma mokslininkų bei Tarptautinių organizacijų teigia, jog viešąjį *Gerą valdymą* apibrėžia tam tikri principai, kurie ir įrodo, ar įgyvendinamas valdymas (šalyje, institucijoje) yra geras. Viešojo valdymo principai tarpusavyje yra glaudžiai susiję ir jų atskirti yra neįmanoma, nes vieno principo eliminavimas arba neįgyvendinimas turi įtakos ir kitiems principams.

1.1.2. Gero valdymo koncepcijos teorinės prielaidos ir principai vietos savivaldoje

Anot S. Ladi (2008, p. 11), sąvoka *Geras valdymas* buvo plačiai naudojama tarptautinėje bendruomenėje per pastaruosius 15 metų ir įgijo „koncepcijų talpyklos“ — terminą, kuris apima daugybę principų ir yra tokia pat bendra sąvoka kaip ir globalizacija ar pasaulinis valdymas. Bet koks bandymas ją apibrėžti sukeltų ilgus ginčus, kas yra sąvoka „valdymas“, taip pat normatyvines paieškas, kas yra „Geras valdymas“. (Ladi, 2008).

Kaip teigia V. Pettai ir E. Illing (2004, p. 347), tiek „valdymas“, tiek ir „Geras valdymas“ yra sąvokos, kurios vartojamos įvairiuose kontekstuose. Jos turi daug reikšmių, kurios yra apibūdinamos gana plačiai, todėl yra sunku jas aiškiai ir vienareikšmiškai apibrėžti, taip pat suprasti jų esmę, vertybes ir įgyvendinimą. (Pettai, Illing, 2004).

V. Domarko (2008, p. 10) teigimu, pastarieji dešimtmečiai buvo daugelio valstybių viešojo administravimo ryškių pasikeitimų metai. Keitėsi viešojo administravimo sąvokų apibrėžtys, paskirtys, kurios, buvo struktūruojamos į keturias stadijas: 1) klasikinio arba tradicinio viešojo administravimo; 2) viešosios vadybos; 3) naujosios viešosios vadybos; 4) (naujojo) viešojo valdymo. Kadangi pirmosios dvi stadijos turėjo mažai tiesioginės įtakos *Gero valdymo* (angl. *Good governance*) koncepcijos vystymuisi, jos šiame darbe nebus plačiau aptariamoms. Trečioji ir ketvirtoji stadijos bus aptariamoms detaliau, siekiant atskleisti *Gero valdymo* koncepcijos kilmės prielaidas. (Domarkas, 2008).

Dauguma autorių mano, jog bandymas apibrėžti sąvokas „valdymas“ ir „Geras valdymas“, sukeltų daugybę diskusijų ir reikėtų skirti nemažai laiko bei pastangų norint tai padaryti

Jungtinių Tautų vystymosi programoje 1997 m. aprašomas Geras valdymas kaip efektyvus valdymo sinonimas, kuriam būdingas piliečių įtraukimas, skaidrumas ir atskaitingumas. Pasitikėjimas valdžia yra rodiklis, kaip tos nuostatos įgyvendinamos. (Astrauskas, 1997)

1997 m. Jungtinių Tautų plėtros programoje buvo pateikti 9 Gero valdymo kriterijai:

1. Dalyvavimas – visi piliečiai turi turėti balsą priimant sprendimus, tiesiogiai ar per atstovus. Svarbūs yra konstruktyvus dalyvavimo gebėjimai ir jų ugdymas.

2. Teisės viršenybė – teisinis reglamentavimas turi būti teisingas ir nešališkas, paremtas žmogaus teisėmis.

3. Skaidrumas – remiasi laisvu informacijos skleidimu. Informacijos turi būti pateikiama pakankamai, kad būtų galima stebėti ir suprasti institucijų veiklą.

4. Jautrus atsakas į klientų pageidavimus – institucijos turi siekti padėti visoms suinteresuotosioms šalims.

5. Orientacija į sutarimą – Geras valdymas remiasi susitarimo siekiu ir įvairių interesų derinimu, siekiant geriausios politikos ar procedūrų.

6. Nešališkumas – kiekvienam piliečiui sudaromos sąlygos pagerinti ar išlaikyti savo gerovę.

7. Efektyvumas ir veiksmingumas – siekiama poreikius tenkinančių rezultatų, geriausiai panaudojant turimus išteklius.

8. Atskaitomybė – asmenys, priimančys sprendimus vyriausybėje, privačiose ir nevyriausybiniuose organizacijose, yra atskaitingi visuomenei ir suinteresuotoms šalims.

9. Strateginė vizija – lyderių ir visuomenės ilgalaikis įsivaizdavimas, koks turi būti Geras valdymas ir darni plėtra. Žinomos istorinės, socialinės ir kultūrinės aplinkybės, kuriomis paremtas šis įsivaizdavimas.

Kiti mokslininkai kaip: J. Graham, B. Amos, T. Plumptre šios 9 JTVP kriterijus grupuoja į 5 Gero valdymo principus:

- ✓ **legitimumas ir balso teisė,**
- ✓ **krypties turėjimas,**
- ✓ **rezultatams skirta veikla,**
- ✓ **atskaitomybė,**
- ✓ **nešališkumas.**

Gero valdymo principai ir jų apibrėžimai yra pateikti Inovacijų ir Gero valdymo vietos lygmeniu (savivaldoje) strategijoje (2008, p. 3–5). Kaip teigiama minėtoje Strategijoje, galima sukurti sinergiją tarp visų suinteresuotų pusių (nesvarbu, ar tai būtų vietinio, regioninio, nacionalinio ar Europos lygmens) dirbant kartu ir naudojant bendrus instrumentus, siekiant padidinti vietinio valdymo kokybę remiantis bendra vizija, kurią apibrėžia dvylika Gero demokratinio valdymo principų.

Norint įgyvendinti numatytąjį tikslą, Strategijoje yra išskiriamos trys pagrindinės siekiamybės:

1. Demokratinių institucijų ir vykdomų procesų pagrindas turi būti piliečiai;
2. Vietinė valdžia turi nuolat tobulinti savo valdymą, atitinkantį 12 principų, kurie pateikti 1 lentelėje.

3. Valstybės ar / ir regioninės valdžios turi kurti ir remti institucines prielaidas vietinio lygmens valdymo tobulinimui, remiantis egzistuojančiais įsipareigojimais, kurie atitiktų Europos vietos savivaldos Chartijai ir kitiems Europos Tarybos standartus. (Inovacijų ir Gero valdymo vietos lygmeniu strategija, 2008).

1 lentelėje pateikti Gero valdymo principai vietos savivaldoje, kuriuos įgyvendinus, seniūnijos valdymas taptų efektyvesnis tiek vietos gyventojams, tiek valdžiai, jų tarpusavio bendradarbiavimui.

1 lentelė

Gero valdymo principų apibrėžimai vietos savivaldoje

Gero valdymo principai	Apibūdinimas
Sąžiningas rinkimų organizavimas, atstovavimas ir piliečių dalyvavimas	Piliečiai turi realias galimybes dalyvauti valstybės valdyme, gali išreikšti savo nuomonę dėl jiems rūpimų valdymo problemų.
Reagavimas į gyventojų poreikius	Tikslai, taisyklės, struktūros ir procedūros yra pritaikytos piliečių poreikiams ir lūkesčiams tenkinti, vietinės valdžios nuolatos stengiasi reaguoti į visuomenės poreikius.
Veiksmingumas ir efektyvumas	Tikslai yra įgyvendinami kiek įmanoma geriausiai panaudojant turimus išteklius; rezultatai patenkina iš anksto sutartus tikslus.
Atvirumas ir skaidrumas	Visuomenės galimybė naudotis viešąja informacija yra garantuota, formuojant piliečių suvokimą; sprendimai yra priimti ir vykdomi remiantis taisyklėmis ir nuostatomis.
Įstatymų viršenybė	Užtikrinama, kad vietinės valdžios tvirtai laikysis įstatymų ir teismo sprendimų; taisyklės ir nuostatos yra priimanamos remiantis procedūromis, kurias numato.
Etiškas elgesys	Pabrėžiama visuomenės gerovė, kuri turi būti žymiai svarbesnė nei individualūs interesai.
Kompetencija ir gebėjimai	Užtikrinama, kad vietinių valdžių atstovai, viešieji pareigūnai geba vykdyti savo tarnybines pareigas profesionaliai, nuolatos tobulina savo kompetencijas ir pateikia geresnius rezultatus.
Inovacijos ir atvirumas pokyčiams	Siekiami naujų, modernių ir efektyvių problemų sprendimo būdų, rodomas atvirumas pokyčiams bei pasiruošimas mokytis iš gerosios patirties.
Tvarumas (darna, subalansuotumas) ir ilgalaikė orientacija	Bendruomenės tvarumas, atsižvelgiama į ateities kartų poreikius ir interesus.
Patikimas finansų valdymas	Vietinės valdžios užtikrina tinkamą viešųjų išteklių naudojimą, įgyvendinamas efektyvus finansų valdymas.
Žmogaus teisės, kultūrinė įvairovė ir socialinė sanglauda	Pasitelkiant vietinės valdžios įtakos sferas, žmogaus teisės turi būti gerbiamos ir saugomos, stengiamasi įveikti bet kokio lygio diskriminaciją; kultūrinė įvairovė yra laikoma vertybe, socialinė sanglauda tarp įvairių sluoksnių piliečių yra visada remiama.
Atskaitomybė	Vietinė valdžia yra atsakinga ir atskaitinga už vykdomus sprendimus, sugeba išklausti piliečių nuomonę ir lūkesčius.

Šaltinis: (Šaparnienė, 2010, p. 122)

Iš 1 lentelės matyti, kad visi Gero valdymo principai, jų įgyvendinimas yra tarpusavyje priklausomi, jie vaidina svarbų vaidmenį demokratiniame valdyme, o tuo labiau siekiant įgyvendinti Gerą valdymą vietos savivaldoje. Neįgyvendinant vieno principų, bus neįgyvendinami ir kiti principai.

Lietuvoje Gero valdymo koncepcijos įgyvendinimo modelis dar nevyrauja vietos savivaldoje. Jo teisinis reglamentavimas yra paviršutiniškas. Teisės aktai, kuriuose užfiksuoti pagrindiniai viešojo administravimo principai, yra šie: LR Konstitucija, LR Viešojo administravimo, Vietos savivaldos, Valstybės tarnybos ir keletas kitų įstatymų pataisų.

Viešojo administravimo plėtros iki 2015 metų strategija (Valstybės žinios, 2004, Nr., 69-2399) yra pagrindinis dokumentas, kuriuo akcentuojama, jog siekiant tobulinti vietos savivaldą, būtina įvardinti savivaldybės institucijų, administracijos kompetenciją, aktualinti seniūnijų ir seniūnų teises, formuoti pilietinę visuomenę. 2002 metais Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme buvo papildyta (Valstybės žinios, 2002, Nr. 103-4605) vietos gyventojų apklausų vykdymo reglamentavimas, papildytos galimybės vietos gyventojams dalyvauti vietos valdžios sprendimų priėmimo procese. (Valstybės žinios, 2004).

Taigi, galima daryti prielaidą, jog nemažai diskusijų tarp mokslininkų sukelia *valdymo* bei *Gero valdymo* apibrėžimų paieška. Vieni savo diskursuose teigia, kad sunkiai įmanoma aiškiai atskirti ir apibrėžti šiuos terminus, kiti teigia, jog nėra vieningos, visiems tinkančios *Gero valdymo* sąvokos. Kiti mokslininkai mano, kad galima išskirti tam tikrus principus, nuostatas, kriterijus, kurie turėtų sudaryti *Gero valdymo* sąvoką. Taigi, tobulinant vietos savivaldos valdymo kryptis seniūnijoje, Naujasis viešasis valdymas būtų tik tam tikra veiklos vadybos forma. Vietos savivaldos tobulinimo kryptis ir tam tikrus procesus seniūnijoje lemia trys posistemiai: valdžios institucijos, pilietinė visuomenė ir privatus sektorius. Todėl, Geras valdymas – efektyvaus valdymo sinonimas, kuriam būdingas piliečių įtraukimas ir dalyvavimas, valdžios atstovų vykdomų veiklų skaidrumas, atskaitingumas vietos gyventojams. Šių tobulintinių kryptių įgyvendinimas vietos savivaldoje būtinas, norint užtikrinti efektyvų valdymą seniūnijoje.

1.1.3. Naujasis viešasis valdymas vietos savivaldoje

Naujoji viešoji vadyba, kuri literatūroje dažnai vadinama „Naujojo viešojo valdymo“ terminu (angl. *New Governance*), tampa naujuoju XXI a. pradžios viešojo administravimo modeliu. Kai kas dėl to kalba ir apie paradigminį viešojo administravimo teorijos ir praktikos lūžį. Yra dvi nuomonės dėl Naujojo viešojo valdymo. Viena – kad tai yra Naujosios viešosios vadybos – NVV (angl. *New Public Management*) papildinys, kita – kad Naujasis viešasis valdymas yra atskiras, savarankiškas valdymo modelis, kuris savotiškai oponuoja Naujajai viešajai vadybai (Guogis, 2010, p. 137).

C. Hood’as 1991 metais vienas iš pirmųjų mokslininkų, pradėjusių analizuoti Naujojo viešojo valdymo sąvoką. Savo moksliniuose darbuose apibūdino Naujojo viešojo valdymo sąvoką, kurią

ėmė taikyti daugelyje viešojo sektoriaus reformose, kurios tada pradėtos vykdyti daugelyje šalių. (Hood, 1991).

Naujasis viešasis valdymas grindžia artumą su piliečiais, teikiančias jiems kokybiškas ir prieinamas paslaugas, tačiau neapsiribojant vien piliečių interesais. Taip pat pabrėžia, kad vietos gyventojai (t. y. valstybės klientai) neturėtų tokių lūkesčių, jog valstybinės institucijos tenkins ir negalimus veiksmus.

A. Raipos (2009) teigimu, Naujos teorinės paradigmos istoriniuose XX–XXI a. raidos etapuose reikalauja efektyvinti vadinamąją „gerąją“ — viešojo valdymo praktiką, reformuoti viešojo valdymo struktūrines dalis – viešąją politiką ir viešąjį administravimą (Raipa, 2009, p. 23).

Antrinant V. Smalskiui, E. Skietriui (2008), tobulinant, modernizuojant valdymą formuojasi nauji viešojo administravimo principai, kuriuos daugelis tyrinėtojų įvardija Naujosios viešosios tarnybos terminu (angl. *New Public Service*, p. 60). (Smalskys, Skietrys, 2008).

W. Drechsler (2004) teigia priešingai, kad sąvoka „valdymas— yra daugiau ar mažiau neutrali koncepcija, kurios dėmesio centre yra valdymo mechanizmai tam tikrame politiniame vienete pabrėžiant sąveiką tarp Valstybės (Pirmo), Verslo (Antro) ir visuomenės (Trečio sektoriaus) veikėjų. (Drechler, 2004).

Taip pat valstybėse valdymo efektyvumą ir raidos procesus lemia trys posistemiai: valdžios institucijos, pilietinė visuomenė ir privatus sektorius. Todėl Geras valdymas turi harmonizuoti šių posistemių sąveiką. Kitais žodžiais tariant, Naujas viešasis valdymas turi sudaryti prielaidas racionaliai tvarkyti viešuosius reikalus, efektyviai naudojant resursus ir siekiant visuomenės gerovės, garantuojant žmogaus teises.

R. Vanagas (2006), savo disertacijoje pažymi, kad dalį Naujojo viešojo valdymo principus savo veikloje jau gali taikyti vietos savivaldos institucijos (tą gana sėkmingai pastaruoju metu bando daryti Vilniaus miesto savivaldybė), nes jie jau yra užfiksuoti galiojančioje norminėje bazėje. Atsižvelgiant į tai, kad inovacijų įdiegimas viešajame sektoriuje Lietuvoje vyksta iš „viršaus į apačią“, politikams reikėtų nustatyti daugiau imperatyvių reikalavimų, įpareigojančių kitas savivaldybes taip pat diegti inovacijas. (Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2006).

Taigi, Naujas viešasis valdymas turi sudaryti prielaidas racionaliai tvarkyti viešuosius reikalus, efektyviai naudojant resursus ir siekiant visuomenės gerovės, garantuojant žmogaus teises. Vietos savivaldos tobulinimo kryptys leistų įdiegti tik pagrindinius principus į seniūnijos sistemą. Šiandienio modelio įgyvendinimo „primetimas“ iš viršaus neužtikrina norimo valdymo rezultato seniūnijoje, nes Savivaldybės įgyvendina jį taip, kaip joms atrodo tinkama, be piliečių įtraukimo į tam tikrų sprendimų priėmimą, šie faktai neužtikrina gyventojų poreikių, paslaugų kokybės atlikimo seniūnijoje ir tai nestiprina pačios vietos savivaldos.

1.2. Darnaus vystymosi paradigmos ir principai

1992 m. Rio de Žaneire vyko pasaulinė Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencija, kurioje buvo suformuotos aukščiausiu lygiu įteisinančios darnaus vystymosi koncepcijos pagrindinės nuostatos, kaip esminė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija. (Rio de Janeiro, 2012).

Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindiniai teiginiai plėtojami daugelyje dokumentų: Rio de Žaneiro darbotvarkėje 21-ajam amžiui (1992 m.); Europos miestų tolydžios plėtros chartijoje (Olborgo chartija, 1994 m.); 1996 m. Lisabonos komunikate buvo priimtas „Darnus miestų vystymasis ES – veiksmų planas“, kuriame akcentavo savivaldos institucijų ruošimąsi „Vietos darbotvarkės 21“ traktavimą ir planavimą, tolydžios plėtros valdymą.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) minimas toks apibrėžimas: darnus vystymasis, suprantamas kaip kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003).

Lietuvoje, siekiant užtikrinti darnaus vystymosi proceso koordinavimą, 2003 m. rugsėjo 11 d. LR Vyriausybė patvirtino Lietuvos nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, kuriai vadovavo LR Vyriausybės Ministras Pirmininkas. Darnus vystymasis apima tiek darnaus vystymosi politiką, tiek strateginio planavimo metodiką.

D. Bardauskienė (2008) nurodo, kad darnus vystymasis miestuose, visų pirma, apima tris pagrindines sferas: socialinę, ekonominę ir aplinkosauginę, tad pagrindinis šios vietovės plėtros teorijos tikslas ir yra užtikrinti socialinę pažangą ir miesto ekonominį augimą. (Sociokultūrinių aspektų vaidmuo miesto darnioje plėtroje, 2008).

R. Čiegis, A. Žalevičienė, (2012), moksliniame straipsnyje mini, kad darnaus miesto vystymesi sąveikauja 4 komponentai: a) sveika aplinka; b) gyvybinga ekonomika; c) atsakinga visuomenė; d) investicijos. Visi šie komponentai yra suvokiami kaip neatsiejami, o investicijų komponentas atskiru išskirtas todėl, kad jis būtinas siekiant užtikrinti pirmųjų gyvybingumą ir kokybinę sąveiką. (Darnus miestų vystymasis ir Europos Sąjungos investicijų įsisavinimas. P. 42-51).

R. Čiegis ir R. Pareigis (2010), išskiria keturias svarbias sritis ir teigia, jog kiekvienam darnaus miesto vystymosi elementui yra keliami tam tikri tikslai: a) ekologiniam – užtikrinti aplinkos saugumą; b) socialiniam – stiprinti socialinį darnumą ir teisingumą; c) ekonominiam – patenkinti materialinius poreikius; d) instituciniam – užtikrinti dalyvavimą priimant sprendimus. (Darnių miestų ekonomika. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.)

Taigi, darnus miesto vystymasis turėtų padėti suderinti: „sveiką aplinką, gyvybingą ekonomiką, socialinę gerovę, aktyvų ir konstruktyvų miesto bendruomenės dalyvavimą visuose plėtros etapuose“ (G. Juškevičius, 2007).

2 lentelėje yra pateikti pagrindiniai darnaus vystymosi principai, kuriuos pateikia daugybė autorių, kaip Burinskienė (2003); Čiegis (2010); Šaparauskas, (2004); Chan, E. H. Wl.; Yung, E. H. K. (2004).

2 lentelė

Pagrindiniai darnaus vystymosi principai

Principas	Charakteristika
Partnerystė ir atskaitomybė	Kolektyvinei atsakomybei kuriamos sąjungos tarp suinteresuotų grupių; kiekviena grupė yra atskaitinga už savo priimtus sprendimus
Aktyvus dalyvavimas ir skaidrumas	Pagrindinės visuomeninės grupės yra įtrauktos į veiklą; visa reikiama informacija kiekvienam lengvai pasiekama
Sisteminis požiūris	Ekonominės, ekologinės ir visuomenės problemos turi būti suvokiamos kompleksiskai
Ryšys su ateitimi	Turi būti įvertinti trumpalaikės, ilgalaikės tendencijos ir poreikiai
Lygybė ir teisingumas	Ekonominė plėtra turi būti tolydi, ekologiškai pagrįsta ir socialiai teisinga
Ekologiniai suvaržymai	Turi būti užtikrintas racionalus gamtos išteklių naudojimas
Ryšys tarp globalaus ir lokalaus masto	Turi būti suvokta vietinės darnos įtaka globaliai darnai
Vietinė svarba	Vietiniai veiksmai turi būti realistiški, įgyvendinami ir turi būti pritaikyti vietinės bendruomenės poreikiams

Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Masser, 2001)

Darnaus vystymosi principus nedažnai pavyksta tinkamai įgyvendinti vietos savivaldos lygmenyje, nes seniūnijos yra skirtingos ne tik savo teritorija, gyventojų skaičiumi, aplinka, bet ir ekonominėmis, ir kultūrinėmis sąlygomis, todėl kiekvieno miesto vietos valdžia turi individualiai skirti bendruosius darnios plėtros principus, atsižvelgiant į vietos ekonominę, socialinę ir ekologinę būklę. Todėl pats svarbiausias darnaus vystymosi principas yra dalyvavimo principas, nes labai svarbu, kad būtų užtikrintas vietos gyventojų dalyvavimas vietos savivaldoje, antraip neužtektų vien gyventojų, valdžios institucijų, verslininkų ir kitų organizacijų iniciatyvos „iš apačios“, tada darnus vystymasis seniūnijoje neužtikrintų efektyvesnio valdymo vien gyventojų iniciatyva. Dalyvavimo principas turi būti vietos gyventojų įtraukimas į valdžios atstovų priimamus sprendimus vietos savivaldos lygmeniu.

Pasak R. Čiegio (2010), seniūnijos darniame vystyme turi būti užtikrinamos trys pagrindinės dimensijos:

- **socialinė dimensija** – užtikrinti gyventojų bazinius būsto, mokslo, darbo ir sveikatos poreikius;
- **ekonominė dimensija** – svarbu užtikrinti valdymo ir ekonominių galimybių efektyvumą;

➤ **ekologinė dimensija** – kuri turi prisidėti prie švaraus oro, vandens ir ekologinės plėtros palaikymo.

Visi šie aspektai, autoriaus teigimu, turi būti įgyvendinami tenkinant dabartinių gyventojų poreikius, nepakenkiant ateinančioms kartoms. (Čiegis, 2010).

Pasak A. Baleženčio (2008), globalėjančiame pasaulyje seniūnijos veiklos vystymosi svarba negali mažėti. Seniūnija yra svarbi jungiamoji žmonių ir kitų viešojo administravimo pakopų grandis. Tai – teritorija, kurioje konkrečiais darbais turi būti įgyvendinama valstybės politika, nes socialinių sistemų, viešojo administravimo iššūkiai, socialinių įtampų laukai ir darnaus vystymosi problemos pirmiausia reiškiasi seniūnijose. (Viešoji politika ir administravimas. Nr. 24, p. 72–78.)

Be to, E. Grinys (2007) antrina, kad seniūnija yra arčiausiai gyventojų esanti vietos savivaldos sistemos struktūros dalis. Jeigu nebūtų seniūnijų, didelis darbo krūvis tektų savivaldybėms. Tai rodo apie vis didėjančią seniūnijų svarbą tiek vietos savivaldos, tiek valstybės valdymo sistemoje. (Savivaldybių žinios. Nr. 42(427), 12).

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje, neatsiejamas nuo darnaus vystymosi. Darnaus vystymosi koncepcijoje akcentuojama – gyventi tinkamoje aplinkoje ir nekenkti jai. Darnus vystymasis užtikrintų darniai gyvenančią bendruomenę vietos savivaldoje, efektyviai naudotų seniūnijos teritorijoje turimus įvairius išteklius, būtų inicijuota saugoti sveikatą, tuo aspektu užtikrinant kokybiškas sveikatos paslaugas seniūnijoje, tada vietovė būtų saugi, maloni vietos gyventojams bei atvykstantiems svečiams, saugoma seniūnijos gamtos įvairovė, būtų užtikrintos lygios teisės į kultūros reikmių tenkinimą, poilsį ir rekreaciją, nepažeidžiant pagrindinių aplinkosaugos interesų.

1.3. Viešojo valdymo ir darnaus vystymosi sąsajos

1.3.1. Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąveika vietos savivaldoje

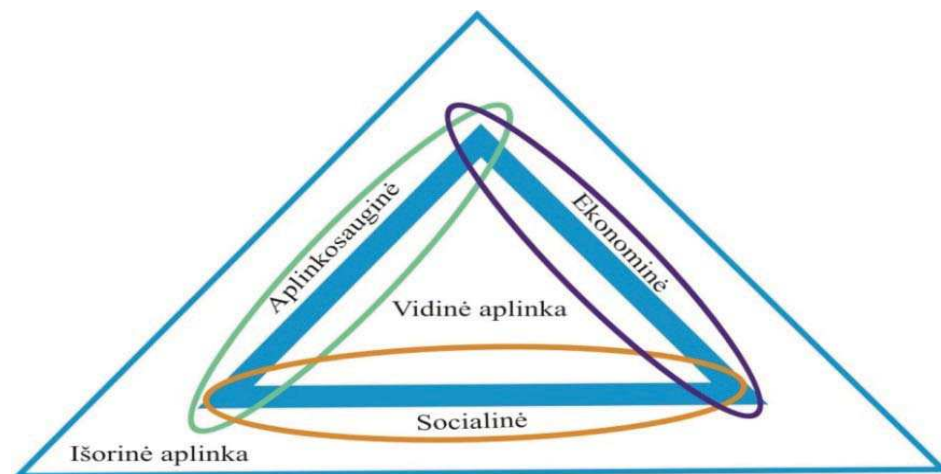
Gero valdymo sąveika su darniu vystymusi – tai svarbūs iššūkiai vietos savivaldai. Vis aktualesnė tarp mokslininkų diskutuojama tema – Geras valdymas bei darnus vystymasis vietos savivaldoje. Šiuolaikinė visuomenė vis daugiau dėmesio skiria valstybės politikos įgyvendinimui viešojo administravimo aspektu.

Pritariant R. Kareivaitės ir V. Juknevičienės (2012) teiginiui, ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės sričių tikslų suderinamumas galimas tik per institucinę aplinką. Demokratija, Geras valdymas ir įstatymų valdžia vietos savivaldoje yra pagrindas darniam miestelio vystymuisi, kuris apimtų šiuos aspektus: ekonominį augimą, socialinį vystymąsi, aplinkos apsaugą, skurdo ir bado

šalinimą. Geras valdymas realizuojamas daugelyje išsivysčiusių šalių ir tai įpareigoja siekti vis geresnių viešųjų paslaugų teikimo ir analogiško piliečių pasitenkinimo Gero valdymo sistemos veikla. (Kareivaitė, Juknevičienė, 2012).

Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąveika suvokiama kaip tikslingas ir svarbus darnios plėtros įgyvendinimo aspektas. Jo įgyvendinimas remiasi institucijomis, kurios savo veikloje taiko svarbiausius Gero valdymo principus, suteikia teisinę prieigą prie viešųjų gėrybių ir vietos savivaldos išteklių. Realizuojant Gerąjį valdymą darnaus vystymosi kontekste, institucijos padeda siekti bendrų tikslų, vardan visuomenės siekių ir poreikių darnumo. (Kauno technologijos universitetas. Šiaulių universitetas. 2012).

Analizuojant mokslinėje literatūroje darnaus vystymosi koncepcijas, K. Navickas, R. Navickienė pateikė 3 dimensijas (2 paveiksle): aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis. Didžiausią dėmesį autoriai skiria aplinkosaugai, nes ji sudaro pagrindinę svarbą socialinėje aplinkoje bei ekonomikos gyvavime. Kiekviena iš šių dimensijų turi būti grindžiama Gero valdymo principų įgyvendinimu, siejant su įvairiomis funkcijomis ir jų realizavimo aspektais darnaus vystymosi kontekste. (Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2 (15). 192–201).

2 pav. Darnios organizacijos aplinkos vizualizacija
Šaltinis: (Navickas, Navickienė, 2009)

Bendrojo darnaus vystymosi strateginio planavimo tikslė iki 2020 m. (2004) yra minima, jog svarbiausia, remiantis ekonominiiais, socialiniais ir gamtos išteklių naudojimo efektyvumo esamais rodikliais, yra suderinti aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi interesus, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką, efektyvų gamtos išteklių naudojimą, visuotinę ekonominę visuomenės gerovę, stiprias socialines garantijas ir per strategijos įgyvendinimo laikotarpį. (Baltijos jūros regiono darbotvarkė 21, 2004).

R. Čiegis ir R. Grunda (2007), sugrupuoja tris etapus, pagal kuriuos įmanoma organizaciją transformuoti į darnią organizaciją:

1 etapas. Supratimo sukūrimas apie tai, kas yra darni organizacija.

2 etapas. Supratimo sukūrimas apie tai, kaip galima tapti darnia organizacija. Keitimasis.

3 etapas. Supratimo sukūrimas apie tai, kas rodytų organizacijos darną. Rezultatų tikrinimas.

Pateikus šiuos tris etapus, organizacijos transformaciją į darnią organizaciją, akivaizdu, kad organizacijos darnus vystymas yra glaudžiai susijęs su identifikuotų darnaus vystymosi principų įgyvendinimu organizacijos aplinkose. (Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, p.44).

Kaip teigia V. Dubinas, (2005), dabar Lietuvoje funkcionuojanti vietos savivalda ir regionų vadyba yra sukoncentruota spręsti elementarias administracines problemas. Pritariant V. Dubinui, V. Ačaiti ir V. Juknevičienei (2005), savivalda yra viena svarbiausių vietinės demokratijos įgyvendinimo formų. Regioninė politika efektyviausiai ir intensyviausiai įgyvendinama vietos lygmenyje, nes jame geriausiai suvokiami socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai regiono iššūkiai, iškeliami pagrindiniai tikslai, numatomi uždaviniai ir priemonės regiono plėtrai garantuoti. (Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2005).

Anot A. Arimavičiūtės (2005, 2007, 2011), bendrieji strateginio valdymo principai ir specifika priklauso nuo institucijos veiklos pobūdžio, finansavimo šaltinių, nuosavybės, institucijos dydžio, diversifikacijos laipsnio (vienos ar kelių veiklos sričių institucija). Autorė išvelgia permainingą jautrumą tarp viešojo sektoriaus institucijų, valstybės politikos bei politinių jėgų, dėl to itin svarbu skatinti bendradarbiavimą, akcentuoti finansavimo skaidrumą, identifikuoti strategines problemas, jų įvairumą ir sudėtingumą lygį. (Viešoji politika ir administravimas. Mokslinis straipsniai. 2005, 2007, 2011).

Taigi, Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąveika, pastaruoju metu tampa vis aktualesnė mokslininkų aptariama diskusija. Demokratija – tai pagrindas darniam vystymuisi, Gero valdymui ir įstatymų valdžiai vietos savivaldos tobulinimo kryptyse, kuri apima ekonominį augimą, socialinį vystymąsi, aplinkos apsaugą, piliečių dalyvavimo įtraukimą į vietos savivaldą.

1.3.2. Gero valdymo raiška darnaus vystymosi kontekste

Gero valdymo raiška darnaus vystymosi kontekste pastaruoju metu vis labiau diskutuojama mokslininkų akiratyje. Šiame kontekste akcentuojama Gero valdymo ir darnaus vystymosi politika, jos modeliavimo ir įgyvendinimo procesai vietos institucijų lygmeniu. Viešasis valdymas ir viešojo administravimo organizacijos turėtų aktyviai dirbti su Gero valdymo principais, nes darnaus vystymosi tikslas – daryti poveikį viešojo valdymo politikai.

Geras valdymas bei darnus vystymasis – vis labiau populiarėjanti mokslinių tyrimų tema ir ji neabejotinai laikoma labai svarbiu aspektu viešajame valdyme, nes visuomenė, vietos valdžia savo veiklą grindžia viešo valdymo tobulinimu, remiantis Gero valdymo, darnaus vystymosi principais, kurie gali būti ne tik įgyvendinti per valdžios atstovų pavestas funkcijas, bet siekti kartu gerinti viešojo valdymo kokybę. Šiuo metu daugiau dėmesio skiriama viešojo valdymo tobulinimo perspektyvoms ir jų įgyvendinimui. Geras valdymas daugelyje šalių tampa variklis viešojo valdymo plėtroje, kuris suteikia viešosioms institucijoms pasiekti viešojo valdymo efektyvumą tarp vietos institucijų ir piliečių.

Rio +20 konferencijoje (2012 m. birželis) buvo aptarta, kad demokratija, Geras valdymas yra pagrindas darniam vystymuisi vietos lygiu, kuris apima subalansuotą ir integracinę ekonomikos augimą, socialinę plėtra, aplinkos apsauga. Todėl buvo nustatyta, kad darnus vystymasis, kaip viena iš strategiškai svarbių nacionalinių ir regioninių vystymosi tikslų, negali būti pasiektas be tinkamos institucinės sistemos ir jos veiksmingos veiklos, ir, be abejo, iškyla Gero valdymo koncepcija kaip priemonė siekiant veiksmingai įgyvendinti šią darnaus vystymosi paskirtį. (Rio de Janeiro, 2012).

S. Pivoro ir E. Visockytės teigimu (2011), Gero valdymo koncepcijoje akcentuojama, kad dauguma šalių susiduria su ekonominėmis ir socialinėmis problemomis dėl Gero valdymo trūkumo. Tautinės organizacijos (pvz., Pasaulio Bankas, Tarptautinis valiutos fondas, Jungtinių Tautų Organizacija) akcentuoja, kad Viešosios politikos ir administravimo apibrėžimuose Geras valdymas yra laikomas kaip demokratinio valdymo sinonimas, kuris pabrėžia, kad nevyriausybinės, privačių sektorių ir pilietinės visuomenės organizacijų sąveika apima ekonominę, politinę ir administracinę valdymo sritį. (Pivoras, Visockyte, 2011).

Pasaulio banko koncepcijoje (1992) minimi keturi aspektai: teisinės valstybės atskaitomybė, vyriausybės informacijos prieinamumas ir skaidrumas. (Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbų žurnalas. Nr. 1, p. 27–40.)

Azijos plėtros bankas nustatė strateginius tikslus, remiantis Gero valdymo principais: sumažinti skurdą ir veiksmingai užtikrinti valstybės finansinius išteklius, šie tikslai yra glaudžiai susiję su darnaus vystymosi tikslais. Keturiuose elementuose buvo nurodyta: atskaitomybė, dalyvavimas, nuspėjamumas ir skaidrumas, kuriuos taip pat buvo galima pritaikyti prie darnaus vystymosi tikslo. (Valdymo elementai, 2011).

Darnaus vystymosi politika, grindžiama Gero valdymo kontekste, atskleidžia šiuos aspektus:

- tikslų identifikavimo, koordinavimo ir prevencijos įgyvendinimo, vykdant darnaus vystymosi politiką;
- institucijos koordinavimo užtikrinimas, kad suprastų ir taikytų Gero valdymo principus, siekiant darnaus vystymosi tikslų;

- rūpintis visuomenės nariais, kad jie turėtų visuomenės informavimo priemones, būtinas kontroliuoti institucijos veiksmus, siekiant darnaus vystymosi, o pažeidus turėtų pakakti skundo ar pranešimo, kurioje pateikta informacija apie pažeidimus;
- visuomenės nariai ir asmenys, susiję su vietos institucijomis, būtų informuoti apie pažeidimus bei priemones jiems pašalinti (Politika ir vadovas, 2006).

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad Geras valdymas galėtų užtikrinti viešojo valdymo tobulinimo efektyvumą, siekiant socialinių ir ekonominių prioritetų pagrindimo, naudojant visuomeninius tikslus. Gero valdymo koncepcija tada tiesiogiai siejasi su darnaus vystymosi principais. Gero valdymo koncepcija yra orientuota į įstaigų aiškius tikslus ir rezultatus piliečiams bei paslaugų vartotojams, veiksmingai ir aiškiai vykdant apibrėžtas funkcijas, puoselėjant vertybes ir įrodant, kad konkurencingi ir skaidrūs sprendimai, įtraukiant piliečius, užtikrina efektyvų ir veiksmingą viešąjį valdymą.

1.3.3. Naujojo viešojo valdymo bruožų ir darnaus vystymosi dimensijų sąsajos

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje nustatyti principai akcentuoja kai kuriuos Naujojo viešojo valdymo principus. Modeliuojant vietos savivaldos tobulinimo kryptis, seniūnijos valdymą, svarbu įgyvendinti šiuos Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos pagrindinius principus:

- **dalyvavimo (partnerystės) principas** (ši strategija gali būti sėkmingai įgyvendinta tik dalyvaujant ir bendradarbiaujant kaip lygiaverčiams partneriams įvairioms visuomenės socialinėms grupėms, tarpvalstybinėms, valstybės, savivaldybės ir nevyriausybiniams institucijoms bei asmenims);
- **subsidiarumo principas** (siekiant tinkamai valdyti darnaus vystymosi procesą, sprendimai turi būti priimami tuo lygiu, kuriame jie veiksmingiausi);
- **lygių galimybių principas** (visoms dabarties ir ateities kartoms, visų regionų ir kitų teritorinių padalinių gyventojams turi būti užtikrintos vienodos galimybės naudotis ekonominio ir socialinio vystymosi rezultatais, turėti švarią ir sveiką aplinką);
- **susietumo (integralumo) principas** (darnaus vystymosi tikslai ir uždaviniai (aplinkosauginiai, ekonominiai ir socialiniai) kiekvieno ūkio sektoriaus ar regiono plėtros strategijose, programose, planuose turi būti pateikti kaip visuma);
- **lankstumo principas** (darnaus vystymosi prioritetai, tikslai, uždaviniai, jų įgyvendinimo priemonės turi būti derinami ir tikslinami atsižvelgiant į sparčiai kintančias išorės ir vidaus sąlygas);

- **atsakomybės (teršėjas moka) principas** (įgyvendinant šią strategiją šiuo principu numatoma vadovautis plačiau);
- **atsipirkimo principas** (į aplinkosaugos priemonių vykdymo išlaidas neturi būti žiūrima kaip į neišvengiamas papildomas išlaidas ekonomikos vystymo sąskaita. Turi būti nustatyti ekonominiai ir organizaciniai mechanizmai, didinantys aplinkosaugos priemonių ekonominį veiksmingumą ir užtikrinantys jų atsipirkimą);
- **prieinamumo principas** (išlaidos, susijusios su aplinkos apsaugos ir tvarkymo priemonėmis (atliekų tvarkymas, nuotekų valymas ir panašiai), neturi būti perkeliamos vien ant mokesčių mokėtojų pečių. Šios priemonės turi būti nesunkiai prieinamos visiems gyventojams, taigi privalo būti pagrįstos moderniausiomis, ekonomiškai ir ekologiškai efektyviomis technologijomis);
- **apdairumo principas** (ūkinė veikla turi būti planuojama apdairiai, kad kuo mažiau kenktų aplinkai ir žmonių sveikatai. Turi būti nustatytas planuojamos ūkinės veiklos, ūkio šakų plėtros programų, teritorinių planų įgyvendinimo poveikis aplinkai, numatytos ekstremalių situacijų prevencijos, padarinių mažinimo ir likvidavimo priemonės). (Valstybės žinios. 2003).

Vyriausybė, atstovaudama įstatymų vykdomajai valdžiai ir vykdydama Seimo priimamus įstatymus, kuria ir priima atitinkamus poįstatyminius aktus. Nuo jų kokybiško priėmimo priklauso ir Naujojo viešojo valdymo pritaikymo galimybės Lietuvos Respublikos vietos savivaldos sistemoje.

Vietos savivaldos tobulinimo kryptyse ne ką mažiau svarbus yra ir darnaus vystymosi aspektas. Viešasis valdymas, yra neatsiejamas nuo darnaus vystymosi, nes tiesiogiai įtakoja viešojo sektoriaus valdymo įgyvendinimą, todėl labai svarbu išanalizuoti bendras sąsajas tarp šių dviejų valdymo kriterijų.

Darnus vystymasis kaip procesas pradėtas įgyvendinti XX a. darnaus vystymosi koncepcijoje minima, jog raida turi patenkinti dabartinės žmonijos poreikius, kad nesusidarytų kliūčių ateinančioms kartoms tenkinti savuosius. Vietos savivaldos poreikiai turi būti tenkinami nekeltant grėsmės ekologinėms sistemoms. Paanalizavus darnaus vystymosi apibrėžimų įvairovę ir jų apimamus aspektus, galima teigti, kad dideliu mastu yra sutariama dėl keturių darnumo kriterijų:

- **Teisingumas**, būdingas vienai žmonių kartai, arba galimai suvienodinama skirtingų kartų socialinė struktūra;
- **Tarptautinis teisingumas**;
- **Socialinių, ekonominių ir ekologinių reikalavimų integracija**;

- **Visų socialinių kartų dalyvavimas vietos savivaldoje formuojant ir įgyvendinant darnaus vystymosi strategiją.**

Nagrinėjant Gero valdymo ir darnaus vystymosi dimensijų sąsajas vietos savivaldoje, akivaizdu, kad šių sąsajų svarbiausias vaidmuo atitenka vietos gyventojams bei jas atstovaujančioms valdžioms, kurios ir yra teisinis demokratinės valstybės pagrindas. Bet kokia valdančiosios tarybos veikla daro tam tikrą įtaką darniam vystymuisi. Daugelį funkcijų reglamentuoja strateginiai politikos dokumentai ir planai, kuriose nurodoma, kad turima paisyti darnaus vystymosi kriterijų.

Kitas labai svarbus vaidmuo, arčiausiai gyventojų esančiu savivaldos lygmeniu, tenka „Darbotvarkėi 21“ 28 skyriui. Jame akcentuojama, jog Savivaldybės dalyvavimas yra lemiantis veiksnys siekiant numatytų tikslų. Vietinės valdžios institucijos privalo siekti darnaus vystymosi, nes jų priimami sprendimai ir nuolatinė realizavimo priežiūra grindžia viešojo valdymo ir darnaus vystymosi dimensijos sąsajų.

„Darbotvarkėje 21“ minima, kad „vietos valdžia“ mato, vykdo ir palaiko ekonominę, socialinę ir ekologinę infrastruktūrą. Vietos valdžia, esanti arčiausiai žmonių, vaidina esminį vaidmenį informuojant, sutelkiant visuomenę ir jai atstovaujant, kad būtų siekiama darnaus vystymosi. (Darbotvarkė 21, 2001).

Gero valdymo koncepcijoje valdžios institucijos orientuojasi į aiškius tikslus ir rezultatus. Jos valdymas yra efektyvus tada, kai svarbiausią vaidmenį atlieka vertybės, didelis dėmesys tenka sprendimų priėmimui, įtraukiant piliečius į dalyvavimo procesus. Todėl naujos viešojo valdymo ir darnaus vystymosi dimensijų sąsajos privalo remtis gerai veikiančiais įstatymų dalyvavimo ir atskaitomybės principais bei tvirta įstatymų viršenybe ir žmogaus teisių gynimu.

1997 m. Jungtinių Tautų dokumente minimas Geras valdymas darniam vystymuisi (angl. Governance for Sustainable Human Development). Jame akcentuoja tai, kad Geras viešasis valdymas turi užtikrinti deramą bendradarbiavimą tarp skirtingų visuomenės interesų, siekiant visos visuomenės poreikius efektyviausiai atitinkančio susitarimo. Darnaus vystymosi kontekste toks susitarimas turi būti pagrįstas ilgalaikė perspektyva ir strategija. (Astrauskas, 1997).

V. Domarkas, V. Juknevičienė, R. Kareivaitė (2012), 3 lentelėje nurodo Gero valdymo bruožų bendras sąsajas su darnaus vystymosi dimensijomis.

3 lentelė

Gero valdymo bruožų ir darnaus vystymosi principų sąsajos

Gero valdymo principai	Darnaus vystymosi planavimo principai	Nacionalinės darnaus vystymosi principai
-------------------------------	--	---

<p>Dalyvavimas Organizuota pilietinė visuomenė; asociacijos ir asmeninės raiškos laisvė: visi piliečiai turi turėti balsą priimant sprendimus</p>	<p>Dalyvavimas Pagrindinės bendruomenės grupės dalyvauja visuomeninėje veikloje</p>	<p>Dalyvavimas (Partnerystė) Strategijos įgyvendinime, lygiateisiais partneriais dalyvauja įvairios visuomenės socialinės grupės, tarpvalstybinės, savivaldos, privačios institucijos bei piliečiai</p>
<p>Skaidrumas Teisiškai pagrįstas sprendimų priėmimas ir jų vykdymas; Laisvai prieinama informacija, jos pateikiama pakankamai, kad būtų galima stebėti ir suprasti institucijų veiklą</p>	<p>Skaidrumas Visa reikiama informacija lengvai pasiekama, visi sprendimai priimami ir vykdomi viešai</p>	<p>Skaidrumas Visa informacija visiems prieinama</p>
<p>Reagavimas, jautrus atsakas Visų interesų grupių aptarnavimas laiku: institucijos turi siekti padėti visoms suinteresuotoms šalims</p>	<p>Vietinė svarba Bendruomenės veiksmai yra atitinkantys vietos poreikius, realūs ir įgyvendinami</p>	<p>Prieinamumas Aplinkos apsaugos išlaidos neturi būti perkeliamos vien mokesčių mokėtojams; visos paslaugos turi būti nesunkiai prieinamos visiems gyventojams</p>
<p>Orientacija į susitarimą Tinkamas įvairioms grupėms susitarimas: Geras valdymas remiasi susitarimo siekiu ir įvairių interesų derinimu</p>	<p>Vietinė svarba Bendruomenės veiksmai yra atitinkantys vietos poreikius, realūs ir įgyvendinami</p>	<p>Subsidiarumas Darnaus vystymosi proceso valdymo sprendimai priimami tuo lygiu, kuriame jie veiksmingiausi</p>
<p>Teisingumas, nešališkumas Vienodos galimybės visiems individams, grupėms, kad būtų užtikrinta jų socialinė gerovė: kiekvienam piliečiui sudaromos sąlygos pagerinti gyvenimo kokybę arba išlaikyti savo gerovę</p>	<p>Lygybė, teisingumas Ekonominė veikla yra darni, ekologiškai pagrįsta, socialiai teisinga visoms visuomenėms grupėms ir piliečiams</p>	<p>Vienodu sąlygų sudarymas Patenkinti dabarties kartų poreikius ir sudaryti galimybes ateities kartoms tenkinti savuosius</p>
<p>Efektyvumas, veiksmingumas Racionalus turimų šaltinių naudojimas: siekiama poreikius tenkinančių rezultatų, geriausiai panaudojant turimus išteklius</p>	<p>Ekologinis ribojimas Visose aplinką veikiančiose veiklose racionaliai naudojami gamtos išteklių</p>	<p>Ekologinis veiksmingumas Tam pačiam gaminių ir paslaugų kiekiui turi būti sunaudojama vis mažiau energijos ir gamtos išteklių – gauti daugiau, sunaudojant mažiau; platesnis antrinių žaliavų sunaudojimas</p>
<p>Atskaitingumas Vieša atskaitomybė visuomenei, instituciniams daliniams: asmenys, priimančys sprendimus vyriausybėje, privačiose ir vyriausybiniuose organizacijose, yra atskaitingi visuomenei ir suinteresuotoms šalims</p>	<p>Partnerystė ir atsakomybė Kolektyvinei atsakomybei steigiamos suinteresuotų grupių sąjungos; kiekviena grupė atskaitinga už savo priimtus sprendimus</p>	<p>Atsakomybė Teršėjas moka</p>

Šaltinis: Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinius: (Domarkas, Juknevičienė, Kareivaitė (2012) ir Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2011); Šaparauskas (2004))

Naujojo viešojo valdymo tikslas – rasti susitarimą (konsensuą) tarp įvairių bendruomenės narių. Darnaus vystymosi koncepcijoje atspindimas vietos svarbos ir dalinai subsidiarumo principas – viešoji politika, tikslai, uždaviniai, priemonės – visi veiksmai turi būti priimami tame lygmenyje, kuriame jie yra veiksmingiausi ir efektyviausi. Pavyzdžiui, seniūnijoje kylančias problemas turi spręsti ne Savivaldybės administracija, o seniūnijos valdžios atstovai ir vietos gyventojai.

Šios bendros sąsajos sugrupuoja keturias pagrindines veiklas: gamtos išsaugojimą, mokslo tobulinimą, galimybių investicijoms sudarymą, vietos poreikių tenkinimą, panaudojant įvairias priemones. Tam, kad šios veiklos efektyviai veiktų, reikia remtis tvirtomis aplinkos apsaugos, socialine ir ekonomine politikomis, demokratinėmis, į piliečių poreikius reaguojančiomis institucijomis, teisės normomis, antikorupcinėmis priemonėmis, lyčių lygybe ir investicijoms imlia aplinka.

Vietos institucijų veikla darniu vystymusi apima ir vietos bendruomenių, valdžios atstovų bei verslininkų veiklas, priimant esminius sprendimus, įvertinant įvairių grupių poreikius, prioritetus. Sprendimų priėmimo kelias „iš viršaus į apačią“ neužtikrina rezultatų atsakant į seniūnijų vietovėse kylančias problemas.

Taigi į viešąjį valdymą įeina visi administravimo procesai, įskaitant ir darnų vystymąsi. Siekiant tobulinti vietos savivaldos kryptis, Gero valdymo koncepcijoje yra išskirti aiškūs ir efektyvūs žmogiškieji, valdymo aspektai. Tai būtų ekonominių ir finansinių išteklių, gamtos išsaugojimo, teisingo ir darnaus vystymosi sąlygomis. Gero valdymo koncepcija pati savaime dar neužtikrina visuomenės gerovės ir darnaus vystymosi, tačiau tinkamai funkcionuojančios ir bendradarbiaujančios valdymo institucijos skatina socialinį jautrumą, piliečių iniciatyvumą ir teisinį stabilumą. Geras vadovavimas turėtų būti suvokiamas kaip tinkamas ir būtinas aspektas darnaus vystymosi įgyvendinimui.

1.4. Esminiai vietos savivaldos teoriniai ir teisiniai aspektai

Gero valdymo ir darnaus vystymosi sampratoje dalyvavimo principas yra aktualiausias vietos savivaldoje. Geras viešasis valdymas suprantamas pirmiausia kaip dalyvavimu grįstas valdymas (dalyvaujamas valdymas). Dalyvavimu grįstas valdymas būtų kaip praktinis atsakas į naująjį valdymo kontekstą. Vietos gyventojų įtraukimas į veiklos ir valdymo tobulinimą mažintų didėjančias vietos savivaldos problemas.

Piliečių dalyvavimo svarba tobulinant savivaldos kryptis seniūnijoje – itin svarbi darnaus vystymosi įgyvendinimo dalis, nes nuo piliečių aktyvumo priklauso darni plėtra. Kol kas seniūnijose vyrauja piliečių susvetimėjimas dėl didelio atotrūkio nuo priimamų sprendimų seniūnijos veikloje.

1.4.1. Vietos savivaldos koncepcijos

Pasaulio istorijoje savivalda prasidėjo nuo asmens, šeimos, giminių, seniūnijos gyventojų darinių. Iki šios dienos Lietuvoje galiojantys įstatymai savivaldos teisę priskiria ne teritorinei vietos

bendruomenei, o ją atstovaujančioms ir aptarnaujančioms valdžios institucijoms. Taigi, galima teigti, kad savivalda yra laikoma Savivaldybės administracijos, o ne seniūnijos gyventojų reikalu, todėl būtina užtikrinti teritorinių bendruomenių savarankiškumą.

Europos žemyno teisininkai terminą savivalda suprato kaip santykinai savarankišką valdymą, įgyvendinamą piliečiams vadovaujantis savais interesais tiesiogiai ar per jų išrinktas atstovaujamas institucijas (Mokslo darbai, 2010).

Toks apibūdinimas leidžia savivaldą traktuoti dvejopai:

- plačiąja prasme: save valdančia organizacija galima laikyti bet kokią valstybę, kur valdžia yra renkama ir priklauso nuo tautos valios;

- siaurąja prasme: bendruomenės, susikūrusios ir funkcionuojančios valstybės viduje. Šia prasme savivaldos sąvoka yra termino vietos savivalda sinonimas, kur ūkiniais ir kitais tam tikro administracinio ir teritorinio vieneto reikalais rūpinasi ne centrinės valdžios institucijos, o vietos gyventojai.

Europos vietos savivaldos chartija (1999) pateikia tokį vietos savivaldos apibrėžimą:

- Vietos savivalda, suprantama kaip teisė ir veiki galimybė vietos valdžioms organams savo atsakomybe ir vietos gyventojų interesais tvarkyti ir valdyti žymių viešųjų reikalų dalį.
- Vietos savivalda – tai savivaldybės bendruomenei suteiktos teisės savarankiškai tvarkyti įstatymais priskirtų visuomenės bendrųjų reikalų realizavimas.

A. Astrauskas ir B. Galinienė (2003) pateikia, kaip įvairi vietos savivaldos subjektų vykdoma veikla pasireiškia:

- **Savivaldybės valdžios vykdymas** (tai daro tiesiogiai savivaldybės bendruomenė, taip pat savivaldybės politinės valdžios institucijos);
- **Savivaldybės valdžios priimtų sprendimų vykdymas**, t.y. viešųjų paslaugų administravimu (tai daro savivaldybės vykdomosios institucijos ir Savivaldybės administracija);
- **Dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme** įvairiomis tiesioginės demokratijos raišos formomis (tai daro savivaldybės bendruomenės nariai ir jų grupės);
- **Viešųjų paslaugų teikimas** (tai daro savivaldybės biudžetinės ir viešosios įstaigos bei savivaldybės kontroliuojamos įmonės).

Autoriai pastebi esminį skirtumą tarp dviejų savivaldos sampratų. Vietos savivalda gali savarankiškai veikti kaip tam tikro subjekto teisė, arba savarankiškai veikti įgyvendinant tam tikro subjekto savarankišką veiklą tam tikram subjektui suteiktomis teisėmis (Astrauskas, Galinienė, 2003, p. 16, 17).

4 lentelėje pateikiama vietos savivaldos apibrėžimų teisės aktuose įvairovė.

Vietos savivaldos apibrėžimai

Teisės aktas	Vietos savivaldos apibrėžimas
Vietos savivaldos pagrindų įstatymas (1990-02-12)	<i>Vietos savivalda</i> – tai Respublikos administracinių – teritorinių vienetų gyventojų ir jiems atskaitingų vietos savivaldybės organų savarankiška veikla Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytoje ribose, spręsti savo reikalus ir įgyvendinti priimtus sprendimus
Vietos savivaldos įstatymas (1994-07-07 red.)	<i>Vietos savivalda</i> – tai Lietuvos Respublikos teritorijos administracinio vieneto gyventojų išrinktų vietos valdžios institucijų teisė ir reali galia pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus laisvai ir savarankiškai savo atsakomybe reguliuoti, tvarkyti visuomenės reikalus ir tenkinti gyventojų poreikius
Vietos savivaldos įstatymas (2000-10-12 red.)	<i>Vietos savivalda</i> – valstybės teritorijos administracinio vieneto – savivaldybės – teisė laisvai ir savarankiškai tvarkytis pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus per gyventojų tiesiogiai išrinktų atstovų Savivaldybės tarybą bei jos sudarytas vykdomąsias institucijas
LR Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas	<i>Vietos savivalda</i> – teritorinių bendruomenių savitvarka ir savaveiksmiškumas <i>Vietos savivalda</i> – savaveiksmiškumo pagrindais veikianti viešojo administravimo sistema, kuri tiesiogiai nėra pavaldi valstybės valdžios institucijoms <i>Vietos savivalda</i> – teritorinių bendruomenių valdžia, kuri formuojama ir funkcionuoja kitokiais nei valstybės valdžia konstituciniais pagrindais
Vietos savivaldos įstatymas (red. 2008-09-15)	<i>Vietos savivalda</i> – įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto, kurio nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją

Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Žilinskas, 2010)

Iš lentelės matyti, kad anksčiau vietos savivalda turėjo daugiau savarankiškumo ir galių priimti sprendimus. Sekančiais metais galios, savarankiškumo sumažėjo ir nuo to nukentėjo žemiausioji grandis – vietos gyventojai, nes valdžia yra nutolusi nuo vietos savivaldos problemų, ir pati savivalda stokoja dėmesio ir jiems pavaldžių valdžios institucijų.

Vietos savivaldos įstatymas – esminis vietos savivaldą reglamentuojantis įstatymas, kuris grindžia savivaldybių institucijų sudarymo ir veiklos tvarką įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Europos vietos savivaldos chartijos nuostatus, apibrėžia vietos savivaldos principus, savivaldybių institucijas, jų įgaliojimus ir funkcijas, Savivaldybės tarybos nario statusą, savivaldybių ūkinės ir finansinės veiklos pagrindus. Vietos savivaldą reglamentuojančių įstatymų yra ir daugiau: Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas ir kt.

Europos vietos savivaldos chartijoje vietos savivalda minima, kaip vietinės valdžios organų, įstatymų nustatytoje ribose, teisės ir gebėjimai tvarkyti bei valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį, užtai prisiimdamos pilną atsakomybę ir vadovaudamosi vietos gyventojų interesais.

Papildant vietos savivaldos koncepciją Tarptautinės vietos savivaldybių sąjungos (IULA) Pasaulinėje vietos savivaldos deklaracijoje, vietos savivalda apibūdinama kaip vietos valdžia turinti

teisę ir pareigą savo atsakomybe reguliuoti ir tvarkyti visuomeninius reikalus vietos gyventojų interesų vardan. Šią teisę įgyvendina piliečiai arba atstovaujamoji valdžia, kurie yra periodiškai išrenkami remiantis visuotine ir lygia rinkimų teise, taip pat jų vyriausieji administratoriai, kurie išrenkami arba paskiriami išrinkto atstovo. Konstitucijoje numatytos tik Savivaldybių tarybos – teritorinių bendruomenių atstovybės ir savivaldybių tarybų sudaromi ir joms atskaitingi vykdomieji organai.

V. Kondratienės (2008) teigimu, Konstitucijoje įtvirtintas savivaldybių tarybų viršenybės joms atskaitingų vykdomųjų organų atžvilgiu principas. Iš Konstitucinio Teismo pateiktų aiškinamųjų apibrėžimų galima suprasti, kad valdžių padalijimo principas vietos savivaldos institutui netaikomas, nes Konstitucija pateikia Savivaldybės tarybą kaip vienintelę teisę vietos savivaldai veikti teritorinės bendruomenės vardu turinčią instituciją. (Jurisprudencija, 2008).

5 lentelėje J. Mačiulyte ir P. Ragauskas (2007) išskyrė šiuos pagrindinius vietos savivaldos principus.

5 lentelė

Vietos savivaldos institucijų veiklos principai

Principai	Charakteristika
Atsakingumas rinkėjams	Už savo veiklą atsakingi ir atskaitingi rinkėjams
Savivaldybės ir valstybės interesai	Interesų derinimas tvarkant viešuosius reikalus
Bendruomenės, gyventojų interesų derinimas	Įstatymų laikymasis atsižvelgiant į gyventojų interesus.
Viešumas ir reagavimas	Gyventojų teisė susipažinti su priimamais sprendimais, gauti atsakymus į dominančius klausimus
Priimamų sprendimų teisėtumas	Įstatymų ir teisės aktų laikymasis
Veiklos skaidrumas	Aiškūs ir suprantami sprendimai
Žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas ir gerbimas	Žmogaus orumo, teisių ir laisvių, moterų ir vyrų lygių galimybių laikymasis

Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Mačiulytė, Ragauskas, 2007)

Antrinant J. Mačiulytei, P. Ragauskui (2007), vietos savivaldos institucijos (Savivaldybės taryba ir Savivaldybės administracijos direktorius), turinčios būti arčiausiai žmonių, funkciškai nuo jų yra bene labiausiai nutolusios. Pastebimas akivaizdus nenoras plėsti viešumo erdvę ir gyventojų dalyvavimą, tvarkant viešuosius reikalus vietos savivaldos lygmenyje. Dažnai tai vyksta ignoruojant imperatyvias įstatymų nuostatas (gyventojų dalyvavimas svarstant ir priimant visuomenei aktualius klausimus). Sutinkant su autoriais reikia pripažinti, kad nei meras, nei seniūnas, nei pati administracija savivaldybės institucijomis nelaikomos, dėl to, galime teigti, kad jeigu Lietuvoje būtų įsteigta efektyvesnės vidinės kontrolės galimybes pašalinanti sistema: vietos savivaldos teisė būtų įgyvendinama per savivaldybės tarybas ir administracijos direktorių. Kolegiali savivaldybės institucija veiktų gerokai demokratiškiau nei vienasmenė (Mačiulytė, Ragauskas, 2007).

Taigi, turėdama tradicinio valdymo apraiškų vietos savivalda tik pastaruoju metu po truputį įgauna Gero valdymo bruožų, darnaus vystymosi apraiškų, ateinančių iš viešojo valstybės valdymo, kuris skatina vietos institucijų skaidrumą, viešumą, piliečių įtraukimą į svarbių sprendimų priėmimą vietos savivaldoje. Tobulinant vietos savivaldos kryptis, seniūnija negauna atitinkamo dėmesio, dėl kurio valdymas taptų efektyvesnis. Geras valdymas, darnus vystymasis, gali būti tarsi pereinamasis etapas savivaldybėms nuo tradicinio senojo valdymo prie efektyvaus Gerojo viešojo valdymo bei darnaus vystymosi.

1.4.2. Piliečių dalyvavimo svarba vietos savivaldoje

Visuomenės pilietiškumas – tai pagrindinė vietos savivaldos veiklos ir valdymo efektyvumo sąlyga. Teisę priimti savivaldos problemų sprendimus gali tik valstybės nuolatiniai gyventojai, turintys jos pilietybę. Pilietinės visuomenės formavimuisi Lietuvoje kliudo ne tik visuomenei visiškai nepriimtina rinkimų į savivaldybių tarybas sistema, bet ir šiuolaikinė pačių mūsų vietos gyventojų apatija bei abejingumas. Ypač tai ryšku atitolusiose nuo seniūnijų Savivaldybėse, kuriuose beveik nėra susiformavusių aktyvių vietos bendruomenių.

Pritariant J. Jasaičiui (2012), Vietos gyventojams būdingas kraštutinis individualizmas ir gyvenimo privatumo fetišizavimas sąlygojantis vienišumo būseną, kuri neretai sutapatinama net su savisaugos samprata. Atseit, jūs nesidomėkite manimi, o aš nesidomėsiu jumis. Autorius tai pat atskleidė, kad pilietiškumo formavimosi aplinkybių tyrimai daro didžiausią įtaką asmens pilietinės pozicijos susidarymui, jo santykis su kasdienine arba dažnai jį supančia aplinka bei jo vertybių sistema. Tiek sociologijos, tiek psichologijos pagrindai rodo, kad asmuo negali jaustis emociniame vakuume – jis turi tapatinti save su šeima, bendruomene, vietoje ir pan. Tik tada galima jausti abipusį ryšį tarp artimiausios aplinkos: giminių, bendraklasių, bendradarbių, institucijų. Taigi ryšys sąlygoja asmeninę atsakomybę, reakciją į iškylančias problemas, poelgių pasirinkimo laisvę. (Jasaitis, 2012).

Vietos gyventojų ir vietos valdžios santykis jau nuo senovės yra glaudžiai susijęs. Kitaip tariant, vietos gyventojai į Savivaldybės tarybą išrenka savo atstovus ir patiki jiems priimti sprendimus – taip vietos gyventojai užtikrina santykius su išrinktaisiais (Lazdynas, 2005 p. 118). Kaip teigiama, yra būtinas tarybos dialogas su vietos gyventojais, nereikia patiems piršti savo nuomonės, bet reikia ir bendruomenės atstovus įtraukti į vietos valdymą. Normalūs santykiai su visais vietos gyventojais privalomi ir būtini visiems valdžios atstovams.

S. Nefas, V. Šlapkauskas (2011), taip pat akcentavo vietos gyventojų santykį su vietos valdžia, vietos bendruomenių funkcionalumą. Funkcionali vietos bendruomenė – tai grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje ir atliekančių tam tikrus veiksmus tos vietos labui, dėl ko

atsiranda bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Atsižvelgiant į Lietuvos, kaip postsovietinio krašto, kur bendruomeniškumas yra nunykęs, situaciją, vienu iš išraiškingiausių (efektyviausių) veiksmų laikomas formalios bendruomeninės organizacijos įkūrimas. Tokios organizacijos įkūrimas yra ne savitiksliis reikalas pačios organizacijos nariams, o noras keisti situaciją vietos bendruomenėje. (Nefas, Šlapkauskas, 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad vietos gyventojų svarba seniūnijoje yra vienas iš svarbiausių aspektų tobulinant vietos savivaldos kryptis. Todėl vietos gyventojai, jų aktyvumas ir įtraukimas į savivaldos veiklą, yra be galo reikšmingi seniūnijos valdyme. Labai svarbu, kad pati vietos bendruomenė funkcionuotų kaip organizacija. Keičiantis valdžios atstovų požiūriui į savivaldą, taip pat keistųsi supratimas apie vietos gyventojų vietą savivaldoje. Pradėjus rengti ir įgyvendinti programas, susijusias su viešojo valdymo tobulinimu bei savivaldos stiprinimu, atsirado ir vietos bendruomenių taryba, apimdama tiek bendruomenines organizacijas, tiek pavienius vietos gyventojus. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad pagrindinis viešojo valdymo tobulinimo tikslas – gyventojų įtraukimas į vietos valdžios gyvenimą bei aktyvinimo ir dalyvavimo svarba vietos savivaldos veiklose.

1.4.3. Demokratinis valdymas vietos savivaldoje

Demokratinį valdymą analizuoja daugybę mokslininkų. Jie vieningai sutaria, kad ne tik valstybėje vyrauja demokratijos pamatai, bet ir vietos savivaldoje demokratija yra labai svarbus valdymo aspektas.

R. Lazdynas (2005) pastebi, kad demokratinis valdymas savivaldoje yra visur ir visada, kiekviena net pati mažiausia vietos bendruomenė tampa demokratijos garantu, kad vietos gyventojai nėra politinė ar visuomeninė organizacija, nes jos nariai neprivalo būti formalūs bendruomenės nariai vien pagal laisvo žmonių judėjimo principą. Tai nepaneigia principo, kad kiekvienas savivaldybės teritorijos administracinis, teritorinis, ūkinis, funkcinis, kultūrinis, ar bet koks kitoks teritorijos vienetas turi teisę į savivaldą. (Lazdynas, 2005, p. 36, 37).

Kaip teigia A. Novikovas (2005): „Savivalda nėra savitiksliė“. Ji reikalinga tam, kad patenkintų atskirų individų, jų grupių ir visuomenės poreikius. Prie panašios išvados priėjo ir V. Tabolinas, teigdamas, kad savivalda turi būti plėtojama iki tol, kol gyventojų vietiniai interesai pasidarys svarbesni už valstybės interesus. (A. Novikovas, 2005, 58–64).

Anot A. Tokiavelio (1992), vietos savivalda yra tiesiogiai susijusi su demokratija. Jos prigimtis – nustatyti socialinę, politinę vietos savivaldos veiklą. Anot jo, tik tauta gali sukurti laisvą valdymo sistemą, bet be municipalinių institutų ji negali išlaikyti laisvos dvasios, todėl būtina

atkreipti dėmesį į jos demokratiškumo raišką. Šiai nuomonei antrina ir V. Ostromas, teigdamas, kad demokratija remiasi daugybe įvairių bendrijų, kurios funkcionuoja kaip save valdantys kolektyvai. (Токвиль, 1992. 30; 45.)

S. Nefo (2007) teigimu, demokratinėse valstybėse vietos savivalda įgyja vis daugiau galių spręsti gyventojams aktualias vietos problemas. Dėl to stiprėja gyventojų pasitikėjimas vietos valdžia, kuriasi vietos bendruomenės, auga bendruomeniškumo jausmas. Didelėje, bet kurioje Lietuvos rajono savivaldybės teritorijoje, gyvenančius dešimtis tūkstančių žmonių negali jungti tos pačios per dešimtis kilometrų nutolusių gyvenviečių visiškai skirtingos problemos. (Nefas, 2007).

A. Novikovas (2005) teigia, kad vietos savivalda yra kiekvienos demokratinės visuomenės sąlyga, atributas. Vietos savivaldos lygmeniu įmanoma visiškai įgyvendinti vieną iš pagrindinių demokratijos principų: visi veiksnūs piliečiai turi lygias teises ir galimybes dalyvauti bendruomenės reikalų valdyme. Valdžia demokratinėse valstybėse turi būti kuo arčiau gyventojų, ir gyventojai turi turėti kuo platesnes teises bei galimybę įgyvendinti jas, kiek tai leidžia atstovaujamosios demokratijos forma. (Novikovas, 2005).

Taigi, kuo visuomenė demokratiškesnė, tuo labiau joje išplėtoti savivaldos pagrindai ir geresnis demokratinis viešasis valdymas. Vietos savivaldos plėtros lygis priklauso nuo demokratijos išsivystymo lygio visuomenėje. Būtent tokia visuomenė, kur vietos savivalda yra tarsi „žemiausias valstybinio pastato aukštas“, yra tinkamiausia ne lankytojams, o šeiminkui – piliečiams.

1.4.4. Subsidiarumo principo taikymas vietos savivaldoje

Vietos savivaldoje tobulinimo kryptys seniūnijoje priklauso ir nuo subsidiarumo principo taikymo efektyvumo, jo atitinkamų priemonių pasirinkimu, kuris padėtų užtikrinti kokybę savivaldos lygmeniu. Subsidiarumo principas – tai tinkamiausia priemonė pasiekti valdymo tobulinimo efektyvumą, užtikrinant vietos savivaldos gyvenimo kokybę vietos gyventojams ir Gerą bei darnų valdžios institucijų valdymą.

Šiuolaikinis subsidiarumo principas yra susijęs su valstybinių įstaigų teritorine struktūra, valdymo lygių diferenciacija, jėgos struktūros institucijų sąveikos, regioninio ir vietos savivaldos ypatumais. Šio principo įtvirtinimas valstybės Konstitucijoje ir įstatymuose, jo sėkmė tiesiogiai priklauso nuo teritorinės struktūros įvairiose teisinėse sistemose efektyvumo, formos valdymo, organizacinės struktūros valdymo ir visuomenės iškeltų vertybių, kurios yra išreikštos Konstitucinėje teisėje.

V. Kondratienės teigimu (2011), subsidiarumo principo taikymas viešajame valdyme, apima valdymo formų sukūrimą, darbuotojų kompetencijos kėlimą, visuomenės dalyvavimo įtraukimą į

sprendimų priėmimo procesą. Jis užtikrina komunikavimą tarp visuomenės ir valstybės, efektyvumą įgyvendinant sprendimų priėmimus ir teisinį reguliavimą, apsaugant privataus asmens teises valstybės valdymo lygiu. (Kondratienė, 2011).

Europos Parlamentas Subsidiarumo principo esmę ir svarbiausią tikslą išskiria, kaip žemesnio lygio valdžios institucijų nepriklausomumo užtikrinimą nuo aukštesnės valdžios institucijų, ypač vietos valdžios institucijų nepriklausomumą nuo centrinės valdžios. Tai reiškia, kad kelių lygių valdžios institucijos dalijasi įgaliojimais. Tokiu pat principu grindžiama federalinių valstybių institucijų sistema.

A. Vaišvilos (2004) teigimu, viešajame valdyme šis principas reiškia visų valstybės organizacinių struktūrų bendradarbiavimą. Pagrindinis tikslas – padėti žmonėms įgyvendinti jų teises ir užtikrinti jų teisėtus interesus, remti viešą bendradarbiavimą su atsakingais piliečiais.

Be valstybinių struktūrų valdymo subsidiarumo principas yra efektyvus įrankis tarp teisinio reguliavimo ir valstybės įgaliojimų, į kuriuos įeina žemiausia valdymo grandinės institucijos ir vietos visuomenė, įtraukiant juos į sprendimų priėmimo procesą. Subsidiarumo principo koncepcijoje minimi lygiai, tarp valstybės ir vietos savivaldos, jų tarpusavio bendradarbiavimas skirtingais valdymo lygiais.

Subsidiarumas – tai principas „iš apačios“, kuris atsižvelgiant į poreikius ir iniciatyvas žemiausių socialinių grandinių, taip pat reiškia, kad valstybės valdymas yra paremtas ne tik vertikaliu pavaldumu, bet ir horizontaliu vietos savivaldoje valdymu, kurie sukuria savivaldybėms priežastis tiek valdyti savarankiškai, tiek savarankiškai reaguoti į vietos (regiono) visuomenės poreikius ir pasiekti svarbius pačios visuomenės tikslus.

J. Baltušnikienės (2009) teigimu, demokratinė valdymo sistema remiasi decentralizacijos ir dekoncentracijos valdymu. Sprendimai būtų priimami tuo lygmeniu, kurioje problema atsiranda. Todėl reikia nustatyti atsiradimo lygmenis institucijų valdymo sistemoje. Kuo daugiau galios turi žemesnės lygmens valdymo institucijos, tuo didesnis yra valstybės decentralizacijos laipsnis ir tada yra daugiau galimybių priimti sprendimus pagal gyventojų poreikius įtraukiant vietos bendruomenę dalyvaujant sprendimų priėmimo procese. Verta paminėti, kad Lietuvoje decentralizacijos valdymo sistemos yra vykdomos daugiausia pagal savivaldybėms įstatymų perduotus įgaliojimus. Subsidiarumo principas padeda atskirti valstybės ir vietos valdymo institucijas, įstatymų steigimo savarankiškumą bei teisinį reguliavimą sistemose. Valstybė teikia pagalbą, jei pagalba yra būtina. (Viešoji politika ir administravimas, 2009. Nr. 27).

Subsidiarumo principas padeda decentralizuoti valdymą, padalina įgaliojimus ir nustato efektyvų valdymą, tokiu būdu sprendimų priėmimo procesas užtikrintų piliečių dalyvavimą vietos

savivaldoje su valdžios atstovais, taip pat toks principas naudojamas, kaip priemonė, savivaldos stiprinimui. (Viešoji politika ir administravimas, 2009. Nr. 27).

Remiantis R. Lazdynu (2005), subsidiarumo principą sudaro šios pagrindinės idėjos:

- kolektyvinis vienetas negali paveržti to, ką individas sugeba atlikti pats;
- iš mažesnių socialinių vienetų negali būti atimtos galimybės ir priemonės realizuoti tai, ką jie sugeba atlikti patys;
- aukštesnio lygio socialiniai vienetai privalo gerbti hierarchinę įvairių socialinių asociacijų tvarką ir padėti žemesniems vienetais, kad jie geriau galėtų atlikti tai, ką patys sugeba.

3 paveiksle pateiktas subsidiarumo principo taikymas vietos savivaldoje. (Lazdynas, 2005)

3 pav. Subsidiarumo taikymas vietos savivaldoje
Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (R. Lazdynas, 2005)

Iš paveikslo matyti, kad subsidiarumo principo taikymas vietos savivaldoje grindžia problemas spręsti tame lygmenyje, kurioje jos iškyla, nes tik tada problemų sprendimai priimami geriausiai.

Europos Sąjungos apibrėžimuose, subsidiarumo principo taikymas vietos savivaldoje turi didelę reikšmę, kuriose akcentuojama, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra efektyviausi. Aukštesnio lygmens vadovai negali vadovauti, kištis į sprendimų priėmimą, jeigu sprendimus gali priimti žemesnio lygio valdžios atstovai (pvz.: seniūnas). Subsidiarumo principo koncepcija yra apibrėžta Europos vietos savivaldos chartijos 4 straipsnio 3 dalyje: „Pareigų, perduodamų kitiems vietinės valdžios organams, apimtis turi atitikti užduoties apimtį ir jos pobūdį, taip pat efektyvumo ir ekonomiškumo reikalavimus“. (Europos vietos savivaldos chartija, 1999).

Taigi apibendrinant galima teigti, kad vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje priklauso ir nuo subsidiarumo principo efektyvumo. Šio principo taikymas vietos savivaldoje apima daugybę aspektų: metodologinių, socialinių, teisinių procedūrų, nustatančių, kaip siekti socialinės

interesų darnos, valstybės ir savivaldos institucijų sąveikos, užtikrinant veiksmingas žmogaus teises. Tai pamatinis demokratinio valstybės susitvarkymo principas, kurio struktūrą sudaro keturių pagrindinių idėjų sistema:

- 1) asmens prigimtinių teisių ir lygiateisiškumo pripažinimo;
- 2) skirtingų interesų derinimo;
- 3) valdžios institucijų lygybės, atskyrimo ir sąveikavimo;
- 4) sprendimų priėmimo tuo organizaciniu lygmeniu, kuris teikia daugiausia galimybių adekvačiai reaguoti į konkrečius žmogaus teisių apsaugos ir įgyvendinimo poreikius.

1.4.5. Seniūnijų ir seniūnų statusas, jų veikla vietos savivaldoje

Šiandieninė seniūnija – tai ne tik griežtų teisinių aktų, reglamentuotų taisyklių, Savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys, bet ir Gero valdymo bei darnaus vystymosi įgyvendinimą vietos savivaldoje lemiančių veiksnių kompleksas: pagarba, paslaugumas, padorumas, teisingumas, atsakingumas, pasitikėjimas seniūnija ir jos reputacija.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime (Žin., 2003, Nr. 19-828) konstatavo, kad Konstitucijoje yra numatytos dvi savivaldybių institucijų rūšys: Savivaldybių tarybos (atstovaujamosios institucijos) ir joms atskaitingi vykdomieji organai (vykdomosios institucijos). Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytais atvejais savivaldybių atstovaujamosioms ir vykdomosioms institucijoms suteikiami valdingi įgalinimai. Tokios savivaldybių institucijos – tai savivaldybių valdžios ir viešojo administravimo institucijos. Aptariant konkrečiau, vidinės savivaldybių decentralizacijos koncepcijoje yra apibrėžiama:

- Savivaldybės taryba – atstovaujamoji institucija, kurią sudaro įstatymų nustatyta tvarka demokratiškai išrinkti savivaldybės bendruomenės atstovai. Savivaldybės taryba savo įgaliojimus įgyvendina kolegialiai Savivaldybės tarybos posėdžiuose. Savivaldybių tarybos renkamos remiantis visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

- Savivaldybės vykdomoji institucija – Savivaldybės administracijos direktorius (vienasmenė institucija), turintis viešojo administravimo teises ir pareigas. Savivaldybės administracijos direktorius į pareigas skiriamas mero siūlymu Savivaldybės tarybos sprendimu tarybos įgaliojimų laikui politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu. Savivaldybės administracijos direktorius yra Savivaldybės administracijos vadovas – įstaigos vadovas, pavaldus Savivaldybės tarybai ir atskaitingas merui.

- Savivaldybės administracija – savivaldybės tokia įstaiga, kuriai vadovauja Savivaldybės administracijos direktorius. Administracija yra suskirstyta į struktūrinius padalinius, bet į juos

neįeina viešojo administravimo valstybės tarnautojai ir struktūriniai teritoriniai padaliniai – seniūnijos (filialai).

- Seniūnija – Savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys, jos filialas. Seniūnija veikia Savivaldybės tarybos jai priskirtoje savivaldybės teritorijos dalyje. Seniūnijai vadovauja seniūnas, kuris yra karjeros valstybės tarnautojas, skiriamas konkurso būdu. Seniūną į pareigas skiria Savivaldybės administracijos direktorius. Vienas iš principų, kuriais turėtų savo veikloje vadovautis viešojo administravimo subjektai, yra subsidiarumas. (Žin., 2003, Nr. 19-828).

Įvairiuose oficialiuose Lietuvos ir užsienio mokslo šaltiniuose, piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje apibrėžiamas nors ir panašiai, tačiau nevienodai. Tobulinant vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, didelis privalumas būtų, kad gyventojų nuomonė būtų reglamentuota ir laikoma kandidato į seniūno pareigas privalumu, tačiau šiuo metu skiriant seniūną į pareigas neįgyvendinamos jokios procedūros, kad būtų sužinota gyventojų nuomonė, todėl, nors vietos savivaldos apibrėžimų yra daugybė, apibendrinus galima teigti, kad savivalda – tai patys gyventojai, ir nuo jų vaidmens, iniciatyvos savivaldoje, priklauso valdymo efektyvumas, ir kuo vietos gyventojai aktyvesni savivaldoje, tuo geresnis bus pasiektas valdymo efektyvumas, vietos gyventojų atžvilgiu.

2007 m. kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu patvirtinta vidinė savivaldybių decentralizacijos koncepcija (Valstybės žinios, 2007). Koncepcijos tikslas – efektyviai ir tobulai įgyvendinti subsidiarumo principą bei priartinti viešųjų ir administracinių paslaugų teikimą gyventojams (visuomenei), bendruomenei. Joje išskiriamas seniūnų ir seniūnijų ūkinis ir finansinis savarankiškumas.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (2008) deklaruojama, jog seniūnija (angl. Neighbourhood) yra Savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys – jos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje. Seniūnijų skaičių, kiekvienos seniūnijos pavadinimą, aptarnaujamos teritorijos ribas ir seniūnijai perduodamas juridinio asmens (Savivaldybės administracijos) funkcijas sprendimu nustato Savivaldybės taryba.

Seniūnas taip pat turi griežtą teisinį reglamentavimo apibrėžimą, bet pirmiausia jis turėtų būti žmogiškas, paslaugus, rūpestingas ir atsakingas seniūnijos gyventojams, o pagal savivaldos įstatymą, seniūnas – tai karjeros valstybės tarnautojas. Seniūną į pareigas skiria ir iš jų atleidžia Savivaldybės administracijos direktorius, vadovaudamasis Vietos savivaldos ir Valstybės tarnybos įstatymais.

Pritariant J. Jasaičiui (2010), J. Mačiulytei ir P. Ragauskui (2007), didelė dalis gyventojų nori, kad seniūnijų valdžia būtų renkama, kad ji turėtų pakankamai galių tvarkyti vietos bendruomenės reikalus. Lietuvoje siekiant veiksmingos vietos savivaldos, reikia iš esmės keisti esamą savivaldos

modelį. Vietos savivaldą reiktų įtvirtinti seniūnijose. Nedidelėse savivaldybėse ryšiai tarp piliečių ir jų rinktų valdžios atstovų yra glaudesni, o pasitėjimas valdžia paremtas kasdienine patirtimi. Lietuvoje, seniūnijų kompetencijoje galėtų būti, kai kurios kultūros ir švietimo įstaigos (vaikų darželiai, pradinis mokymas, kultūros namai, vietinės reikšmės muziejai), kasdieninė socialinė rūpyba (vienišų senyvo amžiaus žmonių priežiūra, mokinių maitinimas, senelių prieglaudos), galėtų turėti ir teisę disponuoti žeme, spręsti konkrečių objektų statybą savo teritorijose. Vietos savivaldos įtvirtinimas mažesniuose teritoriniuose vienetuose skatintų ekonominę, kultūrinę, socialinę plėtrą bei padėtų stabdyti neigiamus demografinius procesus. (Mačiulytė, Ragauskas, 2007, Jasaitis, 2010).

Reikia pastebėti, kad seniūnija neturi jokio realaus savarankiškumo, vietos savivaldos įstatymo 32 straipsnyje joms numatytos net 22 funkcijos, iš kurių tik viena (pagal naujausią redakciją) yra pripažinta „netekusi galios“. Seniūnas privalo vykdyti 17 pareigybinių funkcijų. Žinant, kiek tarnautojų sudaro seniūnijos personalą, sunku įsivaizduoti, kad tokio įstatymo rengėjai žino bent pagrindinius vadybos mokslo principus. Iki praėjusių metų seniūnijoms buvo pavestos 36 funkcijos. Sudėjus dabartinės seniūnijos ir atskirai seniūnui nurodytus darbus, šis skaičius išaugo iki 39, t.y. jos darbo krūvis padidėjo dar 3 punktais.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (1994) teigiama, jog seniūnaitijos sudaromos iš seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyvenamųjų vietovių ar jų dalių. Seniūnaitijų sudarymo projektą rengia seniūnas ir teikia Savivaldybės administracijos direktoriui. Šį projektą tvirtina Savivaldybės taryba Savivaldybės administracijos direktoriaus teikimu.

2008 m. rugsėjo 15 dieną Seimas priėmė Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymą Nr. X-1722, juo įvesta seniūnaičio pareigybė (2009 m. sausio 1 d. įsigaliojo įstatymo nuostatos). Seniūnaitijų gyventojai renka gyvenamosios vietovės bendruomenės atstovus – seniūnaičius. Seniūnaitijose, kuriose gyvena ne daugiau kaip 500 gyventojų, seniūnaičiai renkami gyventojų susirinkime, kurį organizuoja seniūnas. O seniūnaitijose, kuriose gyvena daugiau kaip 500 gyventojų, seniūnaičiai paprastai renkami apklausiant gyventojus. Seniūnaičiai renkami dvejiems metams. Jie dirba visuomeniniais pagrindais – už pareigų atlikimą nėra mokama. Seniūnaičių pagrindinis uždavinys – atstovauti gyventojų interesams.

Seniūnaičių sueiga – seniūnijos aptarnaujamos teritorijos seniūnaičių susirinkimas. Sueigos metu svarstomi seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyventojams rūpimi klausimai. Seniūnaičių veikla grindžiama kolegialumo, demokratijos, teisėtumo ir viešumo principais. Seniūnaičiai į sueigą renkasi savo iniciatyva arba seniūno kvietimu. Kaip ir kiekviename susirinkime išrenkamas pirmininkas, jis pirmininkauja sueigoje dalyvaujantiems seniūnaičiams. Seniūnaičių sueiga turi teisę svarstyti: seniūnijos veiklos programas, seniūnijos asignavimus, dėl laisvalaikio ir poilsio

organizavimo, dėl probleminių šeimų, vaikų ir kitais rūpimais bei aktualiais klausimais. Priimami sprendimai, kurie yra rekomendacinio pobūdžio. (Palangos miesto Savivaldybės tarybos sprendimas, 2011).

Visi seniūnaičių sueigos priimti sprendimai gali būti skelbiami savivaldybės interneto tinklalapyje, taip pat skelbiami seniūnijos, savivaldybės įstaigų, esančių seniūnijai priskirtose teritorijose, skelbimų lentose, savivaldybės vietiniame laikraštyje (Teisės aktai, 2012).

Seniūnijų ir seniūnaitijų valdymo sistemoje pastebime, kad kiekvienoje demokratinėje visuomenėje svarbiausia yra vietos savivalda, kurios pagrindas savivaldi bendruomenė. Skatinant Lietuvos piliečius dalyvauti vietos savivaldoje ir stiprinant savivaldybės bendruomenės vaidmenį, kuriama demokratinė visuomenė ir suteikiama piliečiams realios galimybės dalyvauti priimant sprendimus, 2008 m. rugsėjo 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo įtvirtino nauja gyvenamosios vietovės bendruomenės atstovo – seniūnaičio – institucija, numatanti skirstyti seniūnijos prižiūrimą teritoriją į seniūnaitijas ir rinkti seniūnaičius (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994).

A. Patapas, J. Maculevič (2011) atliktame moksliniame tyrime išsiaiškino, kad:

- Seniūnaitijos institucijos organizavimas ir seniūnaičių veikla – užtikrina seniūnaitijos gyventojų interesų atstovavimą vietos savivaldos sistemoje. Tai viena iš piliečių tiesioginio dalyvavimo valdymo procese ir sprendimų priėmimo formų.

- Gera yra seniūnaitijų organizavimo idėja, sudaryti prielaidas susikurti valdžią „iš apačios“. Tačiau ta idėja sunkiai realizuojama dėl to, kad Lietuvos visuomenė dar neturi pakankamai patirties ir įgūdžių, kad pati galėtų spręsti vietos reikalus, taip pat dėl to, kad netobuli seniūnaičių instituciją reglamentuojantys teisės aktai.

- Seniūnaitijos organizavimo pagrindumas ir seniūnaičių veiklos naudingumas išryškėja tik esant didelėms seniūnijų teritorijoms. Kuo didesnė teritorija ir kuo pasyvesnis seniūnas, tuo reikalingesnė seniūnaičio institucija.

- Tobulinant seniūnaičių institucijos teisinį reglamentavimą, tikslinga panaikinti privalomą seniūnaitijų kūrimą ir seniūnaičių rinkimą, apibrėžiant galimybę kurtis seniūnaitijoms piliečių iniciatyva – kiekvienos seniūnijos gyventojai turėtų patys nuspręsti, kiek tokia institucija jiems reikalinga. Siūlytina tiksliau apibrėžti seniūnaičio teises ir pareigas arba palikti vietos valdžiai tai spręsti, nes forsuojama ir prievartinė demokratija dažnai iškreipia gerą idėją (Patapas, Maculevič, 2011, p. 403, 412).

Seniūnijos gyventojai yra glaudžiai susiję su seniūnijos veikla, jų savarankiškumo stiprinimu, žmonių iniciatyvomis. Vietos valdžia, bendruomenės atstovai yra seniūnijos vystymosi gyventojų dalis, kurios svarbiausias bendruomeniškumo uždavinys – gyventojų iniciatyvos kėlimas.

Išanalizavus ir apibendrinus Lietuvos seniūnijų ir seniūnų statusą, jų veiklą vietos savivaldoje, skirstymą į seniūnaitijas, galima teigti, jog reglamente yra vienos nuostatos, o realiame gyvenime, jų nesilaikoma. Seniūnaičiai yra tarpininkai tarp gyvenamosios vietovės gyventojų ir valdomosios valdžios. Taip stengiamasi labiau įtraukti gyventojus į vietos valdymą, didinti jų aktyvumą. Seniūnaitis teikia didelę naudą tiek vietos bendruomenei, tiek seniūnijai. Vienas efektyvus ir veiksmingas lyderis – seniūnaitis, gali užtikrinti stiprią savivaldą bei glaudų ryšį tarp vietos gyventojų bei vietos valdžios. Seniūnaitis – tai seniūno ir vietos gyventojų padėjėjas, kuris nereikalauja jokių finansinių išlaidų ar kitokių pastangų, kurios visgi reikalingos iš seniūnijos pusės skatinti įvairiomis priemonėmis motyvuoti savo aktyvumą.

1.4.6. Pagrindiniai veiksniai, lemiantys būtinumą tobulinti vietos savivaldą

Vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje, iki šios dienos – sudėtingas procesas, nes institucijos patiria didelius iššūkius: neturėdamos ūkinio finansinio savarankiškumo, privalo įgyvendinti savivaldybės deleguotas funkcijas, telkti vietos bendruomenę ir lėšas vietos problemoms spręsti. Seniūnijų teikiamoms paslaugoms itin reikalingas visuomenės (verslo, bendruomenės) dalyvavimas, kuris naudingas tiek bendruomenei, tiek seniūnijai.

Pasak, V. Daugirdo ir J. Mačiulytės (2006), savivaldos stiprinimas – kertinis pilietinės visuomenės formavimo klausimas – turėtų būti valstybės prioritetas klausimas. (Daugirdas, Mačiulytė, 2006).

Anot A. Raipos (2009), naujos teorinės nuostatos reikalauja tobulinti „gerąją“ viešojo valdymo praktiką, reformuoti viešojo valdymo struktūrinę dalį. Vykstantys pokyčiai turi orientuotis ne į tradicinio viešojo administravimo, naujojo viešojo administravimo, naujosios viešosios vadybos, o į šiuolaikinį postmodernų viešąjį valdymą, reikalauti peržiūrėti tradicines normatyvines orientacijas, įveikti nuolat atsinaujinančius trukdžius (Raipa, 2009), nes tik taip įmanomas seniūnijos kaip viešosios institucijos vietos savivaldos tobulinimas.

Vidinės savivaldybių decentralizacijos koncepcijoje yra aiškiai numatomi funkcionavimo veiksniai, kaip pavyzdžiui:

- Nors valstybės teritorijos administraciniai teritoriniai vienetai, kuriems laiduota vietos savivaldos teisė, yra labai dideli, **Lietuvoje iki galo neišnaudoja subsidiarumo principo**, numatyto Europos vietos savivaldos chartijoje ir nustatyto Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, taikymo vietiniu (savivaldybių) lygiu galimybės;

- Nors teisės aktai visoms seniūnijoms nustato vienodus įgaliojimus, praktikoje skirtingos seniūnijos (seniūnijų teritorijoms priskiriamas nevienodas skirtingo statuso gyvenamųjų vietovių skaičius) įgyvendina skirtingos apimties įgaliojimus;
- seniūnijų ir seniūnų veikla pasižymi skirtingu savarankiškumo laipsniu ir nevienodu finansavimu;
- seniūnijoms priskirtų teritorijų gyvenamųjų vietovių bendruomenės stokoja galimybių tiesiogiai dalyvauti tvarkant viešuosius bendruomenių reikalus.

Todėl A. Astrauskas (2006) vietos savivaldos problemas įvardina, kaip nukrypimą nuo „normalių“ vietos savivaldos funkcionavimo veiksnių, sukeliančių sistemoje neigiamus pokyčius. Autorius išskiria Lietuvoje aktualiausias vietos savivaldos probleminius veiksnius:

- **Nepakankamas** vietos savivaldos institucijų **savarankiškumas**.
- Savivaldybės **stokoja savarankiškumo** valdydamos savivaldybės turtą ir juo disponuodamos. Bendruomenės nariai **per mažai įtraukti** į vietos reikalų tvarkymą.
- Vietos savivaldos institucijų veikla **neužtikrina efektyvaus valdymo vietos savivaldoje**.

Išanalizavus mokslinius literatūros šaltinius vietos savivaldos tobulinimo kryptių tematika, identifikuota, jog Geras demokratinis valdymas, darnus vystymasis – svarbiausi aspektai, užtikrinantys efektyvią vietos savivaldą, Gerą valdymą seniūnijoje. Bendradarbiaujant vietos savivalda būtų stipri, nes savivaldybė yra pagrindinė valdžia, jungianti vietos gyventojų poreikius, seniūnijos valdymą ir Savivaldybės politiką. Todėl, nuo to, kaip dirbs Savivaldybės taryba bei kaip kokybiškai ir racionaliai įgyvendins Gero valdymo, darnaus vystymosi principus Savivaldybės administracija, priklauso seniūnijos vykdomų programų rezultatai, pati seniūnijos veikla kokybės atžvilgiu, o kartu esamos ir būsimos vietos savivaldos perspektyvos. Seniūnijos atveju savivaldos „šeimininkai“ yra vietos gyventojai, o ne valdžia, „vartotojai“ - kurortinės seniūnijos investuotojai (verslininkai), svečiai bei organizacijos veikiančios seniūnijoje. Taip pat atskleistos sąsajos tarp Gero valdymo bei darnaus vystymosi. Geras valdymas neatsiejamas nuo darnaus vystymosi, tobulinant vietos savivaldos kryptis, Gero valdymo koncepcijoje yra išskirti aiškūs ir efektyvūs žmogiškieji, valdymo aspektai. Tai būtų ekonominiai ir finansiniai ištekliai, gamtos išsaugojimas, teisingas ir darnus vystymasis.

Empirinis tyrimas galėtų papildyti teoriškai pagrįstus samprotavimus, išsamiau atskleisti praktines vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventojoje, naudojant tyrimo ginamuosius teiginius, jog svarbiausios tobulinimo kryptys Šventojoje turi būti orientuotos į: gyventojus, verslininkus, svečius. Visos šios tobulinimo kryptys užtikrintų gyventojų poreikius, būtų aktyvi vietos savivalda, remiantis Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendromis sąsajomis Šventojoje.

2. ŠVENTOSIOS SENIŪNIJOS VEIKLOS TYRIMO REZULTATAI IR SAVIVALDOS TOBULINIMO KRYPTIŲ MODELIAVIMAS

Konstitucijoje ir įstatymuose yra minima, kad savivaldybės turi teisę veikti savarankiškai. Iki šios dienos įstatymų yra gausu, kur teisinė bazė piliečių savivaldai sukurta, kaip ratifikuota Europos Vietos savivaldos chartija, Valstybės parlamentas – Seimas – yra priėmęs vietos savivaldos įstatymą, bet, kadangi, dauguma savivaldos klausimų nėra išspręsti, jie neužtikrina Gero seniūnijos valdymo, darnios, efektyvios savivaldos, todėl yra būtina numatyti vietos savivaldos tobulinimo kryptis.

Tobulinat Šventosios seniūnijos valdymą, efektyvinant vietos savivaldą, svarbiausia reikia tobulinti Palangos savivaldybės įstaigų veiklos administravimą įgyvendinant Gerąjį valdymo bei darnaus vystymosi principus Savivaldybėje. Kuo geriau dirbs administruojamos vietos savivaldos institucijos ir jų įstaiga (seniūnija), deleguos daugybę funkcijų seniūnijai, remdamiesi subsidiarumo principu, Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajomis, tuo geriau seniūnija įgyvendins vietos savivaldos įstatymo numatytas funkcijas ir tada seniūnijos valdymas taps savarankiškesnis, efektyvesnis, stiprės savivalda, aktyvės bendruomenė.

2.1. Tyrimo metodika

Siekiant iširti Šventosios savivaldos tobulinimo kryptis, buvo išanalizuota mokslinė literatūra, įvairūs Lietuvos Respublikos teisės aktai, Palangos miesto strateginės plėtros iki 2020 metų dokumentas, Šventosios seniūnijos 2011 – 2013 metų veiklos ataskaitos. Atlikti tyrimą Šventosios seniūnijoje svarbu ir todėl, jog seniūnija nėra tipinė organizacija (Šventoji – kurortinis miestelis, išsiskiriantis sezoniškumu). Tyrimui buvo pasirinktas trianguliacijos metodas (triangulum – trikampis) principas. Trianguliacija – tai tyrimo metodas, analizuojantis temą keliais aspektais. Šis būdas tinka norint įvertinti kurio nors metodo, kuriuo remiantis pagrindine informacija, informatyvumą bei patikimumą. (Kardelis, Mažutaitienė, 1999). Bet koks vieno metodo taikymas socialiniuose tyrimuose yra vienpusis, ne visa apimantis, todėl, norint nuodugniau ir plačiau suvokti tiriamąjį reiškinį, pravartu taikyti kelis tyrimo metodus. Norint išsamiau iširti esamą Šventosios seniūnijos padėtį, vietos gyventojų problemas, buvo taikyti keli tyrimo metodai: kokybinis tyrimo metodas su Šventosios seniūnu, kuris atskleidė mažai tirtą ir analizuotą Šventosios seniūnijos veiklą bei grupinis kokybinis tyrimas, kuris buvo taikytas Šventosios aktyvistų bendruomenei, jis taip pat suteikė galimybę įvertinti dabartinį Šventosios seniūnijos valdymą bei modeliuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis.

Pritariant B. Bitinui ir kt. autoriams (2008), giluminis interviu yra priimtinausias atliekant kokybinius tyrimus. Interviu metu tyrėjas gali lengviau suprasti tiriamą problemą, atskleisti visiškai netikėtus ir iš anksto nenumatytus tiriamosios problemos aspektus.

2.1.1. Tyrimo struktūra

Tyrimė buvo atlikta dokumentų analizė:

- Palangos miesto strateginis plėtros planas iki 2020 metų;
- Šventosios seniūnijos 2011 – 2013m. veiklų ataskaitos;
- Palangos miesto savivaldybės ir Šventosios seniūnijos organizacinės struktūros analizė.
- Šventosios seniūnijos (SSGG) analizė, remiantis Šventosios miestelio infrastruktūros plėtros 2013 –2020 programos gairėmis.

Tyrimė buvo panaudotas pusiau struktūrizuotas individualus, grupinis giluminis interviu:

1. Individualus pusiau struktūruotas giluminis interviu su Šventosios seniūnijos seniūnu.
2. Grupinis giluminis pusiau struktūruotas interviu su Šventosios seniūnijos bendruomenės aktyvistais, kurie prisideda prie vietos savivaldos tobulinimo kryptių seniūnijoje.

Magistro darbo loginė schema pateikta 4 paveiksle.

4 pav. Magistro darbo loginė schema
Šaltinis: sudaryta magistro darbo autorės

Magistro darbo loginė schema (4 paveiksle) sudaro dvi pagrindinės dalys, sudarytos iš teorinės analizės ir empirinio tyrimo. Tyrime analizuotos Viešo valdymo teorinės paradigmos, darnaus vystymosi mokslinė apžvalga, pateikta Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendros sąsajos, piliečių dalyvavimo svarba vietos savivaldoje. Siekiant iširti Šventosios miestelio seniūnijos valdymo sistemą, buvo atliktas ir empirinis tyrimas. Buvo taikoma dokumentų analizė (LR įstatymai; LR savivaldos įstatymai; Palangos m. savivaldybės dokumentas), giluminis, pusiau struktūruotas interviu su Šventosios seniūnijos seniūnu bei bendruomenės aktyvistais. Tyrimui pasirinktas kokybinis tyrimo metodas leido aktualizuoti mažai tirtą ir analizuotą miestelio seniūnijos veiklą. Pasak B. Bitino ir kt. (2008), interviu yra priimtinausias atliekant kokybinius tyrimus. Interviu metu tyrėjas gali lengviau suprasti tiriamą problemą, atskleisti visiškai netikėtus ir iš anksto nenumatytus tiriamosios problemos aspektus.

Atlikus dokumentų, kokybinę turinio (content), dokumentų (interviu protokolų) analizes, buvo pateikti rezultatai bei modeliuojamos vietos savivaldos kryptys Šventosios seniūnijoje.

Darbas susideda iš įvado, dviejų dalių (teorinio bei praktinio tyrimo rezultatų), išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo bei priedų.

2.1.2. Tyrimo etapai

Interviu metu buvo pateikti klausimai, kurie buvo suskirstyti į blokus, siekiant atskleisti, kaip Šventosios seniūnas, seniūnaičiai, Šventosios aktyvistai supranta Gerą seniūnijos valdymą, darnų vystymą, problemas vietos savivaldoje, sprendimo būdus. Kokie yra šiandien Šventosios miestelio tikslai, poreikiai ir problemos, kokios tobulinimo kryptų integravimo galimybės seniūnijoje. Protokolas buvo suskirstytas į šias kategorijas: Organizuota pilietinė visuomenė, Teisinė valdžia seniūnijoje, Skaidrumas, Jautrumas, Konsensusas, Teisingumas, Efektyvumas ir veiksmingumas, Atskaitomybė.

Klausimyno struktūrinis vienetas – tema (bendri ir sudėtiniai klausimai). Detali tyrimo instrumento sandara pateikta 1, 2 priede.

Remiantis J. Frechling, L. Sharp (1997) ir A. Belanovskij (2001), tyrėjo užduotis – skatinti informantą išsakyti, pasidalinti patirtimi, o ne pačiam kalbėti ar dalintis savo patirtimi. Tiriant naujus, mažai tirtus procesus, galima gauti daugiau informacijos, svarbių detalių, kurios gali būti naudingos kaip įžvalgos, modeliuojant vietos savivaldos tobulinimo kryptis seniūnijoje. (Frechling, Sharp (1997); Belanovskij (2001)).

Antrinanti B. Bitinui, L. Rupšienei, V. Žydžiūnaitei (2008), galima pridurti, kad giluminio pusiau struktūruoto interviu metu vyksta tiesioginis bendravimas su ekspertu, matomos emocinės

eksperto raiškos, kurie tyrėjui daugiau galimybių paaiškinti neaiškius klausimus, taip užtikrinant pilnesnės informacijos gavimo galimybę. (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Šis apklausos metodas buvo pasirinktas norint suprasti, kaip iš tikrųjų ekspertai vertina seniūnijos veiklą, vietos savivaldos tobulinimo kryptis, šiuo metodu siekiama, kad tyrimo informantai savo atsakymus išreikštų, kuo atviresniais, nuoširdžiais pasisakymais, nevaržant kalbėti tik abstrakčia terminologija.

2.1.3. Tyrimo instrumento pagrindimas

Atlikus mokslinės literatūros apžvalgą ir analizę, buvo modeliuojamos kryptys, kuriomis remiantis buvo sugrupuoti tyrimo instrumentai, kurie atskleis vieną magistro darbo *uždavinį*, t.y. sumodeliuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje. Šiuo uždaviniu svarbu išsiaiškinti pačios vietos savivaldos efektyvumą, bendruomenės, verslininkų vaidmenį dėl savivaldos tobulinimo krypčių seniūnijoje. Siekiant įgyvendinti išsikelto uždavinį buvo pasitelktas kokybinių tyrimų metodas, kuris atskleistų galimybę Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajų įgyvendinimą, Šventosios seniūnijos SSGG analizė, kuri numato vietos savivaldos vidines galimybes bei tobulinimo kryptis. Remiantis Palangos strateginiu plėtros planu iki 2020, pateikiamos vietos savivaldos tobulinimo kryptys Šventosios seniūnijoje.

Tyrimo instrumentas – grupinis interviu. Šventosios seniūnijos mokykloje buvo organizuotas grupinis interviu. Jame dalyvavo 8 bendruomenės aktyvistai. Grupinis interviu – tai ypatingas interviu tipas, nes yra įvairių tipų, kurie kelia skirtingus tikslus priklausomai nuo konteksto tyrimo. Viso kokybinio grupinio tyrimo metu pokalbis buvo įrašomas diktofonu, iš anksto gaunant respondentų sutikimą. Informantai iš anksto buvo supažindinami su tyrimo pavadinimu, tikslu ir uždaviniais, jau įvykdytos 2012 m. gyventojų apklausos dėl vietos gyventojų vaidmens vietos savivaldoje rezultatais. Ekspertams, atsižvelgiant, kad jie yra Šventosios aktyvistai, visiems buvo pateikti žodžiu bendri klausimai. Grupinio interviu tyrimas buvo atliekamas pagal iš anksto turimą klausimyną, kurie buvo suskirstyti į Gero valdymo ir darnaus vystymosi bendras sąsajas atspindinčias 7 kategorijas ir 35 subkategorijas. Interviu eigoje, siekiant giliau paanalizuoti požiūrį, ekspertams buvo pateikiami ekspromtu kilę klausimai, interviu pabaigoje pasiteiraujama, ar informantai nori ką nors pridurti, padėkojama ir atsisveikinama, pažadama informantus supažindinti su tyrimo rezultatais.

Tyrimo instrumentas – interviu. Pusiaus struktūrizuoto giluminio interviu duomenys buvo įrašomi diktofonu, iš anksto gaunant Seniūno sutikimą. Iš pradžių informantas buvo supažindinamas su tyrimo tikslu, tyrimo tema, jau 2012 metais įvykdytos gyventojų apklausos preliminariais rezultatais. Vėliau, siekiant gauti panašaus tipo informaciją iš tiriamojo, jam buvo

pateikiami iš anksto suformuluoti klausimai, kurie buvo suskirstyti į 7 kategorijas ir į 30 subkategorijų. Interviu eigoje, siekiant sužinoti gilesnį požiūrį, informantui buvo pateikiami spontaniškai kilę klausimai, interviu pabaigoje pasiteiraujama, ar tiriamasis turi kažką pridurti, padėkojama ir atsisveikinama, pažadama informantą supažindinti su tyrimo rezultatais.

Tyrimo vieta ir laikas. Tyrimas vykdytas 2014 m. vasario – kovo mėnesiais. Analizuojant duomenis tyrimo metu buvo remtasi W. Trochim (2006) pasiūlytais etikos principais. Ekspertams sutikus dalyvauti tyrime, buvo supažindinti su tyrimo esme, atsižvelgiant į anonimiškumo, etikos, konfidencialumo, laikomasi geranoriškumo, pagarbos asmens orumui ir teisingumo principus.

Reikia pabrėžti, kad vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje, yra mažai tirta tema, todėl buvo taikoma konstruktyvistinė prieiga – kuo daugiau remtis eksperto požiūriais į tiriamą situaciją, nes tik taip buvo atskleistas tyrimo objektas.

Reiktų atkreipti dėmesį į B. Bitino ir kt. autorių (2008) nuomones, kad ne visada kokybinio tyrimo rezultatai gali atskleisti naujas kryptis, todėl gauti duomenys buvo pagrįsti respondentų nuomone. Interviu metu buvo siekta atskleisti naujų detalių apie seniūnijos valdymą, tikslus, problemas, kaip teigia mokslininkai, per nagrinėjamos problemos niuansus, subtilumus, subjektyvumus (Ruškus ir kt., 2005) susidarome pilnesnį situacijos vaizdą. Taigi, remiantis kokybine analize, šiame magistro darbe buvo iškeltas tikslas – sužinoti, kaip vyksta seniūnijos dabartinis valdymas, kaip būtų galima vietos savivaldą tobulinti, ar vietos savivaldos tobulinimui turi įtakos seniūno, seniūnaičių, vietos gyventojų kompetencija, aktyvumas, bendradarbiavimas vietos savivaldoje.

Analizuojant Šventosios seniūniją, buvo svarbu įrodyti gautų rezultatų validumą (angl. validity) ir patikimumą (angl. reliability), daryti pagrįstas išvadas bei rekomendacijas. Visi duomenys buvo rinkti iš įvairiausių šaltinių ir įvairiausiais būdais, interviu, vietos savivaldos stebėjimu (seniūnijoje nedalyvaujant) ir dokumentų apžvalga. 2012 metų apklausos duomenys, dėl bendruomenės vaidmens vietos savivaldoje buvo lyginami su interviu gautais duomenimis, atsakymai buvo analizuojami ir tikrinti su kitu kokybinių duomenų rinkimo metodu – dokumentų analize – buvo daromos išvados bei rekomendacijos.

2.2. Šventosios seniūnijos charakteristika ir jos vykdomos veiklos analizė

2.2.1. Šventosios seniūnijos raida

Siekiant iširti Šventosios savivaldos tobulinimo kryptis, integruojant Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajas, buvo išanalizuota Šventosios seniūnijos raida.

1429 m. – istorijos šaltiniuose pradeda minėti Šventoji (vokiškai – *HeiligenAa*) – Elija, kai kur dar vadinamas ir Palangos uostu (Palanga. Svarbiausios istorijos datos, 2012).

Šventosios kurortinė gyvenvietė Baltijos regione ir Europoje žinomi jau nuo tarpukario. XII a. – XV a. buvo svarbiausias Lietuvos uostas, kuris konkuravo net su Ryga ir Klaipėda (Mokslo straipsnių rinkinys, 2007, p. 22).

1920 m. atgavusi Palangos – Šventosios pajūrio ruožą ir 1923 m. prijungusi Klaipėdos kraštą, Lietuva tiesiogiai atsivėrė jūrai. 1923–1929 m. vyko uosto įrengimo bei 1935 m. – plėtros darbai Šventojoje. Per nepilnus 16 metų pavyko suformuoti nedidelį prekybos ir karo laivyną.

Šventoji Lietuvai buvo ir ekonomine paspartis – XVI ir XVII a. čia kūrėsi uostas, kurį steigiant ir plečiant dalyvavo ir anglai. Bet kaip jūrinė valstybė, Anglija čia neįsitvirtino, Lietuva taip pat nevirto jūrine valstybe. (Mokslo straipsnių rinkinys, 2007, p. 29).

1970 m. birželio 30 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas dėl Šventosios priskyrimo Palangos jurisdikcijon. Nr.70016 „Dėl Kretingos rajono Šventosios apylinkės panaikinimo perdavimo–priėmimo tvarkos ir Palangos miesto ribų nustatymo“. Tų pačių metų liepos 9 d. priimtas poįstatyminis aktas Ministrų Tarybos nutarimas dėl Palangos biudžeto patikslinimo. Iš karto priėmus Šventąją, Palangos vykdomasis komitetas sudarė komisiją, kuriai buvo pavesta įvertinti esamas realybes ir numatyti neatidėliotinus darbus bei paskaičiuoti reikiamas lėšas jiems vykdyti. Komisijos pirmininku paskirtas šviesaus atminimo miesto vyriausiasis architektas Albinas Cepys.

Tuo metu Šventojoje tebuvo asfalto dangą padengtas įvažiavimas iš Liepojos plento (dabar Šventosios g.), gatvių tinklo nebuvo, lauko apšvietimo taip pat. Kultūros namai ir biblioteka buvo įsikūrę sename mediniame, krosnimis apkūrenamame, pastate. Kultūros darbuotojų pasišventimo ir entuziazmo dėka Šventoji garsėjo rajono meno saviveiklos apžiūrose pasiektais laimėjimais. Pasienečiai užkardoje vieninteliai turėjo artezinį gręžtinį šulinį, kiti naudojo maistui rudą (nuo po visa teritorija slūgstančio durpių klodo) kastinių šulinių vandenį, todėl bent jau bakteriologiškai saugaus vandens gavimo nebuvo net svajonėse. Sanitarinių sąlygų nebuvimą demonstruoja faktas, kad žuvų perdirbimo cechuose konservavimui naudotas nevirintas, nefiltruotas vanduo buvo imamas tiesiog iš įlankos ir ten pat buvo išleidžiamos žuvų žaliavos nuoplovos.

Palanga perėmusi Kretingos rajono Šventojoje reikalus, inventorizavo jau pastatytas poilsia vietas, skyrė gamykloms naujas teritorijas su sąlyga nugriauti pastatėlius miškeliuose ir kopose. Deja ne viską spėjo užbaigti ir nepriklausomybės pirmaisiais metais apsukruoliai spėjo įteisinti nekilnojamąjį turtą bei po juo esančią žemę. (Palangos tiltas, 2013).

Šventosios seniūnija įsikūrė pakankamai neseniai, tai yra 1995 m. lapkričio mėnesį. Šventosios seniūnija yra Palangos miesto Savivaldybės administracijos filialas, veikiantis Palangos

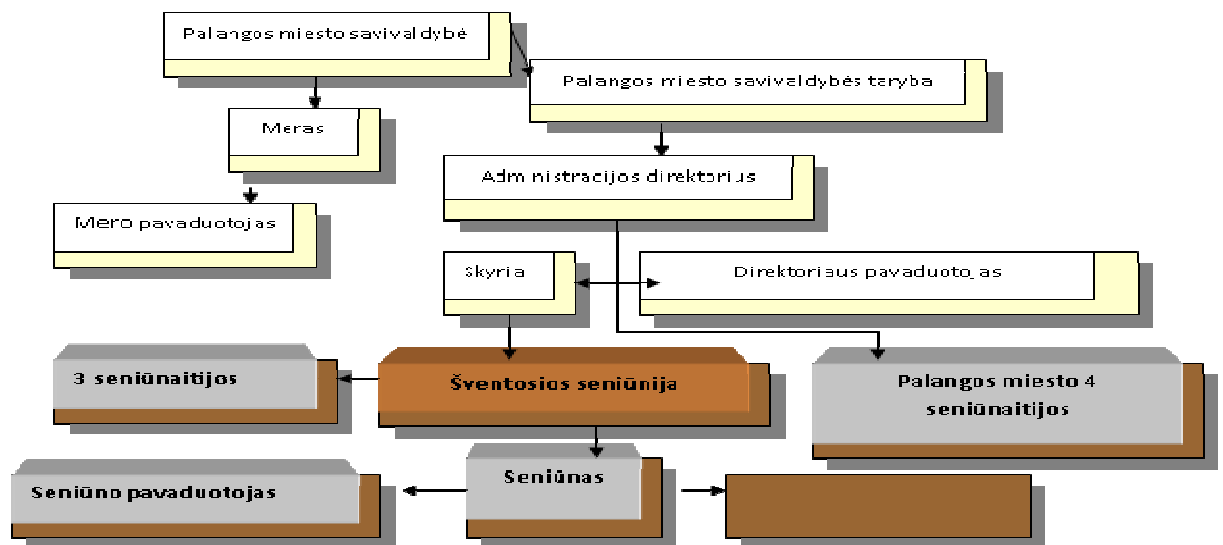
miesto savivaldybės teritorijos dalyje, išlaikomas iš Savivaldybės biudžeto, tiesiogiai pavaldus ir atskaitingas Palangos miesto Savivaldybės administracijos direktoriui.

2.2.2. Palangos miesto savivaldybės ir Šventosios seniūnijos administracijos struktūra

Šiuo metu seniūnijoje dirba du darbuotojai, tai yra seniūnas ir pavaduotoja, kurie pastoviai kelia savo kvalifikaciją. Seniūnijos darbuotojai, sprenddami įvairias problemas, savo kompetencijos ribose vykdo susirašinėjamą su kitomis įstaigomis bei gyventojais. Priima iš gyventojų prašymus, skundus įvairiais klausimais ir juos nagrinėja savo kompetencijos ribose. Klausimams spręsti sudaro vienkartinės bei pastoviai veikiančias komisijas. Leidžia įsakymus veiklos klausimais. Seniūnijos veikla finansuojama iš savivaldybės biudžeto, tam seniūnijai skiriami reikiami asignavimai.

Palangos Savivaldybės administracijos nustatyta tvarka, seniūnijos darbuotojai organizuoja bei vykdo viešuosius pirkimus. Dalyvauja rengiant civilinės saugos kasmetinius planus, mokymų grafikus ir dalyvauja jų įgyvendinime. Savivaldybės direktoriaus nurodymu buvo rengiami atsakymai į raštus ir paklausimus, įsakymų ir tarybos sprendimų projektai bei sutarčių pakeitimai ar papildymai. (Šventosios veiklos ataskaita, 2013).

Prieš pradėdant analizuoti tyrimo duomenis būtina trumpai susipažinti su tyrimo vietovės – seniūnijos, specifika (5 paveikslas). Pirmiausia reikia paminėti, kad seniūnija yra Palangos miesto Savivaldybės administracijos filialas, veikiantis savivaldybės teritorijos dalyje, išlaikomas iš savivaldybės biudžeto, tiesiogiai pavaldus ir atskaitingas Palangos miesto Savivaldybės administracijos direktoriui, vykdamas Palangos miesto Savivaldybės tarybos sprendimus. 2012 m. seniūnija turėjo sąskaitą banke ir buhalterę, šiuo metu nebeturi nei sąskaitos banke, nei buhalterės.

5 pav. Palangos miesto savivaldybės ir Šventosios seniūnijos organizacinė struktūra
Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinius: (Šventosios seniūnijos veiklos ataskaitos 2011-2013 ir Palangos miesto strateginis plėtros planas iki 2020 metų, 2011)

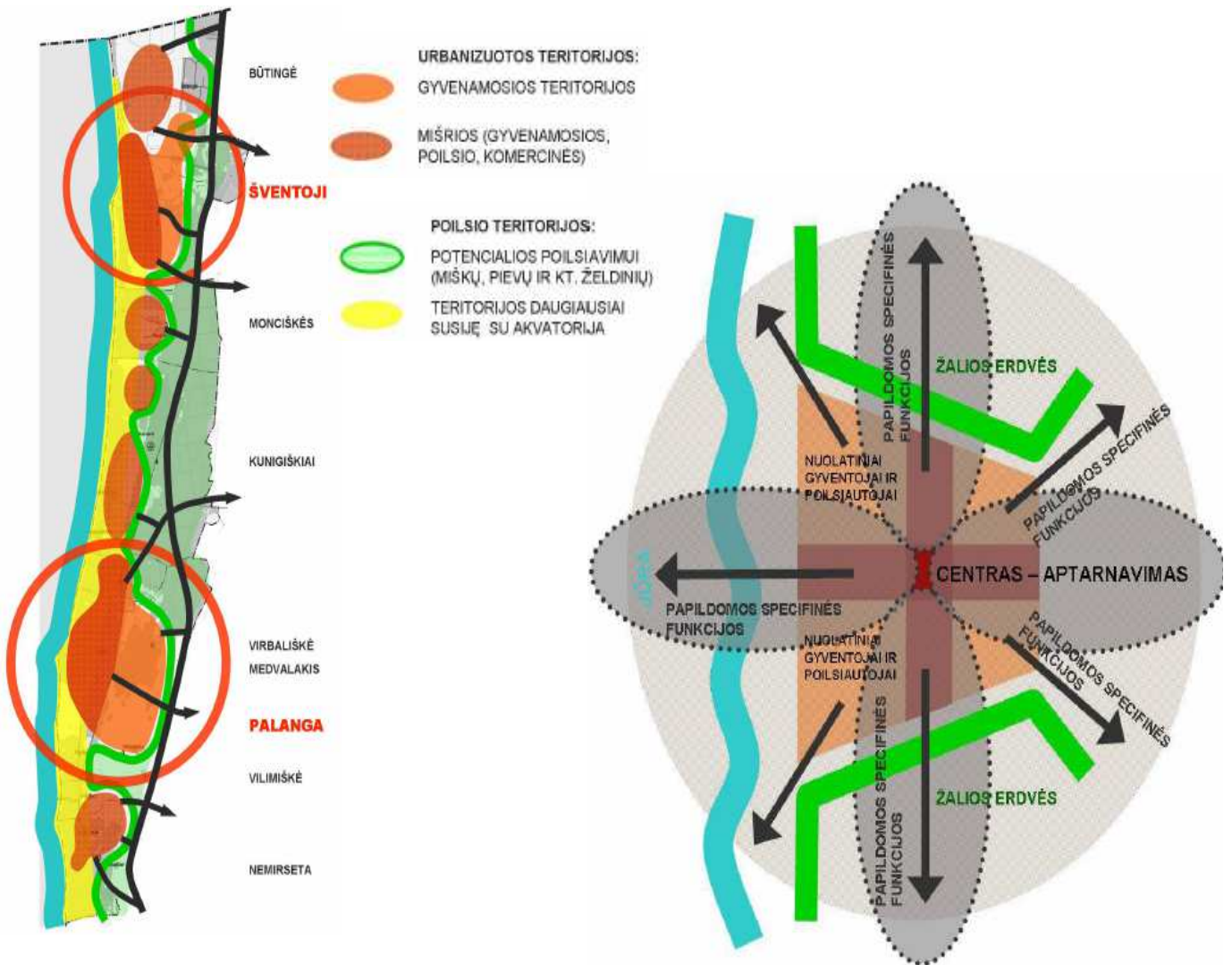
Taigi, iš pateikto paveikslo ir seniūnijos pavaldumo, galima teigti, kad seniūnija neturi savarankiškumo ir administracinė struktūra yra nepakankama norint užtikrinti Gerą valdymą, darnų vystymąsi seniūnijoje. Šio magistro darbo tyrimo rezultatai būtų aktualūs tiek paslaugų gavėjams – gyventojams, tiek viešųjų paslaugų teikėjams – Seniūnijai, Savivaldybei. Ypač svarbu, kad būtų užtikrintas efektyvus ir kokybiškas viešųjų paslaugų teikimas vietos savivaldoje.

2.2.3. Palangos miesto strateginio plėtros plano iki 2020 metų analizė

Analizuojant seniūnijos veiklą bei modeliuojant vietos savivaldos tobulintinas kryptis Šventojoje, svarbu paanalizuoti Palangos miesto strateginio plėtros planą iki 2020 metų (toliau – PMSPP), kuriame išskirta svarbios miesto plėtros sritys: *gyvenimo kokybės ir socialinio saugumo gerinimas, darnios aplinkos vystymas, kurorto patrauklumo didinimas, miesto savivaldos gerinimas*. Šių sričių įgyvendinimas turėtų užtikrinti Šventosios seniūnijoje darnią plėtrą, Gerą valdymą savivaldoje.

Pritariant R. Čiegiui ir R. Pareigiui (2010), šios svarbios sritys iškelia tam tikri tikslus: a) ekologiniam – užtikrinti aplinkos saugumą; b) socialiniam – stiprinti socialinį darnumą ir teisingumą; c) ekonominiam – patenkinti materialinius poreikius; d) instituciniam – užtikrinti dalyvavimą priimant sprendimus. (Darnių miestų ekonomika. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.) Antrinant Rio +20 konferencijai (2012 m. birželis), jame buvo akcentuota, kad demokratija, Geras valdymas yra pagrindas darniam vystymuisi vietos lygiu, kuris apima subalansuotą ir integracinę ekonomikos augimą, socialinę plėtrą, aplinkos apsauga. Todėl buvo nustatyta, kad darnus vystymasis, kaip viena iš strategiškai svarbių nacionalinių ir regioninių vystymosi tikslų, negali būti pasiektas be tinkamos institucinės sistemos ir jos veiksmingos veiklos, ir, be abejo, išskyla Gero valdymo koncepcija kaip priemonė siekiant veiksmingai įgyvendinti šią darnaus vystymosi paskirtį. (Rio de Janeiro, 2012).

Remiantis Palangos miesto strateginiu plėtros planu iki 2020 metų, Palangos miesto teritorijoje yra išskirti 2 centrai – miesto funkcijų koncentracijos, struktūriniai bei kompoziciniai mazgai, kuriuose sutelkiami paslaugų bei aptarnavimo objektai, darbo vietos, o jų gyvybingumui užtikrinti kuriamos ir išsaugomos gyvenamosios teritorijos - Palanga ir Šventoji. Juose koncentruojama svarbiausia poilsio ir socialinė infrastruktūra. Kiekviename centre išskiriamos 2 svarbiausios funkcinės zonos (6 paveiksle): gyvenamoji teritorija nuolatiniams gyventojams ir poilsiautojams bei zona, kuriose sutelkta socialinė, kurortinė ir aptarnavimo infrastruktūra.

6 pav. Palangomiesto centrai ir jų vystymo schema
 Šaltinis: (Palangos miesto bendrasis planas, 2008)

Iš paveikslo matyti, kad Palangos miesto, Šventosios miestelio centrai ir jų vystymo schemos yra ganėtinai panašios, tiek gyvenamosiomis, tiek poilsio teritorijomis, tik reiktų pastebėti, kad visame strateginiame plėtros plane, nėra išskirta Šventosios seniūnijos planavimo, valdymo tikslų, uždavinių. Palanga išsiskiria tam tikrais specifiniais bruožais: pasiūla pasižymi didžiausia įvairove – kiekybine prasme gerai išvystyta pasiūla net 4 segmentuose (poilsio namai, sveikatingumo įstaigos, viešbučiai, privatus sektorius).

Kalbant apie vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje, didžiausia problema vietos savivaldoje yra sezoniškumas. Sezonas trunka 2–3 mėnesius, kuomet miestelyje vos telpa poilsiautojai, tačiau kitais mėnesiais miestelis būna tuščias, paslaugos labai ribotos.

Palangos strateginio plano dokumente išskiriami strateginiai tikslai, uždaviniai ir priemonės, detalizuojami pagal keturias strateginės plėtros kryptis (6 lentelėje):

6 lentelė

Palangos miesto strateginio plėtros plano iki 2020 metų plėtros sritys, tikslai ir uždaviniai

Plėtros sritis		Tikslas	
1	Gyvenimo kokybės ir socialinio saugumo gerinimas	1.1	Kokybiškos švietimo paslaugos
		1.2	Efektyvi socialinių paslaugų sistema ir sveika visuomenė
		1.3	Pozityvi vaikų ir jaunimo iniciatyva bei socializacija
		1.4	Išplėtos kultūros, sporto ir laisvalaikio paslaugos
2	Darnios aplinkos vystymas	2.1	Saugi, patogi ir švari gyvenamoji aplinka
		2.2	Harmoninga miesto teritorijų, inžinerinio aprūpinimo ir susisiekimo sistema
3	Kurorto patrauklumo didinimas	3.1	Palankios sąlygos verslo ir turizmo paslaugų plėtrai
		3.2	Patrauklus kurorto įvaizdis
		3.3	Išplėta rekreacinė ir turizmo infrastruktūra
4	Miesto savivaldos gerinimas	4.1	Efektyvus savivaldybės darbo organizavimas

Šaltinis: (Palangos miesto strateginis plėtros planas iki 2020 metų, 2011)

Analizuojant šias sritis, reiktų pabrėžti, kad gyvenimo kokybės ir socialinio saugumo gerinimas, darnios aplinkos vystymasis, kurorto patrauklumo didinimas bei miesto savivaldos gerinimas yra tik Palangos miesto apibrėžtyje, Šventosios seniūnijoje šių plėtros sričių stinga. O šių sričių diegimas seniūnijoje užtikrintų Gerą valdymą, darnų vystymąsi vietos savivaldoje. Sekančioje lentelėje išskiriama tik Švietimo paslaugų užtikrinimas, nes yra įrengta moderni „Palangos Šventosios mokykla“, lopšelis – darželis „Sigutė“. Šventosios seniūnijoje pasigendama šių plėtros sričių: kultūros, sporto ir laisvalaikio paslaugų, efektyvios socialinių paslaugų sistemos, sveikos visuomenės, pozityvios vaikų ir jaunimo iniciatyvos bei socializacijos.

Sekančioje lentelėje yra pateikta PMSPP gyvenimo kokybės ir socialinio saugumo gerinimo srities tikslai, uždaviniai (7 lentelė).

7 lentelė

Gyvenimo kokybės ir socialinio saugumo gerinimo srities tikslai, uždaviniai

Tikslas		Tikslo koordinatorius	Uždavinys		Uždavinio koordinatorius
1.1	Kokybiškos švietimo paslaugos	Švietimo skyrius	1.1.1	Užtikrinti kokybišką ir šiuolaikišką švietimo paslaugų teikimą	Švietimo skyrius
			1.1.2	Modernizuoti švietimo įstaigas	Švietimo skyrius
1.2	Efektyvi socialinių paslaugų sistema ir sveika visuomenė	Socialinės rūpybos skyrius	1.2.1	Modernizuoti savivaldybės sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų teikimo įstaigas	Socialinės rūpybos skyrius
			1.2.2	Užtikrinti socialinių paslaugų prieinamumą ir kokybę	Socialinės rūpybos skyrius
			1.2.3	Sveikatinimo paslaugų plėtra	Savivaldybės gydytoja
1.3	Pozityvi vaikų ir jaunimo iniciatyva bei socializacija	Vaiko teisių apsaugos tarnyba	1.3.1	Skatinti vaikų ir jaunimo iniciatyvumą	Vaiko teisių apsaugos tarnyba
			1.3.2	Užtikrinti krizinėse situacijose atsidūrusių šeimų vaikų ir jaunimo socializaciją	Vaiko teisių apsaugos tarnyba
1.4	Išplėtos kultūros, sporto ir laisvalaikio paslaugos	Kultūros skyrius	1.4.1	Sudaryti palankias sąlygas kūno kultūros ir sporto plėtrai	Švietimo skyrius
			1.4.2	Modernizuoti ir plėtoti gamtos, kultūros objektų bei įstaigų infrastruktūrą	Kultūros skyrius
			1.4.3	Plėtoti kultūrą ir meną	Kultūros skyrius

Šaltinis: (Strateginis Palangos miesto plėtros planas iki 2020 metų, 2011)

Tobulinant vietos savivaldos kryptis Šventosios seniūnijoje, reiktų atkreipti dėmesį į:

- sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų teikimo paslaugas;
- socialinių paslaugų prieinamumo ir kokybės užtikrinimą;
- vaikų ir jaunimo iniciatyvumo skatinimą;
- krizinėse situacijose atsidūrusių šeimų vaikų ir jaunimo socializacijos užtikrinimą;
- kultūros objektų bei įstaigų infrastruktūros modernizavimą bei gamtos plėtojimą.

Be išsilavinusių žmonių neįmanoma ateities ekonomika, gerovė ir kultūringa visuomenė, todėl daug dėmesio reiktų skirti gyvenimo kokybei ir socialinio saugumo gerinimui. Vaikų ir jaunimo iniciatyvumo skatinimas, krizinėse situacijose atsidūrusių šeimų vaikų ir jaunimo socializacijos užtikrinimas, vaikų ir jaunimo užimtumo skatinimas, įvairių prevencinių programų įgyvendinimas – tai pagrindiniai aspektai užtikrinant gyvenimo kokybę bei socialinio saugumą savivaldoje. Šiais aspektais (8 lentelėje) remiantis, tikimasi išugdyti visapusiškai aktyvesnį ir sąmojingesnį jaunimą, dalyvaujantį miesto politiniame, pilietiniame, ekonominiame, kultūriniame ir socialiniame gyvenime.

Sekančioje lentelėje išskiriama Palangos miesto darnios aplinkos vystymas. Jame svarbu atkreipti dėmesį į šiuos tikslus ir uždavinius, tobulinant vietos savivaldos kryptis Šventosios seniūnijoje (8 lentelė).

8 lentelė

Darnios aplinkos vystymosi tikslai, uždaviniai bei jų koordinatoriai

Tikslas		Tikslo koordinatorius	Uždavinys		Uždavinio koordinatorius
2.1	Saugi, patogi ir švari gyvenamoji aplinka	Komunalinio ūkio skyrius	2.1.1	Gerinti būsto kokybę	Komunalinio ūkio skyrius
			2.1.2	Stebėti ir gerinti paviršinio vandens, oro, dirvožemio kokybę, mažinti triukšmo lygį	Sanitarijos inspektorius
			2.1.3	Užtikrinti patogią ir tvarkingą aplinką	Komunalinio ūkio skyrius
			2.1.4	Mažinti nusikalstamumo lygį	Komunalinio ūkio skyrius
2.2	Harmoninga miesto teritorijų, inžinerinio aprūpinimo ir susisiekimo sistema	Komunalinio ūkio skyrius	2.2.1	Plėsti ir renovuoti nuotekų šalinimo, vandens tiekimo bei energetikos sistemas	Komunalinio ūkio skyrius
			2.2.2	Suplanuoti teritorijas	Architektūros ir urbanistikos skyrius
			2.2.3	Plėtoti miesto susisiekimo infrastruktūrą	Komunalinio ūkio skyrius

Šaltinis: (Strateginis Palangos miesto plėtros planas iki 2020 metų, 2011)

Lentelėje pateiktus duomenis analizuojant, svarbu atskleisti darnios aplinkos svarbą tobulinant vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, nes tik saugioje, patogioje ir švarioje gyvenamoji aplinkoje vietos gyventojai gali harmoningai gyventi. Grupinio interviu metu, Šventosios aktyvistai teigė, kad nerimauja dėl nusikalstamumo lygio vietos savivaldoje, nes ne sezono metu, vietos

gyventojai pasigenda saugumo ir tvarkos užtikrinimo seniūnijoje. Taip pat aktyvistai akcentavo, kad esant dideliems transporto srautams (sezono metu), kuris prisideda prie neigiamo poveikio aplinkai ir visuomenei, Šventojoje būtina spręsti automobilių stovėjimo vietų trūkumo problemas. Strateginiame plane didelis dėmesys skiriamas ir harmoningai miesto teritorijų plėtrai. Atsižvelgiant į Bendrojo plano sprendinius, planuojama atnaujinti svarbias miesto teritorijas, parengti specialiuosius planus, kurie įgalintų parengti vienos ar kelių veiklos sričių bei žemės naudmenų plėtros ir tvarkymo programas.

Siekiant užtikrinti darnią Palangos miesto susisiekimo sistemos plėtrą, planuojama ne tik modernizuoti esamą susisiekimo infrastruktūros tinklą, bet didelį dėmesį skirti palankių eismo sąlygų dviratininkams ir pėstiesiems sukūrimą. Be to, griežtėjantys aplinkosaugos reikalavimai Lietuvos ir visos Europos mastu skatina daugiau dėmesio skirti aplinkos neteršiančių transporto priemonių įsigijimo ir naudojimo skatinimui, taip pat elgsenos pokyčių, užtikrinančių taupesnę naudojamą automobiliais ir ekologinio sąmoningumo ugdymą, formavimui.

Sekancioje PMSP III srityje atkreipiamas dėmesys į kurorto patrauklumo didinimą, o tai ypač svarbu Šventosios seniūnijai, nes vasaros metu šis kurortinis miestelis sulaukia didelio poilsiautojų dėmesio, kuomet pasirodo svarbios problemos, skatinančios tobulinti vietos savivaldos kryptis seniūnijoje (9 lentelė).

9 lentelė

Kurorto patrauklumo didinimas

Tikslas		Tikslo koordinatorius	Uždavinys		Uždavinio koordinatorius
3.1	Palankios sąlygos verslo ir turizmo paslaugų plėtrai	Ekonominės plėtros skyrius	3.1.1	Gerinti verslo aplinką ir didinti užimtumą	Ekonominės plėtros skyrius
			3.1.2	Plėtoti turizmo informacinę sistemą	Ekonominės plėtros skyrius
			3.1.3	Gerinti turizmo paslaugų kokybę	Ekonominės plėtros skyrius
3.2	Patrauklus kurorto įvaizdis	Ekonominės plėtros skyrius	3.2.1	Įgyvendinti kurorto rinkodaros priemones	Ekonominės plėtros skyrius
			3.2.2	Didinti kurorto žinomumą	Kultūros skyrius
3.3	Išplėtotą rekreacinę ir turizmo infrastruktūrą	Kultūros skyrius	3.3.1	Įgyvendinti viešos ir privačios partnerystės projektus	Ekonominės plėtros skyrius
			3.3.2	Plėtoti viešąją turizmo infrastruktūrą	Ekonominės plėtros skyrius
			3.3.3	Plėtoti jūros ir vidaus vandenų uostų infrastruktūrą	Architektūros ir urbanistikos skyrius

Šaltinis: (Strateginis Palangos miesto plėtros planas iki 2020 metų, 2011)

Analizuojant kurorto patrauklumo didinimą, reikia remtis kokybiniais tyrimais – interviu, grupiniu interviu, kuriuo metu respondentai pasigedo dėmesio iš Palangos savivaldybės dėl Šventosios kurorto miesto gražinimo, siekiant jį padaryti patrauklesniu poilsiautojams.

Šventosios seniūnijoje, šiuo metu, stinga šių plėtros aspektų:

- **Palankių sąlygų verslo ir turizmo paslaugų plėtrai**, kurios skatintų gerą verslo aplinką bei didintų užimtumą, plėtotų turizmo informacinę sistemą, gerintų turizmo paslaugų kokybę;
- **Patrauklaus kurorto įvaizdžio**. Šventosios seniūnijai stiprinant kurorto įvaizdį reiktų įgyvendinti kurorto rinkodaros priemones bei didinti kurorto žinomumą;
- **Plėtoti rekreacinę ir turizmo infrastruktūrą**, kuri skatintų įgyvendinti viešos ir privačios partnerystės projektus, viešąją turizmo infrastruktūrą, jūros ir vidaus vandenu uostų infrastruktūrą.

Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. priimtu Šventosios valstybinio jūrų uosto įstatymu, kuriuo numatyta atstatyti Šventosios uostą, buvo parengtas Šventosios gyvenvietės detalusis planas, kuriame patikslintos Šventosios valstybinio jūrų uosto ribos ir dydis: vidinės akvatorijos sklypai skirta 15,3 ha valstybinės žemės, išorinės akvatorijos sklypai – 209,6 ha. Sklypai patikėti valdyti, naudoti ir disponuoti patikėjimo teise Šventosios valstybinio jūrų uosto reikmėms – uosto infrastruktūros objektams (pvz., molams, krantinėms, laivybos kanalui ir pan.). (Valstybinio jūrų uosto įstatymas, 2006).

Įvertinus numatomą uosto infrastruktūrą ir paskirtį, Šventosios uostas priskirtinas mažųjų pramoginių laivų uostų tipui. Nacionaliniame kontekste Šventosios uostas turėtų didžiulę reikšmę. Naujo modernaus uosto atsiradimas su galimybėmis išvystyti visas būtinas ir papildomas paslaugas (tai dažnai yra sudėtinga jau egzistuojančiuose uostuose) visų pirma būtų reikšmingas įgyvendinimas Šventosios seniūnijoje, gerinant pramoginės laivybos infrastruktūrą (kiekybiškai ir kokybiškai). Be to, tokio unikalaus ir specifinio objekto atsiradimas gali iš esmės pakeisti kurorto pobūdį ir įvaizdį. Siekiant išnaudoti šias galimybes būtina pagerinti apgyvendinimo, pramogų ir kitų paslaugų lygį Šventojoje, arba bent užtikrinti gerą susisiekimo su didesniais turizmo centrais, kaip Palanga ir Klaipėda, infrastruktūrą. Šiuo metu Šventosios uosto atstatymas yra projektuojamas.

Paskutinė PMSPP sritis orientuota į miesto savivaldos gerinimą (10 lentelė):

10 lentelė

Miesto savivaldos gerinimas

Tikslas		Tikslo koordinatorius	Uždavinys		Uždavinio koordinatorius
1.	Efektyvus savivaldybės darbo organizavimas	Administracijos direktorius	.1.1	Užtikrinti sistemingą mokymąsi	Juridinio ir personalo skyrius
			.1.2	Diegti modernias informacines technologijas ir sistemas	Bendrasis skyrius
			.1.3	Efektyviai valdyti ir atnaujinti savivaldybės valdomą, nuomojamą turtą	Verslo ir turto skyrius
			.1.4	Didinti savivaldybės valdymo efektyvumą ir darbo kokybę	Ekonominės plėtros skyrius

Šaltinis: (Strateginis Palangos miesto plėtros planas iki 2020 metų, 2011)

Modeliuojant savivaldos tobulintinas kryptis Šventosios seniūnijoje, svarbu atkreipti dėmesį į miesto savivaldos darbo organizavimo gerinimą – tai pati svarbiausia tobulinimo kryptis, kuri šiuo metu negali užtikrinti Gero valdymo, darnaus vystymosi seniūnijoje. Viešojo administravimo organizacijos atkreipia dėmesį į viešojo sektoriaus valdymo efektyvumo gerinimo būtinybę, kad reikia sistemingai gerinti, tobulinti savivaldos kryptis bei didinti teikiamų paslaugų kokybę seniūnijoje, nes iki šios dienos seniūnija negali užtikrinti efektyvus darbo organizavimo, kai seniūnijos administracijos struktūra susideda iš seniūno ir seniūno pavaduotojos. Todėl kyla gyventojų, poilsiautojų nepasitenkinimas, neefektyvus piliečių aptarnavimas bei neprofesionalus paslaugų teikimas. Šios sąvokos seniūnijoje yra tokios pat aktualios kaip ir bet kuriai kitai paslaugas teikiančiai organizacijai.

Taigi, apibendrinant pastebima, kad Palangos strateginiame plėtros plane Šventoji nėra minima kaip atskira seniūnija ir visame plane Šventosios, kaip atskiro filialo, veiklos nėra vardinamos. Ir nors 6 schemeje yra pavaizduota, kad Palangoje yra du miesto centrai (Palangos ir Šventosios), visame plėtros plane, veiklos planavimas, valdymas minimas tik kaip vienos Palangos teritorijos, nuo ko nukenčia pati Šventosios savivalda, jos gyventojai, verslininkai bei atvykstantys poilsiautojai.

Todėl, siekiant efektyvios, aktyvios savivaldos, svarbu patenkinti vietos gyventojų aptarnavimo lūkesčius. Strateginiame plane būtina užtikrinti kokybišką administracijos paslaugų teikimą Šventoje, sistemingą darbuotojų mokymąsi, diegti atskirus seniūnijos strateginio planavimo bei valdymo plėtros planus, kuriant modernius vadybos metodus, skatinančius aktyvesnį bendradarbiavimą su visuomene, efektyviai valdant ir atnaujinant Savivaldybės valdomą ir nuomojamą turtą seniūnijoje, diegiant modernias informacines technologijas ir sistemas, plėtojant elektroninės valdžios ir elektroninės demokratijos priemones, kurios stipriai įtakotų vartotojų pasitenkinimą Šventosios teikiamomis paslaugomis. Visos šios išvardintos problemos, jų sprendimai užtikrintų Gerą seniūnijos valdymą, darnų vystymąsi Šventoje.

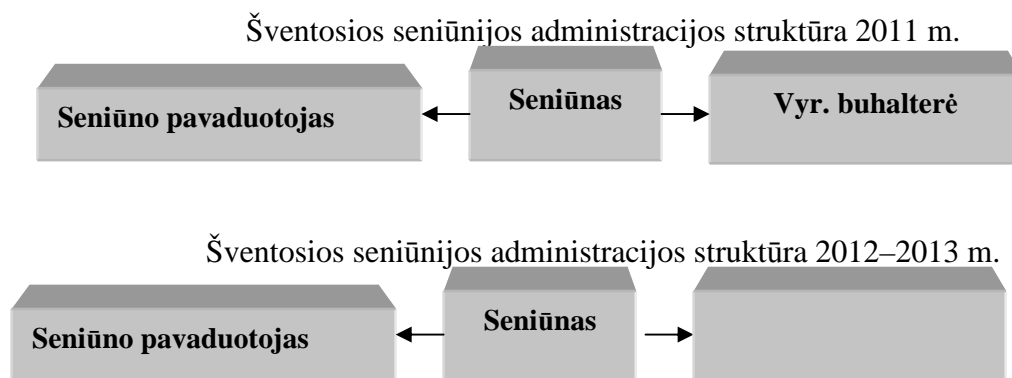
2.2.4 Šventosios seniūnijos veiklos 2011– 2013 metų ataskaitų analizė

„Darbotvarkėje 21“ (2001) akcentuojama, jog darnusis vystymosi efektyvumas vietos savivaldoje priklauso, kaip vietos valdžia matys, vykdys ir palaikys ekonominę, socialinę ir ekologinę infrastruktūrą. Vietos valdžia, esanti arčiausiai žmonių, vaidina esminį vaidmenį informuojant, sutelkiant visuomenę ir jai atstovaujant, kad būtų siekiama darnaus vystymosi. (Darbotvarkė 21“: subalansuotos plėtros veiksmų programa, 2001), todėl svarbu analizuojant Šventosios veiklos ataskaitas, paminėti veiklos nuostatuose esančius faktus.

Šventosios seniūnijos pagrindinis veiklos tikslas – plėtoti vietos savivaldą kaip demokratinės valstybės raidos pagrindą jai priskirtoje teritorijoje bei įgyvendinti jai pavestas viešojo administravimo funkcijas. Remiantis šiuo tikslu, buvo iširta seniūnijos veikla bei vietos savivaldos tobulinimo kryptys.

Seniūnija rengia ilgalaikes plėtros programas bei sprendžia svarbias seniūnijos teritorijoje iškilusias problemas, vadovaudamasi bendru Savivaldybės veiklos planu ir teikiama metodine, teisine ir organizacine informacija. Seniūnas ir bendruomenės aktyvistai, interviu metu teigia, kad seniūnija pati nesprendžia jokių problemų, nes neturi jokios savarankiškumo galios spręsti seniūnijos problemas, todėl seniūnas gali suteikti tik informaciją, nukreipti į tam tikras įstaigas, kur su kokiomis problemomis kreiptis vietos gyventojai.

Šventosios seniūnija nevykdo gyvenamosios vietos deklaravimo funkcijos. Seniūnijos žiniomis, ne visi piliečiai, turintys nekilnojamąjį turtą Šventojoje, deklaruoja gyvenamą vietą Šventosios seniūnijoje. Remiantis nepatvirtintais duomenimis 2011 m. Seniūnijoje gyveno apie 1800 nuolatinių gyventojų, o 2013 m. – 1650 nuolatinių gyventojų.

7 pav. 2011–2013 m. Šventosios seniūnijos administracijos struktūra
Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Šventosios veiklos ataskaitos, 2011–2013)

Kaip matyti iš 7 paveikslo, 2011 m. seniūnija dar turėjo sąskaitą banke, buhalterę. 2011 m. gruodžio mėnesį Palangos administracijos direktoriaus įsakymu, buvo panaikintas buhalterės etatas, taip pat ir sąskaita banke. Buhalterės funkcijas vykdo Palangos miesto biudžeto skyrius. Seniūno teigimu, pati seniūnija nevykdo jokio valdymo, visas valdymas vykdomas „iš viršaus“. Seniūnija nebėra ir asignavimų valdytoja, šią funkciją perėmė Palangos administracijos direktorius. Tai rodo, kad Palangos valdžios atstovai dar labiau sumažina seniūnijos savarankiškumą: apribotas seniūnijos finansinis savarankiškumas, finansinių problemų vykdymas.

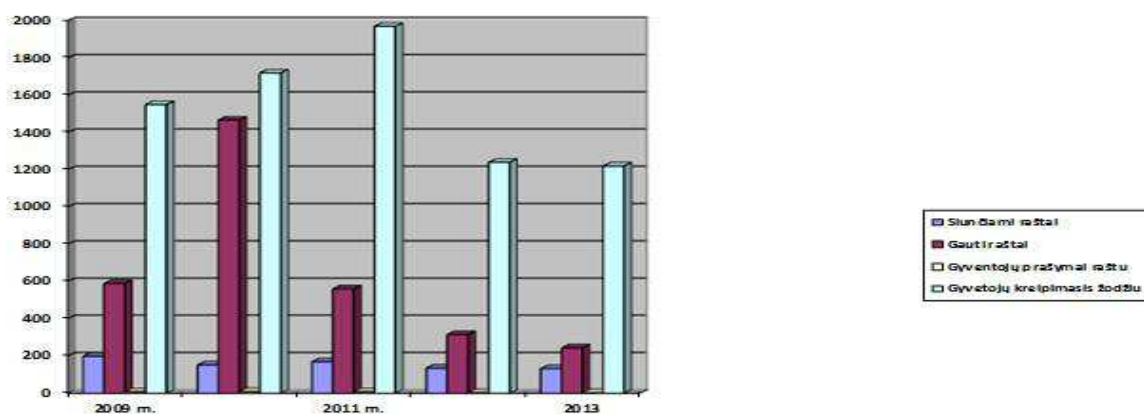
2013 metais seniūnijoje dirbo du darbuotojai, kurie pastoviai kėlė savo kvalifikaciją. Seniūnija, spręsdama įvairias problemas, vykdė susirašinėjimą su kitomis įstaigomis bei gyventojais, priimdavo iš gyventojų prašymus, skundus įvairiais klausimais ir juos nagrinėdavo savo kompetencijos ribose.

Kaip matyti iš 2011–2013 metų Šventosios administracinės struktūros, seniūnijoje buvo eliminuojamas buhalterės etatas ir šiuo metu seniūnijoje dirba tik seniūnas bei seniūno pavaduotoja. Tokia maža administracinė struktūra Šventosios seniūnijoje, negali užtikrinti kokybiško paslaugų teikimo vietos gyventojams, dėl daugumos klausimų ir leidimų gyventojai turi kreiptis į Palangos įstaigas, taip pat seniūnas paminėjo, kad tobulinant seniūnijos veiklą reikia tokių paslaugų, kurie užtikrintų tiek saugumą, tvarką seniūnijoje, esant nelaimingiems atsitikimams, kaip pavyzdžiui – gaisro atvejis. Palangos miesto priešgaisrinė tarnyba negali užtikrinti greitos pagalbos, nes užtrunka daug laiko atvažiuoti į Šventąją iš Palangos miesto. Seniūnas interviu metu priduria, kad per metus įvyksta net 60 gaisrų, o 35 iš jų būna Šventojoje, lyginant, didžioji dalis nelaimių vyksta Šventosios seniūnijoje. Šie faktai rodo, kad seniūnijos administraciją reiktų plėsti, teikiant kokybiškas viešąsias paslaugas.

11 lentelė

Šventosios gyventojų prašymų ir nuomonių pateikimo būdai

	2011m.	2012m.	2013m.
Siunčiami raštai	169	135	132
Gauti raštai	560	315	243
Gauti raštu gyventojų prašymai	8	4	3
Gyventojų prašymai žodžiu (telef., elektroniniu paštu, asmeniškai seniūnijoje)	1970	1234	1220

Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Šventosios veiklos ataskaitos, 2011–2013)

Kaip iš lentelių matyti, daugiausia gyventojų prašymų pateikiama žodžiu (telef., elektroniniu paštu, asmeniškai seniūnijoje), o mažiausiai, tai yra tik keli senyvo amžiaus gyventojai – raštu. 2012 m. daryta apklausa taip pat pagrindžia gyventojų menką dalyvavimą savivaldoje. Respondentų buvo klausta (8 paveiksle): „kokias dalyvavimo formas respondentai yra išbandę ir kokios formos, jų nuomone, yra veiksmingos, galinčios įtakoti valdžios sprendimus?“.

8 pav. Gyventojų dalyvavimas savivaldoje

Sudaryta magistro darbo autorės pagal Bakalauro darbo (Šventosios seniūnijos gyventojų vaidmuo, stiprinant savivaldą, 2012) duomenis

Iš daugumos dalyvavimo formų, didžiajai daliai respondentų teko aptarti seniūnijos problemas gyventojų grupėse (kaimynų, bendradarbių), aktyviai dalyvauti seniūnijos šventėse. Mažiausia respondentų dalis raštu kreipėsi į seniūniją ar seniūnaitį dėl seniūnijos problemų ar organizavimo, dėl gyventojų susiėjimų, vietos problemų sprendimo.

Iš šių faktų galime daryti prielaidą, kad seniūnijoje nėra svarbiausio darnaus vystymosi principo – dalyvavimo principo. Šio principo įgyvendinimas užtikrintų vietos gyventojų dalyvavimą vietos savivaldoje, antraip neužtektų vien gyventojų, valdžios institucijų, verslininkų ir kitų organizacijų iniciatyvos „iš apačios“, todėl darnus vystymasis seniūnijoje šiuo metu neužtikrina efektyvaus valdymo, aktyvios vietos savivaldos.

Taigi, Šventosios seniūnijos veikla yra labai apribota, remiantis interviu duomenimis, jog Šventosios gyventojai yra neįgalūs spręsti vietos problemas, dėl didelio Savivaldybės ribotumo. Esant poreikiui vietos gyventojai turi kreiptis tiesiai į Palangos savivaldybę, kai dėl didelio atstumo pati savivaldybė yra nutolusi nuo realių vietos gyventojų problemų. Interviu metu aktyvistai teigė, kad nėra patogu dėl kiekvienos problemos kreiptis į Palangos savivaldybę. Vietos bendruomenės narių dauguma yra vidutinio amžiaus, išskylant problemai gyventojai kreipiasi į seniūniją, nes ji yra artimiausia vietos valdžia, bet ji neišsprendžia aktualių vietos gyventojų problemų, todėl yra pasyvesni ir seniūnijos problemas aptaria tarpusavyje. Aktyvesni jaunesnio amžiaus piliečiai labiau linkę kreiptis tiesiai į Palangos savivaldybę dėl seniūnijoje esančių problemų.

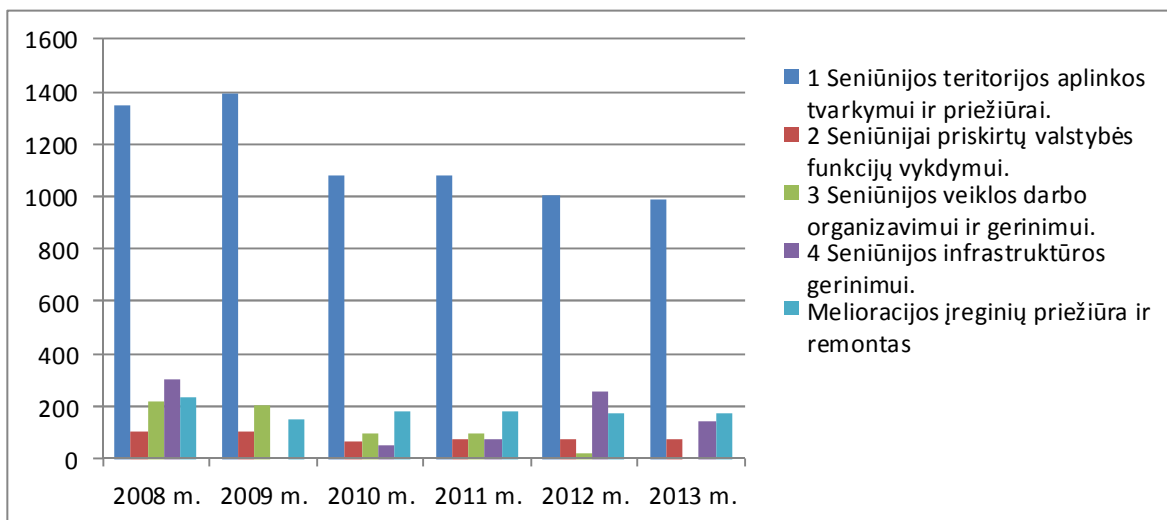
Biudžeto asignavimų panaudojimas

Analizuojant biudžeto asignavimų panaudojimą, seniūnas interviu metu minėjo, jog šiuo metu pati seniūnija neturi jokios asignavimų valdymo galios, todėl visus asignavimus skirtus Šventajai sprendžia Palangos administracijos darbuotojai.

Didžiausia dalį Palangos Savivaldybės administracijos darbuotojai biudžetinių asignavimų skiriama aplinkos tvarkymui. Aplinkos tvarkymo darbus Šventosios seniūnijoje vykdo UAB „Palangos komunalinis ūkis“. Atliekamų darbų periodiškumus seka ir kontroliuoja seniūnas. Pasiruošimo kurortiniam sezonui bei kiti darbai atliekami ir derinami pagal sutartą grafiką.

13 lentelė

Šventosios seniūnijos asignavimų lyginamoji lentelė

Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Šventosios veiklos ataskaitos, 2011–2013)

Iš lentelės matyti, kad didžiausią dalį asignavimų Palangos savivaldybė skiria seniūnijos teritorijos aplinkos tvarkymui ir priežiūrai, tai yra todėl, kad seniūnija yra kurortinis miestelis ir vasaros metu, esant poilsiautojų gausai, teritorijos priežiūra reikalauja daugiausiai finansavimo. Reikia pastebėti, kad ir asignavimų skaičius kiekvienais metais mažėja (13 lentelėje). Šventosios aktyvistai interviu metu piktinosi, kad problemų savivaldoje tik daugėja, Palanga su kiekvienais metais gražėja, o Šventojoji nuskriausta, pamiršta.

Seniūnijos veiklos darbo organizavimui ir gerinimui (žr. į 13 lentelę), kiekvienais metais, asignavimų buvo skiriama vis mažiau, 2011 metais – seniūnijos bendro naudojimo teritorijoms naudojamo inventoriaus įsigijimui skirta 20 tūkst. Lt, o 2013 metais finansavimo išvis neskyrė. Buvo panaikintas darbo telefonas ir darbo mašina, todėl galima daryti išvadą, kad tai tikrai neužtikrina seniūnijos Gero valdymo, efektyvios darbo kokybės, nes šios darbo priemonės tiek seniūnaičiams, tiek seniūnui yra būtinos, dėl didelės seniūnijos teritorijos, didelio atstumo tarp seniūnijos ir Savivaldybės. Seniūną ne visada galima rasti Šventojoje, nes jis yra dažnai kviečiamas į Palangos savivaldybę, o ir gyvenamoji vieta seniūno yra Palangoje, todėl vietos gyventojams sunku komunikuoti su vietos valdžia dėl miestelyje esančių ar iškylančių problemų.

Darbas su bendruomenės atstovais

Vietos valdžios darbas su bendruomenės atstovais yra labai svarbus aspektas tobulinant vietos savivaldą, nes didžiausias konfliktas ir kyla dėl nekomunikavimo tarpusavyje. Seniūno teigimu, Palangos valdžios atstovai nustojo dėmesį rodyti tada, kai buvo nebe žodiniu būdu kalbama, o raštiškai reglamentuojamos ir Palangos savivaldybei pateikiamos seniūnijos problemos. Taip pat seniūnas paminėjo kaip svarbiausią likusią savo funkciją, palaikyti glaudų ryšį su vietos gyventojais.

Šiuo metu bendruomenei atstovauja: Šventosios seniūnijos seniūnaitis, bendruomenės tarybos pirmininkė Irena Galdikienė, tarybos pirmininkės pavaduotojas Ramutis Šeštokas, tarybos narė Daiva Lapinskienė bei pernai susibūrusios Šventosios seniūnijos bendruomenės tarybos pirmininkas Domininkas Jurevičius, tarybos narys Kęstutis Oginskas, Palangos miesto Savivaldybės tarybos narys Vaidas Šimaitis. Veiklos ataskaitoje minima, kad susitikimai su Šventosios bendruomenės atstovais vyksta reguliariai, ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį, priklauso nuo iškilusių problemų svarbos. Bendruomenės tarybos organizuojamuose pasitarimuose visada dalyvauja seniūnas bei kviečiami seniūnaičiai. Tačiau, bendruomenės aktyvistų teigimu, ne seniūnas organizuoja susitikimus, o pati bendruomenė inicijuoja susitikimus dėl iškilusių problemų. Vietos bendruomenė yra pasipiktinusi apatiška vietos valdžia, kadangi jos atstovų nedažnai gali prisikviesti.

Reikia paminėti, kad iki 2012m. nebuvo įteisintos vietos savivaldos bendruomenės, nei internetinio tinklapio, dėl to, gyventojai buvo labai apatiški savivaldai, nes tarpusavio komunikavimas su vietos valdžios buvo labai silpnas.

Seniūno teigimu, vietos gyventojai prieš porą metų buvo pasyvūs, o šiuo metu yra „hiperaktyvūs“ dėl daugybės seniūnijoje esančių problemų.

Šiuo metu seniūnijoje įkurta vietos bendruomenės ir seniūnaičių bendra sueiga. Jie neturi jokio juridinio statuso, tai tiesiog visuomeniniais pagrindais savanoriškai aktyvūs gyventojai. Seniūnaičiai renkami kas 3 metai, balandžio mėnesiais.

Bendruomenės aktyvistai, interviu metu atskleidė, kad internetiniame tinklapyje, talpindami savo iniciatyvinę informaciją, siekia išsaugoti Šventosios pavadinimą ir vienas iš tikslų – sugrąžinti gyvenvietės statusą, prijungiant Šventąją prie Kretingos rajono, tuomet miestelis turėtų daugiau savarankiškumo tobulinant savivaldos – gyvenvietės veiklą.

Socialinė pagalba

Socialinė sritis, reiktų paminėti, kaip jautriausią vietą Gerame valdyme bei darniame vystymesi, nes šiuose dimensijose daug dėmesio yra skiriama užtikrinti socialinį saugumą. Tobulinant vietos savivaldos kryptis, reiktų atsižvelgti, kad Palangos miesto Savivaldybės

administracijos socialinės rūpybos skyriaus darbuotojas seniūnijos patalpose priminėja Šventosios gyventojus socialiniais klausimais ir teikia informaciją bei paslaugas tik vieną kartą savaitėje.

Interviu metu su seniūnu, buvo minima, kad tokios socialinės paslaugos, kaip lankymasis namuose, konsultavimas ar tikrinimas nėra vykdomas. Į tam tikrus nusiskundimus reaguojama tik tada, kai Palangos socialinės rūpybos skyrius gauna raštiškus pranešimus, tada iš Palangos atvyksta komisija patikrinimui. Tai neužtikrina glaudaus ryšio tarp gyventojų ir vietos valdžios, sprendžiant socialines problemas ir, kol negaunami raštiški pareiškimai į Palangos savivaldybės skyrių, vietos valdžia nereaguoja į vietos gyventojų socialines problemas.

Todėl, šią sritį reiktų akcentuoti kaip vieną iš jautriausių sričių savivaldoje, nes šiuo metu Šventosios gyventojai negauna, arba menkai gauna socialinę pagalbą iš Palangos miesto socialinės rūpybos skyriaus.

Veiklos ataskaitose (13 lentelėje) yra nurodomos teritorijos asignavimų paskirstymas Palangos savivaldybės administracijos skirta seniūnijos priežiūrai.

13 lentelė

Seniūnijos teritorijos priežiūra

Lėšų panaudojimo sritys	2011m. (tūkst. Lt)	2012m. (tūkst. Lt)	2013m. (tūkst. Lt)
Gatvių ir kelių dangos priežiūrai	177,6	178,6	78,48
Kelio ženklų priežiūrai	11,7	10,2	11,47
Apšvietimo tinklų priežiūrai	49,7	76,8	95,03 (Be mokesčio už elektrą)
Gatvių, šaligatvių ir želdynų valymui	230,0	219,2	199,63
Paplūdimio ir miškelių valymui	144,4	91,4	84,93
Šiukšlių ir sąšlavų surinkimas ir išvežimas	139,4	140,3	112,41
Želdynų priežiūra	252,4	221,2	217,55
Tualetų priežiūra	50,2	45,3	46,29
Teritorijos prie daugiabučių namų priežiūra	23,52	22,0	21,46
Benamių gyvūnų ir mirusių išvežimas		7,0	6,9
Lietaus kanalizacijos tinklų priežiūra			11,47
Seniūnijos inventoriaus ir tiltų priežiūra			99,38
Iš viso:	1078,92	1012	889,97

Sudaryta magistro darbo autorės pagal šaltinį: (Šventosios veiklos ataskaitos, 2011–2013)

2011m. didžioji dalis lėšų buvo išnaudota vasaros sezono pasiruošimui, gėlynų užsodinimui bei vasaros sezoniniams darbams – plažų, miškelių, gatvių, skverų, viešųjų tualetų valymui ir priežiūrai.

2012m. didžioji dalis lėšų išnaudojama (žr. į 13 lentelę), gėlynų užsodinimui bei vasaros sezoniniams darbams – plažų, miškelių, gatvių, skverų, viešųjų tualetų valymui ir priežiūrai. Seniūnijos bendro naudojimo viešam tualetu įsigijimui 2012 m. skirta 50 tūkst. Lt.

2013m. didžioji dalis lėšų buvo išnaudota vasaros sezono pasiruošimui, gėlynų užsodinimui bei vasaros sezoniniams darbams – pliažų, miškelių, gatvių, skverų, viešųjų tualetų valymui ir priežiūrai.

Iš lentelėje pateiktų duomenų galima teigti, jog su kiekvienais metais, Palangos savivaldybės administracija skiria vis mažiau asignavimų. Dėl to labai gaila, nes kaip bebūtų, teritorija, nei dydžiu, nei paskirtimi nepasikeitė, su kiekvienais metais poilsiautojų srautai tik didėja. Labiausiai nukenčia neprižiūrėtos gatvės, paplūdimio ir miškelių priežiūra. Taip pat reiktų paminėti, kad Šventojoje nėra nei vieno viešo tualetu, kuris veiktų visus metus.

Taigi, kurortiniame miestelyje toks mažėjantis finansavimas rodo, kad vietos savivaldos tobulinimas yra būtinas seniūnijoje, nes su mažėjančiu finansavimu, neužtikrinamas problemų sprendimo efektyvumas, kurortinio miestelio įvaizdžio gerinimas, vietos lygmenyje jis yra net neįmanomas.

Infrastruktūros ir gyvenamosios aplinkos gerinimas

Tam, kad vyktų vietos savivaldos kryptių tobulinimas reikia paanalizuoti esamą seniūnijos infrastruktūrą bei plėtrą 2013–2020 metais.

Seniūnijos apšvietimo gerinimo programai 2011 metais buvo skirta 50 tūkst. Lt. - Miško tako apšvietimo įrengimui. Lėšos sėkmingai įsisavinamos. Viešo inventoriaus įsigijimui skirta 20 tūkst. Lt. Pakloti nauji mediniai takai.

Seniūnijos apšvietimo gerinimo programai 2012 metams buvo skirta 50 tūkst. Lt. Lėšos panaudotos mokyklos gatvės apšvietimo gerinimui. Dalis betoninių stulpų pakeisti metaliniais. Viešo inventoriaus įsigijimui skirta 20 tūkst. Lt. Pakloti nauji mediniai takai.

Seniūnijos apšvietimo gerinimo programai 2013 metams buvo skirta 50 tūkst. Lt. Pakeisti elektros apšvietimo stulpai Topolių ir Žemdirbių gatvėje 9 vnt., dalis betoninių stulpų pakeisti metaliniais, atnaujinta mokyklos gatvės šaligatvio dalis, panaudojant Kelių fondo lėšas 73 tūkst. Lt., baigti Kalgraužių kelio asfaltavimo darbai, parengtas Jūros g. rekonstrukcijos projektas.

Šventosios aktyvistų inicijuotame Šventosios miestelio infrastruktūros plėtros 2013 –2020 programos gairėse (žr. į 7 priedą) yra minimas:

- **Kelių ir gatvių** suprojektavimo bei įgyvendinimo programos;
- **Miestelio planavimas** – centrinės miesto dalies rekonstrukcija – rekonstruoti aikštę, senąjį sodą prie ambulatorijos nuo mokyklos gatvės pusės;
- **Infrastruktūra** – suprojektuoti ir įrengti lietaus kanalizacijas su valymo įrenginiais; Elektros perdavimo linijų miestelio centre rekonstrukcija nutiesiant požeminius kabelius; Viešųjų tualetų pajūryje ir prie namelių tinkamumo naudoti įvertinimas. Paruošti namelių eksploatacijos taisyklės įpareigojant savininkus įsirengti sanitarijos mazgus savo lėšomis arba

mokesčiais prisidėti prie miestelio infrastruktūros kūrimo; Buitinių nuotekų į Šventosios upę monitoringas ir prevencija; Poveikio apleistų pastatų ir nebaigtų statybų savininkams programa; Miško miesto ribose tvarkymo ir priežiūros programa; Paruošti ir įgyvendinti automobilių stovėjimo aikštelių miestelyje schemą.

- **Bendruomenė.** Atiduoti buvusio kino teatro pastatą bendruomenės reikmėms. Pradėti bendruomenės slaugos namų vietoje apleistų pastatų šalia ambulatorijos projektavimą.

Kaip matome, Šventosios bendruomenės ir Šventosios turizmo asociacija turi realių projektų, kuriuos nori realizuoti iki 2020 metų, bet, kai pati seniūnija nevykdo jokie asignavimo valdymo, sunku tai įgyvendinti, o Palangos savivaldybės administracija, su kiekvienais metais skiriama vis mažiau asignavimu seniūnijai. Tokie faktai rodo būtinumą tobulinti seniūnijos veiklą bei modeliuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis.

Kultūrinė veikla ir sportas

2011 metais seniūnija buvo iniciavusi Šventosios himno sukūrimą. Tais pačiais metais buvo pristatytas bendruomenei Mindaugo Rojaus įdainuotas Šventosios himno įrašas. Internetiniame puslapyje 2011 metais buvo paskelbtas geriausių dainų trisdešimtuke ir ilgai laikėsi pirmoje vietoje.

2013m. seniūnija kartu su Šventosios kultūros centru organizavo keletą švenčių ir renginių. Šventoji 2013 metais tapo Joninių sostine, pasiektas Lietuvos rekordas – nupintas ilgiausias Joninių vainikas. Kalėdinis renginys vyko mokyklos g. prie natūraliai augančios papuoštos eglės.

Interviu metu, Šventosios aktyvistai akcentavo, jog Šventosios kultūros centras yra apgailėtinos būklės, kultūros centro rekonstrukcijos projektas parengtas dar prieš aštuonerius metus ir į jį nėra reaguojama. Galiausiai kultūros centras buvo uždarytas ir perkeltas į Palangą, todėl Šventosios kultūrinė veikla užsiima Palangos kultūros darbuotojai, nors Šventojoje yra daugybė žmonių, kurie galėtų užsiimti kultūrine veikla.

Taigi, išanalizavus 2011–2013 metų veiklos ataskaitas, Šventosios miestelio infrastruktūros plėtros 2013–2020 programos gaires, galime išvelgti šias problemas: didelis ribotumas vietos institucijų legitimume, savarankiškumo ribojimas, bendruomenės ir valdžios institucijų atskirtis, per mažas efektyvumas, šie aspektai grindžia būtinumą tobulinti seniūnijos savivaldą, todėl akivaizdu, jog reikalingos reformos, kurios skatintų efektingesnę valstybėje esantį valdymo modelį, siekiant demokratinio valdymo, aiškesnės atsakomybės bei Gero valdymo ir darnaus vystymosi seniūnijoje. Pati seniūnija yra apleista Palangos savivaldybės, juolab, kad bendruomenės narių teigimu, Šventosios indėlis į miesto pajamas sudaro net 40 proc. visų Palangos administracijos biudžeto esamų pajamų.

Pritariant J. Jasaičiui (2010), geriausias būdas ugdyti piliečių atsakomybę ir aktyvumą – turėti bendradarbiaujančias su bendruomene ir jai atskaitingas Savivaldybės institucijas. Piliečiai turi būti

įtraukiami į tarybos komitetus visuomeninių patarėjų teisėmis (Jasaitis, 2010). Šventojiškiai ne kartą kėlė jiems aktualias problemas, tačiau jų balsas Palangos valdžioje nebuvo girdimas. Tiesiog vietos gyventojai nori, kad Šventojoje būtų padaryta tai, kas žadama vos ne dvidešimt metų.

Remiantis Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa (2012), teisės aktai turi užtikrinti visuomenei galimybę dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose tiek valstybės, tiek savivaldybių lygiu, tačiau visuomenė negali aktyviai ja pasinaudoti dėl pilietinės atsakomybės, lyderystės kompetencijų, žinių ir informacijos, reikalingos dalyvauti viešojo valdymo procesuose, stokos. Viešojo valdymo institucijos neatlieka sisteminių visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose stebėjimų ir veiksmingumo vertinimų. (LR Vyriausybės nutarimas, 2012).

Antrinant LR valstybės tarnybos įstatymui (1999), teisės aktai, nustatantys seniūno, kaip karjeros valstybės tarnautojo, statusą, neužtikrina galimybės visuomenei vertinti seniūno veiklą ir atsižvelgiant į vertinimo rezultatus išreikšti nuomonę dėl jo veiklos tęstinumo. Be to, esamas seniūno veiklos teisinis reglamentavimas nenumato seniūno ir vietos bendruomenės tiesioginio bendravimo formų, o tai neužtikrina seniūno veiklos skaidrumo ir didesnės atsakomybės visuomenei. (LR valstybės tarnybos įstatymas, 1999).

Taigi, siekiant tobulinti vietos savivaldos kryptis, Gero valdymo koncepcijoje yra išskirti aiškūs ir efektyvūs žmogiškieji, valdymo aspektai. Tai būtų ekonominių ir finansinių išteklių, gamtos išsaugojimo, teisingo ir darnaus vystymosi sąlygomis. Gero valdymo koncepcija pati savaime dar neužtikrina visuomenės gerovės ir darnaus vystymosi, tačiau tinkamai funkcionuojančios ir bendradarbiaujančios valdymo institucijos skatina socialinį jautrumą, piliečių iniciatyvumą ir teisinį stabilumą. Geras vadovavimas turėtų būti suvokiamas kaip tinkamas ir būtinas aspektas darnaus vystymosi įgyvendinimui.

Todėl, kad būtų efektyvesnis valdymas seniūnijoje, reiktų nustatyti ir įgyvendinti tobulintinas kryptis, skatinančias vietos gyventojus, bendruomenę, verslininkus, svečius dalyvauti sprendžiant viešuosius reikalus, stiprinant vietos savivaldą. Reikia stebėti gyventojų dalyvavimą sprendžiant vietos viešuosius procesus, skatinti Gero valdymo ir darnaus vystymosi principų įgyvendinimą, kurti naujas dalyvavimo formas ir būdus, prireikus – tobulinti teisinį šių santykių reglamentavimą. Dar svarbu įtraukti vietos gyventojus į seniūnijos veiklos procesus, naudojant decentralizacijos principą, kuris skatina smulkesnę administracinę suskirstymą. Tada geriau pažįstama vietos specifika įtraukiant gyventojus, kurie, be abejonės, tobulintų vietos savivaldą Šventosios seniūnijoje.

2.2.5 Šventosios seniūnijos SSGG analizė

A. Coman., B., Ronen (2009) teigimu, reikia pripažinti, kad kiekviena organizacija siekdama sėkmingai gyvuoti ir efektyviai vykdyti veiklą, turi suvokti savo vidinę aplinką, ją tinkamai vertinti

bei skirti laiko ir pastangų, siekiant tobulinti vidinius veiksnius. Dažnai išorinius veiksnius organizacija gali veikti tik iš dalies, o vidinius ji gali ir privalo keisti, todėl svarbu įvertinti Šventosios seniūnijos vidinius pajėgumus, kurie prisidėtų prie savivaldos tobulinimo krypčių. (Coman, Ronen, 2009).

Remiantis Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacijos ir Ūkio ministerijos mokymų turizmo specialistais, Ūkio ministerijos Turizmo politikos skyriaus vyriausioji specialistė Lidija Bajarūnienė pristatė esamą padėtį, turimą infrastruktūrą Šventojoje bei pasiūlytas veiksmų planas, kaip būtų galima plėsti turizmą šiame kurortiniame miestelyje, todėl viena iš priemonių, kuria gali būti vertinamos seniūnijos galimybės įgyvendinti pokyčius, buvo pasirinkta SSGG analizė. Ši analizės forma suteikia galimybę išsamiai atskleisti ir konkrečiai apibūdinti seniūnijos silpnąsias ir stipriąsias puses, kurios turi įtakos pokyčių įgyvendinimo procesui. (Palangos tiltas, 2013).

Remiantis Palangos miesto strategijų bei plėtrą apibrėžiančiais dokumentais, visur yra minima, kad Palangos miesto savivaldybė Strateginiu veiklos planu 2020, siekia efektyviau vykdyti viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijas, užtikrinti bendruomenės viešųjų poreikių bei interesų tenkinimą, taip pat akcentuojama, kad Palanga –visus metus veikiantis tarptautinis kurortas. O apie Šventąją plėtros plane neužsimenama, išskyrus būsimąjį uostą. Pateikiami ir skaičiai: iš Ūkio ministerijos gautosios ES lėšos turizmo infrastruktūros plėtrai pasiskirstė taip: 65 proc. Palangai ir 35 proc. - Šventajai: „Energetiko“ bei „Gubojos“ rekonstrukcijoms. Taip pat iš Palangos miesto Savivaldybės biudžeto miesteliui skiriama tik 2 proc. lėšų.

Šiuo aspektu, apžvelgiama esama padėtis, silpnosios bei stipriosios pusės bei tobulintinos veiklos galimybės ir grėsmės seniūnijoje.

Stiprybės. Vertinant Palangos miesto kurortinę paskirtį, teigiamai vertintinas natūralios gamtos kurorto puoselėjimas, pasižymintis savitu kraštovaizdžiu – parkai, jūra, kopos, smėlis, taip pat susiformavusios sezoninio apgyvendinimo paslaugų teikimo privačiame sektoriuje tradicijos.

Gamtos ištekliai, dviračių takai, nedideli atstumai iki Palangos miesto bei Liepojos, nedidelis uostas bei Šventosios upės potencialas, sveikatai palankus mikroklimatas, neįgaliems pritaikyta infrastruktūra, Gintaro kelio maršrutas, puikios sąlygos žvejams bei vandens sporto mėgėjams.

Silpnybės. Nėra ilgalaikės plėtros prioritetų, palankaus įvaizdžio, taip pat nėra infrastruktūros bei informacijos apie paslaugas. Trumpas sezoniškumas, paslaugų paplūdimyje stoka, neaktyvi bendruomenė, nėra finansinių ir moralinių paskatų iš Palangos miesto savivaldybės pusės.

Galimybės. Būtinybė suskurti aiškia ateities viziją, sukurti rinkodaros strategiją, patraukti užsienio vietos investuotojų dėmesį; plėtoti uosto infrastruktūrą; remti smulkių ir vidutinių verslininkų bei šeimos verslo iniciatyvas; akcentuoti rekreacijos galimybes; pratęsti dviračių taką iki Latvijos. Populiarinti rekreacinę žvejybą, rekonstruoti vasaros koncertų estradą, kad ji veiktų visus metus. Panaudoti Šventosios upę sporto tikslais bei įrengti sporto infrastruktūrą. Būtiną

stiprinti vietos bendruomenę, vykdyti aktyvią rinkodarą bei naudoti ES paramą. Įkurti vaikų žaidimo aikštes, automobilių aikštes.

Grėsmės. Ekonomikos nuosmukis, nedarbas, mažos pajamos, žema turizmo paslaugų kokybė, investicijų stoka bei prastas miestelio įvaizdis.

Apibendrinant galima teigti, remiantis vidinių veiksnių analize Šventosios seniūnijoje, institucija neturi pakankamai vidinių pajėgumų įgyvendinti ir vykdyti Šventosios plėtrą, todėl būtina tobulinti vietos savivaldos kryptis, remiantis Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendromis sąsajomis, nes tik tada būtų atkreipiamas dėmesys į viešųjų paslaugų kokybišką teikimą Šventojoje, ko šiuo metu stinga.

2.3. Šventosios seniūnijos savivaldos tobulinimo krypčių modeliavimas

Šventosios savivaldos veiklos tobulinimo krypčių modeliavimu siekiama numatyti esmines vietos savivaldos tobulinimo kryptis, kurias atlikti būtina, dėl gyventojų poreikio tobulinti seniūnijos veiklą, siekiant didinti valdymo efektyvumą ir aktyvinti vietos savivaldą. Vietos savivaldos tobulinimo krypčių įgyvendinimo efektyvumą lemia valdžios institucijos ir vietos gyventojų pastangos bendradarbiauti, siekiant demokratinio Gero valdymo ir darnaus vystymosi, remiantis bendrais principais ir įgyvendinti viešojo valdymo sprendimus, labiausiai atitinkančius vietos gyventojų poreikius.

J. Jasaičio (2010), J. Mačiulytės ir P. Ragauskos (2007) teigimu, buvo atliktos apklausos, kurios parodė, kad didelė dalis gyventojų nori, kad seniūnijų valdžia būtų renkama, nes ji tuomet turėtų pakankamai galių tvarkyti vietos bendruomenės reikalus. Siekiant veiksmingos vietos savivaldos Lietuvoje, reikia iš esmės keisti esamą savivaldos modelį, tobulinti savivaldos kryptis. Nedidelėse savivaldybėse ryšiai tarp piliečių ir jų rinktų valdžios atstovų yra glaudesni, o pasitikėjimas valdžia paremtas kasdienine patirtimi.

Lietuvos seniūnijų kompetencijoje galėtų būti, kai kurios kultūros ir švietimo įstaigos (vaikų darželiai, pradinis mokymas, kultūros namai, vietinės reikšmės muziejai), kasdieninė socialinė rūpyba (vienišų senyvo amžiaus žmonių priežiūra, mokinių maitinimas, senelių prieglauda), seniūnijos galėtų turėti ir teisę disponuoti žeme, spręsti konkrečių objektų statybą savo teritorijose. Vietos savivaldos įtvirtinimas mažesniuose teritoriniuose vienetuose skatintų ekonominę, kultūrinę, socialinę plėtrą bei padėtų stabdyti neigiamus demografinius procesus. Tai suponuotų konkurenciją tarp vietovių, skatintų vietos valdžios dinamiškumą bei naujų plėtros idėjų paieškas. (Mačiulytė, Ragauskas (2007), Jasaitis, 2010).

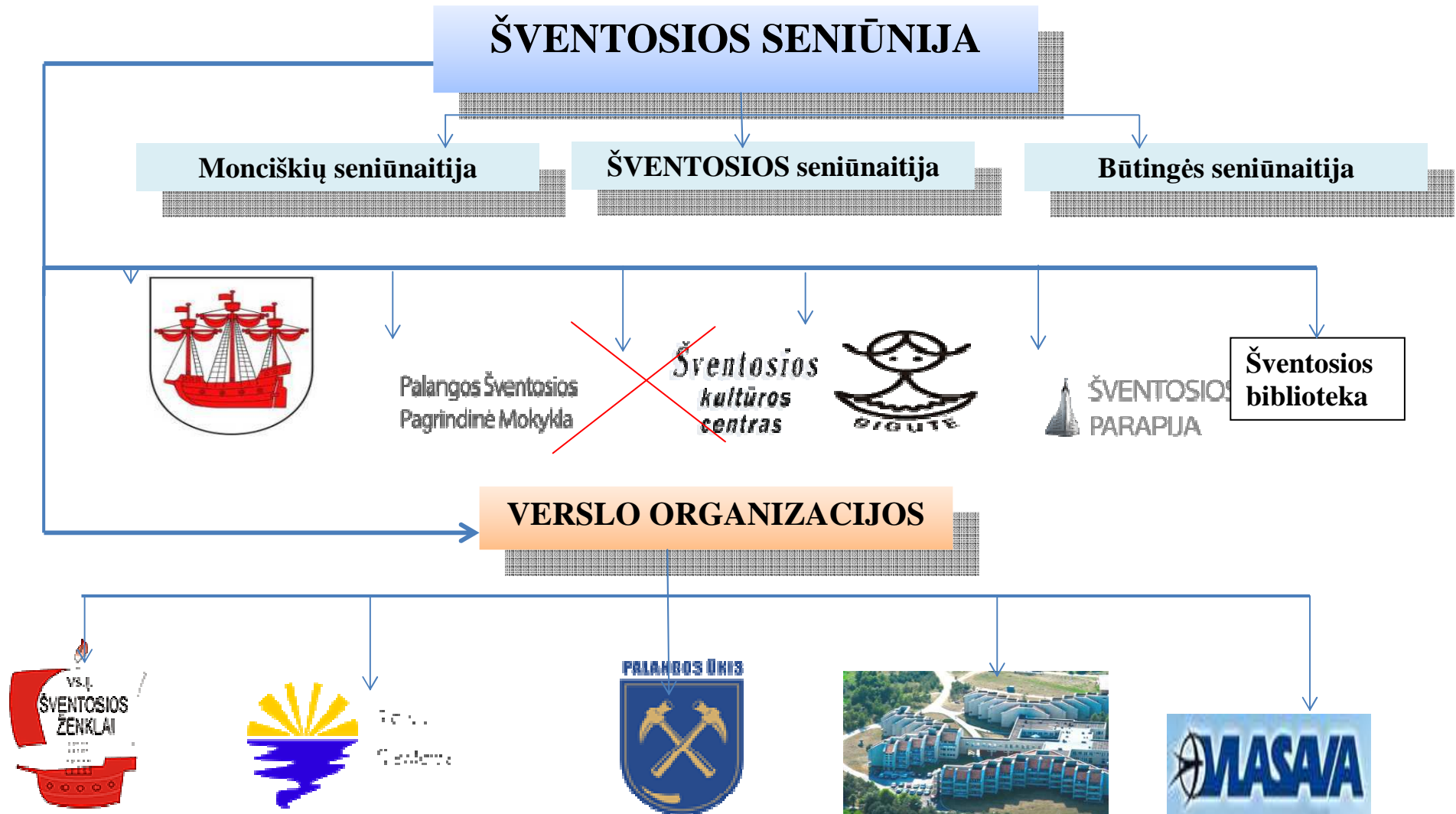
Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimti dokumentai šiandien suteikia pakankamai galimybių bendruomenėms veikti:

- visais būdais skatinti seniūnijoje gyvenančius vietos gyventojus aktyviai bendradarbiauti, sprendžiant savo teritorijos, bendruomenės problemas;
- veikti per seniūnijoje esančias ugdymo įstaigas, nevyriausybinės organizacijas, verslo struktūras, pritraukiant savanorių konkrečioms veikloms vystyti;
- bendruomenės sutelktumui naudoti priemones, galinčias sutelkti žmones: šventes, sporto renginius ar socialines akcijas.

Interviu metu, buvo išsiaiškinta, kad Šventosios seniūnijoje bendruomenė pastaruoju metu aktyviai stengiasi dalyvauti visuomeninėje veikloje ir tai yra būtina tobulinant ir efektyvinant vietos savivaldą seniūnijoje.

8 paveiksle galime matyti, kad Palangos Savivaldybės taryba Šventosios seniūniją dėl didelės teritorijos yra suskirsčius į tris seniūnaitijas: Monciškių, Kunigiškių ir Šventosios seniūnaitijas. Joms atstovauja 3 seniūnaičiai. Seniūnijos seniūnaičiai dirba pagal Palangos tarybos nustatytus seniūnaičio įstatus ir seniūnaičio sueigos įstatus. Seniūnaičiai užima visuomeninių padėjėjų pareigas, o Šventosios taryba prisideda prie silpnos savivaldos tobulinimo. Šventosios seniūnija, siekdama tobulinti savivaldos kryptis, turėtų teikti reikalingas ir geros kokybės paslaugas visais lygmenimis, turų gebėti greitai reaguoti į iššūkius. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais, Palangos miesto Savivaldybės administracija galėtų inicijuoti, kad tam tikros pareigybės būtų steigiamos miesto seniūnijose (9 paveiksle), t.y.: socialinių paslaugų teikimas, viešųjų darbų priežiūra, organizavimas ir planavimas (šios srities specialistui, galėtų būti pavesta prižiūrėti vasaros metu, privačių verslo vietų leidimus, organizuoti bei planuoti kultūros ir sporto renginius). Vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje pateikiamos 9 paveiksle. 8 paveiksle galima matyti veikiančią seniūnijos struktūrą, veiklos paslaugas (melsvu rėmeliu, rodyklėmis).

Atsižvelgiant į gyventojų poreikius, Palangos miesto taryba turėtų priimti sprendimus, remiantis Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendromis sąsajomis ir papildomas pareigybes galėtų steigti perkėlus esamus etatus iš Palangos savivaldybės skyrių į seniūnijos filialą (9 paveiksle). Taip būtų išvengta papildomų finansinių įsipareigojimų.

8 pav. Šventosios seniūnijos bendradarbiaujančios institucijos
Šaltinis: Sudaryta magistro darbo autorės

9 pav. Seniūnijos savivaldos tobulinimo kryptys
Šaltinis: Sudaryta magistro darbo autorės

Šiame magistro darbe modeliuotos Šventosios savivaldos tobulinimo kryptys, kurios apima gyventojų poreikius, piliečių dalyvavimo svarbą savivaldoje, darnaus vystymosi ir Gero valdymo principų integravimą seniūnijoje, subsidarumo principo taikymo būtinybę skatinant seniūnijos savarankiškumą. Šias visas kryptis tobulinant, Šventosios seniūnija turėtų ne tik stiprią savivaldą vietos gyventojams, bet ir ištikus metus stiprų turizmo traukos centrą, kuris būtų naudingas poilsiautojams, taip pat skatintų vietos gyventojų verslumą.

Modeliuojant kryptis buvo svarbu remtis Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendromis sąsajomis. Jų apibrėžtys seniūnijoje yra gana sudėtingos. Nemažai diskusijų tarp mokslininkų, kaip M. Doornbos (2003, p. 3); S. Ladi (2008, p. 11); R. Čiegio ir R. Pareigio, D. Bardauskienės (2008) ir kt., teigimu sukelia sąvokų „Geras valdymas— bei „Darnus vystymas“— apibrėžimai, tačiau remiantis apibrėžimų analize, galima teigti, kad pagrindiniai Gero valdymo ir darnaus vystymosi apibrėžimus sudarančios sąsajos siejasi su tam tikrais bendrais principais. Tai būtų *dalyvavimas, skaidrumas, jautrumas, teisingumas, efektyvumas ir veiksmingumas, atskaitomybė piliečių dalyvavimas, veiksmingumas ir efektyvumas, konsensusas*. Visi šie principai yra tarpusavyje glaudžiai susiję, jie vaidina svarbų vaidmenį demokratiniame valdyme, todėl juos atskirti yra sudėtinga: vieno principų įgyvendinimas (arba neįgyvendinimas) turi įtakos kitų principų raiškai vietos savivaldoje.

Šventosios seniūnijos modeliuotos vietos savivaldos tobulinimo kryptys

Tobulinant vietos savivaldos kryptis Šventosios seniūnijoje, svarbu pertvarkyti ir plėsti Vietos savivaldos sistemą bei seniūnijos veiklą, apimant seniūnijų ir seniūnų veiklos ribas, didinant jų veiklos ekonominį savarankiškumą, skatinant gyvenamosios vietovės bendruomenės narius įsitraukti tvarkant vietos reikalus. Įgaliojimus gavę subjektai turi teisę priimti sprendimus, juos įgyvendinti ir naudoti jiems skiriamus finansinius ir materialinius išteklius. Taip pat nustatoma tam tikro pobūdžio sąveika (ryšiai ir atsakomybė) tarp įgaliojimus perdavusio ir įgaliojimus gavusio subjekto. Siekiant tobulinti Šventosios savivaldos kryptis, svarbiausias aspektas yra vietos savivaldos gyventojų, verslininkų, svečių poreikių tenkinimas:

1. GYVENTOJAI. Šventosios seniūnija siekdama tobulinti savivaldos kryptis, turi pirmiausia žinoti gyventojų poreikius. Tiek Palangos savivaldybė, tiek Šventosios seniūnija turi užtikrinti nuolatiniam gyventojams gyvenimo kokybę, užtikrinti socialinį saugumą.

Šiuo metu Palangos savivaldybė teikia seniūnijos gyventojams švietimo paslaugas. Seniūnijoje dirba Palangos Šventosios pagrindinė mokykla, l/d „Sigutė“, Palangos skyriaus biblioteka, taip pat seniūnijoje yra Šventosios uostas, jis priskirtinas mažųjų pramoginių laivų uostų

tipui. Nacionaliniame kontekste Šventosios uostas turėtų didžiulę reikšmę. Naujo modernaus uosto atsiradimas su galimybėmis išvystyti visas būtinas ir papildomas paslaugas (tai dažnai yra sudėtinga jau egzistuojančiuose uostuose) visų pirma būtų reikšmingas įgyvendinimas Šventosios seniūnijoje, gerinant pramoginės laivybos infrastruktūrą (kiekybiškai ir kokybiškai) šalyje. Šiuo metu vietiniai gyventojai jame užsiima žuvininkystę. Vietinių gyventojų teigimų ši veikla yra nuostolinga, nes valdžios atstovai neskatina verslumo šioje srityje, yra daugybę mokestinių prievolių ir tai dar parodo, kad nėra glaudaus ryšio, bendradarbiavimo tarp gyventojų ir valdžios.

2012 m. buvo analizuotas vietos gyventojų dalyvavimas vietos savivaldoje, darytos išvados. Vietos gyventojų dalyvavimas vietos savivaldoje svarbus aspektas, nes piliečių dalyvavimas yra Gero valdymo ir darnaus vystymosi vienas iš svarbiausių principų, kurios esmė yra **organizuota pilietinė visuomenė**. Nuo piliečių aktyvumo priklauso ir pati seniūnijos veikla, valdymas. Valdžios atstovai neįtraukdami vietos gyventojų į sprendimų priėmimą, neinformuojant jų, sumažina gyventojų aktyvumą, todėl būna didelis atotrūkis, nekomunikavimas ir piliečiai būna nepatenkinti valdžios priimamais sprendimais. LR priimti dokumentai šiandien suteikia pakankamai galimybių bendruomenėms veikti, todėl vienas svarbiausių momentų yra visais būdais aktyvinti seniūnijose gyvenančius žmones burtis, veikti kartu, sprendžiant savo teritorijos, bendruomenės problemas.

Remiantis interviu duomenimis su Seniūnu, vietos bendruomenės aktyvistais buvo identifikuoti principai, kurie reikalauja aktyvesnio įgyvendinimo iš Palangos Savivaldybės administracijos, tai būtų *skaidrumo, jautrumo, konsensuso* įgyvendinimo, be šių principų įgyvendinimo formuojasi tokios problemos, kad nėra *efektyvios ir veiksmingos* veiklos vietos savivaldoje, Palangos administracijos darbuotojų veiklos, orientuotos į rezultatą, stoka bei politiniais nesutarimais, nes negauna atsakymų į seniūnijai rūpimus klausimus, nesulaukia tinkamo dėmesio, atsako apie esamą Šventosios padėtį, rūpimus klausimus bei planus. *Atvirumo ir skaidrumo principo* problemos siejamos su informacijos sklaidos vietos savivaldoje nepakankamumu ir komunikacijos problemomis. *Patikimo asignavimų valdymo* – su prioritetų trūkumu (išskiriant prioritетines finansavimo sritis vietos savivaldoje) bei netinkamų sprendimų priėmimu, o *atskaitomybės ir atsakomybės principo* problemos siejamos su pateikiamų ataskaitų formalumu (kuris nepagrindžia atliktų darbų kokybės, nenurodo asmenų, kurie atsakingi už tam tikrų sprendimų priėmimą arba veiklų įgyvendinimą/ neįgyvendinimą), dialogo tarp tarybos narių, savivaldos institucijų valdymo ir administravimo atstovų trukumu.

2012 metų apklaustųjų duomenimis dauguma gyventojų nedalyvauja vietos valdžios sprendimų priėmime. Didžioji dalis respondentų nelaiko savęs aktyviais bendruomenės nariais, todėl buvo svarbu išsiaiškinti, jų **pasyvumo, politinio nedalyvavimo** priežastis. Taikant koreliacinį

skaičiavimą, gauti anketiniai duomenys atskleidė tiesioginį (teigiamus) kintamųjų tarpusavio ryšį¹. Rezultatai, atspindintys kiekybinius požymius nurodo, jog yra stiprus ryšys - 0,73 tarp respondentų atsakytų klausimų: „Ar vietos valdžia gyventojams teikia pakankamai informacijos apie savo vykdomą veiklą“ ir „Ar gyventojai rodo iniciatyvą sprendžiant išskilusias miestelio problemas“.

Todėl, tobulinant vietos savivaldos kryptį - gyventojai, svarbiausia jų informavimas apie vykdomas veiklas miestelyje, tuo daugiau jie patys prisidėtų prie seniūnijos vykdomų veiklų bei tobulinimo kryptių. Šventosios aktyvistai šiai dienai išskiria svarbiausias problemas: kelių, gatvių taisymą; miestelio rekonstrukciją; infrastruktūros plėtrą; skatinti bendruomenės aktyvumą; plėtoti traukos centrus.

Taigi, seniūnija kaip arčiausiai gyventojų esanti Savivaldybės administracijos grandis turi būti orientuota į efektyvesnę ir tobulesnę seniūnijos valdymą tenkinant vietos gyventojų poreikius. Kadangi Šventosios seniūnija yra arčiausiai gyventojų esanti valdžios institucija, sprendžianti kasdienes vietos gyventojų problemas, todėl ir iškyla tokios problemos kaip didelis ribotumas ir visas valdymas iš „viršaus“ negali užtikrinti greitų ir kokybiškų problemų sprendimo būdų. Seniūnijose teikiamos paslaugos pasižymi minimaliomis institucinėmis savybėmis, todėl galima teigti, kad žmonės aktyviau dalyvautų toje veikloje, kur jaustųsi galintys kažką pakeisti arba suvokiantys savo pastangų naudą savo pačių gyvenimo kokybės plėtrai.

2. VERSLININKAI. Šventosios seniūnija taip pat yra ir kurortinis miestelis, todėl svarbu įvertinti Šventosios seniūnijos vidinius verslumo pajėgumus, kurie prisidėtų prie vietos savivaldos tobulinimo kryptių. Šiuo metu seniūnija nevykdo jokios veiklos verslumui skatinti, visi verslininkai sezono metu leidimus imasi iš Palangos savivaldybės administracijos, bet vasaros metu prižiūrėti tvarką ir leidimus privalo Seniūnas. Interviu metu Seniūnas pasipiktinęs vardino, kad įgaliojimų neturi, dėl mokesčių, licenzijų, leidimų, verslo investicijų plėtros. Vasaros metu Seniūnas paskutinis sužino, kas, kur, kokių verslu užsiims Šventojoje ir šie faktai rodo, kad seniūnijos valdymas šiuo metu yra neefektyvus vietos savivaldos lygmenyje.

Norint skatinti verslumą kurortiniame miestelyje, būtina atsižvelgti į stipriąsias ir silpnąsias puses, atskleidžiant grėsmes ir galimybes: kuriant ilgalaikės plėtros prioritetus, palankų įvaizdį, būtų mažinamas nedarbas, didinamos pajamos, užtikrinama aukšta turizmo aptarnavimo paslaugų kokybė, gerinamas miestelio įvaizdis. Šiuo metu turint savitą kraštovaizdį, susiformavus sezoninio apgyvendinimo paslaugų teikimo privačiame sektoriuje tradicijoms, būtų galima ilginti

◆ ¹ Koreliacija - dviejų reiškinų (dviejų požymių) tarpusavio sąryšis. Ryšio stiprumas nustatomas pagal koreliacijos koeficiento (r) : dydį 0,2 (-0,2) – ryšio nėra;
◆ nuo 0,2 iki 0,4 (-0,2 iki -0,4) – ryšys silpnas;
◆ nuo 0,4 iki 0,7 (-0,4 iki -0,7) – ryšys stiprus
◆ nuo 0,7 (-0,7) – ryšys labai stiprus.

sezoniškumą, plėsti paslaugų alternatyvas paplūdimyje, turint tam tikrus įgaliojimus iš Palangos miesto savivaldybės pusės, skatinti vietos gyventojų verslumą, mažinti nedarbą.

Apibendrinant galima teigti, kad lyginant su Palangos kurortiniu miestu, kur turizmo plėtra skatinama visus metus, Šventojoje sezonas trunka viso labo 2 mėnesius. Atsižvelgiant į stipriąsias, ir silpnąsias puses, atskleidžiamas grėsmes ir galimybes Šventosios seniūnijoje, galima daryti išvadas, jog institucija neturi pakankamai vidinių pajėgumų įgyvendinti ir vykdyti Šventosios verslumo plėtrą, todėl būtina tobulinti vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, stiprinant, skatinant bei modeliujant verslumo galimybes kurortinėje seniūnijoje, remiantis Gero valdymo ir darnaus vystymosi bendromis sąsajomis, Palangos Savivaldybės administracija turėtų užtikrinti *subsidiarumo, skaidrumo, teisingumo, atskaitomybės, konsensuso principų įgyvendinimą vietos savivaldoje*. Šių principų įgyvendinimas užtikrintų Gerą seniūnijos valdymą bei darnų vietos savivaldos vystymąsi.

3. SVEČIAI. Tobulinant vietos savivaldos kryptis ir akcentuojant, kad seniūnija yra ir kurortinis miestelis, svarbu išskirti ir svečių, poilsiautojų pritraukimo poreikį seniūnijoje, tai irgi skatintų verslumą, seniūnijos patrauklumą, vidinių galimybių efektyvumą ir veiksmingumą, darbo jėgos našumą, šie aspektai prisidėtų prie savivaldos tobulinimo, seniūnijos valdymo efektyvumo. Šiuo metu kurortinis miestelis poilsiautojų sulaukia tik vasaros metu, nes kitu metų sezonu seniūnijoje nėra vykdoma jokia turizmo plėtra.

Užtikrinant Gerą valdymą bei darnų vystymąsi kurortiniame miestelyje, svarbiausią įkurti Turizmo centrą, kuriame būtų teikiama informacija apie vasaros kurorto naujoves, turistinius maršrutus, Šventosios siūlomas pramogas bei sveikatinimo paslaugas, taip pat teikiamos poilsio namų „Auksinės kopos“, sveikatos centro „Energetikas“, viešbučių „Medūza“, „Kuršių kaimas“ viešbučių kainos. Taip pat skatinti uosto plėtrą, kuri yra šiuo metu sustabdyta. Esant uostui, būtų užtikrintas laivų priplaukimas ištisus metus ir tai skatintų verslumą, vietos gyventojų darbingumą ir taip būtų užtikrintas pramogų paslaugų spektras svečiams ištisus metus.

Apibendrinant galima teigti, kad kuo efektyviau vykdomos viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų (kaip socialinės, pirmosios greitosios pagalbos ir kt.) teikimo funkcijos vietos savivaldos lygmenyje, tuo geriau užtikrinamas bendruomenės poreikių bei interesų tenkinimas. Šventosios seniūnija tobulindama savo veiklą, turi teikti reikalingas ir geros kokybės paslaugas vietos savivaldoje. Vadovaujantis galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais, Vietos savivaldos įstatymu, Palangos miesto savivaldybės administracija galėtų inicijuoti remiantis Gero valdymo, darnaus vystymosi bendrais principais, kad tam tikros pareigybės būtų steigiamos seniūnijoje, t.y.: socialinių poreikių teikimas (teikti socialines paslaugas, kurie negali savarankiškai rūpintis savo asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir kuriems būtina pagalba tenkinant jų būtinuosius poreikius bei sprendžiant socialines problemas, kurių Šventosios seniūnijoje nestinga), viešosios tvarkos

organizavimas, planavimas, užtikrinimas (šios srities specialistas ypač svarbus kurortiniame miestelyje, jam būtų pavesta planuoti seniūnijos kultūros ir sporto renginius, vasaros sezono metu prižiūrėti viešąją tvarką), gyventojų deklaravimo skyriaus specialisto, nes šiuo metu net nėra oficialių duomenų kiek tiksliai seniūnijoje gyvena žmonių, taip pat greitosios medicinos pagalbos paslaugų teikimas, nes šiuo metu gyventojai, esant nelaimei, priversti kviesti pagalbą iš Palangos miesto, kitu atveju, net iš Klaipėdos miesto, ir tai, beabejo, neužtikrina greitos medicinos pagalbos, ko pasekoje daugybę faktinių nelaimių, kurių yra buvę, būtų galima išvengti, jei seniūnijoje būtų užtikrinta greitoji medicinos pagalba. Seniūnijoje dirba Seniūnas, seniūno pavaduotoja, iniciatyvinė bendruomenės taryba bei seniūnaičiai, tokia minimali seniūnijos struktūra negali užtikrinti efektyvaus valdymo ir dėl to seniūnijoje pasižymi silpna savivalda. Palangos miesto Savivaldybės administracijai priėmus sprendimą, papildomos pareigybės galėtų būti seniūnijose steigiamos perkėlus esamus etatus iš savivaldybės skyrių į seniūnijos skyrių (rausvas rėmelis). Taip būtų išvengta papildomų finansinių įsipareigojimų. Seniūnijoje dirbant visiems minimiems specialistams, būtų užtikrintas efektyvus ir kokybiškas paslaugų teikimas, taip pat vietos gyventojams didėtų pasitikėjimas valdžia, taip stiprėtų pati savivalda.

IŠVADOS

Pateikus Viešojo valdymo mokslinį diskursą, matyti, kad nemažai diskusijų tarp mokslininkų sukelia viešojo *valdymo*, *Gero valdymo* apibrėžimų įvairovė. Tobulinant vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, Naujasis viešasis valdymas būtų tik tam tikra veiklos vadybos forma vietos savivaldoje. Valdymo tobulinimo efektyvumą ir tam tikrus procesus lemia trys posistemiai: valdžios institucijos, pilietinė visuomenė ir privatus sektorius. Geras valdymas – efektyvaus valdymo sinonimas, kuriam būdingas piliečių įtraukimas, skaidrumas ir atskaitingumas. Seniūnijoje šios kryptys būtinos modeliuojant tobulintinas kryptis savivaldoje. Seniūnijos modeliuojamos kryptys leistų įdiegti tik pagrindinius Gero valdymo principus vietos savivaldos sistemoje. Tokio veiklos modelio įgyvendinimo „primetimas“ iš viršaus neužtikrina seniūnijoje norimo valdymo rezultato, nes Savivaldybės įgyvendina jį taip, kaip joms atrodo tinkama, be piliečių įtraukimo į tam tikrų sprendimų priėmimą ir tai nestiprina pačios vietos savivaldos.

Atskleidus darnaus vystymosi teorines paradigmas galima teigti, jog vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje neatsiejamas nuo darnaus vystymosi ir jis priklauso nuo sveikos aplinkos, gyvybingos ekonomikos, socialinės gerovės krypčių. Be aktyvios bendruomenės dalyvavimo savivaldoje visais šiais plėtros etapais, nebūtų užtikrintas darnus vystymasis. Darniame vystymesi vietos savivaldos lygmeniu svarbiausia – gyventi tinkamoje aplinkoje ir nekenkti jai. Darnios seniūnijos ateities viziją būtų – darniai gyvenanti bendruomenė, kurioje efektyviai naudojami įvairūs ištekliai, saugoma sveikata, kuriant saugią, malonią aplinką, nepažeidžiant pagrindinių aplinkosaugos interesų.

Išanalizavus Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendras sąsajas, pastebima, kad Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąveika, tobulinant vietos savivaldos kryptis seniūnijoje pastaruoju metu tampa vis aktualesnė mokslininkų akirtyje aptariama diskusija, nes darnaus, efektyvaus vystymosi pagrindas – yra demokratija, Geras valdymas ir įstatymų valdžia, apimančios ekonominį augimą, socialinį vystymąsi, aplinkos apsaugą, piliečių dalyvavimo įtraukimą į vietos savivaldą. Siekiant tobulinti vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, Gero valdymo koncepcijoje yra išskirti aiškūs ir efektyvūs žmogiškieji valdymo aspektai, remiantis ekonominių ir finansinių išteklių, gamtos išsaugojimo, teisingo ir darnaus vystymosi sąlygomis. Gero valdymo koncepcija pati savaime dar neužtikrina visuomenės gerovės ir darnaus vystymosi, tačiau tinkamai funkcionuojančios ir bendradarbiaujančios valdymo institucijos skatina socialinį jautrumą, piliečių iniciatyvumą ir teisinį stabilumą. Geras vadovavimas turėtų būti suvokiama kaip tinkamas ir būtinas aspektas darnaus vystymosi įgyvendinimui.

Remiantis moksliniais šaltiniais, buvo atskleista piliečių dalyvavimo svarba seniūnijoje tobulinant vietos savivaldos kryptis ir tai yra vienas iš svarbiausių tobulinančių krypčių Šventosios

savivaldoje. Keičiantis valdžios atstovų požiūriui į savivaldą, keistūsi supratimas apie vietos gyventojų vietą seniūnijoje, nes šiandienis seniūnijos Gero valdymo įgyvendinimo tikslas – gyventojų įtraukimas į vietos valdžios darbus, skatinant aktyvumą bei dalyvavimą vietos savivaldos veiklose. Taigi, kuo visuomenė demokratiškesnė, tuo labiau išplėtoti savivaldos pagrindai ir geresnis demokratinis valdymas. Būtent vietos savivaldos tobulinimo krypties modeliavimas seniūnijoje išspręstų daugelį teritorinių problemų, o to pasekoje vietos valdžios atstovai remdamiesi vietos savivaldos tobulinimo modeliavimo kryptimis, gerintų seniūnijos valdymą.

Remiantis LR įstatymais, Palangos miesto strateginiu plėtros planu iki 2020 metų Šventosios veiklos ataskaitų dokumentais, vidinių veiksmų apžvalga (SSGG), kokybiniu tyrimu, buvo atskleista Šventosios seniūnijos esama padėtis bei vietos savivaldos tobulintinos kryptys. Iki šios dienos seniūnijos valdymą būtina tobulinti, įtraukiant gyventojus į valdžios priimamus sprendimus, nes dabartinis valdymas vyksta „iš viršaus“, todėl komunikavimo stoka vyrauja tarp gyventojų ir valdžios, o pasekmė – silpna vietos savivalda. Taip pat buvo įvertinta, kad Šventosios seniūnija neturi pakankamai vidinių pajėgumų įgyvendinti ir vykdyti Šventosios plėtrą, todėl būtina tobulinti vietos savivaldos kryptis, užtikrinant Gerą valdymą bei darnų vystymą seniūnijoje, remiantis šių dimensijų bendromis sąsajomis. Seniūnija kaip arčiausiai gyventojų esanti Savivaldybės administracijos grandis turi būti orientuota į efektyvesnę ir tobulesnę klientų poreikių tenkinimą, sprendžianti kasdienes vietos gyventojų problemas. Šventosios seniūnijoje teikiamos paslaugos pasižymi silpna savivalda, todėl galima teigti, kad žmonės aktyviau dalyvauja toje veikloje, kur jaučiasi galintys kažką pakeisti arba suvokia savo pastangų naudą savo pačių gyvenimo kokybės plėtrai.

Siekiant tobulinti Šventosios vietos savivaldą, svarbiausia turi būti teikiamos geros kokybės viešosios paslaugos (kaip socialinės, pirmosios greitosios pagalbos ir kt.) vietos savivaldos lygmenyje, seniūnija turi gebėti greitai reaguoti į iššūkius. Vadovaujantis galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais, Vietos savivaldos įstatymu, Palangos miesto Savivaldybės administracija galėtų inicijuoti remiantis Gero valdymo, darnaus vystymosi bendrais principais, tam tikrų pareigybių steigiamą Šventosioje, t.y.: socialinių paslaugų teikimas, vaiko teisių apsaugos užtikrinimas, viešosios tvarkos organizavimas, planavimas, užtikrinimas, gyventojų deklaratavimas skyriaus specialistas. Taip būtų išvengta papildomų finansinių įsipareigojimų. Seniūnijoje dirbant visiems minimiems specialistams, būtų užtikrintas efektyvus ir kokybiškas paslaugų teikimas, taip pat vietos gyventojams didėtų pasitikėjimas valdžia, taip stiprėtų pati vietos savivalda, nes dabartinė seniūnijos struktūra, tai yra seniūnas, seniūno pavaduotoja, iniciatyvinė bendruomenės taryba bei seniūnaičiai, negali užtikrinti efektyvaus valdymo ir dėl to seniūnijoje pasižymi silpna savivalda.

Taigi, apibendrinus galima daryti išvadą, kad pagrindinis ginamasis teiginys pasitvirtino: Šventosios seniūnijoje galimos šios vietos savivaldos tobulinimo kryptys:

1. **Gyventojams:** Palangos savivaldybė, Šventosios seniūnija turi labiau gilintis ir orientuotis į vietos gyventojų poreikius, gerinti nuolatiniams gyventojams gyvenimo kokybę, užtikrinti socialinį saugumą, padėti realizuoti vietos gyventojų poreikius savivaldoje.
2. **Verslininkams:** Palangos miesto savivaldybės administracija turėtų vadovautis Gero valdymo ir Darnaus vystymosi principais bei jų bendromis sąsajomis, turėtų užtikrinti šių sąsajų įgyvendinimą, skatinti verslo plėtrą, stiprinant Šventosios seniūnijos įtaką verslo plėtros srityje bei modeliuojant verslumo galimybes šioje kurortinėje seniūnijoje ištisus metus, ne tik vasaros sezono metu.
3. **Svečiams:** Plėtoti turizmą Šventosios seniūnijoje ne tik vasarą, bet ir ne sezono metu, įsteigiant Turizmo informacijos centrą, suteikiant Šventosios seniūnijai daugiau funkcijų dirbant su atvykstančiais svečiais: viešosios tvarkos organizavimas, greitosios medicinos pagalbos teikimas, socialinės pagalbos organizavimas, kultūros ir sporto renginių organizavimas, savivaldos plėtotė.

REKOMENDACIJOS

Palangos miesto savivaldybės administracijai:

Tobulinant vietos savivaldą Šventosios seniūnijoje, Palangos miesto savivaldybės administracija turi užtikrinti strategišką, efektyvų bei orientuotą į rezultatus valdymą bei planavimą, remiantis Gero valdymo ir darnaus vystymosi bendromis sąsajomis Šventosios seniūnijoje. Kad aktyviau būtų keliamos ir sprendžiamos bendruomenei svarbios problemos, būtina stiprinti bendruomenės atstovų lyderystės ir iniciatyvumo kompetencijas. Tobulinti seniūno veiklos teisinį reglamentavimą – nustatyti seniūno kadencijas. Teisės aktai turėtų numatyti galimybę pratęsti seniūnų kadencijas, atsižvelgiant į bendruomenės atstovų siūlymus, taip pat tobulinti seniūno veiklos teisinį reglamentavimą – seniūnas būtų įpareigotas surengti viešas konsultacijas su vietos gyventojais dėl seniūnijos veiklos planavimo, taip pat aptarti seniūnijos veiklos rezultatus, stiprinti bendruomenių savivaldą.

Siekiant įvertinti bendruomenių dalyvavimo viešojo valdymo procesuose veiksmingumą, reikia stebėti jų dalyvavimo minėtuose procesuose pokyčius, skleisti darnaus vystymosi, Gerojo viešojo valdymo institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimo patirtį, tiriant kartu su visuomene priimtų sprendimų įgyvendinimo rezultatus. Seniūnijos darbuotojai turi stiprinti bendruomenės narių gebėjimus ir ugdyti vietos lyderius.

Šventosios seniūnijai:

Remiantis Gero valdymo bei darnaus vystymosi pagrindiniu principu – dalyvavimu, vietos gyventojai kartu su vietos valdžia turėtų spręsti seniūnijai svarbius klausimus. Palangos administracija turi steigti Šventosios seniūnijoje skyrius, kurie užtikrintų kokybiškas gyventojų aptarnavimo paslaugas, tai pat didinti seniūno veiklos ir valdymo efektyvumą, atsakomybę už veiklos rezultatus. Vietos gyventojai naudotųsi, lengvai prieinamomis kokybiškomis skyriaus teikiamomis paslaugomis.

Ši vietos savivaldos tobulinimo kryptis, grindžia seniūnijai turėti aiškią ateities viziją, sukurti rinkodaros strategiją, patraukti Lietuvos verslininkų bei užsienio investuotojų dėmesį, plėtoti uosto infrastruktūrą, remti smulkių ir vidutinių verslininkų bei šeimos verslo iniciatyvas, akcentuoti rekreacijos galimybes, pratęsti dviračių taką iki Latvijos. Taipogi populiarinti rekreacinę žvejybą, rekonstruoti vasaros koncertų estradą, kad ji veiktų visus metus. Panaudoti Šventosios upę sporto tikslais bei įrengti sporto infrastruktūrą. Būtiną stiprinti vietos bendruomenę, vykdyti aktyvią rinkodarą bei naudoti ES paramą. Įkurti vaikų žaidimo aikštes, automobilių aikštes.

Šventosios kurortiniam miesteliui būtina įkurti turizmo centrą, kuris teiktų informaciją apie vasaros kurorto naujoves, turistinius maršrutus, Šventosios siūlomas pramogas bei sveikatinimo paslaugas, taip pat skatinti uosto plėtrą, kuri yra šiuo metu sustabdyta. Esant uostui, būtų užtikrintas

laivų priplaukimas ištisus metus ir tai skatintų verslumą, vietos gyventojų darbingumą ir taip būtų užtikrintas pramogų paslaugų spektras svečiams ištisus metus. Taip pat plėtojant turizmo infrastruktūrą būtina remtis Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajomis kurortiniame miestelyje, tada bus efektyvesnis seniūnijos valdymas tiek gyventojams tiek svečiams, nekenkiant aplinkai.

MOKSLINĖ LITERATŪRA

1. Ačaitė, V. (2005). *Lietuvos regioninės politikos aspektai ES kontekste*. *Ekonomika ir vadyba: aktuali jos ir perspektyvos*, 1(5), 8-13.
2. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). *Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje*. [Internete]. Vilnius: Lietuvos žemės ūkio universitetas. Mokslinis straipsnis. [žiūrėta 2013-02-21]. Prieiga per internetą: <baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/25/7.pdf>.
3. Arimavičiūtė, M. (2003). *Savivaldos institucijų strateginio planavimo metodai ir valdymo rekomendacijos*. [Internete]. Viešoji politika ir administravimas. Mokslinis straipsnis. [žiūrėta 2013-02-21]. Prieiga per internetą: <http://www.radviliskis.lt/files/teisine-informacija/strateginis-planavimas.pdf>.
4. Arimavičiūtė, M. (2005). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
5. Astrauskas, A. (2006). *Vietos savivaldos institucijų vieta viešojo valdymo sistemoje ir valdymo problemos Lietuvoje*. Vilnius: MRU.
6. Astrauskas, A. (1997). *Vietos savivaldos institucijos Lietuvoje –Jungtinių Tautų vystymo programa*.
7. Astrauskas, A. (2007). *Decentralizacija vietos savivaldybėje: esmė, turinys ir formos*. [Internete]. Viešoji politika ir administravimas Nr. 20. [žiūrėta 2013-02-21]. Prieiga per internetą: Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=239701.
8. Astrauskas, A. (2010). *Teritorinė savivalda. Viešasis valdymas*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas. p. 214–237.
9. Astrauskas A., Galinienė B. (2003). *Vietos savivalda Lietuvoje: teoriniai ir istoriniai aspektai*. Vilnius.
10. Astrauskas, A., Česonis, G. (2008). *Strateginio planavimo principų diegimo Lietuvos vietos savivaldybėse etapai*. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 26, 25 – 34.
11. Aucoin, P. (1990). *Administrative Reform in Public Management: Paradigms, Principles, Paradoxes and Pendulums*. *Governance* 3 (2), p. 115–137. p.71.
12. Bagdanavičius J., Stankevičius P., Lukoševičius L. (1999). *Ekonomikos terminai ir sąvokos*. Vilnius.
13. Bardauskienė, D. (2008). *Sociokultūrinių aspektų vaidmuo miesto darnioje plėtroje*. Humanitarinių mokslų daktaro disertacija. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. – Vilnius: Technika.
14. Baležentis, A. (2008). *Seniūnijos vystymo problemų analizė*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 24, p. 72–78.
15. Baltušnikienė J. (2009). *Viešojo valdymo sistemos decentralizacija: turinys, pranašumai ir trūkumai*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 27
16. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. I ir II dalis. Klaipėda. S. Jokužio leidykla – spaustuvė.
17. Bolman L. G., (1997). *Deal T. Reframing Organizations: Artistry, Choice, and Leadership*. San Francisco: Jossey – Bass Publishers, p. 163.
18. Bosas, A. *Valdymo efektyvumo didinimas – atsakas į eurointegracijos ir globalizacijos iššūkius*. [Internete]. Mokslinis straipsnis. [žiūrėta 2013-03-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.e-library.lt/resursai/Mokslai/LRS%20mokslininkai/Bosas/Valdymo%20efektyvumo%20didinimas.pdf>>.
19. Burinskienė, M., Jakovlevas-Mateckis, K., Adomavičius, V., Juškevičius, P., Klibavičius, A., Narbutis, B., Paliulis, G. M., Rimkus, A., Šliogeris, J. (2003). *Miestotvarka*. Vilnius: Technika.

20. Chhotray, V., Stoker G. (2009). *Governance Theory and Practice. A Cross-Disciplinary Approach*. Palgrave – Macmillan.
21. Chlivickas, E. (2010). *Įvadas į viešąjį valdymą*. Technologija. Kaunas.
22. Coman, A., Ronen, B. (2009). *Focused SWOT: diagnosing critical strengths and weaknesses*. International Journal of Production Research. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-02-26]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=108&sid=eb0a845f-f978-4e22-82a6c4ce985434ca%40sessionmgr110&vid=2>>.
23. Čiegis, R. (1999). *Tarptautinė konferencija „Regionų ekonomika ir plėtra*. Pranešimų medžiaga. Kaunas. p. 16-18 (in Lithuanian 2006–2008; Staniškis, Arbačiauskas, Pivoras 2006.)
24. Čiegis, R., Grunda, R. (2007). *Įmonės transformavimo į darnią įmonę procesas*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, 44.
25. Čiegis, R.; Pareigis, R. (2010). *Darnių miestų ekonomika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
26. Čiegis R., Žalevičienė A. (2012). *Darnus miestų vystymasis ir Europos Sąjungos investicijų įsisavinimas*. P. 42-51. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai.
27. Dan, K., Alfred, L. (2009). *The Scalability of Igor Ansoffs Strategic Management Principles for Small and Medium sized firms*. Journal of Global Business Vol .3 Issue 1, p77-93. Prieiga per duomenų bazę: EBSCO.
28. Daugirdas, V., Mačiulytė, J. (2006). *Decentralizacija ir teritorinė savivalda Lietuvoje*. [Internete]. Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2013-10-16]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/43/Vidmantas_Daugirdas__Jurgita_Maciulyte.pdf>.
29. Daugirdė, L. (2012). *Šventosios seniūnijos gyventojų vaidmuo stiprinant savivaldą*. Bakalauro darbas. Šiaulių universitetas.
30. Debowski, SH. (2006). *Knowledge Management*. Milton: J. Wiley.
31. Domarkas, V. (2008). *Nukreipiantis Jungtinių Tautų Organizacijos vaidmuo viešojo administravimo raidos procesuose*. Viešoji politika ir administravimas. 23, 7 – 15.
32. Doornbos, M. (2003). „*Good Governance?: The Metamorphosis of a Policy Metaphor*“. Journal of International Affairs. Vol. 57, No. 1, 3–17. [Internete]. [žiūrėta: 2013-03-15]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=112&sid=33a8d47ca75240b6-a038-4c8b3b1f5f7a%40sessionmgr112>>.
33. Doornbos, M., R. (2004). „*Good governance?: the pliability of a policy concept*“. TRAMES: Journal of the Humanities & Social Sciences. Vol. 8, Issue 4, 372-387. [Internete]. [žiūrėta: 2013-03-16]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=10&sid=bc8d7dc0-7e1e-48e9-b724-1238c3ec547a%40sessionmgr13&vid=20>>.
34. Dubinas, V. (2005). *Iššūkių Lietuvos regionų vadybai ekonomikos globalizacijos sąlygomis*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2: Ernesto Galvanausko tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
35. Feurer, R., Chaharbaghi, K. (1997). *Strategy development: past, present and future*. Training for quality, 5/2, 58-70.
36. Frederickson, H. G., Smith, K. B. (2003). *The Public Administration Theory Primer*. Westview Press.
37. *Good Governance at Local level* (2008). [Internete] [žiūrėta: 2013-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/strategy_innovation/Strategy_Brochure_E.pdf>.
38. Graham, J., Amos, B., Plumptre, T. (2003). *Principles for Good Governance in the 21st Century*. Institute on Governance Policy Brief No. 15, Ottawa.
39. Grinys, E. (2007). *Seniūnijos laukia permainų*. Savivaldybių žinios. Nr. 42(427), 12.
40. Gudelis, D., Patapas, A. (2010). *Naujoji viešoji vadyba. Viešasis valdymas*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.

41. Guogis, A. (2010). *Naujasis viešasis valdymas// Viešasis valdymas: vadovėlis/* Vilnius: MRU Leidybos centras.
42. Guogis, A., Gudelis, D., Stasiukynas, A. (2007). *Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse.* [Internete]. Viešojo politika ir administravimas. Nr. 22. MRU. [žiūrėta 2013-12-03]. Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=239683>.
43. Hood, Ch. (1991). *A Public Management for all seasons?* Public Administration. Vol. 69, 3, p. 419–422.
44. Jasaitis, J. (2012). *Kodėl didėja atotrūkis tarp valdžios ir visuomenės?* [žiūrėta 2014-01-09]. Prieiga per internetą: <www.demokratija.eu>.
45. Jasaitis, J. (2010). *Savivaldos sistemos reformos gairės.* [Internete]. [žiūrėta 2014-01-09]. Prieiga per internetą: <www.demokratija.eu>.
46. Jasaitis, J. (2011). *Savivaldos šiuolaikinės sistemos kūrimas, formuojantis žinių visuomenei.* Šiaulių universitetas 228-233p.
47. Johnson, G., Scholes K., (1993). *Exploring Corporate Strategy.* 3rd edn, Prentice-Hall.
48. Joyce, P.(2003). *Strategic Management for the Public Services.* Open University Press. – Maidenhead, Philadelphia, p. 164
49. Jucevičius, R. (1998). *Strateginis organizacijų vystymas.* Monografija. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
50. Juknevičienė, V. (2008). *Kintamas žmoniškųjų išteklių vaidmuo šiuolaikiniuose demokratijos vystymo procesuose.* Viešojo politika ir administravimas. Nr. 23, 78 – 87.
51. Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisija. (2008). *Gero valdymo skatinimo, valstybinės ir privačios partnerystės vadovas.* [Internete]. [Žiūrėta 2013-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.unece.org/ceci/publications/ppp.pdf>.
52. Kareivaitė, R., ir Juknevičienė, V., Domarkas, V.2012. *Institucinės dimensijos vaidmuo darnaus vystymosi koncepcijoje.* [Internete]. Kauno technologijos universitetas. Šiaulių universitetas. [žiūrėta 2014-01-09]. Prieiga per internetą: <erem.ktu.lt/index.php/PPA/article/viewFile/2503/1876>.
53. Kondratienė V.(2008). *Vietos savivaldos sistemų teisinio reguliavimo mechanizmai.* Jurisprudencija. Mykolo Romerio universitetas.
54. Kotelnikov, V. (2011). *Ten Major Strategic Management Schools: A Comparative Analysis.*
55. Ladi, S. (2008). *Good governance and public administration reform in the Black Sea economic cooperation (BSEC) member states.* Xenophon paper, No 6. [Internete] [Žiūrėta: 2013-03-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.isn.ethz.ch/isn/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24a6a8c7060233&lng=en&id=103641>>.
56. Lane, J., E. (2001). *Viešasis sektorius.* Margi raštai. Vilnius.
57. Lazdynas, R. (2005). *SAVIVALDA: filosofija, teorija, praktika.* Šiauliai: Saulės delta.
58. Mačiulytė, J., Ragauskas, P. (2007). *Lietuvos savivalda.* Vilnius. Versus aureus.
59. Marcinkevičiūtė, L., Petrauskienė, R. (2008). *Piliečių dalyvavimo viešojo administravimo institucijų valdyme galimybės: Vilniaus ir Jurbarko rajonų savivaldybių pavyzdys.* Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Nr. 3 (14). [Internete] [žiūrėta:2013.03.19] Prieiga per internetą: <<http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/14/102.pdf>>.
60. Masser, I. (2001) *Managing our urban future: the role of remote sensing and geographic information systems.* Habitat International. Vol 25, Issue 4, p. 503-512.
61. Mintzberg, H. (1993). *Structure in Fives: Designing Effective Organizations.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
62. Mintzberg, H. (1998). *The Fall and Rise of Strategic Planning // Harvard Business Review,* No.72.
63. Morkūnaitė, Lazauskienė, A. (2010). *Vietos savivaldos sistema pirmojoje ir antrojoje Lietuvos Respublikoje.* Deed sand Days (Darbai ir Dienos), issue: 53. [Internete] [žiūrėta 2014-01-10]. Prieiga per internetą: <www.cceol.com>.

64. Nakrošis, V. (2011, p. 72). *Viešojo valdymo reformos Lietuvoje: kodėl ir kuo reikia pakeisti naująją viešąją vadybą?* Politologija. Nr. 1 (61), 65 – 98. [Internete][žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/61/65-98.pdf>>.
65. Navickas, K., Navickienė, R. (2009). *Darnios organizacijos modelio kūrimas*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2 (15). 192–201.
66. Nefas, S. (2007). *Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 20. MRU. [Internete] [žiūrėta 2013-12-01]. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=239707
67. Nefas, S. (2008). *Lietuvos kaimų ir miestelių vietos bendruomenių funkcionalumą lemiantys veiksmi*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 23. KTU. [Internete] [žiūrėta 2013-11-21]. Prieiga per internetą: <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/vpa23/VPA_Nr.23_S.Nefas_p.97-107.pdf>.
68. Nefas, S. (2009). *Funkcionalių vietos bendruomenių veiklą sąlygojantys veiksniai*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Nr.3. ŠU. [Internete] [žiūrėta 2013-11-21]. Prieiga per internetą:< http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/09_03_16/nefas.pdf>.
69. Nefas, S., Kernagytė, K. (2009). *Vietos bendruomenė ir savivaldybė. Savivaldybių žinios*. Nr. 4. Vilnius. Lietuvos savivaldybių asociacija.
70. Nefas, S., Milaševičienė, A. (2009). *Vietos valdžios ir bendruomenių centrų bendradarbiavimo formos*. Savivaldybių žinios. Nr.34 Vilnius. Lietuvos savivaldybių asociacija.
71. Nefas, S., Žilinskienė, E. (2009). *Vietos bendruomenių įtaka rajonų savivaldybėms*. Savivaldybių žinios. Nr. 26. Vilnius. Lietuvos savivaldybių asociacija.
72. Novikovas, A. (2005). *Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje*.77(69); 58–64. Jurisprudencija.
73. Obrascovas, V., Savas, S., E. (2007). *Naujasis viešasis valdymas*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2 (9), 189 – 196
74. Palidaskaitė, J. (2010). *Etika valstybės tarnyboje: mokslinė monografija*. Kaunas:Technologija.
75. Parsons, W. (2001). *Viešoji politika*. Eugrimas. Vilnius.
76. Patapas, A., Maculevič, J. (2011). *Seniūnaitijų organizavimo ir veiklos probleminiai aspektai*. Mykolo Romerio universitetas. Viešoji politika ir administravimas p. 403, 412.
77. Pettai, V., Illing, E. (2004). *Governance and Good governance*. Trames. 8(58/53), 4, 347 –351.
78. Pivoras S., Visockytė E. (2011). *Viešojo valdymo koncepcijos ir jų taikymas tiriant valstybės tarnybos reformas*. Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbų žurnalas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Nr. 1, p. 27–40. – ISSN 1648–2603
- 79.
80. Puškorius, S *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Monografija. Ats. red. prof... Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, 203–215.
81. Puškorius, S. (2002). *Viešojo sektoriaus institucijų administravimas*. Monografija. Vilnius:LTU.
82. Raipa, A. (2009). *Šiuolaikinio viešojo valdymo pokyčių kryptys ir tendencijos*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 30, 22 – 32.
83. Raipa, A. (2009). *Šiuolaikinio viešojo valdymo pokyčių kryptys ir tendencijos*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 30. KTU. [Internete] [žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=241521>.
84. Raišienė, A. G. (2006). *Teoriniai vietos savivaldos institucijų bendradarbiavimo aspektai*. MRU. Vilnius.
85. Rondinelli, D. A. *Governments Serving People: The Changing Roles of Public Administration in Democratic Governance*. In: Public Administration and Democratic Governance: Governments Serving Citizens. 7th Global Forum on Reinventing Government Building Trust in Government, Vienna, Austria, 26-29 June 2007. United Nations, 2007, p. 1–28.p.7.
86. Smalskys, V., Skietrys, E. (2008). *Viešojo valdymo modernizavimo aspektai ir įgyvendinimo problemos*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 24.

87. Staponkienė, J. (2004). *Strateginis valdymas privataus ir viešojo sektoriaus organizacijose: panašumai ir skirtumai*. Socialiniai tyrimai 2004 1(4), p. 85–92.
88. Stoner, J. A. F., Freeman, R. E., R. Gilbert, D. ir kt. (2005). *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
89. Šaparauskas, J. (2004). *Darnaus miesto vystymosi daugiatikslė selektonovacija*. Daktaro disertacija. – Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
90. Šaparnienė, D. (2010). *Principles of Good Governance in local self-government: Experience of the Baltic States*. Journal of International Scientific Publication: Economy & Business, Vol. 4, Part 3, 117 – 129. [Žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <<http://www.science-journals.eu/economy/2010/ISP-EB-Vol4-Part3.swf>>.
91. *The Charter of Fundamental Rights of the European Union* http://www.europarl.europa.eu/charter/default_en.htm [Žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <www.europarl.europa.eu/charter/default_en.htm>.
92. Tumėnas, A. (2008). *Naujoji viešoji vadyba ir jos mitai*. Viešoji politika ir administravimas. MRU ir KTU, Nr. 25, p. 38–50., p. 41.
93. United Nations Development Program (UNDP) Discussion Paper 3. (1997). *Corruption and Good Governance in a Globalised Society*. New York.
94. Vanagas, R. (2008). *Naujosios viešosios vadybos diegimas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos sistemoje*. Daktaro disertacija, 41p.
95. Weiner, E., Brown, A. (2008). *Ateities išvalga. Kaip vadovautis nuojauta permainų laikais*. Vilnius.
96. Žilinskas, G. (2007). *Vietos savivalda Lietuvos Respublikoje 1990 – 2000 m.* Kaunas. Technologija.
97. Žilinskas, G. (2010). *Specialieji vietos savivaldos principai Lietuvos vietos savivaldoje*. Vadyba. Nr. 1(17), 69–78. [Internet] [Žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <http://www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_2010%2817%29.pdf>.
98. Žilinskas, G. (2010). *Vietos savivaldos sistema / Įvadas į viešąjį valdymą*. Kaunas. Technologija.
99. Žydzūnaitė, V., Merkys, G., Jonušaitė, S. (2005). *Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika*. Pedagogika. Nr. 76. [Internet] [žiūrėta 2013-11-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=39f17382-f754-4232-8f9f-6902265f3e07>>.
100. Кондратене, В. (2006). *Импликаципринципа субсидиарности в государственном управлении. Из Современные проблемы фективности правового регу лирования общественны хотношений, Сборникна учныхтрудопно добщеїред. О. А. Заячков-ского, Калининград*
101. Коробейников О.П., Колесов В.Ю., Трифилова А.А. (2002). *Стратегическое поведение: отразработки до реализации*. Менеджмент в России и зарубежом №3 / 2002
102. Токвиль А. Демократия в Америке. – Москва, 1992.
103. Таболин В. В. Правомуниципального управления. – Москва, 1997., p.

DOKUMENTAI

104. *Baltijos jūros regiono darbotvarkė 21*. Patvirtinta Septintame Baltijos jūros valstybių tarybos Ministrų susitikime Nyborge, No 1/98. 1998. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ee/baltic21>>.
105. „*Darbotvarkė 21*“: *subalansuotos plėtros veiksmų programa*. Rio deklaracija: apie aplinką ir plėtrą. II papildytas leidimas. Vilnius, LRAAM, 2001, p. 21-66.
106. 2007 m. kovo 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu patvirtinta vidinė savivaldybių decentralizacijos koncepcija Prieiga per internetą: <www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/Viesojo_administravimo_dep/Vidines_sav_decentralizacijos_koncepcija.doc>.
107. Europos vietos savivaldos chartija. (1999). [žiūrėta 2013-04-05]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=48874>.

108. *Inovacijų ir Gero valdymo vietos lygmeniu strategija* (2008). [Internetė]. [žiūrėta:2013-03-18] Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dgap/locdemocracy/strategy_innovation/Strategy_Brochure_E.pdf>.
109. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl savivaldos atstovaujamosios ir vykdomųjų institucijų kompetencijos“. [žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2002/n021224.htm>>.
110. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime (Žin., 2003, Nr. 19–828
111. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994.
112. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 2008
113. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 282 vidinės savivaldybių decentralizacijos koncepcija).
114. LR Savivaldybių rinkimų įstatymas Nr. I-532 (atnaujintas 2013-11-17)3. LR vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533.
115. LR valstybės tarnybos įstatymas. (1999). [interaktyvus] [žiūrėta 2013-06-06]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/files/mokmedziaga/CD5/CD5_5/files/_teises_aktai/_lietuvos/Valstybes%20tarnybos%20reglamentavimas/Valstybes%20tarnybos%20istatymas.doc>.
116. LRS. (1999). Europos Vietos Savivaldos Chartija. Nr. 82-2418. [žiūrėta 2014-03-10]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=48874>.
117. LRV. (2007). Vidinės savivaldybių decentralizacijos koncepcija. Nr. 282. [žiūrėta 2014-03-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=102798>>.
118. Palangos miesto Savivaldybės tarybos sprendimas. (2011).
119. Palangos miesto strateginis plėtros planas iki 2020 metų.
120. Rio de Janeiro (2012). *The Future We Want*. Rio+20 United Nations Conference on Sustainable Development. A/CONF.216/L.1. Available online at <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/381/64/PDF/N1238164.pdf?OpenElement>>.
121. Tarptautinės vietos savivaldybių sąjungos (IULA) Pasaulinėje vietos savivaldos deklaracijoje.
122. Valstybės žinios. 2003, Nr. 89–4029. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1160 “Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo”.
123. Valstybės žinios. 2007. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 282 Dėl vidinės savivaldybių decentralizacijos koncepcijos patvirtinimo. Valstybės žinios, 2007, Nr. 35-1281.
124. Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa. [interaktyvus] [žiūrėta 2013-06-06]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Geresnis%20reglamentavimas/Ataskaitos/Teises%20aktai/vies_valdymo_tobulinimo_programa.doc>.

PRIEDAI

Interviu protokolas

Gerbiamas Seniūne,

*Kviečiu Jus dalyvauti tyrime, kuriuo siekiama ištyrus Šventosios seniūnijos veiklą ir problemas, modeliuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje. Apibendrinti tyrimo duomenys bus panaudoti rengiant magistro darbą bei pateikti Šventosios seniūnijai. **Jūsų nuomonė labai svarbi.** Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto II kurso Viešojo valdymo studentė L.Daugirdė.*

1. Bendri duomenys apie informantą

- ✓ Pareigybė
- ✓ Institucijos, kurioje dirba, pavadinimas

2. Kokie yra šiandien Šventosios seniūnijos tikslai, poreikiai ir problemos, kokie jų veiklai keliami reikalavimai?

- ✓ Kokiais būdais seniūnija gauna informacija apie vietos gyventojams aktualius klausimus?
- ✓ Kaip seniūnija bendradarbiauja su vietos gyventojais, siekiant identifikuoti bendruomenės poreikius?
- ✓ Kaip seniūnijos valdymas užtikrina veiklos efektyvumą?
- ✓ Kaip seniūnija sprendžia probleminius klausimus?
- ✓ Kaip savivaldybė ir seniūnija įtraukia bendruomenę į seniūnijos valdymą, siekiant efektyvesnės seniūnijos veiklos?
- ✓ Kokiais būdais stengiatės aktyvinti piliečių įsitraukimą į Seniūnijos valdymo veiklą?
- ✓ Kaip seniūnija reaguoja į suinteresuotų pusių pasiūlymus ir skundus?

3. Kaip vykdoma Šventosios seniūnijos veikla, siekiant efektyvaus funkcionavimo? (Atskaitomybė)

- ✓ Ar gyventojai domisi Šventosios seniūnijos veikla?
- ✓ Kaip komunikuojate tarpusavyje tarp tarybos narių, mero bei vietos gyventojais?
- ✓ Kaip seniūnija bendradarbiauja su savivaldybės politikais, administracijos darbuotojais?
- ✓ Kaip vykdomas lėšų paskirstymas, finansuojant seniūnijos veiklą?
- ✓ Kaip Seniūnija informuoja gyventojus apie galimybę dalyvauti vietos valdyme?
- ✓ Kaip apibūdintumėte aktyvų vietos gyventoją?
- ✓ Jūsų nuomone, ar yra aktyvių piliečių Šventijoje? Kiek?

4. Kokią vietą seniūnijos veikloje užima bendradarbiavimas su pačia Palangos miesto savivaldybe bei kitomis institucijomis? (Teisinė valdžia, teisingumas)

- ✓ Ar yra identifikuoti Jūsų seniūnijos pagrindiniai partneriai ir kaip su jais bendradarbiaujama?

- ✓ Kaip seniūnija, jos veikla yra remiama Palangos miesto savivaldybės?
- ✓ Jūsų pastabos ir pasiūlymai dėl seniūnijos veiklos reguliavimo seniūnijos veiklos nuostatuose (ar reikia plėsti funkcijas, siaurinti, jas konkretizuoti).
- ✓ Skatinamos gyventojų pagal interesus veiklos iniciatyvos? (pensininkai, jaunimas, verslininkai...). Supažindinami su sprendimų projektais? Atsižvelgiama į verslininkų, senjorų pasiūlymus ir pan. Metodinės medžiagos?
- ✓ Ar seniūnijos bendradarbiauja su visuomeninėmis organizacijomis?

5. Kokia savivaldybės strategija, siekiant tobulinti seniūnijos veiklą? (Skaidrumas)

- ✓ Kaip vertinate seniūnijos gyventojams informacijos sklaidą apie seniūnijos veiklą?
- ✓ Ar kyla komunikavimo problemų tarp vietos gyventojų, savivaldybės ir seniūnijos?
- ✓ Kaip suvokiama efektyvi seniūnijos veikla ir kaip jos siekiama?
- ✓ Ar norėtumėte padidinti seniūnaičių įgaliojimus?
- ✓ Ar didesnis piliečių įtraukimas skatintų nesutarimus tarp piliečių ir valdžios atstovų?

6. Kaip seniūnija, socialiai pažeidžiams vietos gyventojams užtikrina efektyvų paslaugų teikimą? (Jautrumas, Konsensusas)

- ✓ Kokią pagalbą suteikia Savivaldybė, o kokią Seniūnija socialiai pažeidžiamoms grupėms? (Pensininkai, vaikai, soc. remtini)
- ✓ Kaip Savivaldybė savo valdyme atsižvelgia į įvairių gyventojų grupių interesus? Pateikite pavyzdžių.
- ✓ Kaip Savivaldybė bendradarbiauja, tarpininkauja su piliečiais, vietos verslininkais?

7. Kokios efektyvinimo priemonės, skatintų geresnį seniūnijos valdymą?

(Efektyvumas, veiksmingumas)

- ✓ Kaip vertinate Palangos strateginį planą? Ar susidūrėte su planavimo bei įgyvendinimo trūkumu?
- ✓ Kaip vertinate Palangos administracijos darbo kokybę?
- ✓ Ar seniūnijoje organizuojamos viešosios paslaugos? Kaip tai vertinate?
- ✓ Kaip kvalifikacijos kėlimas ir inovacijų diegimas padėtų efektyvinti seniūnijos veiklą?
- ✓ Kokias inovacijas įdiegus, seniūnijos veikla taptų efektyvesnė?
- ✓ Ar tinkamai Palangos savivaldybė skirsto biudžetą seniūnijos atžvilgiu?
- ✓ Kaip seniūnijos darbuotojai, seniūnaičiai skatinami dalyvauti seniūnijos veiklos tobulinime?
- ✓ Kokia Jūsų efektyviai dirbančios seniūnijos vizija?

Interviu protokolas

Gerbiami Šventosios aktyvistai - gyventojai,

Kviečiu Jus dalyvauti tyrime, kuriuo siekiama ištyrus Šventosios seniūnijos veiklą ir problemas, modeliuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje. Apibendrinti tyrimo duomenys bus panaudoti rengiant magistro darbą bei pateikti Šventosios seniūnijai.

Jūsų nuomonė labai svarbi. Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto II kurso Viešojo valdymo studentė L.Daugirdė.

<i>Tyrimo temos (bloko) pavadinimas</i>	Tyrimo temos (bloko) klausimai	Atsakymai
<i>Bendri duomenys apie informantą</i>	Pareigybės	
<i>Šventosios miestelio seniūnijos veikla, prioritetai, vizija?</i>	Kaip seniūnijos aktyvistai bendradarbiauja su seniūnijos, Savivaldybės administracijos darbuotojais?	
	Kaip vykdomas lėšų paskirstymas, finansuojant seniūnijos veiklą?	
	Kaip vykdomas Šventosios seniūnijos valdymas? Kokios kyla problemos?	
	Kokia Šventosios seniūnijos vizija?	
<i>Piliečių dalyvavimas</i>	Kaip seniūnijos atstovai reaguoja į suinteresuotų pusių pasiūlymus ir skundus? Kokios kyla problemos?	
	Kaip apibūdintumėte aktyvų pilietį?	
	Kokiomis dalyvavimo formomis dažniausiai naudojasi Šventosios miestelio gyventojai? Kokios kyla problemos?	
	Kaip seniūnijos atstovai įtraukia vietos gyventojus į savivaldos veiklą?	
	Ar Lietuvoje yra sudarytos pakankamos sąlygos gyventojų dalyvavimui viešajame administravime? Kas trukdo sąlygas dar tobulinti?	98
	Priežastys, kurios labiausiai kliudo gyventojams įsitraukti į vietos	

	savivaldos krypčių tobulinimą?	
	Kaip vertintumėte realų piliečių dalyvavimo poveikį seniūnijos priimamiems sprendimams?	
	Kokiais būdais stengiamasi aktyvinti piliečių įsitraukimą į seniūnijos viešojo valdymo veiklą?	
	Kokią seniūnija vykdo kultūrinę įvairovę? Kokios kyla problemos savivaldoje gerinant kultūrinę veiklą?	
Teisinė valdžia	Ar yra įvardinti Jūsų seniūnijos pagrindiniai partneriai, kurie užtikrintų Seniūnijos teisingumą? Patikslinkite	
	Kaip seniūnija, savivaldos veikla yra remiama Palangos miesto savivaldybės?	
	Jūsų pastabos ir pasiūlymai dėl savivaldos tobulinimo seniūnijoje (ar reikia plėsti kryptis, funkcijas?)	
	Kaip kokybiškai seniūnija teikia paslaugas? Ar kyla problemų?	
Skaidrumas	Jūsų nuomone, kaip gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą padidintų valdymo skaidrumą?	
	Kokia seniūnijos strategija, siekiant tobulinti savivaldą? Kokios kyla problemos?	
	Ar gyventojų, verslininkų įtraukimas į savivaldos tobulinimą, sumažintų korupciją? Pakomentuokite.	
	Ar gyventojų, verslininkų įtraukimas į savivaldą skatintų nesutarimus su valdžios atstovais?	
	Kaip gaunate informacija gyventojams, verslininkams verslo kūrimui? Kokie kyla trikdžiai?	
Jautrumas	Kokią pagalbą seniūnija ar Savivaldybė suteikia socialiai pažeidžiamoms grupėms? Ar lankomos socialinės šeimos?	
	Kaip seniūnijos atstovai savo valdyme atsižvelgia į įvairių gyventojų grupių interesus, kurie kartais yra priešingi? Pateikite pavyzdžių.	
Konsensusas	Kaip Savivaldybė, seniūnija bendradarbiauja, tarpininkauja su piliečiais, vietos verslininkais?	
	Kaip seniūnijos atstovai siekia susitarimo tarpusavyje, dėl kylančių	

	savivaldos problemų, su gyventojais, verslininkais?	
	Kokiomis formomis seniūnijos darbuotojai komunikuoja su gyventojais, verslininkais ieškant susitarimo? Koks seniūnaičio (seniūno) vaidmuo seniūnijoje? kokias funkcijas įgyvendina efektyviausiai, mažiausiai? Kaip seniūnaitis (seniūnas) skatinamas dalyvauti savivaldos krypčių tobulinime?	
<i>Teisingumas</i>	Kokias sąlygas turi vietos gyventojai verslo kūrimui, plėtrai?	
	Įvertinti, kiek dabartinė įstatymų bazė leidžia efektyviai seniūnijai veikti? Pateikite pavyzdžių.	
	Kas prižiūri prekybą viešose vietose?	
<i>Efektyvumas ir veiksmingumas</i>	Kaip seniūnijos atstovai įtraukia piliečius į vietos valdymą?	
	Kokias savivaldos tobulinimo kryptis išskirtumėte, kad seniūnijos valdymas taptų efektyvesnis?	
	Kaip seniūnijos darbuotojai, seniūnaičiai skatinami dalyvauti savivaldos krypčių tobulinime seniūnijoje? Kokios kyla problemos?	
	Kaip suvokiamas efektyvios savivaldos kryptys, užtikrinant gera valdymą?	
<i>Atskaitomybė</i>	Kaip vertinate seniūnijos, Savivaldybės darbuotojų atsakomybę ir atskaitomybę už savo veiklą ir sprendimus?	
	Kaip seniūnija, Savivaldybė informuoja gyventojus, verslininkus apie galimybę dalyvauti savivaldos tobulinime?	

Konferencijos pažymėjimas

PAŽYMĖJIMAS

Šis pažymėjimas liudija, kad

Lina Daugirdė

2013 m. balandžio 18 d. dalyvavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje
13-oje tarptautinėje studentų mokslo darbų konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“.

Pranešimo tema:

**„Gero valdymo koncepcijos įgyvendinimas vietos savivaldoje: Šventosios
seniūnijos atvejis“**

Socialinių mokslų fakulteto dekanas

Two handwritten signatures in blue ink. The first signature is on the left, and the second is on the right, corresponding to the names listed below.

doc. dr. Gintaras Šaparnis

Šiauliai
2013 m. balandžio 18 d.

Registracijos Nr. 2013/SMIP 547

Straipsnis

GERO VALDYMO KONCEPCIJOS ĮGYVENDINIMAS VIETOS SAVIVALDOJE: ŠVENTOSIOS SENIŪNIJOS ATVEJIS

Lina Daugirdė, Teodoras Tamošiūnas

Šiaulių universitetas

Įvadas

Tradicinio viešojo administravimo kontekste „gero administravimo“ sąvoka pirmiausia suprantama kaip profesionalus ir etiškai nepriekaištingas valstybės tarnautojų darbas. Net ir išsivysčiusios valstybės ilgą laiką rėmėsi „gero administravimo“ apibrėžimais.

2000 m. priimtoje ES pagrindinių teisių chartijos, kuri įsigaliojo tapusi 2009 m. Lisabonos sutarties dalimi, 41 straipsniu buvo apibrėžta teisė į gerą administravimą. Geras valdymas seniūnijos vietos savivaldoje pastaruoju metu vis daugiau aptariamas mokslinėse diskusijose bei analizuojamas įvairiais aspektais, tačiau kompleksinių tyrimų šioje srityje trūksta. Pastaruoju metu daug dėmesio skiriama Gero valdymo (angl. Good governance) koncepcijai. Geras valdymas – tai reikalavimas, keliamas visiems viešojo administravimo subjektams ir yra įgyvendinamas per piliečių ir valdžios atstovų santykius. (Šaparnienė, 2010, p. 118).

Šiandien esminiai vykdomosios valdžios uždaviniai - tai viešojo administravimo įstaigų veiklos tobulinimas, politinės atsakomybės didėjimas, viešojo ir privataus sektorių santykių tobulinimas viešajame administravime. Šiuos uždavinius norima įtvirtinti demokratinėse vertybėse, pilietiškumo ir visuomenės interesų principuose. Visos demokratinės valstybės, įskaitant ir Lietuvą, siekdamos tobulinti bei efektyvinti gerą valdymą seniūnijose, remiasi ne tik tradiciniu viešojo administravimo principu, bet ir viešosios vadybos, naujosios viešosios vadybos bei gero valdymo koncepcija.

Gyventojų vaidmuo stiprinant savivaldą plačiai aptariamas mokslinėse diskusijose bei analizuojamas įvairiais aspektais, tačiau kompleksinių tyrimų šioje srityje trūksta. Pažymėtina, kad tokio pobūdžio nuomonių tyrimai dažniausiai vykdomi savivaldybių lygmeniu, retai analizuojama arčiausiai žmonių esančių teritorinių vienetų - seniūnijų gyventojų ir ekspertų nuomonė.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti, gerojo valdymo koncepcijos įgyvendinimą Šventosios seniūnijos veikloje bei bendruomenės vaidmens įtaką, stiprinant savivaldą seniūnijoje.

Tyrimo uždaviniai:

- Išnagrinėti vietos gyventojų bendruomenėje sampratas, atskleidžiant jų vaidmenį, dalyvavimą savivaldoje.
- Analizuojant mokslinę literatūrą, atlikti Gero valdymo koncepcijos mokslinę analizę.
- Taikant kiekybinį tyrimą (anketinę apklausą) nustatyti veiksnius, stiprinančius Gero valdymo koncepcijos įgyvendinimą, galimas problemas ir tarpusavio komunikavimo sprendimo būdus.
- Taikant kiekybinį ir kokybinį tyrimą (anketinę apklausą, interviu) nustatyti Šventosios seniūnijos gyventojų bei seniūnijos atstovų požiūrį į vietos bendruomenės dalyvavimą savivaldoje.

Tyrimo metodai: atvejo analizė, mokslinės literatūros, dokumentų analizė, anketinė apklausa; Šventosios gyventojų nuomonę išsiaiškinti pasinaudota kiekybiniu tyrimo metodu – anketa; taipogi kokybiniu – interviu, dokumentų analize. Remiantis anketomis atlikta turinio analizė, interviu metodas.

Tyrimo rezultatai: Išanalizavus mokslinę literatūrą pateikta vietos gyventojų, bendruomenių teorinė analizė. Atlikta Gero valdymo koncepcijos mokslinė analizė. Pateikta kiekybinių ir kokybinių tyrimų analizė.

Seniūnijos gyventojų ir bendruomenės sampratos moksliniuose šaltiniuose ir norminiuose dokumentuose

Gyventojų sąvokos dažniausiai tapatinama su vietos bendruomenės sąvokomis ir apibūdinami kaip tarpusavio santykiai, analizuojama kaip tam tikrų bendrų poreikių, savybių apibrėžimais. Bendruomeniškumas tarp gyventojų pasižymi, kaip tam tikras bendrų pastangų ir vertybių suvienijimas.

Vietos bendruomenės samprata ir vaidmuo įvairiuose civilizacijos raidos etapuose bei įvairiose tautose buvo nevienodos. Pirmykščių žmonių bendruomenės buvo tam tikras bendro gyvenimo, bendros veiklos, sutelktų ir koordinuotų veiksmų pavyzdys. Sunkios gyvenimo sąlygos, saugumo ir išgyvenimo būtinybė vertė pirmykščius žmones jungtis, kartu apsiginti nuo laukinių gyvūnų, kitų žmonių grupių, kartu medžioti, žvejoti, o vėliau, keisti savo sukauptas atsargas į kitas reikalingas prekes bei visai kitaip bendradarbiauti (A. Aleksandravičius, J. Žukovskis, 2011).

Vietos gyventojų sąvokų, bendruomenės apibrėžimų literatūroje randama be galo daug. Išskirti kažkurią vieną, konkrečią bendruomenės apibrėžimą būtų sudėtinga.

Pavyzdžiui, S. Būdvyčiui (1994, p. 24), filosofijoje vietos gyventojų bendruomenę apibūdina, kaip šeimų ar žmonių grupę, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės, turinti bendras tarnybas, įstaigas, interesus ar geografinį artumą. (Būdvytis, 1994).

Bendruomenė, pasak O. F. Tonnies (1997, p. 20), pirminės socialinės organizacijos forma, atsiradusi giminystės ryšiu pagrindu ir apibūdinama betarpišku santykiu tipu. (Šlapkauskas, 1999).

Sociologijoje vietos gyventojų bendruomenė suprantama kaip tam tikroje vietovėje gyvenančių žmonių grupė, turinti tam tikras bendras institucijas (mokykla, bažnyčia ir kt.), jungiama bendros grupės narių patirties, tarpusavio priklausomybės. Ji turi ir tiek formalios savivaldos, priklausydama tuo pačiu ir didesniai socialiniam junginiui (tauta, apskritis, valstybė); seniūnijos žmonių neprievartinio susibūrimo, jų organizuotumo (ir pilietinio brandumo), sprendžiant savus ir bendruosius interesus struktūra, parodanti pilietinės visuomenės brandos laipsnį (Marcinkevičiūtė, Petrauskienė, 2008).

Lietuvos Respublikos savivaldos įstatyme (1994) gyvenamosios vietovės bendruomenė apibrėžiama kaip savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais ir tenkindami šiuos poreikius ir interesus veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.).

Taigi, apibendrinus pastebime, apibrėžimų, sąvokų, sampratų yra daugybe ir kiekviena yra savita autoriui, bet esmė išlieka ta pati – vietos gyventojų bendruomenė yra bendrumas, ne po viena, o kolektyviškai, bendrai siekti bendrų tikslų, spręsti problemas ir savivaldoje turėtų dalyvauti patys gyventojai, o ne už juos spręstų problemas seniūnijos valdžia. Vis dėlto gyvename demokratinėje visuomenėje, kur piliečiai turėtų būti ne pasyvūs stebėtojai, o aktyvūs sprendimo priėmimo dalyviai.

Gero valdymo koncepcijos teorinės prielaidos ir principai vietos savivaldoje.

Viešojo administravimo literatūroje: Frederickson, H. G. straipsnyje „Whatever Happened to Public Administration?“ rašoma jog nuo 1972 m. „viešojo valdymo“ terminas imtas vartoti kaip „viešojo administravimo“ sinonimas. O nuo 1988 m. viešojo valdymo koncepcijas ir modelius skleidė ir populiarino Blackwell leidyklos pradėtas leisti mokslinis žurnalas „Governance“, kuris leidžiamas iki šiol. Maždaug iki 2000 m. viešojo valdymo kaip valdysenos sampratas daugiau plėtojo Europos šalių mokslininkai (britai, vokiečiai iš dalies prancūzai ir kiti), todėl viešojo valdymo sampratos ir rašoma literatūra buvo vadinama europietiška. Literatūroje išsivysčiusiose šalyse kaip Vokietija, Prancūzija, Olandija, Belgija ir kitos rėmėsi „gerojo administravimo“ apibrėžimais. 2000 m. priimtoje ES pagrindinių teisių chartijos, kuri įsigaliojo tapusi 2009 m. Lisabonos sutarties dalimi, 41 straipsniu buvo apibrėžta teisė į gerą administravimą. Gero administravimo vienoje iš dalių nurodomas nešališkumas, administracijos pareiga pagrįsti savo priimtus sprendimus. Geras administravimas yra daugiau viešosios ar administracinės teisės objektas, kuris atskleidžia svarbų, bet palyginti gana siaurą viešojo valdymo aspektą.

Domarko (2011, p. 10) teigimu, pastarieji dešimtmečiai buvo daugelio valstybių viešojo administravimo ryškių pasikeitimų metai. Vyko viešojo administravimo paradigmu kaita, kurioje, gali būti skiriamos keturios stadijos: 1) klasikinio arba tradicinio viešojo administravimo; 2) viešosios vadybos; 3) naujosios viešosios vadybos; 4) (naujojo) viešojo valdymo. Kadangi pirmosios dvi stadijos turėjo mažai tiesioginės įtakos *Gero valdymo* (angl. *Good governance*) koncepcijos vystymuisi, jos šiame darbe nebus plačiau aptariamoms. Trečioji ir ketvirtoji stadijos bus aptariamoms detaliau, siekiant atskleisti *Gero valdymo* koncepcijos kilmės prielaidas.

Naujos teorinės nuostatos istoriniuose XX–XXI a. sandūros etapuose reikalauja tobulinti vadinamąją „gerąją— viešojo valdymo praktiką, reformuoti viešojo valdymo struktūrines dalis – viešąją politiką ir viešąjį administravimą (Raipa, 2009, p. 23). Tobulinant, modernizuojant valdymą formuojasi nauji viešojo administravimo principai, kuriuos daugelis tyrinėtojų įvardija

Naujosios viešosios tarnybos terminu (angl. *New Public Service*) (Smalskys, Skietrys, 2008, p.60).

JT plėtros programa 1997 m. pateikė 9 gero valdymo kriterijus:

1. Dalyvavimas – visi piliečiai turi turėti balsą priimant sprendimus, tiesiogiai ar per atstovus. Svarbūs yra konstruktyvaus dalyvavimo gebėjimai ir jų ugdymas.
2. Teisės viršenybė – teisinis reglamentavimas turi būti teisingas ir nešališkas, paremtas žmogaus teisėmis.
3. Skaidrumas – remiasi laisvu informacijos skleidimu. Informacijos turi būti pateikiama pakankamai, kad būtų galima stebėti ir suprasti institucijų veiklą.
4. Jautrus atsakas į klientų pageidavimus – institucijos turi siekti padėti visoms suinteresuotosioms šalims.
5. Orientacija į sutarimą – geras valdymas remiasi susitarimo siekiu ir įvairių interesų derinimu siekiant geriausios politikos ar procedūrų.
6. Nešališkumas – kiekvienam piliečiui sudaromos sąlygos pagerinti ar išlaikyti savo gerovę.
7. Efektyvumas ir veiksmingumas – siekiama poreikius tenkinančių rezultatų, geriausiai panaudojant turimus išteklius.
8. Atskaitomybė – asmenys, priimantys sprendimus vyriausybėje, privačiose ir nevyriausybiniuose organizacijose, yra atskaitingi visuomenei ir suinteresuotoms šalims.
9. Strateginė vizija – lyderių ir visuomenės ilgalaikis įsivaizdavimas, koks turi būti geras valdymas ir tvirta plėtra. Žinomos istorinės, socialinės ir kultūrinės aplinkybės, kuriomis paremtas šis įsivaizdavimas.

Kiti mokslininkai - Graham, J., Amos, B., Plumtre T šiuos 9 JTVP kriterijus grupuoja į 5 gero valdymo principus:

1. legitimumas ir balso teisė,
2. krypties turėjimas,
3. rezultatams skirta veikla,
4. atskaitomybė,
5. nešališkumas.

Dauguma autorių mano, jog bandymas apibrėžti sąvokas „valdymas“ ir „Geras valdymas“ sukeltų daugybę diskusijų ir reikėtų skirti nemažai laiko bei pastangų norint tai padaryti. Anot S.Ladi (2008, p. 11), sąvoka *Geras valdymas* buvo plačiai naudojama tarptautinėje bendruomenėje per pastaruosius 15 metų ir įgijo „konceptijų talpyklos— terminą, kuris apima daugybę principų ir yra tokia pat bendra sąvoka kaip ir globalizacija ar pasaulinis valdymas. Bet koks bandymas apibrėžti ją sukeltų ilgus ginčus, kas yra sąvoka „valdymas“ taip pat normatyvines paieškas, kas yra „geras“. V. Kaip teigia Pettai ir E. Illing (2004, p. 347), tiek „valdymas“, tiek ir „Geras valdymas“ yra sąvokos, kurios vartojamos įvairiuose kontekstuose. Jos turi daug reikšmių, kurios yra apibūdinamos gana plačiai, todėl yra sunku jas aiškiai ir vienareikšmiškai apibrėžti, taip pat suprasti jų esmę, vertybes ir įgyvendinimą.

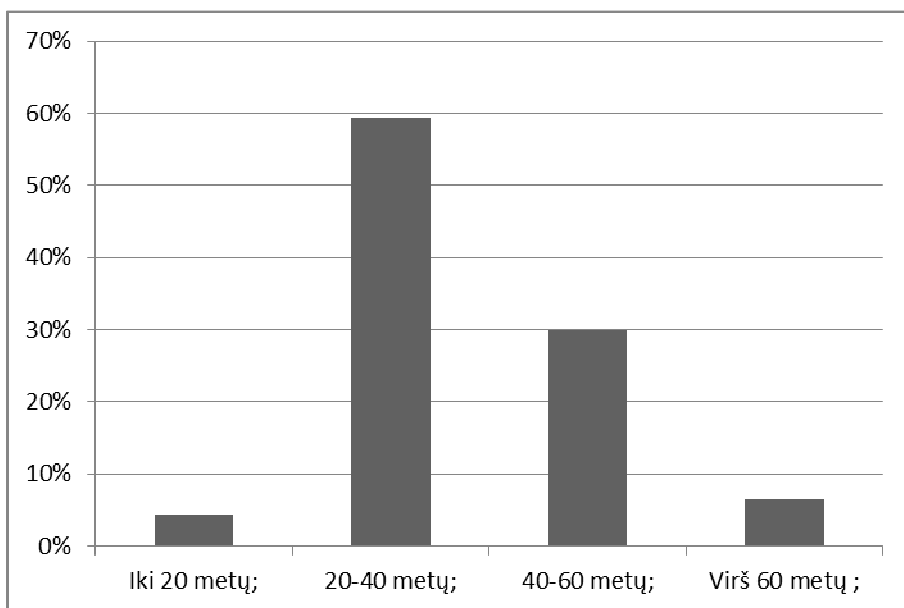
Apibendrinant, galima teigti, jog nemažai diskusijų tarp mokslininkų sukelia *valdymo* bei *Gero valdymo* apibrėžimų paieška. Vieni savo diskursuose teigia, kad sunkiai įmanoma aiškiai atskirti ir apibrėžti šiuos terminus, kiti teigia, jog nėra vieningos, visiems tinkančios *Gero valdymo* sąvokos. Kiti mokslininkai mano, kad galima išskirti tam tikrus principus, nuostatas, kriterijus, kurie turėtų sudaryti *Gero valdymo* sąvoką, tačiau dauguma mokslininkų bei Tarptautinių organizacijų teigia, jog *Gerą valdymą* apibrėžia tam tikri principai, kurie ir įrodo, ar įgyvendinamas valdymas (šalyje, institucijoje) yra geras.

Tyrimo duomenų analizė

Pastaruoju metu „viešojo valdymo“ ir „gero valdymo“ sampratose pirmiausia akcentuojamas dalyvavimo elementas. Geras viešasis valdymas suprantamas pirmiausia kaip dalyvavimu grįstas valdymas (dalyvaujamas valdymas). Per pastaruosius du dešimtmečius dalyvavimu grįstas valdymas plačiai paplito kaip praktinis atsakas į naująjį valdymo kontekstą. Todėl tyrime didelį dėmesį skyriau gyventojų dalyvavimo analizavimui.

Atsižvelgus į tai, jog vykdant respondentų atranką didelė dalis žmonių atsisakė dalyvauti apklausoje dėl apatiškumo, tyrime dalyvavusius asmenis galima traktuoti kaip socialiai neaktyvius, nelinkusius bendradarbiauti. Pirmuoju anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti respondentų **pasiskirstymą pagal amžius**. Kaip matyti iš 1 paveikslėlio, didžiąją dalį apklausoje dalyvavusių respondentų, t.y. 111 (59%), sudarė

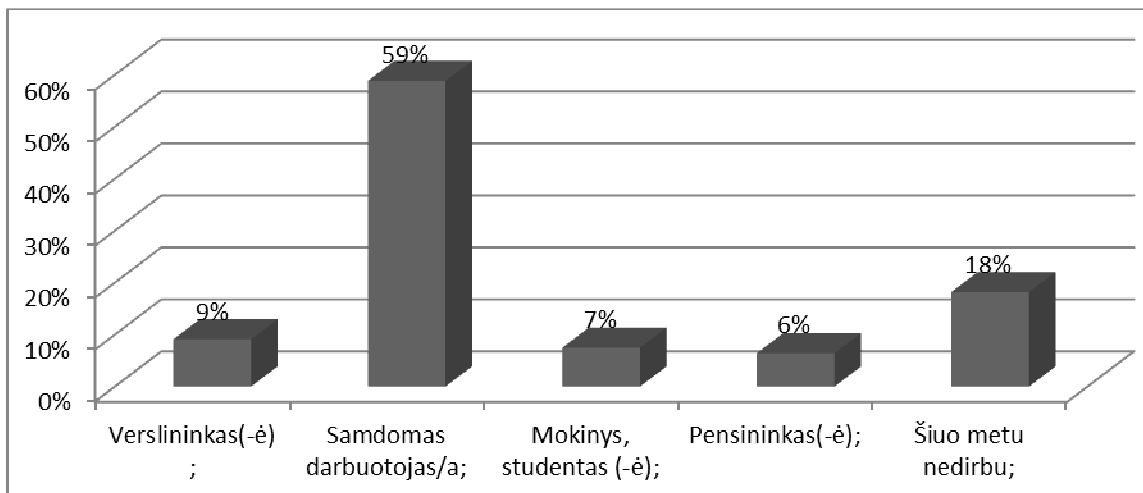
vidutinio amžiaus (20-40 metų) asmenys. Šiek tiek mažesnę dalį sudarė 40-60 metų turintys asmenys. Likusios trys amžiaus grupės pasiskirstė panašiai, tačiau derėtų pastebėti, kad atliekant apklausą mažiausią respondentų dalį sudarė jauni asmenys iki 20 metų, taip galėjo atsitikti, todėl, kad jaunimas labiau fiziškai aktyvūs, todėl rečiau būna namuose, arba mažiau domisi savivaldos reikalais. Apskaičiavus bendrą respondentų amžių, gauname, jog jis yra – 38 m.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Iš apklausoje dalyvavusių 187 respondentų net 129, t.y. 69%, buvo *moterys*. Toks rezultatų pasiskirstymas leidžia daryti prielaidą, kad moterų aktyvumas dalyvaujant Šventosios seniūnijos savivaldos sprendimų priėmimo yra žymiai didesnis. Tačiau tokie rezultatai nėra netikėti, nes faktas, kad moterys yra pilietiškesnės, Lietuvoje yra patvirtintas tyrimais. Kaip teigia A. Jockus (2008), daugumai vietos bendruomenių vadovauja moterys, kurios yra aktyvesnės, imlesnės, drąsesnės ir stipresnės savo aktyvumu visuomeniniame gyvenime.

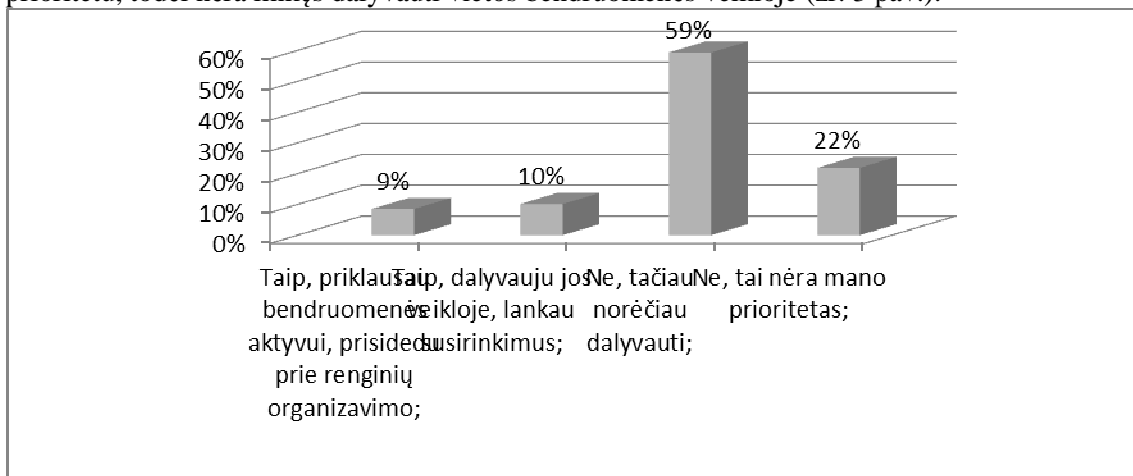
Toliau anketoje buvo siekiama išsiaiškinti respondento užimtumą, nes tai lemia jų aktyvumą. Kaip matyti iš 2 paveikslą didžiąją dalį apklausoje dalyvavusių respondentų, t.y. 110 (59%), sudarė *samdomi darbuotojai*. Kita, mažesnę dalį, 34 (18%) sudarė šiuo metu neturintys darbo asmenys. Nenuostabu, jog šiuo metu visur vyrauja didelė bedarbystė. Verslininkų apklausta 9% punktai.

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimtumą

Gyventojų politinio aktyvumo bei pozicijos dėl dalyvavimo savivaldoje vertinimas

Penktu klausimu anketoje buvo siekiama išsiaiškinti, ar respondentai dalyvauja **vietos bendruomenės veikloje**, ar save **laiko aktyviu visuomenės nariu**, ar atvirkščiai, dalyvavimo nelaiko savo prioritetu, todėl nėra linkę dalyvauti vietos bendruomenės veikloje (žr. 3 pav.).

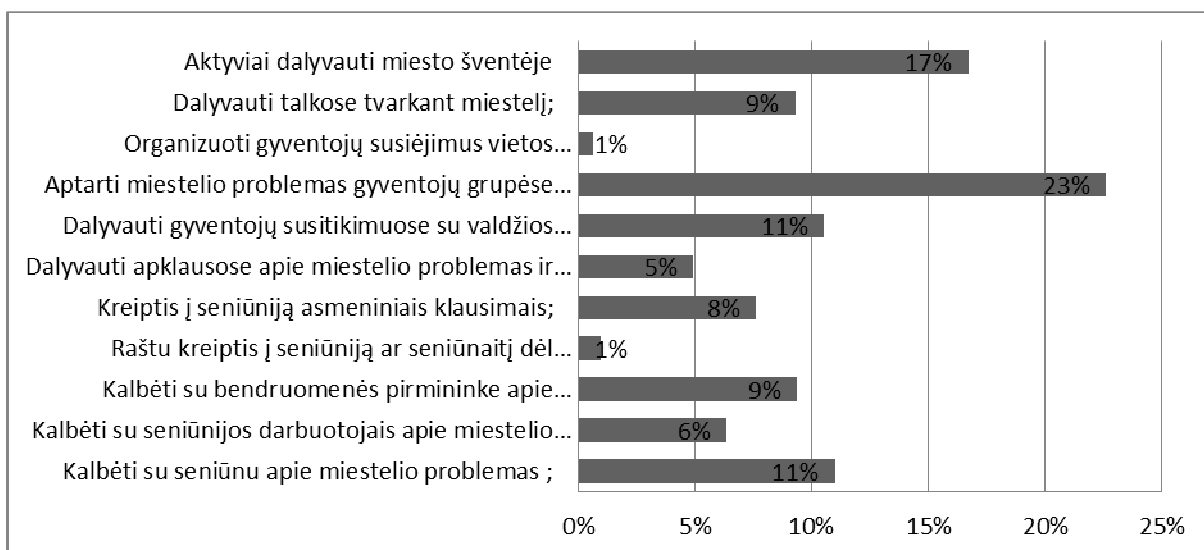

3 pav. Respondentų aktyvumas vietos bendruomenės veikloje

Tyrimo norima atskleisti bendruomenės vaidmenį, stiprinant savivaldą seniūnijoje. Tačiau, kaip rodo 3 paveikslas, dauguma, net 111 (59%) iš visų apklaustųjų nedalyvauja visuomeninėje veikloje, tačiau norėtų dalyvauti ir būti aktyviu nariu. Šiek tiek mažiau atsakė 41 respondentai (22%), kad tai nėra jų prioritetas ir iš tiesų, šie rezultatai nustebino, nes didžiąją dalį respondentų yra moterų ir vidutinio amžiaus ir tai parodo vietos bendruomenės apatiškumą dalyvauti seniūnijos savivaldoje.

Tačiau analizuojant šį klausimą pagal respondentų amžių bei išsilavinimą, išryškėjo tendencija, kad patys aktyviausi asmenys, kaip minėta pirmoje tyrimo dalyje, yra piliečiai virš 60 metų. Šį klausimą galima papildyti kokybinio tyrimo – interviu metu gautais duomenimis. Kaip patvirtino seniūnas interviu metu, būtent „pagyvenę asmenys yra linkę žymiai dažniau skųstis, taip pat neišsilavinę asmenys“. Interviu metu gauti duomenys atskleidė, kad šiuo klausimu svarbus ir išsilavinimo aspektas. Vieno ekspertų teigimu, „pasiūlymus teikia pirmiausia išsilavinę, vidutinio amžiaus žmonės“.

Taigi, galima daryti prielaidą, kad žmonių dalyvavimas savivaldoje yra sąlygojamas turimų žinių, patirties ir net finansinių išteklių. Kaip atskleidė penktasis anketos klausimas (žr. 4 pav.), didžioji dalis respondentų nelaiko savęs aktyviais bendruomenės nariais, todėl toliau svarbu išsiaiškinti, jų **aktyvumą, politinio dalyvavimo svarbą**. Būtina išsiaiškinti, kokias dalyvavimo formas apklaustieji yra išbandę ir kokios formos, jų nuomone, yra veiksmingos, galinčios įtakoti valdžios sprendimus. Šis klausimų blokas reikalingas, todėl, kad galbūt piliečiai iš tiesų neretai dalyvauja politiniame procese, tik nelaiko to pakankamai reikšmingu, todėl įvardina save kaip pasyvų asmenį.

4 pav. Gyventojų dalyvavimas savivaldoje

Iš daugumos dalyvavimo formų pastaraisiais metais, didžiajai daliai respondentų teko aptarti seniūnijos problemas gyventojų grupėse (kaimynų, bendradarbių) ir aktyviai dalyvauti seniūnijos šventėje. Mažiausia respondentų dalis raštu kreipėsi į seniūniją ar seniūnaitį dėl seniūnijos problemų ar organizavo gyventojų susiėjimus vietos problemų sprendimo.

Taigi, galime daryti prielaidą, kad vietos bendruomenės narių dauguma yra vidutinio amžiaus, jie yra pasyvesni ir todėl tarpusavyje aptaria seniūnijos problemas, o aktyvesni yra vyresnio amžiaus piliečiai, jie labiau linkę raštu kreiptis į seniūniją ar seniūnaitį dėl seniūnijos problemų.

Šventosios seniūnijos bendruomenės dalyvavimo savivaldoje vertinimas

Paskutinioji ir didžiausia kiekybinės Šventosios seniūnijos seniūnijos gyventojų anketinės apklausos dalis skirta išanalizuoti gyventojų informuotumą apie jų gyvenvietėje piliečiams suteikiamas dalyvavimo galimybes bei proceso dalyvių, t.y. pačių gyventojų ir vietos valdžios atstovų įsitraukimo į dalyvavimą vertinimą. Kaip išsiaiškinta pirmojoje anketos dalyje, didžioji dalis apklaustųjų nedalyvauja vietos valdžios sprendimų priėmimo (žr. 5 pav.), be to, šį faktą patvirtina tai, kad vykdant respondentų apklausą nemaža dalis seniūnijos gyventojų atsisakė dalyvauti apklausoje, motyvuodami tuo, kad nesidomi seniūnijos veikla, nėra aktyvūs piliečiai.

Gauti anketiniai duomenys buvo analizuoti koreliacijos sprendimo būdu, atskleidžiant tiesioginius (teigiamus) kintamųjų tarpusavio ryšius². Rezultatai, atspindintys kiekybinius

požymius nurodo jog yra stiprus ryšys - 0,73 tarp respondentų atsakytų klausimų „Ar bendruomenė gyventojams teikia pakankamai informacijos apie savo vykdomą veiklą“ ir „Ar gyventojai rodo iniciatyvą sprendžiant išskilusias miestelio problemas“

Gyventojai mano jog informacijos mažai teikiama, net 93 (50%) respondentai teigia, jog informacijos nepakanka apie jų pačių (gyventojų) vykdomą veiklą. Ir paklausius ar rodo patys iniciatyvą sprendžiant miestelio problemas tik 16 (9%) respondentų atsakė teigiamai.

Galima būtų daryti prielaidą, kad kuo labiau gyventojai būtų informuojami apie vykdomas veiklas miestelyje, tuo daugiau jie patys prisidėtų prie vykdomų veiklų

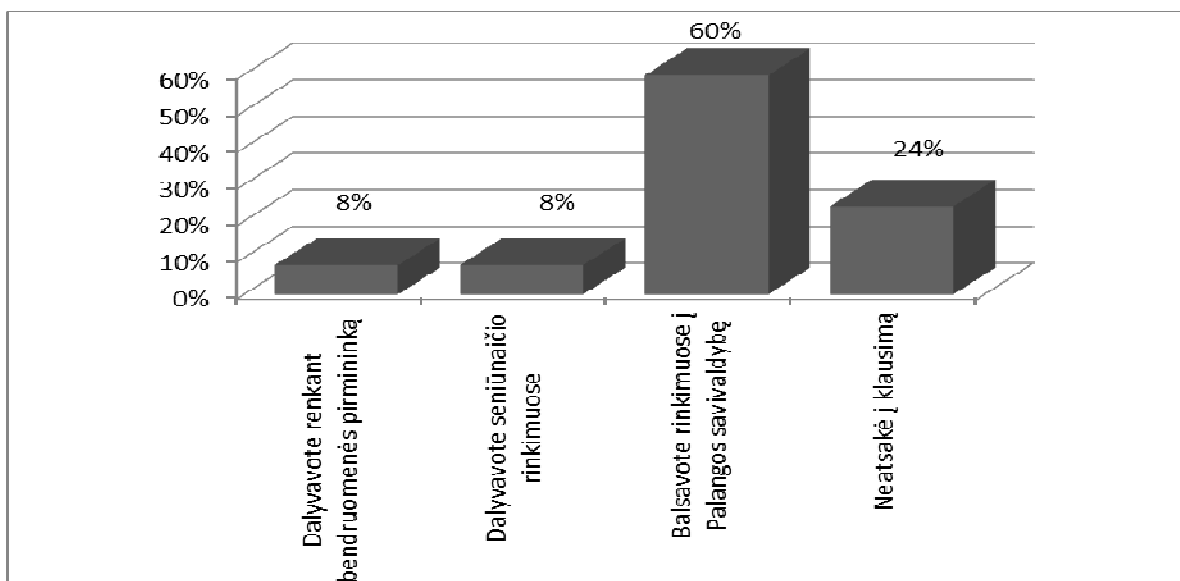
Atsižvelgiant į tai, kad, kaip ir buvo tikėtasi, didžioji dalis respondentų nedalyvauja vietos savivaldoje, šio klausimų bloko pirmuoju klausimu yra tikslinga išsiaiškinti, kokias gyventojai nurodo pasyvumo

♦ ² Koreliacija - dviejų reiškinų (dviejų požymių) tarpusavio sąryšis. Ryšio stiprumas nustatomas pagal koreliacijos koeficiento (r) dydį:

- ♦ 0,2 (-0,2) – ryšio nėra;
- ♦ nuo 0,2 iki 0,4 (-0,2 iki -0,4) – ryšys silpnas;
- ♦ nuo 0,4 iki 0,7 (-0,4 iki -0,7) – ryšys stiprus
- ♦ nuo 0,7 (-0,7) – ryšys labai stiprus.

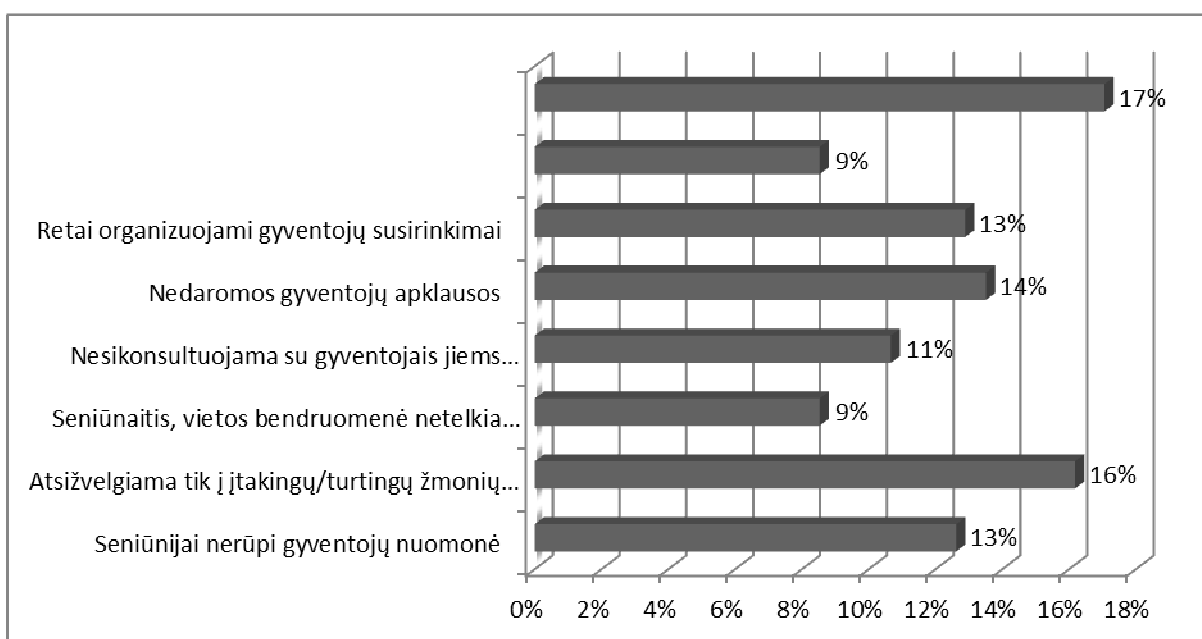
priežastis. Pabrėžtina, kad tai, jog ir apklausoje nedalyvaujantys asmenys prisipažino nesantys aktyvūs, leidžia šiuo klausimu gautus atsakymus taikyti visai populiacijai.

Septintu klausimu norėta išsiaiškinti respondentų **visuomeninį-politinį aktyvumą**.

5 pav. Gyventojų visuomeninis-politinis aktyvumas

Taigi, išsiaiškinus piliečių nuomonę apie bendruomenės įtraukimą į savivaldą ir jos sprendimus, kitu klausimu norėta išsiaiškinti **Piliečių pasyvumo priežastis, dalyvaujant seniūnijos veikloje**.

6 pav. Piliečių pasyvaus dalyvavimo sprendžiant vietos reikalus priežastys

Šiuo klausimu išsiaiškinta ne tik, kodėl žmonės menkai dalyvauja Šventosios seniūnijos savivaldoje, bet ir išreiškiama nuomonė apie jų gyvenvietėje veikiančią vietos valdžią. Du šio klausimo teiginiai buvo skirti išsiaiškinti, ar žmonės yra patenkinti seniūnijos valdžia, t.y. seniūnu, seniūnaičiu, bendruomenės pirmininke. Gyventojų apklausos rezultatai atskleidė, kad nėra bendruomeniškumo tradicijos, kiekvienam rūpi tik jo kiemas. Didžioji dalis, t.y. apie 13 proc. („Vietos valdžia atsižvelgia tik į įtakingų/turtingų žmonių interesus, žmonės netiki, kad gali ką nors pakeisti“ – 182; „Nedaromos gyventojų apklausos“ – 152 iš visų apklaustųjų).

Apibendrinant šį skyrių reikia pastebėti, kad nors dauguma respondentų ir laiko dalyvavimą svarbiu bei galinčiu ar bent iš dalies galinčiu paveikti valdžios sprendimus, tačiau jie nėra linkę įsitraukti į vietos valdymą. Taigi akivaizdu, kad neretai žmonėms trūksta tiesiog motyvacijos ir informacijos.

Seniūnas, valdžios atstovų atžvilgiu, buvo nusiteikęs kategoriškiau. Pirmiausia jis teigė, kad „*į seniūnaičio pareigybę reikia žvelgti atsakingiau, rimčiau, o ne pastoviai kurstyti gyventojus prieš valdžios atstovus, kaip elgias Šventosios seniūnaitis*“. Seniūno teigimu, „*Šventosios seniūnaičiui yra viskas negerai ir žmogus yra -vaikščiojanti problema*“. Bet pasidomėjus, kodėl jis juo yra, o neišrinkus kito, tai seniūnas teigė, „*kad jo nekeis, nes šitos žmogus yra reikalingas, reikia ir skeptikų, tik kartais yra perlenkiama lazda*“.

Seniūnaitis, seniūno atžvilgiu, kritikos negaili. Jis teigia „*žmonės seniūnui nerūpi, seniūnas yra palangiškis, valstybės tarnautojas ir jam tik svarbu atidirbti savo valandas*“.

Bendruomenės pirmininkės teigimu, „Seniūnaitis labiau rūpinasi seniūnijos problemomis, esant problemai kreipiasi tiesiai į Palangos savivaldybę ir ten sprendžia problemas, ieško išeičių, o seniūnas yra apatiškas spręsti žmonėms aktualius klausimus“.

Atliktame tyrime A. Patapas, J. Maculevič (2011) teigė, „Seniūnaitijos organizavimo pagrindumas ir seniūnaičių veiklos naudingumas išryškėja tik esant didelėms seniūnijų teritorijoms. Kuo didesnė teritorija ir kuo pasyvesnis seniūnas, tuo reikalingesnė seniūnaičio institucija“ (Patapas, Maculevič, 2011, p. 37).

Taigi akivaizdu, kad trūksta komunikacijos tarp vietos valdžios atstovų, o toks susipriešinimas dar mažiau motyvuoja piliečius įsitraukti į seniūnijos vykdomą veiklą. Jie tarpusavyje nesutaria, todėl nukenčia vietos bendruomenė, kuri yra kurstoma prieš vieną ar kitą valdžios atstovą. Išėjus manau būtų, kad jei daugumai vietos bendruomenės narių netenkina kažkuris valdžios atstovas, būtų galimybė jį pakeisti.

Atviro tipo klausimu buvo siekta išsiaiškinti kokių pasiūlymų turėtų gyventojai seniūnijai, seniūnaičiui, gyventojams, kad, sprendžiant įvairius klausimus. Respondentai noriai atsakinėjo į šį klausimą. Ypatingai daug atsiliepimų sulaukta iš respondentų pildžiusių internete patalpintą anketą. 1 lentelėje užfiksuoti kokie atsakymai:

1 lentelė

Respondentų pasiūlymai

	Kategorijos	Teiginių skaičiai	Atsakymų pavyzdžiai
Respondentų skaičius (N= 32)	Bendruomeniškumas	8	„... daugiau dėmesio skirti bendruomenei...“ „Rengti susirinkimus.“ „Mažai informacijos“ „ viešinti Šventąją internete“ „Labiau gyventojus įtraukti į miestelio savivaldą“, „... tokios kaip bendruomenės miestelyje nėra ,ko labai gaila, gyventojai neturi galių jų nuomonės nepaisoma, ataskaitos negauna, kultūrinių renginių beveik nėra, liūdna, kad žiūrima tik asmeninių interesų.“
	Veiklos tobulinimas	6	„Daugiau dirbti žmonėms...“, „Nėra bendruomenės“, „Pagaliau susidomėti, ko nori žmonės.“, „Nežiūrima kaip pritraukti kuo daugiau poilsiautojų, padėti gyventojui“...
	Bendravimas	13	„... patys nenorime nieko“ „Nieko“, „... man neįdomu ką jie veikia...“, „Daugiau bendradarbiavimo, aktyvumo, išklusimo, pasisakymų...“, Turėtų būti organizuojami gyventojų susitikimai bent jau kas 3 mėnesiai, ir savo nuomone ,pasiūlymus galėtų laisvai reikšti kiekvienas gyventojas, o ne tik vietos verslininkai.“ „Bendrauti reguliariai, išsamiai, konstruktyviai, siekti, kad tiek gyventojai tiek seniūnija turėtų bendrą, nuoseklią Šventosios vystymosi viziją ir visi kartu dėl to dirbtu ir stengtųsi!“
	Aktyvumas	8	„Siūlyčiau suburti gyventojų aktyvą, kuriems rūpi ne tik jų, bet ir Šventosios ateitis...“ Skatinti jaunų žmonių aktyvumą.“ Šventojiškių pasyvumas pasireiškia, todėl, kad jie neturi vilties, kad į jų problemas ar pasiūlymus bus atsižvelgta
	Politikavimas	5	„Rinkti naują seniūnaitį“ „ Seniūnaičiui turėti savo komandą, kurie būtų suinteresuoti atstovauti savo

			vietos bendruomenėi“, „...miesteliui reiktų jauno, energingo, neabejingo miestelio ir gyventojų gerovei vadovaujančio žmogaus“
--	--	--	--

Išvados:

1. Vietos gyventojų, bendruomenių sampratų įvairiuose moksliniuose šaltiniuose, yra daug. Galima teigti, jog patys gyventojai (vietos bendruomenė, jų aktyvumas ir iniciatyvumas atspindi vietos savivaldą. Seniūnijos gyventojų bendruomenė – tai turinti tam tikras bendras institucijas, susieti bendrais poreikiais, interesais, jungiami bendros gyventojų patirties, tarpusavio priklausomybės žmonių grupė. Kuo didesnį vaidmenį gyventojai atlieka savivaldoje, daro įtaką valdžios atstovams, padeda priimti svarbius seniūnijai sprendimus, tuo stipresnis savivaldoje vaidmuo ir geresni rezultatai gyventojų atžvilgiu seniūnijos.
2. Gero valdymo interpretacijas išplėtojo įvairios tarptautinės organizacijos kaip Jungtinių Tautų organizacija. Mokslininkai bandė išskirti gero valdymo sampratos aspektus (atskaitomybė, teisės viršenybė, skaidrumas ir pan.) ir tai tapo daugelio kitų tarptautinių organizacijų kaip, JT plėtros programa, gero valdymo sąvokų pagrindu. Pastaruoju metu gero valdymo sampratoje pirmiausia yra akcentuojamas dalyvavimo elementas, gerą valdymą traktuojant kaip dalyvavimu grįstą valdymą.
3. Tyrimas taip pat atskleidė Šventosios seniūnijos atstovų požiūrį į gyventojų dalyvavimą savivaldoje. Šventosios gyventojai laiko dalyvavimą savivaldoje svarbiu vaidmeniu, tačiau patys nėra linkę aktyviai dalyvauti. Dauguma apklaustųjų teigia, jog nėra bendruomeniškumo tradicijos, kiekvienam rūpi tik jo kiemas. Kaip pagrindines pasyvumo priežastis respondentai įvardino, kad, Šventosios seniūnijai nerūpi gyventojų nuomonė, retai organizuojami gyventojų susirinkimai, nevykdomos gyventojų apklausos. Vietos gyventojai netiki, kad savo įsitraukimu į seniūnijos veiklą, gali padaryti įtaką esamai situacijai. Pažymėtina, kad seniūnijos gyventojai teigia stokojantys informacijos ne tik apie seniūnijos veiklą, bet ir apie galimas dalyvavimo formas.

Literatūra:

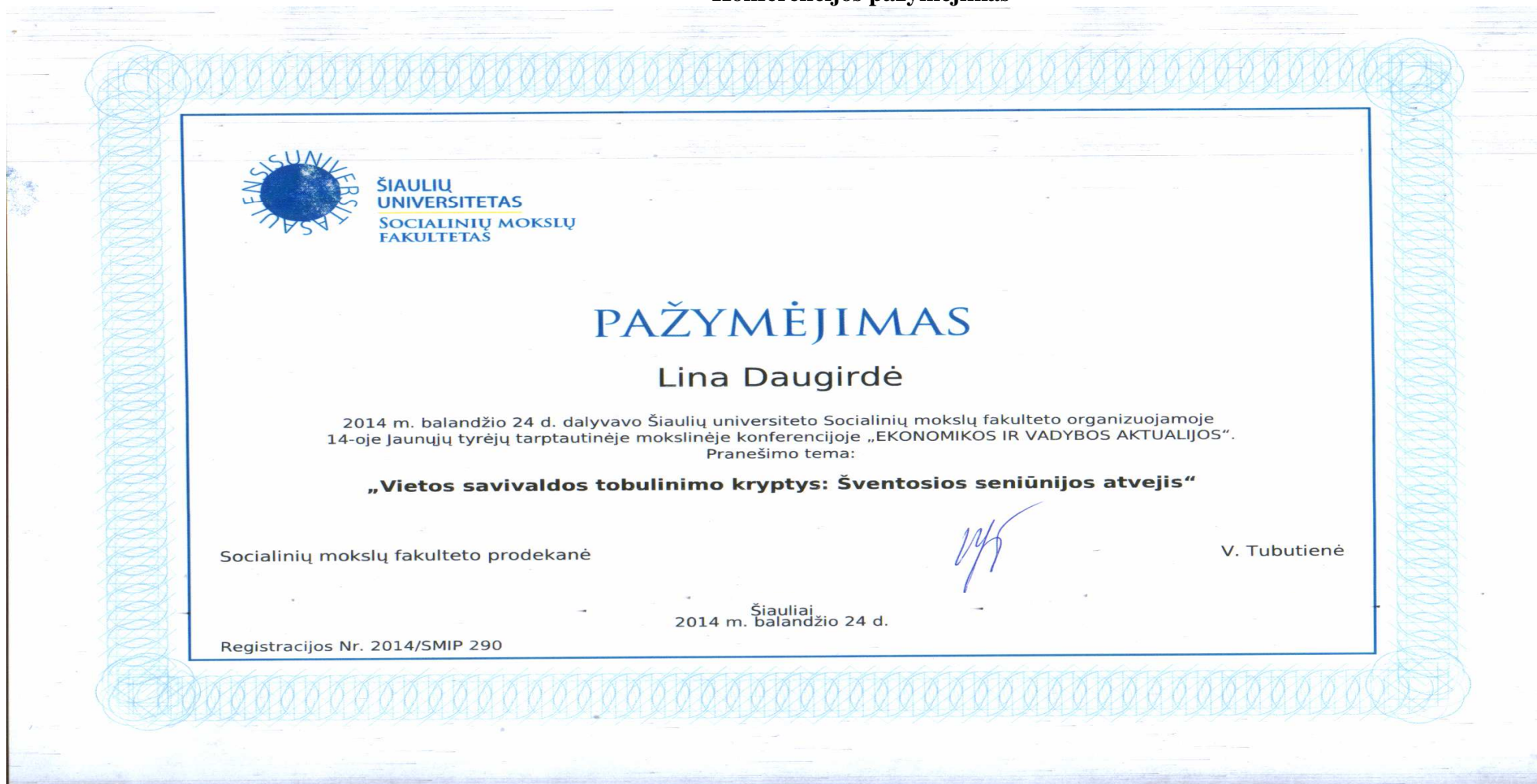
1. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). *Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje*. [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos žemės ūkio universitetas. Mokslinis straipsnis. [žiūrėta 2013-02-21]. Prieiga per internetą: <baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/25/7.pdf>.
2. Arimavičiūtė, M. Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas. -Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
3. Marcinkevičiūtė, L., Petrauskienė, R. (2008). *Piliečių dalyvavimo Viešojo administravimo institucijų valdyme galimybės: Vilnius ir Jurbarko rajonų savivaldybių pavyzdys*. [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos žemės ūkio universitetas. [žiūrėta 2013-03-20]. Prieiga per internetą: <http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/14/102.pdf>.
4. Arvydas Guogis. (2010) Naujasis viešasis valdymas// Viešasis valdymas: vadovėlis/ Vilnius: MRU leidybos centras.
5. Astrauskas, A. (2006). *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
6. Astrauskas, A., Česonis, G. (2008). Strateginio planavimo principų diegimo Lietuvos vietos savivaldybėse etapai. Viešoji politika ir administravimas, Nr. 26, 25 – 34.
7. Astrauskas, A., Galinienė, B. (2003). *Vietos savivalda Lietuvoje, teoriniai ir istoriniai aspektai*.
8. Atkočiūnienė, V., Bartkutė, D. Kolektyvinė monografija (2004). *Kaimo bendruomenių plėtra*. Kolektyvinė monografija. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas.
9. Augustinaitis A. (2000). *Informacijos visuomenės savivaldos tendencijos*. Informacijos mokslai. (14).
10. Bagdanavičius J., Stankevičius P., Lukoševičius L. (1999). Ekonomikos terminai ir sąvokos. Vilnius.
11. Bagdonas, E., Bagdonienė, L. (2000). Administravimo principai. Kaunas: Technologija.
12. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėse*. Kaunas: Technologija.
13. *Bendruomenės plėtra*. (2004). Praktinis vadovas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Socialinio darbo institutas.
14. Bivainis, J., Tunčikienė, Ž. (2006). Viešojo sektoriaus institucijų strateginio planavimo metodai. Verslas: teorija ir praktika. Nr. 2. 114 - 127 p.
15. Bolman L. G., (1997). Deal T. Reframing Organizations: Artistry, Choice, and Leadership. San Francisco: Jossey – Bass Publishers, p. 163.
16. Dan, K., Alfred, L. (2009). The Scalability of H. Igor Ansoffs Strategic Management Principles for Small and Medium sized firms. Journal of Global Business Vol . 3 Issue 1, p77-93. Prieiga per duomenų bazę: EBSCO.
17. Daugirdas, V., Mačiulytė, J. (2006). Decentralizacija ir teritorinė savivalda Lietuvoje. Vilniaus universitetas. [žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <<http://archive.minfolit.lt/arch/8001/8263.pdf>>
18. Debowski, SH. (2006). Knowledge Management. Milton : J. Wiley.
19. Degutis M., Ramonaitė A., Žiliukaitė R. (2009). *Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-03-02]. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/admin/get_file.php?id=61>.
20. Dešimt pagrindinių Strateginio valdymo mokyklų [žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: http://www.1000ventures.com/business_guide/mgmt_inex_strategy_10schools.html

21. Dobranskienė, R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Monografija. Šilutė: Prūsija.
22. Europos vietos savivaldos chartija. (1999). [interaktyvus]. Strasbūras. [žiūrėta 2013-02-21]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=48874>.
23. Feurer, R., Chaharbaghi, K. (1997). Strategy development: past, present and future. *Training for quality*, 5/2, 58-70.
24. Frederickson, H. G., Smith, K. B. *The Public Administration Theory Primer*. Westview Press, 2003.
25. Gedvilaitė-Moan, A., Zakarevičius, P. (2010). Strateginio planavimo ypatumų viešajame sektoriuje teoriniai aspektai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 53 – 66. [Žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <<http://www.zaraiv.com/From%20Zara/July-10/1907/1/J007083E/1UZD-20100601-pdf/1UZD06012010004.pdf>>.
26. Good Governance at Local level. (2008). [interaktyvus] [žiūrėta: 2013-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/strategy_innovation/Strategy_Brochure_E.pdf>.
27. Gudelis, D., Patapas, A. (2010). *Naujoji viešoji vadyba. Viešasis valdymas*. Atsak red. V. Smalskys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
28. Inovacijų ir Gero valdymo vietos lygmeniu strategija (angl. The Strategy for Innovation and Good Governance at Local level) (2008). [Žiūrėta:2013.03.18] Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/strategy_innovation/Strategy_Brochure_E.pdf>.
29. Jankauskienė, A., Ališauskas K. (2008). *Kaimo bendruomenės plėtra Plungės rajone. JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ DARBAI. Šiauliai: Šiaulių universitetas*.
30. Johnson G., Scholes K., (1993) "Exploring Corporate Strategy" 3rd edn, Prentice-Hall.
31. Joyce, P.(2003). *Strategic Management for the Public Services*. Open University Press. – Maidenhead, Philadelphia, p. 164
32. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai.
33. *Laivyba Lietuvoje - Lietuvos jūrų muziejus*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-03-02]. Prieiga per internetą: <www.muziejus.lt/laivyba.php>.
34. Lazdynas, R. (2005). *SAVIVALDA: filosofija, teorija, praktika*. Šiauliai: Saulės delta.

Summary

In the context of traditional public administration, there is a concept known as “good administration”. Good administration is understood primarily as a professional and ethical civil servants’ activity. However, “good administration” is more of a subject of public or administrative law, which shows an important but relatively narrow aspect of public governance. The aim of the article is met by analyzing the latest scientific literature on public governance, evaluating the place and weight of good governance and participatory governance in the concepts of public governance, and discussing the concepts of good governance developed by international organizations. The topic is defined by the question: what are the practical opportunities of Šventoji citizen participation in self-government decision-making process? What kind of participation, the importance of the population by strengthening of self-government?

Konferencijos pažymėjimas

Straipsnis

Vietos savivaldos tobulinimo kryptys: Šventosios seniūnijos atvejis

¹Lina Daugirdė, ²Teodoras Tamošiūnas

Šiaulių universitetas, Architektų g. 1, LT-78366 Šiauliai

¹l.daugirde@gmail.com

²teo@smf.su.lt

Anotacija

Šiandieninės Lietuvos seniūnijos, esančios arčiausiai vietos gyventojų valdžios institucijos, išgyvena didelius išbandymus: esant mažai ūkinei, finansinei savarankiškumo įstaigai, institucija privalo vykdyti savivaldybės deleguotas funkcijas, suburti vietos bendruomenę ir steigti lėšas vietos savivaldos problemoms spręsti. Seniūnijų teikiamoms vietos savivaldos paslaugoms itin svarbus vietos gyventojų, visuomenės (verslo, bendruomenės) dalyvavimas, kuris yra būtinas tiek jiems patiems, tiek seniūnijai. Įsitraukdamos į vietos savivaldos veiklą, teikiamas seniūnijų paslaugas ir esant dideliame vietos gyventojų aktyvumui, bendradarbiaujančios institucijos tampa tarsi veiklos varomoji jėga, kurios dėka seniūnija geriau ir lengviau išsprendžia problemas, įgyvendina užsibrėžtus tikslus ir siekius, todėl yra sutaupomas laikas, o svarbiausia – lėšos, todėl susibūrimas į vieningą bendruomenę yra svarbus reiškinys Gero valdymo bei darnaus vystymosi savivaldos formavime. Neužtenka tik susibūrimų ir nuostatų surašymų. Reikalingas vieningas gyventojų aktyvumas, suburiant juos į bendruomenę ir skatinimas dalyvaujant savivaldos veikloje, remiantis Geros valdymo bei darnaus vystymosi sąsajomis. Gyventojų vangumas apriboja jų pačių norimai ateičiai, įtakoja savo ir seniūnijos valdymo (Šventosios seniūnijos) tobulinimą.

Pagrindiniai žodžiai: vietos savivalda, seniūnija, Geras valdymas, darnus vystymasis, vietos savivaldos tobulinimo kryptys.

Įvadas

Tyrimo aktualumas ir problematika. Kiekvienoje seniūnijoje turi būti Geras valdymas ir aktyvi vietos bendruomenė, nes seniūnija be bendruomenės negali vystytis, o ir jų aktyvumas savivaldoje padėtų išspręsti iškilusias seniūnijos problemas, kurių negalėtų savivalda nuspręsti be jų dalyvavimo tobulinant seniūnijos veiklą.

Vietinės valdžios atstovų abejingumas ir uždarumas, bendruomenės pasyvumas ir apatiškumas, kompleksinių tyrimų stoka – tai veiksniai, paskatinę atidžiau pažvelgti į šią temą bei pastūmėję atlikti tyrimą: Šventosios savivaldos tobulinimo kryptis Seniūnijoje, išanalizuojant Gero valdymo mokslinę literatūrą, darnaus vystymosi paradigmas, vietos valdžios ekspertų nuomones apie Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajų įgyvendinimą vietos savivaldoje bei parengti ir pagrįsti vietos savivaldos tobulinimo krypčių modeliavimą seniūnijoje.

Geras valdymas vietos savivaldoje bei darnus vystymasis – svarbūs reiškiniai, nes savivaldybė yra pagrindinė valdžia, jungianti visuomenės poreikius ir valstybės politiką, todėl nuo to, kaip dirbs Savivaldybės taryba bei kaip kokybiškai ir racionaliai dirbs Savivaldybės administracija, priklauso seniūnijos vykdomų programų rezultatai, o kartu ir vietos savivaldos perspektyvos.

Raipos (2009) nuomone, naujos teorinės nuostatos reikalauja tobulinti „gerąją – viešojo valdymo praktiką, reformuoti viešojo valdymo struktūrines dalis vietos savivaldos lygmeniu. Viešasis, taigi kartu ir seniūnijų valdymas reikalauja reformos, kuri apimtų įvairių rūšių išteklių taupymą, racionalių sprendimų priėmimą, programinius valdymo elementus, naujų motyvacinių inovacijų pagrindus. Vykstantys pokyčiai turi orientuotis ne tik į naująjį viešąjį valdymą, Gerą valdymą, bet ir į darnųjį vystymąsi, kur jų bendros sąsajos reikalauja tobulinti seniūnijos valdymą bei įveikti nuolat atsirandančias problemas (Raipa, 2009), nes tik taip įmanomas seniūnijos, kaip viešosios institucijos, veiklos efektyvinimas ir tobulinimas.

Tyrimo problema susideda iš šių ginamųjų teiginių: Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendrų sąsajų įgyvendinimas vietos savivaldoje, užtikrintų Gerą valdymą seniūnijoje; Šventosios seniūnijos valdymo efektyvumas priklauso nuo veiklos savarankiškumo, subsidiarumo principo

taikymo, Palangos savivaldybės suteiktų įgaliojimų, bendruomenės narių įtraukimo į sprendimų priėmimą vietos savivaldoje bei tarpusavio bendradarbiavimo.

Tyrimo objektas – vietos savivaldos tobulinimas kryptys.

Tyrimo tikslas – ištyrus Šventosios seniūnijos veiklą ir problemas, parengti ir pagrįsti vietos savivaldos tobulinimo kryptių modeliavimą Šventosios seniūnijoje.

Uždaviniai: 1) Pateikti Viešojo valdymo mokslinį diskursą; 2) Atskleisti darnaus vystymosi teorines paradigmas; 3) Išanalizuoti Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendras sąsajas; 4) Remiantis moksliniais šaltiniais, atskleisti piliečių dalyvavimo svarbą vietos savivaldoje tobulinant kryptis seniūnijoje; 5) Remiantis dokumentų analize bei kokybinio tyrimo pagalba atskleisti Šventosios seniūnijos esamą padėtį bei tobulintinas kryptis; 6) Apibendrinus tyrimo rezultatus, modeliuoti vietos savivaldos tobulinimo kryptis Šventosios seniūnijoje.

Tyrimo metodai: atvejo analizė, mokslinės literatūros, dokumentų analizė, grupinis ir individualus interviu.

Viešojo valdymo koncepcijų sisteminė analizė

Anot M. Doornbos (2003, p. 3) teigimu, „viešojo valdymo“ terminą pakankamai sunku apibrėžti, nes jis kaip ir kiti specialūs terminai, sulaukia nemažai diskusijų bei nėra iki galo sutarta, ką viešas valdymas reiškia, kaip jį konkrečiai apibrėžti ir tinkamai vartoti. Sąvoka „valdymas“ greitai tapo plačiai vartojamas įvairiuose kontekstuose.

Viešojo valdymo literatūroje: Frederickson, H. G. straipsnyje „Whatever Happened to Public Administration“ rašoma, jog nuo 1972 m. „viešojo valdymo“ terminas imtas naudoti kaip „viešojo administravimo“ analogas. Maždaug iki 2000 m. viešojo valdymo kaip valdysenos sampratas daugiau plėtojo Europos šalių mokslininkai (britai, vokiečiai iš dalies prancūzai ir kiti), todėl viešojo valdymo sampratos ir rašoma literatūra buvo vadinama europietiška. Literatūroje, išsivysčiusiose šalyse kaip Vokietija, Prancūzija, Olandija, Belgija ir kitos, rėmėsi „gerojo administravimo“ apibrėžimais. (Frederickson, H. G. 2003).

2000 m. buvo priimtos ir apibrėžtos ES pagrindinių teisių chartijos, 41 straipsnyje – teisė į gerą administravimą. Lisabonos sutartyje teisė į gerą administravimą įsigaliojo 2009 m. ir tapo jos dalimi. Gerame administravime svarbiausia grindžiamas nešališkumas, administracijos institucijos privalo pagrįsti savo priimtus sprendimus. Geras administravimas grindžiamas viešosios arba administracinės teisės objektas, kuris pagrindžia svarbų, bet kartu gana siaurą viešojo valdymo sritį. (Lisabonos sutartis, 2009).

Dauguma autorių mano, jog bandymas apibrėžti sąvokas „valdymas“ ir „Geras valdymas“, sukeltų daugybę diskusijų ir reiktų skirti nemažai laiko bei pastangų norint tai padaryti.

Anot S. Ladi (2008, p. 11), sąvoka Geras valdymas buvo plačiai naudojama tarptautinėje bendruomenėje per pastaruosius 15 metų ir įgijo „koncepcijų talpyklos“ — terminą, kuris apima daugybę principų ir yra tokia pat bendra sąvoka kaip ir globalizacija ar pasaulinis valdymas. Bet koks bandymas ją apibrėžti sukeltų ilgus ginčus, kas yra sąvoka „valdymas“, taip pat normatyvines paieškas, kas yra „Geras valdymas“. (Ladi, S. 2008).

JT plėtros programa 1997 m. pateikė 9 gero valdymo kriterijus:

1. Dalyvavimas – visi piliečiai turi turėti balsą priimant sprendimus, tiesiogiai ar per atstovus. Svarbūs yra konstruktyvaus dalyvavimo gebėjimai ir jų ugdymas.

2. Teisės viršenybė – teisinis reglamentavimas turi būti teisingas ir nešališkas, paremtas žmogaus teisėmis.

3. Skaidrumas – remiasi laisvu informacijos skleidimu. Informacijos turi būti pateikiama pakankamai, kad būtų galima stebėti ir suprasti institucijų veiklą.

4. Jautrus atsakas į klientų pageidavimus – institucijos turi siekti padėti visoms suinteresuotosioms šalims.

5. Orientacija į sutarimą – geras valdymas remiasi susitarimo siekiu ir įvairių interesų derinimu siekiant geriausios politikos ar procedūrų.

6. Nešališkumas – kiekvienam piliečiui sudaromos sąlygos pagerinti ar išlaikyti savo gerovę.

7. Efektyvumas ir veiksmingumas – siekiama poreikius tenkinančių rezultatų, geriausiai panaudojant turimus išteklius.

8. Atskaitomybė – asmenys, priimančys sprendimus vyriausybėje, privačiose ir nevyriausybinėse organizacijose, yra atskaitingi visuomenei ir suinteresuotoms šalims.

9. Strateginė vizija – lyderių ir visuomenės ilgalaikis įsivaizdavimas, koks turi būti geras valdymas ir tvirta plėtra. Žinomos istorinės, socialinės ir kultūrinės aplinkybės, kuriomis paremtas šis įsivaizdavimas. (Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisija, 2008).

Taigi, nemažai diskusijų tarp mokslininkų sukelia valdymo bei Gero valdymo apibrėžimų paieška. Vieni savo diskursuose teigia, kad sunkiai įmanoma aiškiai atskirti ir apibrėžti šiuos terminus, kiti teigia, jog nėra vieningos, visiems tinkančios Gero valdymo sąvokos. Tobulinant vietos savivaldos valdymo kryptis seniūnijoje, Naujasis viešasis valdymas būtų tik tam tikra veiklos vadybos forma. Vietos savivaldos tobulinimo kryptis ir tam tikrus procesus seniūnijoje lemia trys sisteminiai: valdžios institucijos, pilietinė visuomenė ir privatus sektorius. Todėl Geras valdymas – efektyvaus valdymo sinonimas, kuriam būdingas piliečių įtraukimas ir dalyvavimas, valdžios atstovų vykdomų veiklų skaidrumas, atskaitingumas vietos gyventojams.

Darnaus vystymosi paradigmos ir principai

1992 m. Rio de Žaneire vyko pasaulinė Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencija, kurioje buvo suformuotos aukščiausiu lygiu įteisinančios darnaus vystymosi koncepcijos pagrindinės nuostatos, kaip esminė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija, kaip esminę ilgalaikę visuomenės vystymosi ideologiją. (Rio de Janeiro, 2012).

Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindiniai teiginiai plėtojami daugelyje dokumentų: Rio de Žaneiro darbotvarkėje 21-ajam amžiui (1992 m.); Europos miestų tolydžios plėtros chartijoje (Olborgo chartija, 1994 m.); 1996 m. Lisabonos komunikate buvo priimtas „Darnus miestų vystymasis ES – veiksmų planas“, kuriame akcentavo savivaldos institucijų ruošimąsi „Vietos darbotvarkės 21“ traktavimą ir planavimą, tolydžios plėtros valdymą.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) minimas toks apibrėžimas: darnus vystymasis, suprantamas kaip kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003).

Lietuvoje, siekiant užtikrinti darnaus vystymosi proceso koordinavimą, 2003m. rugsėjo 11 d. LR Vyriausybė patvirtino Lietuvos nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, kuriai vadovavo LR Vyriausybės Ministras Pirmininkas. Darnus vystymasis apima tiek darnaus vystymosi politiką, tiek strateginio planavimo metodiką.

D. Bardauskienė (2008) nurodo, kad darnus vystymasis miestuose, visų pirma, apima tris pagrindines sferas: socialinę, ekonominę ir aplinkosauginę, tad pagrindinis šios vietovės plėtros teorijos tikslas ir yra užtikrinti socialinę pažangą ir miesto ekonominį augimą. (Sociokultūrinių aspektų vaidmuo miesto darnioje plėtroje).

R. Čiegis ir R. Pareigis (2010), išskiria keturias svarbias sritis ir teigia, jog kiekvienam darnaus miesto vystymosi elementui yra keliami tam tikri tikslai: a) ekologiniam – užtikrinti aplinkos saugumą; b) socialiniam – stiprinti socialinį darnumą ir teisingumą; c) ekonominiam – patenkinti materialinius poreikius; d) instituciniam – užtikrinti dalyvavimą priimančioms sprendimus. (Darnių miestų ekonomika. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.)

Taigi, darnus miesto vystymasis turėtų padėti suderinti: „sveiką aplinką, gyvybingą ekonomiką, socialinę gerovę, aktyvų ir konstruktyvų miesto bendruomenės dalyvavimą visuose plėtros etapuose“ (Juškevičius, 2007).

2 lentelėje yra pateikti pagrindiniai darnaus vystymosi principai, kuriuos pateikia daugybė autorių, kaip Chan, 2004; Burinskienė, 2003; Čiegis, 2010; Šaparauskas, 2004.

1 lentelė

Pagrindiniai darnaus vystymosi principai

Principas	Charakteristika
Partnerystė ir atskaitomybė	Kolektyvinei atsakomybei kuriamos sąjungos tarp suinteresuotų grupių; kiekviena grupė yra atskaitinga už savo priimtus sprendimus

Aktyvus dalyvavimas ir skaidrumas	Pagrindinės visuomeninės grupės yra įtrauktos į veiklą; visa reikiama informacija kiekvienam lengvai pasiekama
Sisteminis požiūris	Ekonominės, ekologinės ir visuomenės problemos turi būti suvokiamos kompleksiskai
Ryšys su ateitimi	Turi būti įvertinti trumpalaikės, ilgalaikės tendencijos ir poreikiai
Lygybė ir teisingumas	Ekonominė plėtra turi būti tolydi, ekologiškai pagrįsta ir socialiai teisinga
Ekologiniai suvaržymai	Turi būti užtikrintas racionalus gamtos išteklių naudojimas
Ryšys tarp globalaus ir lokalaus masto	Turi būti suvokta vietinės darnos įtaka globaliai darnai
Vietinė svarba	Vietiniai veiksmai turi būti realistiški, įgyvendinami ir turi būti pritaikyti vietinės bendruomenės poreikiams

Šaltinis: sudaryta autorių pagal šaltinį: (Masser, 2001)

Darnaus vystymosi principus neretai pavyksta tinkamai įgyvendinti vietos savivaldos lygmenyje, nes seniūnijos yra skirtingos ne tik savo teritorija, gyventojų skaičiumi, aplinka, bet ir ekonominėmis, ir kultūrinėmis sąlygomis, todėl kiekvieno miesto vietos valdžia turi individualiai skirti bendruosius darnios plėtros principus, atsižvelgiant į vietos ekonominę, socialinę ir ekologinę būklę. Todėl pats svarbiausias darnaus vystymosi principas yra dalyvavimo principas, nes labai svarbu, kad būtų užtikrintas vietos gyventojų dalyvavimas vietos savivaldoje, antraip neužtektų vien gyventojų, valdžios institucijų, verslininkų ir kitų organizacijų iniciatyvos „iš apačios“, tada darnus vystymasis seniūnijoje neužtikrintų efektyvesnio valdymo vietos savivaldoje vien gyventojų iniciatyva. Dalyvavimo principas turi būti vietos gyventojų įtraukimas į valdžios atstovų priimamus sprendimus vietos savivaldos lygmeniu.

Pasak R. Čiegio (2010) Seniūnijos darniame vystyme turi būti užtikrinamos trys pagrindinės dimensijos:

- **socialinė dimensija** – užtikrinti gyventojų bazinius būsto, mokslo, darbo ir sveikatos poreikius;
- **ekonominė dimensija** – svarbu užtikrinti valdymo ir ekonominių galimybių efektyvumą;
- **ekologinė dimensija** – kuri turi prisidėti prie švaraus oro, vandens ir ekologinės plėtros palaikymo.

Visi šie aspektai, autoriaus teigimu, turi būti įgyvendinami tenkinant dabartinių gyventojų poreikius, nepakenkiant ateinančioms kartoms. (Čiegis R. 2010).

Pasak A. Baleženčio (2008), globalėjančiame pasaulyje seniūnijos veiklos vystymosi svarba negali mažėti. Seniūnija yra svarbi jungiamoji žmonių ir kitų viešojo administravimo pakopų grandis. Tai – teritorija, kurioje konkrečiais darbais turi būti įgyvendinama valstybės politika, nes socialinių sistemų, viešojo administravimo iššūkiai, socialinių įtampų laukai ir darnaus vystymosi problemos pirmiausia reiškiasi seniūnijose. (Viešojo politika ir administravimas. Nr. 24, p. 72–78.)

Be to, E. Grinys (2007) antrina, kad seniūnija yra arčiausiai gyventojų esanti vietos savivaldos sistemos struktūros dalis. Jeigu nebūtų seniūnijų, didelis darbo krūvis tektų savivaldybėms. Tai rodo apie vis didėjančią seniūnijų svarbą tiek vietos savivaldos, tiek valstybės valdymo sistemoje. (Savivaldybių žinios. Nr. 42(427), 12).

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog vietos savivaldos tobulinimo kryptys seniūnijoje, neatsiejamas nuo darnaus vystymosi. Darnaus vystymosi koncepcijoje akcentuojama – gyventi tinkamoje aplinkoje ir nekenkti jai. Darnus vystymasis užtikrintų darniai gyvenančią bendruomenę vietos savivaldoje, efektyviai naudotų seniūnijos teritorijoje turimus įvairius išteklius, būtų inicijuota saugoti sveikatą, tuo aspektu užtikrinant kokybiškas sveikatos paslaugas seniūnijoje, tada vietovė būtų saugi, maloni vietos gyventojams bei atvykstantiems svečiams, saugoma seniūnijos gamtos įvairovė, būtų užtikrintos lygios teisės į kultūros reikmių tenkinimą, poilsį ir rekreaciją, nepažeidžiant pagrindinių aplinkosaugos interesų.

Viešojo valdymo ir darnaus vystymosi sąsajos

Gero valdymo sąveika su darniu vystymusi – tai svarbūs iššūkiai vietos savivaldai. Vis aktualesnė tarp mokslininkų diskutuojama tema – Geras valdymas bei darnus vystymasis vietos

savivaldoje. Šiuolaikinė visuomenė vis daugiau dėmesio skiria valstybės politikos įgyvendinimui viešojo administravimo aspektu.

Geras valdymas bei darnus vystymasis – vis labiau populiarėjanti mokslinių tyrimų tema ir ji neabejotinai laikoma labai svarbiu aspektu viešajame valdyme, nes visuomenė, vietos valdžia savo veiklą grindžia viešo valdymo tobulinimu, remiantis Gero valdymo, darnaus vystymosi principais, kurie gali būti ne tik įgyvendinti per valdžios atstovų pavestas funkcijas, bet siekti kartu gerinti viešojo valdymo kokybę. Šiuo metu daugiau dėmesio skiriama viešojo valdymo tobulinimo perspektyvoms ir jų įgyvendinimui. Geras valdymas daugelyje šalių tampa variklis viešojo valdymo plėtroje, kuris suteikia institucijoms pasiekti viešojo valdymo efektyvumą tarp vietos institucijų ir piliečių.

Rio +20 konferencijoje (2012 m. birželis) buvo aptarta, kad demokratija, Geras valdymas yra pagrindas darniam vystymuisi vietos lygiu, kuris apima subalansuotą ir integracinę ekonomikos augimą, socialinę plėtra, aplinkos apsauga. Todėl buvo nustatyta, kad darnus vystymasis, kaip viena iš strategiškai svarbių nacionalinių ir regioninių vystymosi tikslų, negali būti pasiektas be tinkamos institucinės sistemos ir jos veiksmingos veiklos, ir, be abejo, išskyla Gero valdymo koncepcija kaip priemonė siekiant veiksmingai įgyvendinti šią darnaus vystymosi paskirtį. (Rio de Janeiro, 2012).

2 lentelė

Gero valdymo bruožų ir darnaus vystymosi principų sąsajos

Gero valdymo principai	Darnaus vystymosi planavimo principai	Nacionalinės darnaus vystymosi principai
Dalyvavimas Organizuota pilietinė visuomenė; asociacijos ir asmeninės raiškos laisvė: visi piliečiai turi turėti balsą priimant sprendimus	Dalyvavimas Pagrindinės bendruomenės grupės dalyvauja visuomeninėje veikloje	Dalyvavimas (Partnerystė) Strategijos įgyvendinime, lygiateisiais partneriais dalyvauja įvairios visuomenės socialinės grupės, tarpvalstybinės, savivaldos, privačios institucijos bei piliečiai
Skaidrumas Teisiškai pagrįstas sprendimų priėmimas ir jų vykdymas;	Skaidrumas Visa reikiama informacija lengvai pasiekiamą, visi sprendimai priimami ir	Skaidrumas Visa informacija visiems prieinama
Reagavimas, jautrus atsakas Visų interesų grupių aptarnavimas laiku: institucijos turi siekti padėti visoms suinteresuotoms šalims	Vietinė svarba Bendruomenės veiksmai yra atitinkantys vietos poreikius, realūs ir įgyvendinami	Prieinamumas Aplinkos apsaugos išlaidos neturi būti perkeliamos vien mokesčių mokėtojams, turi būti diegiamos pažangios, ekonomiškai ir ekologiškai veiksmingos technologijos;
Orientacija į susitarimą Tinkamas įvairioms grupėms susitarimas: Geras valdymas - tai susitarimo siekiu ir įvairių interesų derinimas, siekiant geriausios politikos ar procedūrų	Vietinė svarba Bendruomenės veiksmai yra atitinkantys vietos poreikius, realūs ir įgyvendinami	Subsidiarumas Darnaus vystymosi proceso valdymo sprendimai priimami tuo lygiu, kuriame jie veiksmingiausi
Teisingumas, nešališkumas Vienodos galimybės visiems individams, grupėms, kad būtų užtikrinta jų socialinė gerovė: kiekvienam piliečiui sudaromos sąlygos pagerinti gyvenimo kokybę arba išlaikyti savo gerovę	Lygybė, teisingumas Ekonominė veikla yra darni, ekologiškai pagrįsta, socialiai teisinga visoms visuomenėms grupėms ir piliečiams	Vienodu sąlygų sudarymas Patenkinti dabarties kartų poreikius ir sudaryti galimybes ateities kartoms tenkinti savuosius, turi būti užtikrintos vienodos galimybės naudotis ekonominio ir socialinio vystymosi rezultatais, gyventi švarioje ir sveikoje aplinkoje
Efektyvumas, veiksmingumas Racionalus turimų šaltinių naudojimas: siekiama poreikius tenkinančių rezultatų, geriausiai panaudojant turimus išteklius	Ekologinis ribojimas Visose aplinką veikiančiose veiklose racionaliai naudojami gamtos ištekliai	Ekologinis veiksmingumas Tam pačiam gaminių ir paslaugų kiekiui turi būti sunaudojama vis mažiau energijos ir gamtos išteklių gauti daugiau, sunaudojant mažiau;

Atskaitingumas	Partnerystė ir atsakomybė	Atsakomybė
Vieša atskaitomybė visuomenei, instituciniams daliniams: asmenys, priimančys sprendimus vyriausybėje, privačiose ir vyriausybines organizacijose, yra atskaitingi visuomenei ir suinteresuotoms šalims	Kolektyvinei atsakomybei steigiamos suinteresuotų grupių sąjungos; kiekviena grupė atskaitinga už savo priimtus sprendimus	Teršėjas moka

Šaltinis: Sudaryta autorių pagal šaltinius: (V. Domarkas, V. Juknevičienė, R. Kareivaitė 2012 ir Nacionaline darnaus vystymosi strategija 2011; Šaparauskas 2004)

Šios bendros sąsajos sugrupuoja keturias pagrindines veiklas: gamtos išsaugojimą, mokslo tobulinimą, galimybių investicijoms sudarymą, vietos poreikių tenkinimą, panaudojant įvairias priemones. Tam, kad šios veiklos efektyviai veiktų, reikia remtis tvirtomis aplinkos apsaugos, socialine ir ekonomine politikomis, demokratinėmis, į piliečių poreikius reaguojančiomis institucijomis, teisės normomis, antikorupcinėmis priemonėmis, lyčių lygybe ir investicijoms imlia aplinka.

Taigi į viešąjį valdymą įeina visi administravimo procesai, įskaitant ir darnų vystymąsi. Siekiant tobulinti vietos savivaldos kryptis, Gero valdymo koncepcijoje yra išskirti aiškūs ir efektyvūs žmogiškieji, valdymo aspektai. Tai būtų ekonominių ir finansinių išteklių, gamtos išsaugojimo, teisingo ir darnaus vystymosi sąlygomis. Gero valdymo koncepcija pati savaime dar neužtikrina visuomenės gerovės ir darnaus vystymosi, tačiau tinkamai funkcionuojančios ir bendradarbiaujančios valdymo institucijos skatina socialinį jautrumą, piliečių iniciatyvumą ir teisinį stabilumą. Geras vadovavimas turėtų būti suvokiamas kaip tinkamas ir būtinas aspektas darnaus vystymosi įgyvendinimui.

Piliečių dalyvavimo svarba vietos savivaldoje

Visuomenės pilietiškumas – tai pagrindinė vietos savivaldos veiklos ir valdymo efektyvumo sąlyga. Teisę priimti savivaldos problemų sprendimus gali tik valstybės nuolatiniai gyventojai, turintys jos pilietybę. Pilietinės visuomenės formavimuisi Lietuvoje kliudo ne tik visuomenei visiškai nepriimtina rinkimų į savivaldybių tarybas sistema, bet ir šiuolaikinė pačių mūsų vietos gyventojų apatija bei abejingumas. Ypač tai ryšku atitolusiose nuo seniūnijų Savivaldybėse, kuriuose beveik nėra susiformavusių aktyvių vietos bendruomenių.

Vietos gyventojų ir vietos valdžios santykis jau nuo senovės yra glaudžiai susijęs. Kitaip tariant, vietos gyventojai į Savivaldybės tarybą išrenka savo atstovus ir patiki jiems priimti sprendimus – taip vietos gyventojai užtikrina santykius su išrinktaisiais (Lazdynas, 2005 p. 118). Kaip teigiama, yra būtinas tarybos dialogas su vietos gyventojais, nereikia patiems piršti savo nuomonės, bet reikia ir bendruomenės atstovus įtraukti į vietos valdymą. Normalūs santykiai su visais vietos gyventojais privalomi ir būtini visiems valdžios atstovams.

S. Nefas, (2009), taip pat akcentavo vietos gyventojų santykį su vietos valdžia, vietos bendruomenių funkcionalumą. Funkcionali vietos bendruomenė – tai grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje ir atliekančių tam tikrus veiksmus tos vietos labui, dėl ko atsiranda bendri interesai ir vidinis jausmas, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Atsižvelgiant į Lietuvos, kaip postsovietinio krašto, kur bendruomeniškumas yra nunykęs, situaciją, vienu iš išraiškiausių (efektyviausių) veiksmų laikomas formalios bendruomeninės organizacijos įkūrimas. Tokios organizacijos įkūrimas yra ne savitikslis reikalas pačios organizacijos nariams, o noras keisti situaciją vietos bendruomenėje. (S. Nefas, 2009).

Apibendrinant galima teigti, kad vietos gyventojų svarba seniūnijoje yra vienas iš svarbiausių aspektų tobulinant vietos savivaldos kryptis. Todėl vietos gyventojai, jų aktyvumas ir įtraukimas yra be galo svarbūs seniūnijos valdyme. Labai svarbu, kad pati vietos bendruomenė funkcionuotų kaip organizacija. Keičiantis valdžios atstovų požiūriui į savivaldą, taip pat keistųsi supratimas apie vietos gyventojų vietą savivaldoje. Pradėjus rengti ir įgyvendinti programas, susijusias su viešojo valdymo tobulinimu bei savivaldos stiprinimu, atsirado ir vietos bendruomenių taryba, apimdama tiek bendruomenines organizacijas, tiek pavienius vietos gyventojus. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad pagrindinis viešojo valdymo tobulinimo tikslas – gyventojų įtraukimas į vietos valdžios gyvenimą bei aktyvinimo ir dalyvavimo svarba vietos savivaldos veiklose.

Pagrindiniai veiksniai, lemiantys būtinumą tobulinti seniūnijos valdymą

Vietos savivaldos tobulinimo kryptys Seniūnijoje, iki šios dienos – sudėtingas procesas, nes institucijos patiria didelius iššūkius: neturėdamos ūkinio finansinio savarankiškumo, privalo įgyvendinti savivaldybės deleguotas funkcijas, telkti vietos bendruomenę ir lėšas vietos problemoms spręsti. Seniūnijų teikiamoms paslaugoms itin reikalingas visuomenės (verslo, bendruomenės) dalyvavimas, kuris naudingas tiek bendruomenei, tiek seniūnijai.

- Nors valstybės teritorijos administraciniai teritoriniai vienetai, kuriems laiduota vietos savivaldos teisė, yra labai dideli, **Lietuvoje iki galo neišnaudoja subsidiarumo principo**, numatyto Europos vietos savivaldos chartijoje ir nustatyto Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, taikymo vietiniu (savivaldybių) lygiu galimybės;
- Nors teisės aktai visoms seniūnijoms nustato vienodus įgaliojimus, praktikoje **skirtingos seniūnijos (seniūnijų teritorijoms priskiriamas nevienodas skirtingo statuso gyvenamųjų vietovių skaičius) įgyvendina skirtingos apimties įgaliojimus;**
- **seniūnijų ir seniūnų veikla pasižymi skirtingu savarankiškumo laipsniu ir nevienodu finansavimu;**
- **seniūnijoms priskirtų teritorijų gyvenamųjų vietovių bendruomenės stokoja galimybių tiesiogiai dalyvauti tvarkant viešuosius bendruomenių reikalus.**

Todėl A. Astrauskas (2006) vietos savivaldos problemas įvardina, kaip nukrypimą nuo „normalių“ vietos savivaldos funkcionavimo veiksmų, sukeliančių sistemoje neigiamus pokyčius. Autorius išskiria Lietuvoje aktualiausias Gero valdymo koncepcijos įgyvendinimo vietos savivaldos probleminius veiksnius:

- **Nepakankamas** vietos savivaldos institucijų **savarankiškumas**.
- Savivaldybės **stokoja savarankiškumo** valdydamos savivaldybės turtą ir juo disponuodamos. Bendruomenės nariai **per mažai įtraukti** į vietos veikalo tvarkymą.
- Vietos savivaldos institucijų veikla **neužtikrina efektyvaus valdymo vietos savivaldoje**.

Tobulinant vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, Geras demokratinis valdymas, darnus vystymasis vietos savivaldoje – svarbiausi aspektai, užtikrinantys efektyvų valdymą seniūnijoje. Bendradarbiaujant vietos savivalda būtu stipri, nes savivaldybė yra pagrindinė valdžia, jungianti vietos gyventojų poreikius, seniūnijos valdymą ir savivaldybės politiką, todėl nuo to, kaip dirbs Savivaldybės taryba bei kaip kokybiškai ir racionaliai įgyvendins Gero valdymo koncepciją Savivaldybės administracija, priklauso seniūnijos vykdomų programų rezultatai, pati seniūnijos veikla kokybės atžvilgiu, o kartu esamos ir būsimos vietos savivaldos perspektyvos. Pagrindinė vietos savivaldos problema – neefektyvus viešųjų paslaugų teikimas.

Būtent vietos savivaldos tobulinimo krypties modeliavimas seniūnijoje, išspręstų daugelį aptartų problemų, o to sekoje vietos valdžios atstovai remdamiesi valdymo tobulinimo modeliavimo kryptimis, gerintų seniūnijos valdymą vietos savivaldoje.

Šventosios seniūnijos veiklos 2011– 2013 metų ataskaitų analizė

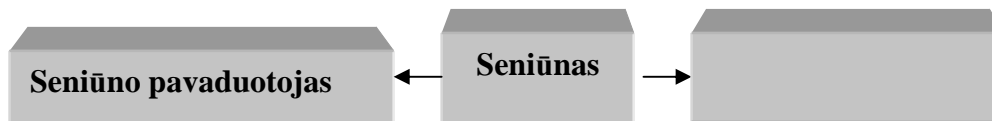
Analizuojant Šventosios veiklos ataskaitas, reikia paminėti veiklos nuostatuose esančius faktus. Šventosios seniūnijos pagrindinis veiklos tikslas – plėtoti vietos savivaldą kaip demokratinės valstybės raidos pagrindą jai priskirtoje teritorijoje bei įgyvendinti jai pavestas viešojo administravimo funkcijas. Šiuo tikslu atsižvelgiant bus ištirta Seniūnijos veikla ir tobulinimo galimybės.

Taip pat Seniūnija rengia ilgalaikes plėtros programas bei sprendžia svarbias seniūnijos teritorijoje iškilusias problemas, vadovaudamasi bendru Savivaldybės veiklos planu ir teikiama metodine, teisine ir organizacine informacija. Šiuos aspektu, Seniūnas ir bendruomenės aktyvistai pabrėžia, kad Seniūnija pati nespėdžia jokių problemų, nes neturi jokios savarankiškumo galios spręsti seniūnijos problemas, todėl seniūnas gali suteikti tik informaciją, nukreipti į tam tikras įstaigas, kur su kokiomis problemomis kreiptis vietos gyventojui.

Seniūnija nevykdo gyvenamosios vietos deklaravimo funkcijos. Seniūnijos žiniomis, ne visi piliečiai, turintys nekilnojamąjį turtą Šventojoje, deklaruoja gyvenamą vietą Šventosios seniūnijoje. Remiantis nepatvirtintais duomenimis 2011 m. Seniūnijoje gyveno apie 1800 nuolatinių gyventojų, o 2013 m. – 1650 nuolatinių gyventojų.

Šventosios seniūnijos administracijos struktūra 2012–2013 m.

1 pav. Šventosios seniūnijos administracijos struktūra 2011 m.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal šaltinį: (Šventosios seniūnijos veiklos ataskaitos, 2011–2013)

Kaip matyti iš 1 paveikslėlio, 2011 m. seniūnija dar turėjo sąskaitą banke, buhalterę. 2011 m. gruodžio mėnesį Palangos administracijos direktoriaus įsakymu, buvo panaikintas buhalterės etatas, taip pat ir sąskaita banke. Buhalterės funkcijas vykdo Palangos miesto biudžeto skyrius. Seniūno teigimu, pati Seniūnija nevykdo jokio valdymo, visas valdymas yra „iš viršaus“, seniūnija nebėra ir asignavimų valdytoja, šią funkciją perėmė Palangos administracijos direktorius. Tai rodo, kad Palangos valdžios atstovai dar labiau sumažina seniūnijos savarankiškumą: apribojant seniūnijos finansinį savarankiškumą, finansinių problemų vykdymą.

2013 metais seniūnijoje dirbo du darbuotojai, kurie pastoviai kelia savo kvalifikaciją. Seniūnija, spręsdama įvairias problemas, savo kompetencijos ribose vykdo susirašinėjimą su kitomis įstaigomis bei gyventojais, priima iš gyventojų prašymus, skundus įvairiais klausimais ir juos nagrinėja savo kompetencijos ribose.

Kaip matyti iš 2011–2013 metų Šventosios administracinės struktūros, seniūnijoje buvo eliminuojamas buhalterės etatas ir šiuo metu seniūnijoje dirba tik seniūnas bei seniūno pavaduotoja. Tokia maža administracinė struktūra Šventosios seniūnijoje, negali užtikrinti pilno paslaugų teikimo vietos gyventojams, dėl daugumos klausimų ir leidimų gyventojai turi kreiptis į Palangos įstaigas, taip pat Seniūnas paminėjo, kad tobulinant savivaldos veiklą seniūnijoje, reikia tokių paslaugų, kurie užtikrintų saugumą, tvarką, esant nelaimingiems atsitikimams, kaip pavyzdžiui – gaisro atvejis, Palangos miesto priešgaisrinė tarnyba negali užtikrinti greitos pagalbos, nes užtrunka daug laiko atvažiuoti į Šventąją iš Palangos miesto. Seniūnas interviu metu priduria, kad per metus įvyksta net 60 gaisrų, o 35 iš jų būna Šventjoje, lyginant didžioji dalis nelaimių vyksta Seniūnijoje lyginant su Palangos savivaldybe. Šie faktai rodo, kad seniūnijos administraciją reiktų plėsti, teikiant viešąsias paslaugas.

Darbas su bendruomenės atstovais

Vietos valdžios darbas su bendruomenės atstovais yra labai svarbus aspektas tobulinant savivaldos kryptis, nes didžiausias konfliktas ir kyla dėl nekomunikavimo tarpusavyje. Seniūno teigimu, Palangos valdžios atstovai nustojo dėmesį rodyti tada, kai buvo nebe žodiniu būdu kalbama, o raštiškai reglamentuotos seniūnijos problemos ir pateikta Palangos savivaldybei. Taip pat Seniūnas paminėjo kaip vienintelę likusią savo funkcija, palaikyti glaudų ryšį su vietos gyventojais.

Šiuo bendruomenės atstovauja Šventosios seniūnijos seniūnaitis bei prie seniūnijos įkurtos bendruomenės tarybos pirmininkės pavaduotojas R.Š., šios tarybos pirmininkė I.G. ir tarybos narė D.L. bei pernai susibūrusios Šventosios seniūnijos bendruomenės tarybos pirmininkas D.J., tarybos narys K.O. Palangos miesto Savivaldybės tarybos narys V.Š.. Veiklos ataskaitoje minima, kad susitikimai su Šventosios bendruomenės atstovais vyksta reguliariai, ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį, priklauso nuo iškilusių problemų svarbos. Bendruomenės tarybos organizuojamose pasitarimuose visada dalyvauja seniūnas bei kviečiami seniūnaičiai, bet bendruomenės aktyvistų teigimu, ne Seniūnas organizuoja susitikimus, o pati bendruomenė dėl iškilusių problemų, o valdžios atstovų net negali prisikviesti, todėl vietos bendruomenė yra pasipiktinusi apatiška vietos valdžia.

Reikia paminėti, kad iki 2012m. nebuvo tokios, kaip įteisintos vietos savivaldos bendruomenės, nei internetinio tinklapio, dėl to, gyventojai buvo lapai apatiški savivaldai, nes tarpusavio komunikavimas su vietos valdžios buvo labai silpnas.

Seniūno teigimu, šiuo metu vietos gyventojai prieš porą metų buvo pasyvūs, tai šiuo metu yra „hiperaktyvūs“ dėl daugybės seniūnijoje esančių problemų.

Šiuo metu seniūnijoje yra vietos bendruomenės ir seniūnaičių bendra sueiga. Jie neturi jokio juridinio statuso, tai tiesiog savanoriškai aktyvus gyventojai visuomeniniais pagrindais. Seniūnaičius renka kas 3 metus ir balandžio mėnesį.

O šiuo metu bendruomenės aktyvistai internetiniame tinklapyje akcentuoja, kad bendruomenės sąjūdis siekia išsaugoti Šventosios pavadinimą, vienas iš būdų – sugrąžinti gyvenvietės statusą, prijungiant Šventąją prie Kretingos rajono, tada pats miestelis turėtų daugiau savarankiškumo tobulinant seniūnijos – gyvenvietės veiklą.

Socialinė pagalba

Socialinė sritis, reiktų paminėti, kaip jautriausią vietą Gerame valdyme bei darniame vystymesi, nes šiuose dimensijose daug dėmesio yra skiriama užtikrinti socialinę saugumą. Tobulinant vietos savivaldos kryptis, reiktų atsižvelgti, kad Palangos miesto Savivaldybės administracijos socialinės rūpybos skyriaus darbuotojas seniūnijos patalpose priiminėja Šventosios gyventojus socialiniais klausimais ir teikia informaciją bei paslaugas tik vieną kartą savaitėje.

Interviu metu su seniūnu, buvo minima, kad tokių socialinių paslaugų, kaip lankymasis namuose, konsultavimas ar tikrinimas nėra vykdomas, tik tada, kai gauna raštiškus pranešimus į Palangos socialinės rūpybos skyrių, dėl tam tikrų nusiskundimų, tada iš Palangos atvyksta komisija patikrinimui. Tai neužtikrina glaudaus ryšio tarp gyventojų ir vietos valdžios, sprendžiant socialines problemas ir, kol negauna raštiškų pareiškimų į Palangos savivaldybės skyrių, vietos valdžia nereaguoja į vietos gyventojų socialines problemas.

Todėl šią sritį reiktų akcentuoti, kaip vieną iš svarbiausių kryptių tobulinant savivaldą, nes šiuo metu Šventosios gyventojai negauna arba menkai gauna socialinę pagalbą iš Palangos miesto Savivaldybės administracijos skyrių.

2011m Didžioji dalis lėšų išnaudojama vasaros sezono pasiruošimui, gėlynų užsodinimui bei vasaros sezoniniams darbams – pliažų, miškelių, gatvių, skverų, viešųjų tualetų valymui ir priežiūrai.

2012m Didžioji dalis lėšų išnaudojama vasaros sezono pasiruošimui, gėlynų užsodinimui bei vasaros sezoniniams darbams – pliažų, miškelių, gatvių, skverų, viešųjų tualetų valymui ir priežiūrai. Seniūnijos bendro naudojimo viešam tualetui įsigijimui 2012 m. skirta 50 tūkst. Lt.

2013m. Didžioji dalis lėšų išnaudojama vasaros sezono pasiruošimui, gėlynų užsodinimui bei vasaros sezoniniams darbams – pliažų, miškelių, gatvių, skverų, viešųjų tualetų valymui ir priežiūrai.

Taigi, iš lentelės matome, jog su kiekvienais metais, Palangos savivaldybė skiria vis mažiau asignavimų. Dėl to labai gaila, nes kaip bebūtų, teritorija, nei dydžiu, nei paskirtimi nepasikeitė, su kiekvienais metais poilsiautojų srautai tik didėja. Labiausiai nukenčia neprižiūrėtos gatvės, paplūdimio ir miškelių priežiūra. Taip pat reiktų paminėti, kas Šventijoje nėra nei vieno viešo tualetu, kuris veiktų visus metus.

Taigi, kurortiniame miestelyje toks mažėjantis finansavimas rodo, kad veiklos tobulinimas yra būtinas seniūnijoje, su mažėjančiu finansavimu, neužtikrinamas problemų sprendimo efektyvumas, kurortinio miestelio gerinimas, vietos lygmenyje jis yra net neįmanomas.

Kultūrinė veikla ir sportas

2011m. seniūnija yra iniciavusi Šventosios himno sukūrimą. Šiomet pristatytas bendruomenei Mindaugo Rojaus įdainuotas Šventosios himno įrašas. Internetiniame puslapyje 2011 metais geriausių dainų trisdešimtuose, Mindaugo Rojaus įdainuotas Šventosios himnas ilgai laikėsi pirmoje vietoje.

2011–2012m Šventosios pagrindinėje mokykloje organizuojamas ir vykdomas krepšinio turnyras Šventosios seniūnijos taurei laimėti, kuris yra tapęs tradiciniu.

Seniūnija kartu su Šventosios kultūros centru organizavo įvairias šventes ir renginius: kurorto sezono atidarymą per Jonines, Miestelio šventę, Žvejų dienos šventę ir Kalėdinius renginius.

2013m. Seniūnija kartu su Šventosios kultūros centru organizavo įvairias šventes ir renginius: kurorto sezono atidarymas. Šventoji 2013 metais tapo Joninių sostine, pasiektas Lietuvos rekordas – nupintas ilgiausias Joninių vainikas. Kalėdiniai renginiai vyko mokyklos g. prie natūraliai augančios papuoštos eglės.

Noriu pastebėti, kad Šventosios kultūros centras yra apgailėtinos būklės, kultūros centro rekonstrukcijos projektas parengtas dar prieš aštuonerius metus ir į jį nėra reaguojama. Galiausiai kultūros centras buvo uždarytas ir perkeltas į Palangą, todėl Šventosios kultūrine veikla užsiima Palangos kultūros darbuotojai, nors Šventojoje yra daugybė žmonių, kurie galėtų užsiimti kultūrine veikla.

Taigi, išanalizavus 2011–2013 metų veiklos ataskaitas, galime įžvelgti šias problemas: didelis ribotumas vietos institucijų legitimume, savarankiškume, bendruomenės ir valdžios institucijų atskirtis bei per mažas efektyvumas, todėl seniūnijai savivaldos tobulinimas yra būtinas, akivaizdu, jog reikalingos reformos, kurios skatintų efektingesnį valstybėje esantį valdymo modelį, siekiant demokratinio valdymo seniūnijoje, aiškesnės atsakomybės bei Gero valdymo ir darnaus vystymosi seniūnijoje. Pati seniūnija yra apleista Palangos savivaldybės, juolab, kad bendruomenės narių teigimu Šventosios indėlis į miesto pajamas sudaro per 40 proc. visų Palangos esamų pajamų.

Taigi, tam, kad būtų efektyvesnis valdymas seniūnijoje, reiktų nustatyti ir įgyvendinti savivaldos tobulinimo kryptis, skatinančias vietos gyventojus, bendruomenę, verslininkus, svečius dalyvauti sprendžiant viešuosius vietos reikalus stiprinant vietos savivaldą. Reikia stebėti gyventojų dalyvavimo sprendžiant vietos viešuosius procesus, skatinti Gero valdymo ir darnaus vystymosi principų įgyvendinimą, kurti naujas dalyvavimo formas ir būdus, prireikus – tobulinti teisinį šių santykių reglamentavimą.

Todėl svarbu įtraukti vietos gyventojus į seniūnijos valdymo procesus, naudojant decentralizacijos principą, kuris skatina smulkesnį administracinį suskirstymą, nes tada geriau pažįstama vietos specifika bei įtraukiant gyventojus, kurie, be abejonės, tobulintų vietos savivaldos kryptis, valdymą seniūnijoje.

Šventosios seniūnijos SSGG analizė

Coman, A., Ronen, B., teigimu (2009), reikia pripažinti, kad kiekviena organizacija siekdama sėkmingai gyvuoti ir efektyviai vykdyti veiklą, turi suvokti savo vidinę aplinką, ją tinkamai vertinti bei skirti laiko ir pastangų siekianti tobulinti vidinius veiksmus.

Dažnai išorinius veiksmus organizacija gali veikti tik iš dalies, o vidinius ji gali ir privalo keisti, todėl svarbu įvertinti Šventosios seniūnijos vidinius pajėgumus, kurie prisidėtų prie savivaldos tobulinimo kryptių. Remiantis Jungtinių Tautų Pasaulio turizmo organizacijos ir Ūkio ministerijos mokymų turizmo specialistais, Ūkio ministerijos Turizmo politikos skyriaus vyriausioji specialistė Lidija Bajarūnienė pristatė esamą padėtį, turimą infrastruktūrą Šventojoje bei pasiūlytas veiksmų planas, kaip būtų galima plėsti turizmą šiame kurortiniame miestelyje, todėl viena iš priemonių, kuria gali būti vertinamos Seniūnijos galimybės įgyvendinti pokyčius, buvo pasirinkta SSGG analizė. Ši analizės forma suteikia galimybę išsamiai atskleisti ir konkrečiai apibūdinti seniūnijos silpnąsias ir stipriąsias puses, kurios turi įtakos pokyčių įgyvendinimo procesui.

Šiuo aspektu, apžvelgsime esamą padėtį, silpnąsias bei stipriąsias puses bei tobulintinas veiklos galimybes ir grėsmes seniūnijoje.

Stiprybės. Vertinant Palangos miesto kurortinę paskirtį, teigiamai vertintina natūralios gamtos kurorto puoselėjimas, pasižymintis savitu kraštovaizdžiu – parkai, jūra, kopos, smėlis, taip pat susiformavusios sezoninio apgyvendinimo paslaugų teikimo privačiame sektoriuje tradicijos.

Gamtos išteklių, dviračių takai, nedideli atstumai iki Palangos miesto bei Liepojos, nedidelis uostas bei Šventosios upės potencialas, sveikatai palankus mikroklimatas, neįgaliems pritaikyta infrastruktūra, Gintaro kelio maršrutas, puikios sąlygos žvejams bei vandens sporto mėgėjams. Šventojoje – draugiški žmonės.

Silpnybės. Nėra ilgalaikės plėtros prioritetų, palankaus įvaizdžio, taip pat nėra infrastruktūros bei informacijos apie paslaugas. Trumpas sezoniškumas, paslaugų paplūdimyje stoka, neaktyvi bendruomenė, nėra finansinių ir moralinių paskatų iš Palangos miesto savivaldybės pusės.

Galimybės. Būtinybė sukurti aiškią ateities viziją, sukurti rinkodaros strategiją, patraukti užsienio vietos investuotojų dėmesį; plėtoti uosto infrastruktūrą; remti smulkių ir vidutinių verslininkų bei šeimos verslo iniciatyvas; akcentuoti rekreacijos galimybes; pratęsti dviračių taką iki Latvijos. Populiarinti rekreacinę žvejybą, rekonstruoti vasaros koncertų estradą, kad ji veiktų

visus metus. Panaudoti Šventosios upę sporto tikslais bei įrengti sporto infrastruktūrą. Būtina stiprinti vietos bendruomenę, vykdyti aktyvią rinkodarą bei naudoti ES paramą. Įkurti vaikų žaidimo aikšteles, automobilių aikšteles.

Grėsmės. Ekonomikos nuosmukis, nedarbas, mažos pajamos, žema turizmo paslaugų kokybė, investicijų stoka bei prastas miestelio įvaizdis.

Apibendrinant galima teigti, remiantis vidinių veiksnių analize Šventosios seniūnijoje, jog institucija neturi pakankamai vidinių pajėgumų įgyvendinti ir vykdyti Šventosios plėtrą, todėl būtina tobulinti seniūnijos valdymą stiprinant vietos savivaldą bei modeliuoti kryptis, remiantis Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendromis sąsajomis.

Šventosios seniūnijos savivaldos tobulinimo kryptių modeliavimas

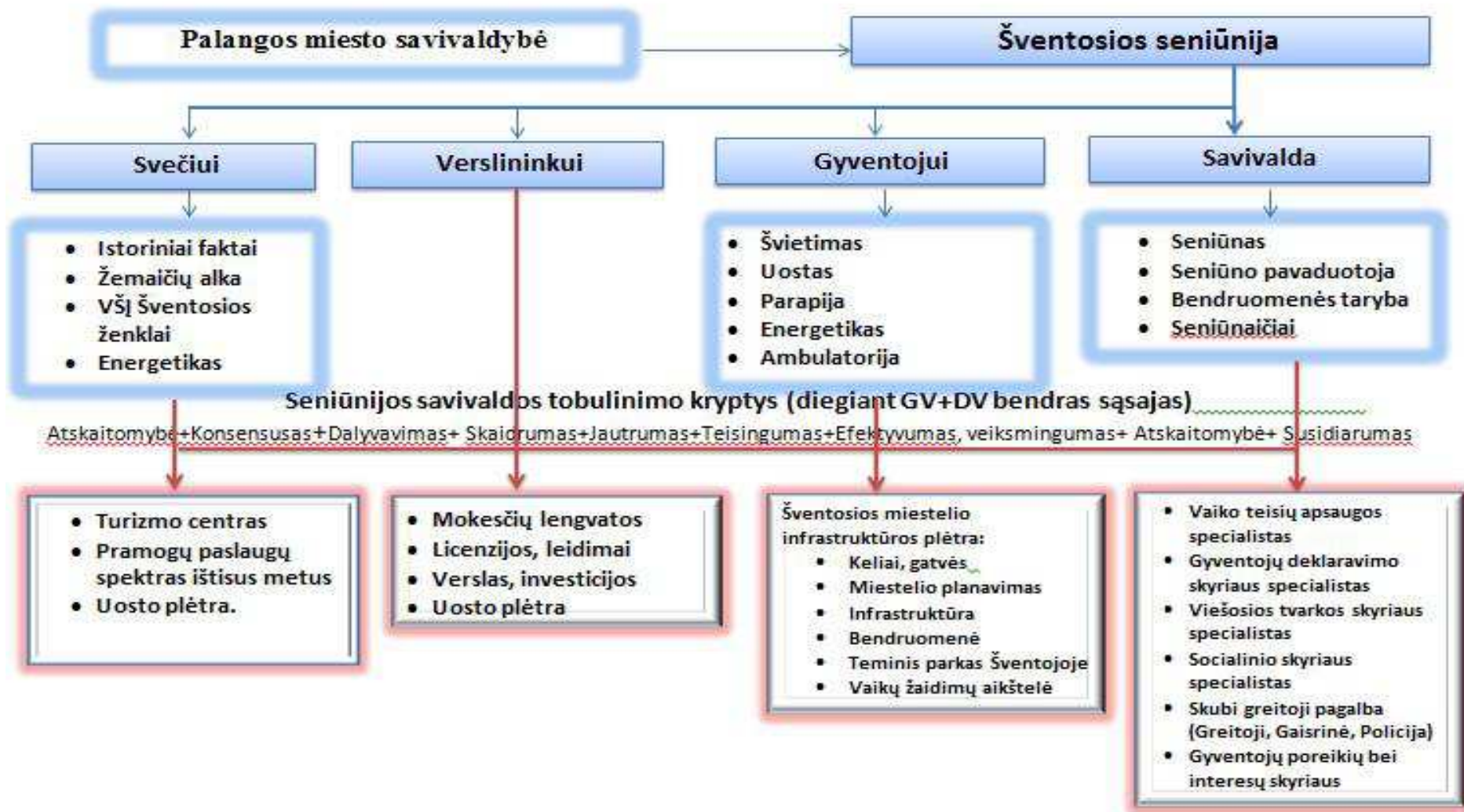
Šventosios savivaldos veiklos tobulinimo kryptių modeliavimu siekiama numatyti esmines vietos savivaldos tobulinimo kryptis, kuriuos atlikti būtina, dėl poreikio tobulinti seniūnijos veiklą, valdymą, kad didėtų seniūnijos valdymo efektyvumas ir geriau būtų tenkinami vietos gyventojų poreikiai. Vietos savivaldos tobulinimo kryptių įgyvendinimo efektyvumą lemia valdžios institucijos ir vietos gyventojų pastangos bendradarbiauti, siekiant demokratinio Gero valdymo ir darnaus vystymosi, remiantis bendrais principais ir įgyvendinti viešojo valdymo sprendimus, labiausiai atitinkančius vietos gyventojų poreikius.

J. Jasaičio (2010), J. Mačiulytės ir P. Ragauskos (2007), teigimu, siekiant veiksmingos vietos savivaldos Lietuvoje, reikia iš esmės keisti esamą savivaldos modelį. Vietos savivaldą reikėtų įtvirtinti seniūnijoje. Nedidelėse savivaldybėse ryšiai tarp piliečių ir jų rinktų valdžios atstovų yra glaudesni, o pasitikėjimas valdžia paremtas kasdienine patirtimi. Vietos savivaldos įtvirtinimas mažesniuose teritoriniuose vienetuose skatintų ekonominę, kultūrinę, socialinę plėtrą bei padėtų stabdyti neigiamus demografinius procesus.. (Mačiulytė, Ragauskas, 2007, Jasaitis, 2010).

Palangos Savivaldybės taryba Šventosios seniūniją dėl didelės teritorijos yra suskirsčius į tris seniūnaitijas: Mončiškių, Kunigiškių ir Šventosios seniūnaitijas ir jiems atstovauja 3 seniūnaičiai. Jie dirba pagal Palangos tarybos nustatytus seniūnaičio įstatus ir seniūnaičio sueigos įstatus. Seniūnaičiai užima visuomeninių padėjėjų pareigas, o Šventosios taryba prisideda prie savivaldos kryptių tobulinimo. Šventosios seniūnija, siekiant tobulinti savivaldos kryptis, turėtų teikti reikalingas ir geros kokybės paslaugas visais lygmenimis, turėtų gebėti greitai reaguoti į iššūkius. Vadovaujantis galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais, Palangos miesto Savivaldybės administracija inicijuotų tam tikrų pareigybių steigiamą miesto seniūnijose, t.y.: socialinių paslaugų teikimas, viešųjų darbų priežiūra, organizavimas ir planavimas (šios srities specialistui, galėtų būti pavesta prižiūrėti vasaros metu, privačių verslo vietų leidimus, organizuoti bei planuoti kultūros ir sporto renginius).

Šiame darbe buvo pateikta esama Šventosios seniūnijos veikla ir bendradarbiavimo struktūros bei modeliuojamos (2 pav.) Šventosios savivaldos tobulinimo kryptys, kurios apima piliečių dalyvavimo svarbą savivaldoje, darnaus vystymosi ir Gero valdymo principų integravimą seniūnijoje, subsidiarumo principo taikymo būtinybę skatinant seniūnijos savarankiškumą, šias visas kryptis tobulinant, Šventosios seniūnija turėtų ne tik stiprią savivaldą vietos gyventojams, bet ir ištisis metus stiprų turizmo traukos centrą, kuris būtų naudingas ne tik poilsiautojams, bet ir skatintų vietos gyventojų verslumą.

Taip pat modeliuojant kryptis buvo svarbu remtis Gero valdymu bei darniu vystymusi. Jų apibrėžtys seniūnijoje yra gana sudėtingos. Nemažai diskusijų tarp mokslininkų, kaip M. Doornbos (2003, p. 3); S. Ladi (2008, p. 11); R. ir kt., teigimu sukelia sąvokų „Geras valdymas— bei „Darnus vystymas“— apibrėžimai, tačiau remiantis apibrėžimų analize, galima teigti, kad pagrindiniai Gero valdymo ir Darnaus vystymosi apibrėžimus sudarančios sąsajos siejasi su tam tikrais bendrais principais. Visi principai yra tarpusavyje glaudžiai susiję, jie vaidina svarbų vaidmenį demokratiname valdyme, todėl juos atskirti yra sudėtinga: vieno principų įgyvendinimas (arba neįgyvendinimas) turi įtakos kitų principų raiškai vietos savivaldoje.

2 pav. Šaltinis: Sudaryta autorių

Išvados

1. Pateikus Viešojo valdymo mokslinį diskursą, matyti, kad nemažai diskusijų tarp mokslininkų sukelia viešojo valdymo, Gero valdymo apibrėžimų įvairovė. Tobulinant Vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, Naujasis viešasis valdymas būtų tik tam tikra veiklos vadybos forma vietos savivaldoje. Valdymo tobulinimo efektyvumą ir tam tikrus procesus lemia trys posistemiai: valdžios institucijos, pilietinė visuomenė ir privatus sektorius. Geras valdymas – efektyvaus valdymo sinonimas, kuriam būdingas piliečių įtraukimas, skaidrumas ir atskaitingumas ir seniūnijoje šios kryptys būtinos modeliuojant tobulintinas kryptis vietos savivaldoje. Seniūnijos modeliuojamos kryptys leistų įdiegti tik pagrindinius Gero valdymo principus į vietos savivaldos sistemą. Tokio veiklos modelio įgyvendinimo „primetimas“ iš viršaus neužtikrina Seniūnijoje norimo valdymo rezultato, nes Savivaldybės įgyvendina jį taip, kaip joms atrodo tinkama, be piliečių įtraukimo į tam tikrų sprendimų priėmimą ir tai nestiprina pačios vietos savivaldos.

2. Atskleidus darnaus vystymosi teorines paradigmas galima teigti, jog vietos savivaldos tobulinimo kryptis seniūnijoje neatsiejamas nuo darnaus vystymosi ir jis priklauso nuo sveikos aplinkos, gyvybingos ekonomikos, socialinės gerovės kryptių ir be aktyvios bendruomenės dalyvavimo savivaldoje visais šiais plėtros etapais, nebūtų užtikrintas darnus vystymasis. Darniame vystymesi vietos savivaldos lygmeniu svarbiausia – gyventi tinkamoje aplinkoje ir nekenkti jai. Darnios seniūnijos ateities viziją būtų – darniai gyvenanti bendruomenė, kurioje efektyviai naudojami įvairūs išteklių, sveikata saugoma, kuriant saugią, malonią aplinką, nepažeidžiant pagrindinių aplinkosaugos interesų.

3. Išanalizavus Gero valdymo bei darnaus vystymosi bendras sąsajas, pastebime, kad Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąveika, tobulinant vietos savivaldos kryptis seniūnijoje pastaruoju metu tampa vis aktualesnė mokslininkų akirtyje aptariama diskusija, nes darniam, efektyviam vystymuisi pagrindas yra demokratija, Geras valdymas ir įstatymų valdžia, apimanti ekonominį augimą, socialinį vystymąsi, aplinkos apsaugą, piliečių dalyvavimo įtraukimą į vietos savivaldą. Siekiant tobulinti vietos savivaldos kryptis seniūnijoje, Gero valdymo koncepcijoje yra išskirti aiškūs ir efektyvūs žmogiškieji, valdymo aspektai, tai būtų ekonominių ir finansinių išteklių, gamtos išsaugojimo, teisingo ir darnaus vystymosi sąlygomis. Gero valdymo koncepcija pati savaime dar neužtikrina visuomenės gerovės ir darnaus vystymosi, tačiau tinkamai funkcionuojančios ir bendradarbiaujančios valdymo institucijos skatina socialinį jautrumą, piliečių iniciatyvumą ir teisinį stabilumą. Geras vadovavimas turėtų būti suvokiama kaip tinkamas ir būtinas aspektas darnaus vystymosi įgyvendinimui.

4. Remiantis moksliniais šaltiniais, buvo atskleista piliečių dalyvavimo svarba seniūnijoje tobulinant vietos savivaldos kryptis. Ir tai yra vienas iš svarbiausių kryptių tobulinant seniūnijos valdymą. Keičiantis valdžios atstovų požiūriui į savivaldą, keistūsi supratimas apie vietos gyventojų vietą seniūnijoje, nes šiandienis seniūnijos Gero valdymo įgyvendinimo tikslas – gyventojų įtraukimas į vietos valdžios darbus, skatinant aktyvumą bei dalyvavimą vietos savivaldos veiklose. Taigi, kuo visuomenė demokratiškesnė, tuo labiau išplėtoti savivaldos pagrindai ir geresnis demokratinis valdymas. Demokratinės valstybės pamatinis principas – tai subsidarumo principo taikymas vietos savivaldoje, kuris apima socialinę darną, valstybės ir savivaldos institucijų sąveiką, užtikrinant veiksmingas žmogaus teises. Būtent vietos savivaldos tobulinimo kryptių modeliavimas seniūnijoje išspręstų daugelį teritorinių problemų, o to pasekoje vietos valdžios atstovai remdamiesi vietos savivaldos tobulinimo modeliavimo kryptimis, gerintų seniūnijos valdymą.

5. Remiantis LR įstatymais, Palangos miesto strateginiu plėtros planu iki, 2020 metų Šventosios veiklos ataskaitų dokumentais, vidinių veiksmų apžvalga (SSGG), kokybiniu tyrimu bei 2012m. kiekybiniu tyrimu, atleidusį bendruomenės vaidmenį Šventosios savivaldoje, buvo atskleista Šventosios seniūnijos esama padėtis bei vietos savivaldos tobulintinos kryptys. Iki šios dienos seniūnijos valdymą būtina tobulinti, įtraukiant gyventojus į valdžios priimamus sprendimus, nes šiuo metu valdymas vyksta „iš viršaus“, todėl komunikavimo stoka vyrauja tarp gyventojų ir valdžios, o pasekmė – silpna vietos savivalda. Taip pat buvo įvertinta, kad Šventosios seniūnijos institucija neturi pakankamai vidinių pajėgumų įgyvendinti ir vykdyti Šventosios plėtrą, todėl būtina tobulinti vietos savivaldos kryptis, užtikrinant Gerą valdymą bei darnų vystymą seniūnijoje, remiantis šių dimensijų bendromis sąsajomis. Seniūnija kaip arčiausiai gyventojų esanti Savivaldybės administracijos grandis turi būti orientuota į efektyvesnę ir tobulesnę klientų poreikių tenkinimą, sprendžianti kasdienes vietos gyventojų problemas.

6. Apibendrinus tyrimo rezultatus, buvo modeliuojamos šios vietos savivaldos valdymo tobulinimo kryptys Šventosios seniūnijoje:

 SAVIVALDA. Siekiant Tobulinti vietos savivaldą, svarbiausia kryptis – vietos savivaldos stiprinimas. Kuo efektyviau vykdomos viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų (kaip socialinės, pirmosios greitosios pagalbos ir kt.) teikimo funkcijos vietos savivaldos lygmenyje, tuo geriau užtikrinamos bendruomenės viešųjų poreikių bei interesų tenkinimas. Šventosios seniūnija tobulindama savo veiklą, turi

teikti reikalingas ir geros kokybės paslaugas vietos savivaldos lygmenyje, turi gebėti greitai reaguoti į iššūkius. Vadovaujantis galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais, Vietos savivaldos įstatymu, Palangos miesto Savivaldybės administracija galėtų inicijuoti remiantis Gero valdymo, darnaus vystymosi bendrais principais, kad tam tikros pareigybės būtų steigiamos seniūnijoje, t.y.: socialinių paslaugų teikimas), vaiko teisių apsaugos užtikrinimas, viešosios tvarkos organizavimas, planavimas, užtikrinimas, gyventojų deklaravimo skyriaus specialisto. Taip būtų išvengta papildomų finansinių išpareigojimų. Seniūnijoje dirbant visiems minimiems specialistams, būtų užtikrintas efektyvus ir kokybiškas paslaugų teikimas, taip pat vietos gyventojams didėtų pasitikėjimas valdžia, taip stiprėtų pati vietos savivalda, nes dabartinė seniūnijos struktūra, tai yra Seniūnas, seniūno pavaduotoja, iniciatyvinė bendruomenės taryba bei seniūnaičiai, negali užtikrinti efektyvaus valdymo ir dėl to seniūnijoje pasižymi silpna savivalda.

✚ **GYVENTOJUI.** Atlikus 2012 metais bakalauro darbe koreliacinį skaičiavimą, duomenys atskleidė stiprų ryšį - 0,73 tarp respondentų atsakytų klausimų: „Ar vietos valdžia gyventojams teikia pakankamai informacijos apie savo vykdomą veiklą“ ir „Ar gyventojai rodo iniciatyvą sprendžiant išskilusias miestelio problemas“. Taigi, kuo labiau gyventojai būtų informuojami apie vykdomas veiklas miestelyje, tuo daugiau jie patys prisidėtų prie seniūnijos vykdomų veiklų bei tobulinimo kryptių. Todėl, Palangos savivaldybės administracija, turėtų būti orientuota, kad arčiausiai gyventojų esanti administracijos grandis – tai Seniūnija ir turėtų būti orientuota į efektyvesnę ir tobulesnę vietos gyventojų poreikių tenkinimą. Seniūnija yra arčiausiai gyventojų esanti valdžios institucija, sprendžianti kasdienes vietos gyventojų problemas, tik dėl didelio ribotumo ir esamo valdymo iš „viršaus“ negali užtikrinti greitų ir kokybiškų problemų sprendimo būdų. Seniūnijose teikiamos paslaugos pasižymi minimaliomis institucinėmis savybėmis, todėl galima teigti, kad žmonės aktyviau dalyvautų toje veikloje, kur jaustųsi galintys kažką pakeisti arba suvokiantys savo pastangų naudą savo pačių gyvenimo kokybės plėtrai.

✚ **VERSLININKUI.** Šventosios seniūnija lyginant su Palangos kurortiniu miestu, kur turizmo plėtra skatinama visus metus, seniūnijoje sezonas trunka viso labo 2 mėnesius. Iš to galima spręsti, kad Palangos administracija nesuinteresuota skatinti verslumo Šventosios seniūnijoje. Atsižvelgiant į stipriąsias, ir silpnąsias puses, atskleidžiamas grėsmes ir galimybes Šventosios savivaldoje, galima daryti išvadas, jog institucija neturi pakankamai vidinių pajėgumų įgyvendinti ir vykdyti Šventosios verslumo plėtrą, todėl būtina tobulinti verslumo kryptį gerinant seniūnijos valdymą, stiprinant vietos savivaldą bei modeliuojant verslumo skatinimo galimybes kurortinėje seniūnijoje, atsižvelgiant į Gero valdymo ir darnaus vystymosi sąsajas. Palangos Savivaldybės administracija remdamasi *subsidiarumo, skaidrumo, teisingumo, atskaitomybės, konsensuso principais*, turėtų steigti seniūnijoje skyrių, kur verslininkai galėtų kreiptis dėl mokesčių, licenzijų, leidimų, verslo investicijų seniūnijoje, tada Seniūnas galėtų kontroliuoti verslumą seniūnijoje, o viešosios tvarkos specialistas turėtų užtikrinti Šventosios tvarką. Šių principų įgyvendinimas užtikrintų Gerą seniūnijos valdymą, darnų vystymąsi bei skatintų darbo jėgą vietos savivaldoje.

✚ **SVEČIUI.** Grindžiant, kad Šventosios seniūnija – tai kurortinis miestelis ir išskiriant dildžiusią problemą – sezoniškumą, svarbiausia kurortiniame miestelyje plėtoti turizmo infrastruktūrą, įkuriant Turizmo centrą, kuriame teiktų informaciją apie vasaros kurorto naujoves, turistinius maršrutus, Šventosios siūlomas pramogas bei sveikatinimo paslaugas, taip pat teiktų poilsio namų „Auksinės kopos“, sveikatos centro „Energetikas“, viešbučių „Medūza“, „Kuršių kaimas“ viešbučių kainas. Taip pat skatinti uosto plėtrą, kuri yra šiuo metu sustabdyta. Esant uostui, būtų užtikrintas laivų priplaukimas ištisus metus ir tai skatintų verslumą, vietos gyventojų darbingumą ir taip būtų užtikrintas pramogų paslaugų spektras svečiams ištisus metus. Taip pat plėtojant turizmo infrastruktūrą būtina remtis Gero valdymo bei darnaus vystymosi sąsajomis kurortiniame miestelyje, tada bus efektyvesnis seniūnijos valdymas tiek gyventojams tiek svečiams, nekenkiant aplinkai.

Taigi apibendrinus, galime daryti išvadas, jog šiuo metu Seniūnijos valdymas yra neefektyvus, vietos savivalda silpna. Modeliuojant vietos savivaldos tobulinimą, buvo išskirtos šios valdymo kryptys: SAVIVALDA, GYVENTOJUI, VERSLININKUI, SVEČIUI. Tobulinant šias vietos savivaldos kryptis Šventosios seniūnijoje, reikia remtis demokratiniiais valdymo pagrindais: tada seniūnijos valdymas būtų efektyvus, vietos savivalda stipri.

Local self- government development: Šventoji eldership case

Summary

The importance and main issues of the research. Local government representatives and the closeness of indifference, apathy and passivity of the community, the lack of cross-cutting research - are factors that encouraged a closer look at this topic and have led me to investigate the improvement of self-direction of the Holy neighborhoods, analyzing the scientific literature of good governance, sustainable development paradigms, local expert opinions about good governance and sustainable development links and the implementation of local government to develop and validate local government development for modeling neighborhood.

Good governance in local governance and sustainable development - important events, because the municipality is the main power, connecting the needs of society and public policy, and on how to work the municipal council as well as the quality and rational municipal administration will depend ward results of the programs and hence the local government perspective.

The research problem consists of the defendants claims: Good governance and sustainable development of common interfaces implementation of local self-governance, good management of the municipality; Holy ward management efficiency depends on the operational autonomy, subsidiarity, Palanga municipality's mandate, and the inclusion of community members in the decision-making in local governance and cooperation.

The research subject is local self-improvement trends

The research aim is as follows study of the Holy neighborhood activities and issues develop and validate local government development for modeling the Holy neighborhood.

Research methods: case studies, literature, document analysis, group and individual interviews.

Following the scientific management of public discourse, it appears that considerable discussion among scholars of public management leads to good governance definitions of diversity. Ward improving the management of the new public management in local government would be limited to a specific performance management form. Improving the management and efficiency of certain processes is determined by three subsystems: the authorities, civil society and the private sector. Good governance - effective management of a synonym, which is characterized by citizens' involvement, transparency and accountability, and these ward directions necessary to model the development of the management of local government. Management development would lead to only install the basic principles of the local government system. Such a business model for the implementation of "intrusion" of the top management does not guarantee the eldership desired result because the municipality to comply with it as they see fit , without the inclusion of citizens in certain decision-making and that reinforce the local government . According to scientific sources, it was revealed the importance of citizen participation in local governance by improving neighborhood management. And this is one of the most important aspects of the development of neighborhood management. Changing attitudes to the authorities of the self, understanding of the local exchange to the local self-government , because today ' neighborhood improvement goal of good governance - involving citizens in local government work to promote activity and participation in local government activities. Thus, the democratic society, the more developed the basics of self-government and a better democratic governance. Democratic state fundamental principle - the principle of subsidiarity, it is local government that includes social harmony, state and local authorities in the interaction, ensuring effective human rights.

Keywords: local self-government, neighborhood, good governance, sustainable development, local improvement directions.

Literatūra

1. „Darbotvarkė 21“: subalansuotos plėtros veiksmų programa. Rio deklaracija: apie aplinką ir plėtrą. II papildytas leidimas. Vilnius, LRAAM, 2001, p. 21-66.
125. Daugirdas, V., Mačiulytė, J. (2006). *Decentralizacija ir teritorinė savivalda Lietuvoje*. Vilniaus universitetas. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/43/Vidmantas_Daugirdas_Jurgita_Maciulyte.pdf .
126. Astrauskas A., Galinienė B. (2003). *Vietos savivalda Lietuvoje: teoriniai ir istoriniai aspektai*. Vilnius.
127. Astrauskas, A. (2006). *Vietos savivaldos institucijų vieta viešojo valdymo sistemoje ir valdymo problemos Lietuvoje*. Vilnius: MRU.
128. Baležentis, A. (2008). *Seniūnijos vystymo problemų analizė*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 24, p. 72–78.
129. Bardauskienė, D. (2008). *Sociokultūrinių aspektų vaidmuo miesto darnioje plėtroje*.
130. Coman, A., Ronen, B. (2009). *Focused SWOT: diagnosing criticals trengthsand weaknesses*. International Journal of Production Research. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=108&sid=eb0a845f-f978-4e22-82a6c4ce985434ca%40sessionmgr110&vid=2>.
131. Čiegis, R. (1999). *Tarptautinė konferencija „Regionų ekonomika ir plėtra*. Pranešimų medžiaga. Kaunas.p. 16-18 .
132. Čiegis, R.; Pareigis, R. (2010). *Darnių miestų ekonomika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
133. Do Estado, F. F. D. I. (2005). Do Rio de Janeiro. *Revista Riopharma*, 67, 26.
134. Doornbos, M. (2003). „*Good Governance?: TheMetamorphosisof a PolicyMetaphor*. Journal of International Affairs. Vol. 57, No. 1, 3–17. Prieiga per

- interneta: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=112&sid=33a8d47ca75240b6-a038-4c8b3b1f5f7a%40sessionmgr112>.
135. Europos vietos savivaldos chartija. (1999). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=48874.
 136. Frederickson, H. G., Smith, K. B. (2003). *The Public Administration Theory Primer*. Westview Press.
 137. Grinys, E. (2007). *Seniūnijos laukia permainų*. Savivaldybių žinios. Nr. 42(427), 12.
 138. Humanitarinių mokslų daktaro disertacija. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. – Vilnius:Technika.
 139. Jasaitis, J. (2010). *Savivaldos sistemos reformos gairės*. Prieiga per internetą: www.demokratija.eu
 140. Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisija. (2008). *Gero valdymo skatinimo, valstybinės ir privačios partnerystės vadovas*. Prieiga per internetą: <http://www.unece.org/ceci/publications/ppp.pdf>.
 141. Ladi, S. (2008). *Good governance and public administration reform in the Black Sea economic cooperation (BSEC) memberstates*. Xenophonpaper, No 6. Prieiga per internetą: <http://www.isn.ethz.ch/isn/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24a6a8c7060233&lng=en&id=103641>.
 142. Lazdynas, R. (2005). *SAVIVALDA: filosofija, teorija, praktika*. Šiauliai: Saulės delta.
 143. LRS. (1999). Europos Vietos Savivaldos Chartija. Nr. 82-2418. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=48874.
 144. Mačiulytė, J., Ragauskas, P. (2007). *Lietuvos savivalda*. Vilnius.
 145. Masser, I. (2001) *Managing our urban future: the role of remote sensing and geographic information systems*. Habitat International. Vol 25, Issue 4, p. 503-512.
 146. Nefas, S. (2009). *Funkcionalių vietos bendruomenių veiklą sąlygojantys veiksniai*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Nr.3. ŠU. [Internete] [žiūrėta 2013-11-21]. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/09_03_16/nefas.pdf>.
 147. Raipa, A. (2009). *Šiuolaikinio viešojo valdymo pokyčių kryptys ir tendencijos*. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 30, 22 – 32.
 148. Rio de Janeiro (2012). *The Future We Want*. Rio+20 United Nations Conference on Sustainable Development., A/CONF.216/L.1. Available online at <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/381/64/PDF/N1238164.pdf?OpenElement>.
 149. Šaparauskas, J. (2004). *Darnaus miesto vystymosi daugiataktinė selektonovacija*. Daktaro disertacija. – Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
 150. Šventosios seniūnijos veiklos ataskaita už 2011 metus. (2011). Palangos savivaldybės administracija.
 151. Šventosios seniūnijos veiklos ataskaita už 2012 metus. (2012). Palangos savivaldybės administracija.
 152. Šventosios seniūnijos veiklos ataskaita už 2013 metus. (2013). Palangos savivaldybės administracija.
 153. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1160 “Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo”. Valstybės žinios. 2003, Nr. 89–4029.

Šventosios bendruomenės ir Šventosios turizmo asociacijos projektas

Šventosios miestelio infrastruktūros plėtros 2013 -2020 programos gairės

Šventosios bendruomenės ir Šventosios turizmo asociacijos projektas Šventoji, 2013.01.05

I. Keliai, gatvės

1. Dviračių takas palei Šventosios gatvę nuo Liepojos plento iki Kopų gatvės;
2. Suprojektuoti ir įrengti promenadą kairiajame Šventosios upės krante nuo kabančio tilto iki gelžbetoninio tilto;

II. Miestelio planavimas

Centrinės miesto dalies rekonstrukcija – rekonstruoti aikštę, senąjį sodą prie ambulatorijos nuo Mokyklos gatvės pusės;

III. Infrastruktūra

1. Suprojektuoti ir įrengti lietaus kanalizacija su valymo įrenginiais;
2. Elektros perdavimo linijų miestelio centre rekonstrukcija nutiesiant požeminius kabelius.
3. Viešųjų tualetų pajūryje ir prie namelių tinkamumo naudoti įvertinimas. Paruošti namelių eksploatacijos taisyklės įpareigojant savininkus įsirengti sanitarijos mazgus savo lėšomis arba mokesčiais prisidėti prie miestelio infrastruktūros kūrimo.
4. Buitinių nuotekų į Šventosios upę monitoringas ir prevencija.
5. Poveikio apleistų pastatų ir nebaigtų statybų savininkams programa.
6. Miško miesto ribose tvarkymo ir priežiūros programa.
7. Paruošti ir įgyvendinti automobilių stovėjimo aikštelių miestelyje schemą.

IV. Bendruomenė

1. Atiduoti buvusio kino teatro pastatą bendruomenės reikmėms.
2. Pradėti bendruomenės slaugos namų vietoje apleistų pastatų šalia ambulatorijos projektavimą.

V. Teminis parkas Šventojoje

Tikslas

Šventajai reikalingas traukos centras, kuris užtikrintų lankytojų srautą visus metus. Alternatyviai energetikai skirtas teminis parkas galėtų būti vienas iš variantų.

Vieta

Vasaros estrados griuvėsiai ir maždaug 2 ha sklypas kitame upės krante. Visa teritorija kartu su mišku, kuriame apie 1986 metus buvo planuojamas parkas, yra apie 6 ha.

Malūnų slėnis

Tai būtų traukos zona abėjuose Šventosios upės krantuose ties dabartiniais Vasaros estrados griuvėsiais - pagal Rumšiškių muziejaus analogiją sukurtas malūnų technikos ir architektūros muziejus.

Malūno slėnio veikloje reikėtų išskirti tris pagrindines kryptis: paveldinę, edukacinę ir mokslinę-tiriamąją. Pastaroji kryptis turėtų atspindėti alternatyviosios energetikos tendencijas ir LR mokslo institucijų pastangas šioje srityje.